

שבוע פרשת פנחס

ט"ו – כ"א תמוז ה'תשס"ז (1-7 July 07)

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קו

זת המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר הודו לה' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:
 א הללויה | הודו ליהוה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב מִי יִמְלֵל גְּבוּרֹת יְהוָה יִשְׁמִיעַ כָּל־תְּהִלָּתוֹ:
 ג אֲשֶׁר־י שְׁמִרֵי מִשְׁפָּט עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכָל־עֵת: ד זְכַרְנִי יְהוָה בְּרִצּוֹן עַמְּךָ פְּקֹדֵי בִישׁוּעָתֶךָ:
 ה לְרָאוֹת | בְּמִוֹכֵת בְּחִירֶיךָ לְשִׁמְחָה בְּשִׂמְחַת גִּוִּיךָ לְהִתְהַלֵּל עִם־נַחֲלָתֶךָ: ו חֲטָאנוּ עִם־אֲבֹתֵינוּ
 הַעֲוִינוּ הִרְשַׁעְנוּ: ז אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרִים | לֹא־הִשְׁפִּילוּ נַפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רַב חֲסִדֶיךָ וַיִּמְרוּ עַל־יָם
 בַּיַּם־סוּף: ח וַיִּזְשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעַר בַּיַּם־סוּף וַיַּחַרֵּב וַיִּזְלֹכֶם בְּתַהֲמוֹת
 בַּמַּדְבָּר: י וַיִּזְשִׁיעֵם מִיַּד שׁוֹנָא וַיִּגְאֹל מִיַּד אֲוִיב: יא וַיִּכְפֹּר־מִים צָרִיחַם אַחַד מֵהֶם לֹא נֹתַר:
 יב וַיֹּאמִינוּ בִּדְבָרֵי יִשְׁרָיִם תְּהִלָּתוֹ: יג מָה־רוּ שָׁכְחוּ מַעֲשֵׂיו לֹא־חָזְרוּ לַעֲצוֹתָ: יד וַיִּתְאוּוּ תַּאֲוָה בַּמַּדְבָּר
 וַיִּנְסוּ־אֵל בִּישְׁמִוִן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם שְׂאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רוּחַ בְּנִפְשָׁם: טז וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לְאַהֲרֹן
 קְרוֹשׁ יְהוָה: יז תִּפְתַּח־אָרֶץ וּתְבַלַּע דָּתָן וְאֶתְכֶם עַל־עֵדֶת אֲבִירָם: יח וּתְבַעַר־אֵשׁ בַּעֲדָתָם לְהַכֹּה
 תְּלַהֲט רִשְׁעִים: יט יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בַּחֲרֵב וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַמַּסֶּכֶה: כ וַיִּמְרוּ אֶת־כְּבוֹדְךָ בְּתַבְנִית שׁוֹר אֲכַל
 עֵשֶׂב: כא שָׁכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה גְדֻלוֹת בְּמִצְרַיִם: כב נַפְלְאוֹת בָּאָרֶץ חָם נֹרָאוֹת עַל־יַם־סוּף:
 כג וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹלֵי מֹשֶׁה בְּחִירוֹ עַמְּד בַּפָּרֶץ לִפְנֵינוּ לְהַשִּׁיב חַמְתּוֹ מִהַשְׁחִית: כד וַיִּמְאָסוּ
 בָּאָרֶץ חֲמֻדָּה לֹא־הֵאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ: כה וַיִּרְגְּנוּ בְּאֹהֲלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיִּשְׂא יָדוֹ לָהֶם
 לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמַּדְבָּר: כז וּלְהַפִּיל זֶרַעַם בַּגּוֹיִם וּלְזוֹרֹתָם בָּאֲרָצוֹת: כח וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל פְּעוֹר וַיֹּאכְלוּ
 זִבְחֵי מֵתִים: כט וַיִּכְעִסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וּתְפָרֶץ־בָּם מַגְפָּה: ל וַיַּעֲמֵד פִּינָחָס וַיַּפְלֵל וַתַּעֲצֵר הַמַּגְפָּה:
 לא וַתַּחֲשֵׁב לוֹ לְצַדִּיקָה לְדָר וְדָר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מִי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בַּעֲבוּרָם:
 לג כִּי־הִמְרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיִּבְטֹא בְּשַׁפְּתָיו: לד לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם:
 לה וַיִּתְעַרְבוּ בַּגּוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם: לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצֻבֵיהֶם וַיְהִיו לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לו וַיִּזְבְּחוּ
 אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנוֹתֵיהֶם לְשָׂרִים: לה וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נָקִי דַם־בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לַעֲצֻבֵי כְנָעַן
 וַתַּחֲנַף הָאָרֶץ בְּדָמַיִם: מט וַיִּטְמְאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם: מ וַיַּחַר־אָף יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּתְעַב
 אֶת־נַחֲלָתוֹ: מא וַיִּתְנַם בַּיַּד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׂנְאֵיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיִּפְּנְעוּ תַּחַת יָדָם:
 מג פְּעָמַיִם רַבּוֹת יִצְלִיחַ וְהָמָּה יִמְרוּ בַּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַּעֲוֹנָם: מד וַיִּרְא בְּצָר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־רִנָּתָם:
 מה וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחַם כְּרַב חֲסִדָיו: מו וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לִפְנֵי כָּל־שׁוֹבֵיהֶם: מז הוֹשִׁיעֵנו |
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קֹדְשְׁךָ לְהַשְׁתַּבַּח בְּתִהְלָתֶךָ: מח בְּרוּךְ־יְהוָה | אֱלֹהֵי

ישראל מן־העולם | ועד העולם ואמר כל־העם אמן הללויה:

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה/ כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסָדָיו: ב יֹאמְרוּ גְאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָר:
 ג וּמֵאֲרֻצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְב מִצְפּוֹן וּמִיָּם: ד תָּעִו בַּמִּדְבָּר בְּיִשְׁמוֹן דְּרָד עֵיר מוֹשֵׁב
 לֹא מִצְאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַפֵּף: ו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם
 מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לָלֶכֶת אֶל־עֵיר מוֹשֵׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו
 וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁבִּיעַ נַפְשׁ שְׁקָקָה וּנְפֶשׁ רַעֲבָה מִלֵּא־טוֹב: י יֵשְׁבֵי חֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת אֶסִּירֵי עֵנִי וּבְרוּל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלוּזִים נִאֲצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמַל לֶבָם
 כְּשָׁלוּ וְאִין עֹזֵר: יג וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם: יד יוֹצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתַּק: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שָׁבַר דְּלֹתוֹת
 נַחֲשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוּל גִּדְעָ: יז אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פְּשָׁעַם וּמַעֲוֹנוֹתֵיהֶם יתְעַנּוּ: יח כִּל־אֶכֶל תִּתְעַב
 נַפְשָׁם וַיִּגְיֵעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם: כ יִשְׁלַח
 דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְכְּחוּ
 זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹרְדֵי הַיָּם בְּאֲנִיּוֹת עֲשִׂי מְלֹאכָה בְּמַיִם רַבִּים: כד הִמָּה
 רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצְוֹתָהּ: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֵם גְּלוֹי: כו יַעֲלוּ
 שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרַעַה תִּתְמוּגַג: כז יִחוּגּוּ וַיִּנְעוּ בְּשֹׁפָר וְכֹל־חֲכֵמָתָם תִּתְבַּלַּע:
 כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם וּמִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: כט יִקַּם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיִּחַשּׁוּ גְלוֹיָהֶם:
 ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתַּקּוּ וַיִּנְחַם אֶל־מַחוּז חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָיו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:
 לב וַיְרוֹמְמוּהוּ בְּקִהֵל עַם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יִהְלֹוהוּ: לג יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם
 לְצִמְאוֹן: לד אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרַעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאֲנִים־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
 לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֵׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכּוֹנְנוּ עֵיר מוֹשֵׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כְּרָמִים וַיַּעֲשׂוּ
 פְּרִי תְבוּאָה: לח וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבָהֶמְתֶּם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעֲטוּ וַיִּשְׁחוּ מִעֲצַר רַעַה
 וַיִּגּוּן: מ שִׁפְךָ בּוֹז עַל־גְּדִיבִים וַיִּתְעַם בְּתַהוּ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגַּב אֲבִיוֹן מַעֲוֵי וַיִּשֶׁם כְּצִאֵן
 מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָיִם וַיִּשְׁמְחוּ וְכֹל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֵלֶּה וַיִּתְבּוֹנְנוּ
 חֲסָדֵי יְהוָה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ו ק"ז ב
- ב) מאמר ד"ה עשרה שיושבין ועוסקין בתורה ט"ו תמוז, ה'תשמ"ב ה
- ג) משיחות יום ג' פ' פינחס, י"ז תמוז וש"פ פינחס, כ"א תמוז ה'תש"נ יד
- ד) לקוטי שיחות (בלה"ק) פרשת פינחס כה
- ה) שיעורי תניא לשבוע פרשת פינחס כח
- ו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת פינחס לח
- ז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם מ
- ח) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת פינחס מב
- ט) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת פינחס נח
- י) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת פינחס סו
- יא) שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סט
- יב) לקוטי תורה מבואר - ד"ה ציון במשפט תפדה פרק א ע
- יג) מאמרי אדמו"ר האמצעי - קונטרסים עג
- יד) מאמרי אדמו"ר הצ"צ - דרך מצותיך - שרש מצות התפילה עה
- טו) מאמרי אדמו"ר מהר"ש – והחרים תרל"א עו
- טז) מאמרי אדמו"ר הרשב"ב – קונטרס ומעין עז
- יז) ספר המאמרים - תרצ"ב עח
- יח) לקוטי דיבורים עט
- יט) רשימת המאסר פא
- כ) ביאורים לפרקי אבות פרק א פד
- כא) הלכות בית הבחירה פה
- כב) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס פרשת פינחס צ

בס"ד.*ט"ו תמוז, ה'תשמ"ב**

עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרוי' ביניהם¹, ומבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל הגאולה במאמרו ד"ה זה שניתן על ידו לחגיגת י"ב תמוז הראשונה (שנת תרפ"ח), דהגם שגם אחד שיושב ועוסק בתורה ממשיך גילוי אלקות, וכהמשך מאמר המשנה ומנין אפילו חמשה כו' אפילו שלשה כו' אפילו שנים כו' אפילו אחד כו', מ"מ, ההמשכה שע"י תורה רבים היא המשכה נעלית יותר. דכמו שבתפלה אמרו רז"ל² תפלת רבים אינה נמאסת, כי ע"י תפלת רבים נמשכים י"ג מדות הרחמים שלמעלה מהשתלשלות, ויתירה מזו³ דההמשכה מלמעלה שע"י תפלת רבים היא לא לפי ערך האתערותא דלתתא שלהם (גם לא לפי ערך האתעדל"ת דרבים), כמו"כ הוא בתורה, שע"י לימוד התורה דרבים הוא המשכת י"ג מדות הרחמים שלמעלה מהשתלשלות [דהגם שההמשכה די"ג מדות הרחמים ע"י עסק התורה הוא מצד מעלת התורה, די"ג המדות שהתורה נדרשת בהן הם כנגד י"ג מדות הרחמים. דמזה מובן, שההמשכה די"ג מדות הרחמים היא גם כשאחד יושב ועוסק בתורה, מ"מ המשכת י"ג מדות הרחמים ע"י עסק התורה היא בעיקר ע"י לימוד תורה ברבים דוקא, היינו שהדרגא די"ג מדות הרחמים שנמשכת ע"י עסק התורה ברבים היא דרגא נעלית יותר], ויתירה מזו, שההמשכה שע"י לימוד התורה דרבים היא לא לפי ערך הלימוד דהרבים.

ב) ויש לומר, שהדמיון דתורה לתפלה, מרומז גם במאמר המשנה הנ"ל ומנין אפילו אחד שנאמר⁴ בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך, דבכל המקום גו' קאי על בית המקדש [מקום שהשכינה באה שם, אבוא אליך], שבו ניתן רשות להזכיר שם המפורש [אזכיר את שמי]⁵, ובית המקדש שייך לעמוד העבודה, קרבנות⁶ ותפלה⁷ [ולהוסיף, שגם ברכת כהנים שבה היו מזכירים בבית המקדש את השם ככתבו⁸, היתה אחרי הקרבת תמיד של שחר⁹ (ההתחלה דכל הקרבנות), וגם עכשיו קבעו חכמים ברכת כהנים בתפלה⁹,

עו ואילך).

(4) יתרו כ, כא.

(5) פרש"י עה"פ יתרו שם, מסוטה לה, א.

(6) דענינו של בית המקדש הוא "בית לה" מוכן להיות

מקריבים בו הקרבנות" (רמב"ם ריש הלכות בית הבחירה).

(7) דבית המקדש נקרא "בית תפלה" (ישעי' נו, ז). וגם עליית

התפלות שמחוץ לביהמ"ק הוא ע"י ביהמ"ק – ראה ברכות ל,

א. רמב"ם הל' תפלה פ"ה ה"ג. טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח הל'

תפלה סצ"ד ס"א-ב. ובירושלמי ברכות פ"ד ה"ה – בענין הנ"ל

– מוסיף ומסיים: הה"ד כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים.

(8) רמב"ם הל' נשיאת כפים פי"ד ה"ט והי"ד.

(9) שו"ע אדה"ז או"ח הל' נשיאת כפים סקכ"ח ס"א. וש"נ.

(* יצא לאור בקונטרס י"ט תמוז – תש"נ, "בקשר עם י"ט תמוז הבעל"ט, יום מלאות מאה ועשר שנים לכניסת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע לבריתו של אאע"ה (תר"ם – תש"נ), ויום השביעי דחגיגת הבר מצוה שלו (בשנת תרנ"ג)*. . . עש"ק פ' פינחס, שנת ה'תש"נ".

** מאמר זה הוא המשך למאמר ד"ה זה די"ג תמוז שנה זו (תשמ"ב), שי"ל בקונטרס שלפני זה (י"ב-י"ג תמוז ה'תש"נ (נדפס לעיל ע' עג ואילך)), ולכן לא נכפלו כאן (רוב) הציונים והמ"מ שכבר נסמנו שם.

(1) אבות פ"ג מ"ו.

(2) ברכות ח, רע"א.

(3) ראה בארוכה בהמאמר די"ג תמוז ס"ד ואילך (לעיל ע')

ובתפלה עצמה – בברכת עבודה¹⁰]. ובמשנה מביא פסוק זה (בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך) לענין השראת השכינה שע"י לימוד התורה, ומזה משמע שתורה ותפלה שייכים זל"ז ובענין זה במיוחד.

ולהוסיף, דהפירוש שבכל המקום אשר אזכיר את שמי גו' קאי על בית המקדש שבו ניתן רשות להזכיר את שם המפורש, הוא פשוטו של מקרא¹¹ (תורה שבכתב), והפירוש שאזכיר את שמי קאי על לימוד התורה הוא ע"פ דרשת חז"ל (תורה שבעל פה). וע"פ הידוע¹² שכל הענינים דתושבע"פ נמשכים מתושב"כ, יש לומר, דזה שהלימוד שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה שרוי' הוא מהפסוק בכל המקום אשר אזכיר את שמי גו' שבפשטות קאי על ביהמ"ק ששייך לעמוד העבודה, הוא, כי עיקר הענין דהשראת השכינה באופן דאבוא אליך, המשכת אוא"ס שלמעלה מהשתלשלות (אבוא, אני בעצמי), הוא ע"י קו העבודה, העלאה מלמטה למעלה. וכמבואר בתניא¹³ דהטעם שע"י תפלה נמשך אוא"ס שלמעלה מהשתלשלות [שע"י המשכה זו נעשה שינוי בהנבראים, לרפאות החולים ולברך השנים] הוא מפני גודל העילוי דהעלאת מ"ן. וע"י התפלה באה אח"כ המשכה זו גם בתורה.

וע"פ מ"ש בהמאמר דבעל הגאולה (הובא לעיל סעיף א) דזה שע"י תפלה וע"י תורה ממשיכים יגמה"ר שלמעלה מהשתלשלות הוא בעיקר בתפלת רבים¹⁴ ובתורה דרבים, ועד שהמשכה שע"י תפלת רבים ותורה דרבים היא שלא לפי ערך האתערותא דלתתא (דהרבים), מובן, דענין הנ"ל שהמשכה שלמעלה מהשתלשלות שבתורה היא ע"י התפלה, מודגש עוד יותר בהמשכה שע"י רבים. וכמו שנתבאר לעיל (בהמאמר די"ג תמוז¹⁵), דהטעם שענין ההמשכה שלא לפי ערך ההעלאה שע"י תורה דרבים נלמד (בהמאמר דבעל הגאולה) מהמשכה שע"י תפלה דרבים¹⁶, הוא, כי עיקר ומקור ענין זה הוא בתפלה, וע"י נמשך אח"כ גם בתורה.

ג) והגם שהמעלה דהעלאת מ"ן ישנה לכאורה גם בתורה, וכמבואר בהמאמר דבעל הגאולה¹⁷ שגם בתורה צ"ל עבודה ויגיעה, מ"מ, עיקר הענין דהמשכה שלמעלה מהשתלשלות הוא ע"י העלאת מ"ן דתפלה דוקא¹⁸. ונקודת הביאור בזה, שהמעלה דעבודת האדם (העלאת מ"ן) שעל ידה נמשך אוא"ס שלמעלה מהשתלשלות, היא (בעיקר)

16) משא"כ ענין ההמשכה דאחד שיושב ועוסק בתורה אינו

נלמד מהמשכה שע"י תפלה, שהרי להפירוש שבמס' אבות

מדבר הכתוב בתורה.

17) סעיף ב.

18) כדמוכח גם מהמבואר בקו"א שבהערה 13, שדוקא ע"י

תפלה נעשה שינוי בהנבראים, "משא"כ בתו"מ שאין שינוי

בקלף התפילין ע"י הנחתן בראש ובורוע" – כי המשכה

דלמעלה מהשתלשלות שעל ידה נעשה שינוי בהנבראים היא

דוקא ע"י העלאת מ"ן.

10) סוטה לח, ב. שו"ע אדה"ז שם סי"ב. וש"נ.

11) שהרי הוא פירוש רש"י.

12) וכלשון הרגיל בש"ס "מנא הני מילי אמר קרא". וראה

לקו"ת ברכה צד, א ואילך. שה"ש יא, ד. ובכ"מ.

13) קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנה, א).

14) ראה בארוכה אוה"ת שבת הובא ע' א'תסג ואילך, שגם

בתפלת יחיד (גם בכל השנה) נמשכים יגמה"ר, אלא שיש בזה

כמה חילוקי דרגות.

15) סעיף ט (לעיל ע' פ).

כשהעבודה היא בביטול¹⁹, וענין הביטול הוא בעבודת התפלה. שהיגיעה בלימוד התורה, כיון שענין הלימוד הוא שיבין וישיג מה שלומד, לכן היגיעה בתורה, גם היגיעה דשונה פרקו מאה פעמים ואחד²⁰, אף שיגיעה זו היא לא (רק) בשביל הבנת התורה אלא בכדי לשנות טבעו ורגילותו, אינה אמיתית ענין הביטול, כיון שגם הלימוד דפעם המאה ואחד הוא בהבנה והשגה. ועיקר הביטול הוא בעבודת התפלה, שהאדם המתפלל הוא כעבד²¹ בפני רבו²². ויש לומר, שגם העבודה דתפלה שבשביל עסק התורה (דכל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו²³), כיון שהתפלה היא בשביל התורה שענינה הוא הבנה והשגה, אינה אמיתית ענין הביטול²⁴. ולכן עיקר הענין דהמשכה שלמעלה מהשתלשלות (ומכ"ש המשכה שלא לפי ערך ההעלאה) הוא ע"י העלאת מ"ן דתפלה, ועי"ז נמשך אח"כ גם בתורה. דע"י העבודה שבתורה [העבודה דתפלה שבשביל התורה, ולמטה מזה – העבודה דשונה פרקו מאה פעמים ואחד בכדי לשנות טבעו ורגילותו, ולמטה מזה – היגיעה בהבנת התורה], התורה שלומד היא כלי להמשכה שלמעלה מהשתלשלות שע"י תפלה.

ד) והנה²⁵ ענין זה (שע"י התפלה נמשך אח"כ גם בתורה) מרומז גם בשני הקאפיטלאך תהלים השייכים ליום ההולדת²⁶ דבעל הגאולה בשנה זו (תשמ"ב), בקאפיטל קב שסיימו לומר בערב יום ההולדת²⁷ ובקאפיטל קג שהתחילו לומר ביום ההולדת. דבמזמור קב מתחיל בענין התפלה – תפלה לעני גו', ובתפלה עצמה – בתפלה שבתכלית הביטול, תפלה לעני כי יעטוף ולפני הוי' ישפוך שיחו. וכתורת הבעש"ט הידועה²⁸ עה"פ, שתפלת העני היא שלפני הוי' ישפוך שיחו. דזה שאינו מבקש שום דבר (גם לא ענינים רוחניים²⁹) וכל מבוקשו הוא לשפוך שיחו לפני הוי', הוא מפני גודל הביטול שלו. [ויש לומר, דענין זה (שאינו רוצה ומבקש שום דבר גם לא ענינים רוחניים ורק לשפוך שיחו לפני הוי') הוא³⁰ ע"ד האהבה דמי לי בשמים ועמך לא חפצתי³¹, וכלשון אדמו"ר הזקן³²

19) ראה אוה"ת שבהערה 21.

20) חגיגה ט, ב. וראה בארוכה תניא פט"ו.

21) ראה אוה"ת נשא ע' ערה (בענין המעלה דתפלה לגבי תורה) "ע"י ביטול העבד ממשיך יהי רצון מה שלמעלה מהחכמה". וראה ברכות לד, סע"ב (הובא באוה"ת שם) דהטעם על זה שהועילה תפלתו של רחב"ד הוא לפי שהוא "כעבד לפני המלך".

22) טושו"ע (ויראדה"ז) או"ח הל' תפלה סו"ס צה. וראה גם שבת יו"ד, א. שו"ע אדה"ז שם סק"ד ס"ב.

23) יבמות קט, ב.

24) והגם דכיון שתפלה היא בקשת צרכיו נמצא לכאורה שכל תפלה היא בשביל ענין אחר – יש לומר: שצרכיו דעבד באים ע"י שמבקש מרבו (ובאופן דעבד המבקש), לכן, כשהעבד מבקש צרכיו מרבו (והבקשה שלו היא בביטול דעבד המבקש

מרבן), לא נתערב "מציאות" שאינה עבדות, כי זהו הסדר דעבד.

משא"כ כשהתפלה היא בשביל לימוד התורה. ועצ"ע.

25) בהבא לקמן ראה גם (בקיצור) בהמאמר די"ג תמוז ס"ט (לעיל ע' פ).

26) ראה מאמר הנ"ל הערה 59.

27) אלא שאעפ"כ שייך הוא ליום ההולדת – ראה לעיל ח"א ע' רס הערה 51.

28) כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) סי' צו (יג, ג).

29) כמובן מהמשך הענין שבתורת הבעש"ט שהובא בספר אור המאיר פ' וישלח – נעתק לעיל ח"ג ע' קלד.

30) ראה גם לעיל ח"ג שם.

31) תהלים עג, כה.

32) הובא בשרש מצות התפלה להצ"צ פ"מ (דרמ"צ קלח, סע"א).

"איך וויל זע גאָר ניסט איך וויל ניט דאָיין ג"ע איך וויל ניט דאָיין עוה"ב כו' איך וויל מער ניט אַז דײַך אַליין". ויש לומר, דע"י שאמר אדמו"ר הזקן איך וויל מער ניט אַז דײַך אַליין, ובפרט לאחרי שנתפרסם זה ע"י הצמח צדק, ניתן הכח³³ לכאו"א שהולך בעקבותיו (וואָס האַלט זיך אין דער קליאַמקע³⁴) שבנוגע לפועל עכ"פ יהי' אצלו מעין זה. ובפרט ע"י לימוד תורתו של אדמו"ר הזקן (ועאכו"כ ע"י לימוד ענין זה), שע"ז מתייחדים ביחוד נפלא³⁵ עם תורתו של אדמו"ר הזקן, ועי"ז – עם אדמו"ר הזקן עצמו³⁶]. ובהמשך המזמור³⁷ אומר תכתב זאת לדור אחרון גו', דקאי על התורה שהיא נצחית. ויש לומר, שהקשר דשני הענינים הוא, כי הענין דנצחיות התורה בעבודת האדם הוא שהתורה שלומד היא חקוקה במוחו ולבו³⁸, שאז דוקא אין שייך שיהי' בזה שינוי (נצחיות), ובכדי שלימוד התורה שלו יהי' באופן דחקיקה הוא ע"י הקדמת עבודת התפלה. ונקודת הביאור בזה, דענין החקיקה דתורה הוא (בעיקר) בהתורה כמו שהיא בשרשה, בבחינת הכתר שלמעלה מחכמה³⁹. ולאחרי שנמשכה ונתלבשה בחכמה [דלמעלה, ועאכו"כ לאחרי שירדה ונתלבשה בשכל האדם] היא באופן דכתיבה. ובכדי שלימוד התורה בהבנה והשגה תהי' באופן דחקיקה הוא ע"י המשכת השורש דתורה (כתר) בהתורה שלמטה. ויש לומר, דזהו מ"ש תכתב זאת לדור אחרון, תכתב לשון עתיד, שבכדי שהתורה שלומד תהי' אצלו בבחינת נצחיות (לדור אחרון), צריך להגיע לדרגת החקיקה דתורה שלמעלה מבחינת כתיבה, ולהמשיך משם בחינת הכתיבה דתורה, תכתב לשון עתיד. וזוהי השייכות דתכתב זאת לדור אחרון לתפלה לעני גו', שע"י הקדמת הביטול דתפלה, ובפרט כשהתפלה היא בתכלית הביטול, שתפלתו היא שלפני הוי' ישפוך שיחו, עי"ז הוא ממשיך גילוי אוא"ס שלמעלה מהשתלשלות, והמשכה זו באה אח"כ גם בלימוד התורה שלו, תכתב זאת לדור אחרון.

ה) ועד"ז הוא במזמור קג שמתחיל בענין התפלה – ברכי נפשי את ה', שהוא תפלת שבח והודי', ובתפלה עצמה – תפלה שבתכלית הביטול. דהשבח וההודי' של דוד להקב"ה (ברכי נפשי את ה') היתה על כל מאורע ומאורע, כדאיתא בגמרא⁴⁰ שדוד דר בחמשה עולמים ובכל עולם אמר שירה (חמשה ברכי נפשי⁴¹), דיש לומר, שכל המאורעות דהאדם נחלקות לחמשה סוגים (חמשה עולמים) ודוד אמר שירה להקב"ה על כל המאורעות, דאמירת שירה להקב"ה גם על הענינים דהיפך הטוב הנראה והנגלה הוא מפני גודל ועוצם הביטול. ובהמשך המזמור⁴² אומר ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו

38) להעיר מלקו"ת ס"פ קדושים (ל, ד).

39) ראה לקו"ת בחוקותי מו, ד.

40) ברכות יו"ד, א.

41) לשון הגמרא בברכות שם. ובפרש"י שם: "לעיל חשיב להו". ואף דשירה השני (ד"לעיל") היא "ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו וגו'", הרי בני' הקדימו נעשה לנשמע.

42) פסוק יט.

33) ראה עד"ז לעיל שם ע' קלז ואילך.

34) ראה סה"מ תרפ"ד בהוספות ס"ע שנד.

35) תניא פ"ה.

36) ועד"ז פי' הידוע במרז"ל (שבת קה, א – ע"פ גירסת הע"י) "אנא נפשי כתבית יהבית" (לקו"ת שלח מח, סע"ד ואילך. אה"ת יתרו ע' תתקא ואילך), שהקב"ה "נתן" ו"הכניס" את עצמו בתורתו. והרי "צדיקים דומין לבוראן" (ב"ר פס"ז, ח. ובכ"מ).

37) פסוק יט.

לשמוע בקול דברו, ברישא עושי והדר לשמוע⁴³, הקדמת נעשה לנשמע שהיתה הכנה לקבלת התורה. ויש לומר שהקשר דשני הענינים⁴⁴ הוא, כי הביטול דהקדמת נעשה לנשמע הוא לא רק בנוגע לקיום המצוות אלא גם בלימוד התורה⁴⁵. דע"י שלפני מתן תורה הקדימו נעשה לנשמע, ניתן הכח לכ"א מישראל שלימוד התורה שלו יהי' בביטול, באופן דתען לשוני אמרתך⁴⁶, כעונה אחר האומר⁴⁷, ועד שהדיבור שלו (בתורה) אינו תלוי ברצונו ובבחירתו⁴⁸, ועד שהביטול שלו כשעוסק בתורה הוא דוגמת הביטול דעל⁴⁹ כל דיבור ודיבור פרוחה נשמתך⁵⁰. וזוהי השייכות ד(עושי דברו) לשמוע בקול דברו⁵¹ לברכי נפשי את ה', כי ע"י עבודת התפלה, ובפרט כשהתפלה היא שאומר שירה על כל מאורע (חמשה ברכי נפשי), נמשך הביטול דתפלה גם בעסק התורה שלו.

ויש להוסיף בביאור השייכות ד(עושי דברו) לשמוע בקול דברו לחמשה ברכי נפשי, דעיקר החידוש בהביטול דלימוד התורה הוא בתושבע"פ, שלימודה צ"ל בהבנה והשגה [דכשאינו מביין הפירוש אינו נחשב לימוד⁵²] ואעפ"כ הלימוד הוא בביטול. וע"ד על כל דיבור ודיבור פרוחה נשמתך, דהגם שכל דיבור הוא דיבור פרטי⁵³ (דענין ההתחלקות שייך להבנה וההשגה דתורה) מ"מ על כל דיבור ודיבור פרוחה נשמתך. וזוהי השייכות דלשמוע בקול דברו לחמשה ברכי נפשי, כי החידוש בהביטול דחמש פעמים ברכי נפשי (שבמזמור קג) על הביטול דלפני הוי' ישפוך שיחו (שבמזמור קב), הוא, שהביטול דלפני הוי' ישפוך שיחו הוא שאין נוגע לו שום דבר (כי כל מבוקשו הוא לדבר עם המלך), והביטול דחמש ברכי נפשי שאומר שירה על כל המאורעות (גם על הענינים דהיפך הטוב הנראה והנגלה) הוא שגם הענינים השייכים למציאותו הם בתכלית הביטול. וע"י ביטול זה בתפלה נמשך אח"כ גם בעסק התורה שלו, שגם הלימוד בהבנה והשגה הוא בביטול. וּממשיך בהמאמר דבעל הגאולה⁵⁴ (לאחרי שמבאר שני הענינים דתפלה ותורה), דבריאת העולם היא בשביל ישראל ובשביל התורה, כמ"ש⁵⁵ בראשית ברא אלקים גו', בראשית הוא ב' ראשית, דבריאת העולם הוא בשביל ישראל שנקראים ראשית ובשביל התורה שנקראת ראשית⁵⁶. שהכוונה דבריאת העולם היא שישראל ילמדו תורה כמו שניתנה למטה בעוה"ז דוקא. ויש לומר, שהשייכות דב' ראשית ישראל ותורה

(43) שבת פח, א.

(44) ובפרט שפסוק זה עצמו הוא אחד מחמשה השירות, תפלה.

(45) להעיר, שכשראה ההוא צדוקי שרבא "מעייין בשמעתא ויתבה אצבעתא ידי' תותי כרעא כו'" (טרדתו של רבא בלימוד התורה), אמר ל' "עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאורדייכו" (שבת שם).

(46) תהלים קיט, קעב.

(47) ראה תו"א יתרו סז, ב. ובכ"מ. ובהוספות לתו"א שם (קי, ריש ע"ב) מקשר זה עם ענין נעשה ונשמע.

(48) הוספות לתו"א שם (קי, א ואילך).

(49) שבת פח, ב.

(50) הוספות לתו"א שם (קט, א).

(51) להעיר מאוה"ת (יהל אור) לתהלים עה"פ (ע' שפו)

"לשמוע בקול דברו שיהי' תען לשוני אמרתך".

(52) הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.

(53) להעיר מלקו"ת במדבר יח, א.

(54) סעיף ג.

(55) בראשית א, א.

(56) תנחומא (באבער) בראשית ג. ה. לקח טוב ר"פ

בראשית. פרש"י ורמב"ן עה"פ. וראה ב"ר ר"פ בראשית. ויק"ר

פל"ו, ד.

להמבואר לפנ"ז בענין תפלה ותורה, הוא, כי תפלה היא עבודת וביטול האדם (ישראל), ולכן שני הענינים דתפלה ותורה שייכים לב' ראשית ישראל ותורה⁵⁷. ומה שאומר בהמאמר "שישראל ילמדו תורה", יש לומר, כי ענין התפלה הוא העלאה מלמטה למעלה (יציאה מהעולם⁵⁸), והכוונה דבריאת העולם היא שיומשך גילוי אלקות בעולם, ולכן, כשמדבר בענין הכוונה דבריאת העולם, אומר גם בנוגע לישראל "שישראל ילמדו תורה". ועפ"ז יש לבאר גם מה שמביא בהמאמר (בהמשך להענין שהכוונה דבריאת העולם היא שישראל ילמדו תורה) מה שאמרו רז"ל⁴³ תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם יקיימו ישראל את תורתיו כו', ומבאר, דיקיימו ישראל את תורתו הוא קיום המצוות צריך להיות ע"פ התורה דוקא, כי זה שהעולם נברא בשביל התורה הוא (בלשון המאמר) שכל עניני העולם יהיו ע"פ התורה, ופעולת התורה בעולם היא ע"י קיום מצוות התורה⁵⁹.

ז) והנה לאחרי שמבאר בהמאמר שבריאת העולם הוא בשביל ישראל ובשביל התורה ושקיום העולם הוא ע"י קיום מצוות התורה, ממשיך בהמאמר⁶⁰ ביאור החילוק בין לימוד התורה דיחיד ללימוד התורה דרבים, שע"י תורה דרבים נמשך אור עליון יותר, ומוסיף, שזה מובן במכש"כ מזה שע"י תפלת רבים ההמשכה היא שלא לפי ערך ההעלאה. ומסדר הענינים שבהמאמר משמע, דזה שהלימוד דההמשכה שע"י תורה מההמשכה שע"י תפלה הוא באופן דמכש"כ, שייך להמבואר לפנ"ז בענין הכוונה דבריאת העולם. ויש לומר הביאור בזה, שהכוונה דדירה בתחתונים היא שעשיית הדירה (המשכת הגילוי אלקות בעולם) תהי' ע"י האדם. וכיון שעבודת התפלה היא העלאה מלמטה למעלה, וההמשכה שע"י התפלה היא מצד למעלה אלא שבאה ע"י התפלה (עבודת האדם)⁶¹, לכן יש יתרון בההמשכה שע"י תורה [שלימוד התורה דהאדם ממשיך גילוי אלקות בעולם] לגבי ההמשכה שע"י תפלה. וע"פ הידוע⁶² שאמיתית הענין דאין ערוך הוא דוקא לגבי העצמות, יש לומר, דענין ההמשכה שלא לפי ערך ההעלאה הוא בעיקר בההמשכה שע"י תורה, כי בהמשכה זו דוקא נשלמת הכוונה דדירה בתחתונים, כוונת העצמות. ועפ"ז יש לבאר סדר הענינים בהמאמר, דזה שהלימוד דההמשכה שע"י תורה מההמשכה שע"י תפלה הוא באופן דמכש"כ בא (דוקא) לאחרי הביאור דכוונת הבריאה, כי בההמשכה שע"י תורה שני ענינים, ההמשכה שע"י תורה מצד מעלת התורה עצמה – דהמשכה זו היא למטה מההמשכה שע"י תפלה (כנ"ל סעיף ג), וההמשכה שע"י תורה מצד זה שעל ידה נמשך

אלא שמ"מ חילוק בין תורה לתפלה, דתפלה הוא בחי' י"ה (לקו"ת ראה כט, א ואילך), "נסתרות". משא"כ ו' (תורה) הוא המשכה למטה (אלא שהמשכתו הוא ע"י ה', מצוות). וראה לקו"ת שם (ל, ד) "בחי' ו"ה רומז לבחי' בוניך שהוא ענין דירה בתחתונים".

60) סעיף ד.

61) להעיר מסה"מ תרס"ה ע' קמג-ד.

62) סה"מ תרנ"ב ע' ז ואילך. ובכ"מ.

57) להעיר מסה"מ פר"ת ע' רנא, דהחילוק שבין תפלה לתורה הוא כהחילוק שבין נש"י לתורה.

58) להעיר מזה שהסידים ואנשי מעשה היו מגיעים (בעת תפלתם) להתפשטות הגשמיות (שו"ע אדה"ז או"ח הל' תפלה סצ"ח ס"א. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ה).

59) להעיר, שו"ה (דשם הוי"ו) הם תורה ומצוות (תקו"ז ת"י כה, ב). אגה"ת ספ"ד. ובכ"מ. והרי המשכת הוי' (ז"א) למטה הוא ע"י ה' תתאה (מלכות).

גילוי אלקות בעולם ע"י עבודת (לימוד) האדם – דהמשכה זו היא למעלה מההמשכה שע"י תפלה, כנ"ל. ולכן, לאחר הביאור בכוונת הבריאה [ושכוונה זו נשלמת ע"י התורה], מוסיף שהלימוד דתורה מתפלה הוא באופן דמוכס"כ, שיש יתרון בההמשכה דתורה לגבי ההמשכה דתפלה.

ח) ויש לקשר זה עם המאמר ד"ה הוי' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי⁶³ שאמר בעל הגאולה בי"ב תמוז הראשון (תרפ"ז)⁶⁴, דצריך להבין⁶⁵ אומרו הוי' לי בעוזרי, דמשמעות הלשון הוא שישנם כמה עוזרים (עוזרי לשון רבים) והבקשה היא שגם הקב"ה יהי בין העוזרים, והרי כל ישראל מאמינים באמונה פשוטה שהוא ית' לבדו הוא העוזר והמושיע להאדם בכל עניניו. וביותר אינו מובן, דמשמעות הלשון הוי' לי בעוזרי הוא שהעיקר הם העוזרים לשון רבים והבקשה היא שהקב"ה יצטרף אליהם. גם צריך להבין אומרו ואני אראה בשונאי (שיראה נקמה בשונאי), דלכאורה הוה לי לבקש שיעשו תשובה ויהפכו לאוהבים. ובפרט שדוד עצמו אמר⁶⁶ יתמו חטאים ולא חוטאים. [וביותר אינו מובן אומרו ואני אראה בשונאי, הרי חוש הראי' הוא מהחוששים הכי נעלים, ועד שמהחידושים שיהיו לע"ל הוא⁶⁷ ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר גו'⁶⁸, ועד"ז הוא בנוגע למתן תורה שמעיקרי המעלות דמתן תורה הוא⁶⁷ אתה הראת לדעת גו'⁶⁹, ואעפ"כ ביקש דוד ואני אראה בשונאי, שהראי' שלו תהי' בנקמת שונאיו]. גם צריך להבין השייכות דואני אראה בשונאי להוי' לי בעוזרי.

ונקודת הביאור בזה (בהמאמר), דעוזרי קאי על הניצוצות המתבררים ע"י עבודת האדם, שהם העוזרים של האדם. והבקשה הוי' לי בעוזרי היא, שע"י העבודה דבירור הניצוצות (עוזרי) יהי' הוי' לי, שיומשך לו גילוי שם הוי' שלמעלה מהשתלשלות. ויש לומר, דע"י שהמשכת הגילוי דשם הוי' להאדם (הוי' לי) הוא ע"י בירור הניצוצות (בעוזרי), הגילוי הוא בפנימיות. דהגילוי שנמשך לו מלמעלה בדרך אתערותא דלעילא מצד עצמה, הוא בבחינת מקיף, ולכן אין לו קיום⁷⁰. ועד"ז הוא בנוגע לההמשכה שנמשכת לו ע"י בקשתו בתפלה. ולכן אומר הוי' לי בעוזרי, שהמשכת הגילוי דשם הוי' אליו היא לא בדרך נהמא דכסופא⁷¹ אלא שזה (כאילו) מגיע לו עבור עבודתו בעבודת הבירורים, תכלית כוונת הבריאה. ועי"ז נעשה הוי' לי, שהוא מתאחד עם הגילוי, שלכן הגילוי הוא דבר קיים לעולם, דכל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם⁷².

ט) וממשיך בהכתוב ואני אראה בשונאי, דבבירור הניצוצות שני ענינים בכללות. בירור הניצוצות שבק"נ ע"י עבודת הצדיקים, ובירור הניצוצות שבגקה"ט ע"י

(63) תהלים קיח, ז.

(64) נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א קעט, א ואילך. תרפ"ז ע'

רא ואילך.

(65) ראה גם רד"ה הוי' לי בעוזרי בלקו"ת דרושים לשמע"צ

(פח, ב).

(66) תהלים קד, לה. וראה ברכות יו"ד, א.

(67) ראה תניא פל"ו (מו, א). לקו"ת צו יז, ב ואילך. ובכ"מ.

(68) ישעי' מ, ה.

(69) ואתחנן ד, לה.

(70) ראה לקו"ת ויקרא ב, סע"ב ואילך.

(71) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, ד.

(72) ויק"ר פ"ב, ב. מדרש שמואל פ' יט. נת' בלקו"ת במדבר

ט, ג ואילך. ובכ"מ.

עבודת התשובה. ולכן במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולים לעמוד בו⁷³, כי שורש הניצוצות שנפלו בגק"ט שמתבררים ע"י הבע"ת הוא למעלה יותר משורש הניצוצות שנפלו בק"נ שמתבררים ע"י הצדיקים⁷⁴. ועד"ז הוא בעבודת הצדיקים (ועמך כולם צדיקים⁷⁵), שיש יתרון בהבירור דדברי הרשות ע"י העבודה דכל מעשיך יהיו לשם שמים⁷⁶ על הבירור דדברים הגשמיים שע"י קיום המצוות. דכיון שדברי הרשות, גם כשעושה אותם לשם שמים הם נשארים דברי הרשות (מעשיך), לכן, ע"י הבירור דדברי הרשות נשלמת יותר הכוונה דדירה בתחתונים, תחתון⁷⁷ שאין תחתון למטה ממנו⁷⁸. ולכן, העלי' שנעשית בהנשמה ע"י ירידתה למטה [שעיקר העלי' היא עי"ז שבירידתה למטה היא משלימה הכוונה דדירה בתחתונים⁷⁹] היא בעיקר ע"י הבירור דדברי הרשות. וזהו ואני אראה בשונאי, שע"י בירור הניצוצות שבשונאי – הניצוצות שבדברים האסורים, ועד"ז הניצוצות שבדברי הרשות, שגם הם נכללים ב"שונאי" כתורת הבעש"ט הידועה⁸⁰ עה"פ⁸¹ כי תראה חמור שונאך – באים לראי' באלקות, ואני אראה⁸².

יו"ד) והנה מבואר בכ"מ⁸³ שהצדיקים עבודתם היא בעצמם וענין התשובה הוא שהאדם פועל גם בדבר שחוץ ממנו ומאיר את העולם. ועפ"ז יש לומר, שהענין ד"אני אראה" בכללות הוא נוסף על בירור דברי הרשות (בשונאי), אלא גם ע"י לימוד התורה עם זולתו. וכדמשמע בהמאמר (די"ב תמוז תרפ"ז) דזה שאמרו רז"ל⁸⁴ הבא לטהר מסייעין לו, דמשמעות לשון לטהר (ולא ליטהר) הוא לטהר אחרים, הוא, כי העזר והסיוע דניצוצות המתבררים (מסייעין לשון רבים, ע"ד בעוזרי) כשבא לטהר אחרים הוא באופן נעלה יותר. ועפ"ז יש להוסיף עוד ענין במעלת עשרה שיושבין ועוסקין בתורה, דכיון שאין דיעותיהן שוות⁸⁵, הרי כל אחד מהעשרה יש לו ההסברה שלו (בהענין שלומדים), וע"י שלומדים יחד וכל אחד אומר ההסברה שלו להמשתתפים בהשיעור, יש בזה גם המעלה דעסק התורה עם זולתו. ועוד ענין בזה, דע"י שעשרה מישראל עוסקים בענין אחד, בתורה או בתפלה או בקיום מצוה, מיתוסף בהם ענין חדש – ענין הציבור⁸⁶, אור העולה על כולנה⁸⁷.

73) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד, מברכות לד, ב.
 74) ראה בארוכה סהמ"צ להצ"צ קצא, א.
 75) ישע"י ס, כא.
 76) אבות פ"ב מ"ב. רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טוש"ע או"ח סרל"א.
 77) תניא רפ"ו.
 78) ראה לעיל ח"ב ע' כג ואילך. וראה בארוכה שם (ע' כח ואילך), שהיתרון בהעבודה דכל מעשיך לשם שמים על העבודה דקיום המצוות הוא ע"ד מעלת הבע"ת על צדיקים.
 79) ראה לקו"ש חט"ו ע' 242 ובהערות שם.
 80) "היום יום" כח שבט. אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' שכה. כתר שם טוב הוספות סי' טז [בהוצאת תשנ"ט – סי' כא].
 81) משפטים כג, ה.
 82) ד"ה הוי' לי בעוזרי תרפ"ז בסופו. וראה גם לקו"ת דרושים לשמע"צ שם (צ, ב).
 83) סה"מ תרפ"ג ע' רכב. ה'תש"ט ע' 184.
 84) שבת קד, א.
 85) ראה ברכות נח, א. סנהדרין לח, א.
 86) דענין ציבור הוא לא צירוף של עשרה יחידים, כ"א שנעשה מציאות חדשה, וכמו שהאריך בזה בצפע"ע – ראה מפענח צפונות פ"ד ס"ב ואילך.
 87) ראה שעיהו"א רפי"ב. ובכ"מ.

יא) והנה לשון רז"ל הוא הבא לטהר מסייעין לו. שכשבא לטהר אחרים, הסיוע הוא מיד כשבא לטהר. ומזה מובן, שכל אלה שמסרו עצמם למלאות שליחותו של בעל הגאולה בכלל, ובפרט בהשליחות⁸⁸ לייסד שיעורים ברבים, שע"י ההתמסרות עצמה (אריינווארפן זיך אין דער אַרבעט, עוד לפני העשי' בפועל) נמשך סיוע ונתינת כח נוספים להצליח עוד יותר במילוי השליחות.

ויהי רצון, שע"י המסירה ונתינה למלאות שליחותו של בעל הגאולה, ובפרט אַז מ'האַלט שוין באמצע, והוי' לי (לכל אחד מהמתעסקים בזה) בעוזרי לסיים את השליחות בתכלית השלימות, נזכה מיד לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו. וכיון שנמצאים כעת ביום זכאי – יום השלישי⁸⁹ שהוכפל בו כי טוב⁹⁰, ויום החמשה עשר דחודש הגאולה שבו קיימא סיהרא באשלמותא⁹¹ (השלימות דחודש הגאולה), הרי הזכות דיום זכאי ימהר⁹² עוד יותר הגאולה, במהרה בימינו ממש.

בשולם נפשי".

90) פרש"י עה"פ בראשית א, ז, מב"ר פ"ד, ו.

91) זהר ח"ב רטו, א. וראה גם שם ח"א קנ, רע"א. רכה, סע"ב. רמט, ב. ח"ב פה, רע"א.

92) דמגלגלין זכות ליום זכאי – תענית כט, א.

88) ראה בהמאמר די"ג תמוז שנה זו (תשמ"ב) סי"ב (לעיל

ס"ע פב).

89) ולהעיר, שגם ענין זה שייך להגאולה די"ב תמוז, כי הקביעות די"ב תמוז בשנת הגאולה (תרפ"ז) הי' ביום השלישי, וראה בארוכה לעיל ח"ב ע' קמב השיכות ד"שלישי" ל"פדה

בס"ד. משיחות יום ג' פ' פינחס, י"ז תמוז (יהפך לשמחה),

וש"פ פינחס, כ"א תמוז ה'תשנ"ו.

טובים סתם, כיון שיש בו העילוי ד"והפנתי אבלם לששון¹², שע"ז ניתוסף עילוי גדול יותר, "כיתרון האור מן החושך"¹³.

ויש להוסיף בביאור השייכות ד"הוכפל בו כי טוב" לענין הגאולה – שכפל רומז על ענין הגאולה, כמארוז¹⁴ "חמש אותיות נכפלו וכולם לשון גאולה". צ"ץ בו עתיד הקב"ה לגאול לישראל בסוף מלכות רביעית, שנאמר¹⁵ איש צמח שמו ותחתיו יצמח.

ב. ומעלה זו (התחלת וסיום בין המצרים ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב) מודגשת עוד יותר ביום הש"ק שלאחרי (ושבו נעשית השלימות ד"ויכולו"¹⁶ ב)טו"ב תמוז, יום הש"ק הראשון דבין המצרים:

ידוע¹⁷ שהשבתות דבין המצרים הם בבחינת "מקדים רפואה למכה"¹⁸, שבהם מודגשת בגילוי ה(נתינת-כח ל)הפיכה דימים אלה לימים טובים וימי ששון ושמחה – שהרי דיני האבילות דבין המצרים אינם נוהגים בימי השבת¹⁹, ש"אין עצב עמה"²⁰, וענינו עונג²¹ ושמחה²², ואדרבה – בשבתות דבין המצרים צריך לחזוקי בהעונג והשמחה, כדי לשלול נתינת-מקום לחשש של מיעוט בהעונג והשמחה מצד הזמן דבין המצרים (כידוע הוראת אאמו"ר ז"ל בזה²³).

ויש לומר, שענין זה מודגש בשבתות דבין המצרים, כיון שיום השבת הוא מעין ודוגמת "יום²⁴ שכולו שבת

א. מהמעלות המיוחדות בימי בין המצרים בשנה זו (נוסף על היותם בסיום התקופה ד"שני אלפים ימות המשיח"¹, שנת ה'תשנ"ו², חצות היום דאלף הששי³) – שהתחלתם (שבעה עשר בתמוז⁴) ובמילא סיומם (תשעה באב) ביום השלישי בשבוע, ש"הוכפל⁵ בו כי טוב".

נוסף על ההבטחה התמידית ש"כל הצומות האלה עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה, שנאמר⁶ כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי גו' יהי לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו"⁷ – ישנה הדגשה יתירה בנוגע לשבעה עשר בתמוז (התחלת ימי בין המצרים), כיון שהמספר דשבעה עשר (י"ז) הוא בגימטריא "טוב", היינו, שבקביעותו בימי החודש, יום טו"ב⁸, נרמזת הפיכת התענית דשבעה עשר בתמוז ל"יום טוב".

וכשטו"ב תמוז חל ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב – ניתוסף בה"טוב" דיום זה (ובגילוי ה"טוב" בסיום וחותם ימי בין המצרים, בתשעה באב) גם מצד ימי השבוע, והוספה של "טוב כפול"⁹, דיש לומר, שרומז גם על ב' האופנים ב"טוב": (א) טוב מלכתחילה, (ב) טוב (נעלה יותר) שנעשה ע"י "אתהפכא"¹⁰ חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא"¹¹ – בדוגמת טו"ב תמוז שיהי' יום טוב נעלה יותר מימים

(1) סנהדרין צז, סע"א. וש"נ.

(2) וסימנה – ר"ת ה' תהי' שנת נסים, החל מהנס העיקרי ד"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו), כמרומז גם בהכנה לשנה הבאה, "תנשא", ר"ת תהא שנת אראנו נפלאות.

(3) ראה קונטרס משיחות ש"פ וארא שנה זו ס"ח-ט.

(4) להעיר שבתוספתא סוף תענית לא הועתק מהכתוב רק "צום הרביעי" ושאר הצומות נרמזו ב"וגיו", משא"כ ברמב"ם סוף הל' תעניות.

(5) פרש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו).

(6) זכרי' ח, יט.

(7) רמב"ם בסיום וחותם הל' תעניות.

(8) ובזה גופא – "טוב" דתמוז, ש"תמוז" מורה על המעמד ומצב דתוקף השמש, "שמש הוי" (תהלים פד, יב), "כצאת השמש בגבורתו" (שופטים ה, לא), מעין ודוגמת הגילוי דלעתיד לבוא ש"הקב"ה מוציא חמה מנרתקה" (נדרים ח, סע"ב. וש"נ), כמדובר לעיל (קונטרס משיחות ש"פ בלק ס"ח).

(9) נוסף על הכפל ד"טוב" הן מצד ימי החודש והן מצד ימי השבוע.

(10) ראה זח"א ד, א.

(11) ע"ד המבואר בתניא (פכ"ז) ש"במטעמים גשמיים ד"מ יש שני

מיני מעדנים, אחד ממאכלים ערבים ומתוקים, והשני מדברים חריפים או חמוצים רק שהם מתובלים ומתוקנים היטב עד שנעשו מעדנים להשיב הנפש".

(12) ירמ' לא, יב. – ובסליחות ל"ז תמוז: הפך לנו לששון ולשמחה.

(13) קהלת ב, יג.

(14) פדר"א פמ"ח. יל"ש ר"פ לך לך (רמז סד). וראה אוה"ת לך לך תעדר, א. ד"ה לך לך תרכ"ו. תר"ל. סד"ה נחמו עת"ר.

(15) זכרי' ו, יב.

(16) בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ.

(17) אוה"ת נ"ך ע' א'צו.

(18) ראה מגילה יג, ב. וראה איכ"ר פ"א, כג: הקדים ישעי' ורפאן.

(19) שו"ע או"ח סתקני"ב ס"י ובמג"א שם. וראה אנציק' תלמודית ערך בין המצרים ע' קכ, ובהנסמן שם.

(20) משלי יו"ד, כב. ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתוד"ה מ"ד – מו"ק כג, ב.

(21) ויקראת לשבת עונג" (ישעי' נח, יג).

(22) "ביום שמחתכם אלו השבתות" (ספרי בהעלותך יו"ד, יו"ד).

(23) לקו"ש ח"ד ע' 1091.

(24) תמיד בסופה.

דבין המצרים (נוסף על הפרשיות מטות מסעי ודברים שקורין בכל השנים) גם פרשת פינחס, שבזה מודגשת עוד יותר ההוספה ב"טוב":

לכל לראש – שבימי בין המצרים ניתוסף עוד פרשה בתורה, שזהו טוב הכללי והאמיתי, "אין טוב אלא תורה"²⁹.

ועוד ועיקר – שההוספה בתורה היא בפרשת פינחס, "פינחס זה אליהו"³⁰, מבשר טוב, מבשר הגאולה, שאז יהפכו ימים אלה לימים טובים ולמועדים.

ובפרטיות יותר – בנוגע לתוכן הפרשה:

בהתחלת הפרשה – מעלתו של פינחס (זה אליהו) ש"הנני נותן לו את בריתי שלום"³¹, שזהו ענינו של אליהו ש"בא . . לעשות שלום בבני", שנאמר³² הנה אנכי שולח לכם את אלי' הנביא וגו' והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם"³³, שזהו"ע ד"האמת והשלום אהבו", שעי"ז מבטלים סיבת הגלות – היינו היפך דאהבת ישראל³⁴ נכמודגש גם בהמשך הפרשה "צרור³⁵ את המדינים והכיתם אותם גו"³⁶, ביטול הענין דקליפת מדין, לשון מדין ומריבה³⁷, ובהבטל הסיבה בטל המסובב (הגלות), שלכן, "צום הרביעי גו' יהי לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים (כי) והאמת והשלום אהבו".

ובסיום הפרשה – פרשת המועדים, שבה מדובר אודות הקרבנות דכל מועדי השנה³⁸: חג הפסח, חג השבועות, ר"ה, יוהכ"פ, חג הסוכות, עד לשמיני עצרת³⁹, שבזה מרומזת נתינת כח יתירה להפיכת ימי בין המצרים לימים טובים ולמועדים.

ולהעיר, שמספר ימי המועדים מכוון למספר ימי בין המצרים – כ"א ימים⁴⁰, שבזה מודגשת עוד יותר

ומנוחה לחיי העולמים"²⁵, כפי שאומרים בסיום ברכת המזון בסעודות דכל שבת (שבהם מקיימים מצות עונג שבת) "הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", ומסיימים (לאחרי "הרחמן הוא ינחילנו לימות המשיח . . מגדול ישועות מלכו כו") "ואמרו אמן", שמורה על קיום הדבר באופן של נצחון²⁶, כולל שמנצחים כל הענינים המונעים ומעכבים את הגאולה.

ובענין זה ניתוסף עילוי בקביעות שנה זו, שכאשר טו"ב תמוז חל ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב, חל יום הש"ק הראשון דבין המצרים ביום כ"א תמוז – כמרומז בקרא "אך טוב לישראל"²⁷:

נוסף על הרמז ד"טוב" בהתחלת בין המצרים (טו"ב תמוז), מרומז הענין ד"טוב" בכל ימי בין המצרים – כ"א יום²⁸, שסימנם "אך טוב", היינו, שכל כ"א ימי בין המצרים הם באופן ד"אך טוב", שהובטח שמתבטל לגמרי הענין הבלתי-רצוי שבהם, ולא נשאר כי אם "טוב" בלבד, "אך (ורק) טוב".

וענין זה הוא בהדגשה יתירה כשיום השבת הראשון דבין המצרים חל ביום כ"א תמוז – שהתחלת הענין דהקדמת רפואה למכה ע"י השבתות דבין המצרים הוא באופן ד"אך טוב", ביום א"ך (כ"א) תמוז (כיון שטו"ב תמוז חל ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב), שעל ידו נעשים כל כ"א הימים דבין המצרים באופן ד"אך טוב".

ג. ונוסף על העילוי באופן הקביעות דימי החודש בימי השבוע (טו"ב – ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב, וא"ך (טוב) – ביום השבת), ישנו עילוי נוסף מצד פרשת השבוע – שבשנה זו קורין בג' השבתות

(25) ולהעיר גם ממארו"ל (מדרש תהלים צב, א. וראה לקו"ת בשלח בתחלתו) "כל עיסקא דשבתא כפול" (כולל גם הכפל בתפלה – שחרית ומוסף, ובתורה – קרה"ת בשחרית ובמנוחה), וכפל קשור עם גאולה.

(26) ראה נזיר בסופה. וש"נ.

(27) תהלים עג, א.

(28) ולהעיר ממ"ש בהפטורת שבת זו: "מקל שקד גו' שוקד אני גו" (ירמי' א, יא-יב), ודרשו חז"ל "השקד הזה הוא משעת חניטתו עד גמר בישולו נעשרים ואחד יום, כמנין ימים שבין שבעה עשר בתמוז . . לתשעה באב" (פרש"י עה"פ – ממדרש אגדה).

(29) אבות פ"ו מ"ג.

(30) רלב"ג מ"א יז, א. וראה תיב"ע וארא ו, יח. זח"ב קצ, סע"א. ועוד.

(31) כה, יב.

(32) מלאכי בסופו.

(33) עדיות בסופה. רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ב.

(34) ראה יומא ט, ב.

(35) כה, יז.

(36) ובפרטיות יותר – בפרשת מטות שמתחילין לקרוא במנוחה, שבה מסופר פרטי הענינים דמלחמת מדין (לא, א ואילך), כולל גם "וישלח אותם משה גו' ואת פינחס בן אלעזר הכהן" (שם, ו).

(37) ראה סה"מ תרנ"ט ע' נה. וש"נ.

(38) ומתחיל מקרבן התמיד שבכל יום – שבזה מרומז התיקון דביטול התמיד שאירע ב"ז תמוז (ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 574).

(39) להעיר מהשייכות דשמיני עצרת לגאולה – כידוע ש"שמיני" קשור עם גאולה, ספירה השמינית (מלמטה למעלה) – בינה, עלמא

דחירו, ו"עצרת", ענין הקליטה, שלימות היחוד דהקב"ה וכנס"י ("יהי לך לבדך ואין לזרים אתך", "ישראל ומלכא בלחודוהי") לעתיד לבוא.

(40) ז' ימי הפסח, שבועות, ב' ימי ר"ה*, יוהכ"פ, ז' ימי הסוכות ושמע"צ, שבת, ר"ח (שזכרו בהתחלת פרשת המועדים).

"זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה גו' אשר תנחלו אותה בגורל גו' לתשעת המטות וחצי המטה . . שני המטות וחצי המטה לקחו נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה"⁵¹. ובפ' דברים – הן בהתחלת הפרשה, "פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי ואל כל שכניו וגו' ארץ הכנעני והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת", "ראה נתתי לפניכם את הארץ בואו ורשו את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם גו"⁵², והן בסיום הפרשה, כיבוש ארץ סיחון ועוג ונתינתה לבני גד ובני ראובן⁵³.

ובפרטיות יותר: בג' פרשיות אלה מדובר אודות חלוקת הארץ כולה – לא רק בעבר הירדן מערבה, אלא גם בעבר הירדן מזרחה (נחלת בני גד ובני ראובן), שזו היתה גם התחלת כיבוש וחלוקת ארץ ג' אומות קיני קניזי וקדמוני, "אדום ומואב ועמון"⁵⁴. . (ש)עתידים להיות ירושה לעתיד⁵⁵.

ויש לומר, שבענין זה מרומז גילוי ג' המוחין שבג' השבתות דבין המצרים (שבהם קורין ג' פרשיות הנ"ל) – כידוע⁵⁶ שארץ ג' אומות קיני קניזי וקדמוני היא כנגד ג' המוחין (בהוספה על ארץ שבע אומות שהיא כנגד ז' המדות).

ו. ובענין זה ניתוסף עילוי מצד ב' המעלות שבקביעות שנה זו – הקביעות דטו"ב תמוז ביום השלישי, והקריאה דפרשת פינחס בשבתות דבין המצרים:

כשטו"ב תמוז חל ביום השלישי בשבוע, ובפרשת פינחס, לומדים בשיעור חומש היומי (שלישי דפ' פינחס) ע"ד חלוקת הארץ – "לאלה תחלק הארץ בנחלה גו' לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו גו' אך בגורל יחלק את הארץ וגו"⁵⁷.

והענין בזה:

בפסוקים אלו נתבאר כללות הענין דחלוקת הארץ

הנתינת-כח להפיכת כ"א ימי בין המצרים לימים טובים ולמועדים.

ד. ויש לקשר ב' הענינים האמורים במעלת ימי בין המצרים בשנה זו – הקביעות די"ז בתמוז ביום השלישי בשבוע, והקריאה דפרשת פינחס בשבתות דבין המצרים:

ובהקדם הביאור בהאמור לעיל (ס"ב) שהשבתות דבין המצרים הם בבחינת הקדמת רפואה למכה – דלכאורה, ה"ז היפך שמם (המורה על תוכנם) של ג' השבתות שנקראות "תלתא דפורענותא"⁴¹, ע"ש ההפטורות שבהם מדובר אודות ענינים של פורענות, ואילו ענין הנחמה, "נחמו נחמו עמי"⁴², "נחמה בכפלים"⁴³, עד ל"שבע דנחמתא"⁴¹, מתחיל רק לאחר השבתות דבין המצרים!?

ויש לומר הביאור בזה:

מבואר בכ"מ⁴⁴ ש"תלתא דפורענותא" הם כנגד ג' המוחין, ו"שבע דנחמתא" הם כנגד ז' המדות.

וכיון שהמשכת והתגלות המדות היא מהמוחין, והם כפי המוחין – עכצ"ל, שהענין ד"תלתא דפורענותא" לאמיתתו (ג' המוחין שמהם נמשכים ומתגלים "שבע דנחמתא") הוא למעלויותא⁴⁵ – "פורענותא" כמו פרעה דקדושה, ש"אתפריעו"⁴⁶ ואתגליין מיני' כל נהורין⁴⁷, שמורה על גילוי נעלה ביותר שלמעלה ממדידה והגבלה⁴⁸.

ה. ויש לומר, שהגילוי דג' המוחין ("תלתא דפורענותא" למעלויותא) מרומז בג' הפרשיות שקורין לעולם בשבתות דבין המצרים – מטות, מסעי, דברים: הצד השווה שבג' פרשיות אלה – שבהם מדובר אודות חלוקת הארץ: בפ' מטות – בקשת בני גד ובני ראובן "יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזתה . . מעבר הירדן מזרחה"⁴⁹, "ויתן להם משה גו"⁵⁰. בפ' מסעי –

(41) טושו"ע או"ח סו"ס תכח.

(42) ישעי' מ, א.

(43) איכ"ר ספ"א.

(44) ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 614 הערה 45.

(45) נוסף על הפירוש ד"פורענותא" מלשון פרעון חוב, אשר, אפילו אם ה' בעבר ענין של חוב, בודאי שכבר פרעו החוב, ובפרט שמלכתחילה משמט הקב"ה החוב דבני".

(46) זח"א רי, א.

(47) ולהעיר מהמבואר בלקו"ת (פרשתנו פ, ד) בפירוש הכתוב (ירמי' ב, ג) "כל אוכליו יאשמו" (בהפטורה הראשונה מ"תלתא דפורענותא") – "יביא אשם כמועל בקדשים . . כמועל בקדשים כתיב ואת אשר חטא מן הקודש ישלם ואת חמישיתו יוסף עליו . . בחי' חמישית כו", ובסיום הדרוש (פא, ב) מקשר זה עם הענין ד"החמישית לפרעה".

(48) ויש לומר, שענין זה מרומז גם במאורע ד"הובקעה העיר" (תענית כו, רע"ב) – ביטול המדידה וההגבלה דחומת ירושלים, כמ"ש (זכרי' ב, ח) "פרוזת תשב ירושלים".

(49) לב, ה-יט.

(50) שם, לג.

(51) לד, ב-טו.

(52) א, ז-ח.

(53) ב, כד ואילך.

(54) עי"ז ש"עמון ומואב טיהרו בסיחון" (גיטין לח, א. וש"ג), כמדובר לעיל (קונטרס משיחות ש"פ חוקת ס"ז).

(55) פרש"י לך לך טו, יט.

(56) מאמרי אדהאמ"צ דברים בתחלתו.

(57) כו, נג-נה.

חומש די"ז תמוז (יום שלישי דפ' פינחס) מרומז הענין הכללי שבג' השבתות דבין המצרים ("תלתא דפורענותא" למעליותא, שמהם נמשכים ומתגלים "שבע דנחמתא") – גילוי ג' המוחין בכיבוש וחלוקת הארץ (נוסף על ארץ שבע אומות שכנגד ז' המדות, גם ארץ ג' אומות שכנגד ג' המוחין) לעתיד לבוא.

ז. ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם בהחיבור דמטות ומסעי – שכאשר קורין פרשת פינחס בשבתות דבין המצרים, אזי מחברים מטות-מסעי לפרשה אחת⁶⁷:

בדיוק הלשון "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים"⁶⁸, "מסעי" לשון רבים, אף ש"מארץ מצרים הוא רק יציאה ונסיעה ראשונה שנסעו מרעמסס לסוכות" – מבאר רבינו הזקן בלקו"ת⁶⁹ ש"עיקר ותכלית נסיעתן הי' לצאת מבחי' מצרים, בחי' מיצר וגבול . . . ולכן כל המ"ב מסעות נק' הכל אשר יצאו מארץ מצרים כו".

ומזה מובן גם לאידך – שביציאת מצרים (כפשוטה) נכלל (עד) גם המסע האחרון, "ויסעו גו' ויחנו בערבות מואב על ירדן ירחו"⁷⁰, בסמיכות ממש ליריחו, "מנעולה של ארץ ישראל"⁷¹, כי, מיציאת מצרים⁷² היו צריכים לבוא תיכף ומיד לארץ טובה ורחבה⁷³, כמ"ש בפ' דברים⁷⁴ "אחד עשר יום מחורב

– בג' אופנים: (א) "בנחלה" – ירושה, (ב) חלוקה ע"פ טעם ושכל – "לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו", (ג) חלוקה ע"פ גורל⁵⁸ – "אך בגורל יחלק את הארץ".

ומבואר במק"א⁵⁹ התוכן דג' ענינים אלו בעבודת האדם – חלק גורל וירושה, כמ"ש⁶⁰ "אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו", שע"י העבודה בג' ענינים אלו (בזמן הגלות ובחוץ לארץ⁶¹) ממהרים ומזרזים ופועלים הענין דחלוקת הארץ בג' אופנים אלה. זאת ועוד:

כיון שבפסוקים אלו (בפ' פינחס) נתבאר רק אופן חלוקת הארץ, ולא נחית לפרטי החלוקה ל"ב מטות, תשעת המטות וחצי המטה בעבר הירדן מערבה, ושני המטות וחצי המטה בעבר הירדן מזרחה (כבפרשיות שלאח"ז, מטות מסעי ודברים) – יש לומר, שבפרשת פינחס נכלל גם שלימות הענין דחלוקת הארץ בגאולה האמיתית והשלימה, שאז יחלקו לבני כל ארץ ישראל, ארץ עשר אומות⁶² (כפי שהובטח לאברהם בברית בין הבתרים⁶³), והחלוקה תהי' לכל בני, גם לשבט לוי⁶⁴, שהרי חלוקת הארץ לעתיד לבוא תהי' ל"ג חלקים, שיתוסף גם "שער"⁶⁵ לוי אחד⁶⁶.

וזהו העילוי שניתוסף בקביעות שנה זו – שבשיעור

66 ולהעיר ש"אחד בגימטריא י"ג.
67 ועד שגם התחלת הקריאה במנחה דשבת פרשת פינחס – עם היותה בהפסוקים דפ' מטות, מ"מ, ה"ה קריאה דחלק פרשה אחת שהיא פרשת מטות-מסעי.
68 ר"פ מסעי.
69 מסעי שם.
70 לג, מח.
71 ראה תנחומא בהעלותך יו"ד. במדב"ר פט"ו, טו.
72 ובפרטיות יותר – ממותן-תורה*, כמפורש בהמשך הכתובים "ה' אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר הזה פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי גו' עד הנהר הגדול נהר פרת".
73 ע"ד מ"ש (תהלים קיח, ה) "מן המיצר גו' ענני במרחב", שממעמד ומצב ד"מיצר" (ארץ מצרים) באים למעמד ומצב של "מרחב" (ארץ טובה ורחבה).
74 א, ב.

58 "והגורל הי' ע"פ רוח הקודש . . . אלעזר הכהן* הי' מלוכש באורים ותומים ואומר ברוה"ק כו" (פרש"י עה"פ – מב"ב קכב, א).
59 ראה לקו"ש ח"כ"ש ע' 176 ואילך. וש"נ.
60 לפני תפלת השחר.
61 כפתגם והוראת הצמח-צדק* "עשה כאן (בחוץ לארץ) ארץ ישראל" (אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' תפה).
62 גם ארץ קיני קניזי וקדמוני נוזה, נוסף על החלק דעמון ומואב שטיהרו בסיחון, שקיבלו בני גד ובני ראובן – כבג' הפרשיות שלאח"ז, מטות מסעי ודברים).
63 לך לך טו, יז-כא*.
64 ואולי יש לומר שענין זה מרומז בכך שמנין בני לוי הוא באמצע הפרשה דחלוקת הארץ – בין "לאלה תחלק הארץ גו'" לבקשת בנות צלפחד "תנה לנו אחוזה גו'".
65 יחזקאל מח, לא. ב"ב שם. וראה גם רמב"ם הל' שמיטה ויובל פי"ג הי"א, ובפי' הרדב"י.

* ובפרטיות יותר – "אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ אלעזר הכהן ויהושע בן נון וגו'" (מסעי לד, יז). ולהעיר (ע"ד הרמז) שענין זה נאמר בפסוק י"ז – "טוב", ובקאפיטל ל"ד – (ב"פ י"ז) – טוב כפול.
* ויש לומר, שהוראה זו קשורה עם שמו (המורה על ענינו) – שמו של משיח – מעין ודוגמת והכנה לקיום היעוד "עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות" (יל"ש ישע"י רמז תקג, ועוד. וראה גם לקו"ת מסעי פט, ב). ובהדגשה יתירה בשנה זו – שמלאו מאתיים שנה להולדת הצמח-צדק.
* להעיר (ע"ד הרמז) שברית בין הבתרים על ירושת הארץ מתחילה בפסוק י"ז ("והנה תנור עשן גו' אשר עבר בין הגזרים האלה") – "טוב", ומסיימת בפסוק כ"א ("זאת האמורי וגו' ואת היבוסית") – "אך טוב לישראל".
* המטרה והתכלית דיצי"מ, כמ"ש "בהוציאך את העם ממצרים תעבדן את האלקים על ההר הזה", "שתקבלו התורה עליו" (שמות ג, יב ובפרש"י).

מ"ב, מ"ב המסעות במדבר שנימנו בפ' מסעי, שהם כנגד המדות, ו' מדות שכל אחת כלולה מז'81, והברור שלהם נעשה ע"י גילוי והמשכת המוחין, שזהו"ע דהתרת נדרים (התרה, ועד – מלמפרע) ע"י חנם דוקא.

*

ח. ויש להוסיף עוד ענין בהקשר והשייכות דב' המעלות שבשנה זו (הקביעות דטו"ב תמוז ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב, וקריאת פרשת פינחס בשבתות דבין המצרים) – כמודגש בהשיעור דיום שלישי דפרשת פינחס:

בהמשך הפרשה ע"ד חלוקת הארץ נאמר82 "ותקרבה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה למשפחות מנשה בן יוסף . . . ותעמדה לפני משה . . . לאמר . . . תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו". ומפרש רש"י: "למשפחות מנשה בן יוסף, למה נאמר, והלא כבר נאמר בן מנשה, אלא לומר לך יוסף חבב את הארץ, שנאמר83 והעליתם את עצמותי וגו', ובנותיו חבבו את הארץ84, שנאמר תנה לנו אחוזה".

ומצד הדגשת מעלתו של יוסף בהשיעור דטו"ב תמוז (שלישי דפרשת פינחס)85 – ניתוסף עוד יותר בהדגשת ה"טוב" ד"יז (טוב) תמוז (התחלת בין המצרים):

כתיב86 "יוסף בן שבע עשרה שנה" – הגימטריא ד"טוב". וכמבואר בכ"מ87 הקשר והשייכות דיוסף למספר שבע עשרה ("טוב") – ש"טוב" (בגימטריא י"ז) קאי על יסוד, ויוסף הוא ספירת היסוד88.

ובענין זה מודגשת גם השייכות דיוסף לגאולה –

וגו', "מהלך י"א יום . . . הלכתם אותו בשלשה ימים . . . כל כך היתה שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ"85, ואילו זכו היתה הכניסה לארץ ע"י משה רבינו, בתכלית השלימות (כפי שתהי' הכניסה לארץ בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו86) – כיבוש כל ארץ ישראל בשלימותה, ארץ עשר אומות, באופן נצחי, לעד ולעולמי עולמים.

אבל, "בשביל שקלקלתם הסב אתכם . . . מ' שנה"85, בכל מ"ב המסעות שבמדבר, ולא זכו שהכניסה לארץ תהי' ע"י משה רבינו, בתכלית השלימות, אלא באופן שלאח"ז הי' ענין של גלות, בין המצרים וכו'.

ויש לומר, שהתיקון לזה מרומז בהחיבור דמטות-מסעי (שפ' מסעי אינה בפ"ע, אלא מחוברת ובהמשך אחד לפ' מטות), שבתחילתה וראשיתה מדובר אודות התרת נדרים – שבזה מרומז ביטול ועקירת הענינים הבלתי-רצויים (עד לענין הגלות87) לא רק מכאן ולהבא (כאב ובעל88), אלא גם מלמפרע (כחכם)89, גם ביטול ועקירת הענינים הבלתי רצויים בנוגע להענין ד"מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים", עד ל"ירדן ירחו" – שהכניסה לארץ היא בתכלית השלימות90.

וימתק יותר ע"פ המבואר17 בענין הקדמת רפואה למכה בשבתות דבין המצרים, "ג' שבועות בין המצרים בזמן כמו מדבר במקום, ומקדים רפואה ג' שבתות שבהן, ובכל שבת ב' שבתות, נמצא ו' (ג"פ ב' שבתות) פעמים ז' (שבעת ימי השבוע שבהם מאיר מבחי' ב' שבתות שבכל שבת) ע"י מכניעים המדבר

75) פרש"י עה"פ.

76) ויש לומר, שענין זה מרומז בהחני' בירדן יריחו – כמבואר בלקו"ת (מסעי שם) ש"יריחו הוא בחי' ריח . . . ולעתיד לבוא יתגלה בחי' זו, והיריחו ביראת ה'. . . דמורח ודאין", דרגתו של משיח צדקנו. 77) ע"ד ענין הנדרים – "נדרים סייג לפרישות" (אבות פ"ג מי"ג) – סייג וגדר, שהצורך בהם הוא מצד ירידת הגלות (לקו"ת מטות פה, א. ובכ"מ. וראה גם סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 558 ואילך).

78) ודוגמתו בנוגע להקב"ה וכנס"י (איש ואשה) – שמופרים כל הנדרים בין בדברים שיש בהם עינוי נפש והן בדברים שבינו לבינה (טושו"ע שבהערה הבאה סנ"ה), ונעשה שלימות היחוד דהקב"ה וכנס"י, כמאוד"ל "לימות המשיח יהיו נישואין" (שמו"ר ספ"טו. וראה לקו"ת מטות פד, ג).

79) טושו"ע יו"ד סר"לד סנ"א.

80) להעיר מפרש"י בפרשתנו (כז, יב) "כיון שנכנס משה לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר כמדומה שחותר לי נדרי".

81) לקו"ת מסעי שם, א ואילך.

82) כז, א-ד.

83) ויחי נ, כה.

84) נוסף לכך שכל נשי ישראל היו מחבבות את הארץ – ע"ל

הנשים לא נגזרה גזירת המרגלים לפי שהן היו מחבבות את הארץ" (פרש"י פרשתנו כו, סד). – ולהעיר, שגם בנוגע לחטא העגל (שבגללו נשתברו הלוחות ב"ז תמוז) לא השתתפו הנשים, שלא נתנו תכשיטיהן לעשיית העגל (פדר"א פמ"ה), וקדמו לאנשים ליתן תכשיטיהן לעשיית המשכן (רמב"ן ויקהל לה, כב).

85) ולהעיר גם מהשייכות דיוסף לפינחס – שפינחס הוא מזרעו של יוסף – כמ"ש (וארא ו, כה ובפרש"י) "ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל (מזרע יוסף) ותלד לו את פינחס".

ובפרטיות יותר – בפרשת פינחס: התחלת הפרשה, "הנני נותן לו את בריתי שלום" – שברית קשור עם בחי' היסוד, בחינתו של יוסף; וסיום הפרשה, "ביום השמיני עצרת תהי' לכם" – ששמע"צ הוא כנגד יוסף, בחי' היסוד (ברית), שעל ידו נעשה היחוד (שלום) שבשמע"צ (ראה לקו"ת לוי"צ פרשתנו ע' תכו ואילך).

86) וישב לו, ב.

87) ראה אוה"ת נח ע, א. וישב ער, סע"ב. ועוד.

88) תו"א ויגש מד, ג. ויחי קה, ג. ובכ"מ.

יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה⁹⁷, שי"ז שנים אלו היו מבחר שנותיו⁹⁸, ועד שעל ידם נשלמו כל שנות חייו (עליהם אמר "מעט ורעים היו"⁹⁹) "כאילו כל ימיו בטובה"¹⁰⁰.

ועפ"ז יש לומר, שבענין ד"אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה", נרמזת הנתנית-כח לעבודתם של בני"י במצרים (שרומז גם לכללות זמן הגלות, כמארז"ל¹⁰¹ "כל המלכיות נקראו ע"ש מצרים כו") – שגם במעמד ומצב ד"מצרים", מיצר הגלות, יהי אצלם "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", שנים טובות, ועוד והוא העיקר – ש"מצרים" (גלות) גופא יתהפך ל"טוב" (שבע עשרה)¹⁰², שזהו"ע הגאולה ("יגאלך טוב").

וימתק יותר – ע"פ הידוע שביעקב ויוסף ("אלה תולדות יעקב יוסף") מודגשת ביותר¹⁰³ השייכות לכלל ישראל:

יעקב – שנקרא "ישראל"¹⁰⁴, השם דכל בני ישראל¹⁰⁵. ובפרט ע"פ המבואר באגה"ק¹⁰⁶ (חלק רביעי דספר התניא¹⁰⁷) בפירוש הכתוב¹⁰⁸ "ויקרא לו א-ל אלקי ישראל" – ש"נשמתו . . כלולה מכל הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם"¹⁰⁹.

כמבואר בכ"מ⁸⁹ בפירוש הכתוב⁹⁰ "אם יגאלך טוב יגאל", שהגאולה קשורה עם בחי' היסוד, בחינתו של יוסף, שנקרא "טוב".

ויש לומר, שבפסוק זה ("יוסף בן שבע עשרה שנה") נרמזת הנתנית-כח לגלות את הטו"ב ד"שבעה עשר" בתמוז, כדלקמן.

ט. ובהקדמה:

הפסוק "יוסף בן שבע עשרה שנה" נאמר בהמשך ל"וישב יעקב בארץ מגורי אביו"⁹¹, "אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה", ומפרש רש"י: "ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב, סבה ראשונה יוסף בן שבע עשרה שנה, ע"י זה נתגלגלו וירדו למצרים", ובהמשך לזה – "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה"⁹², היינו, שגם אצל יעקב (כמו אצל יוסף⁹³) הי' הענין ד"שבע עשרה שנה"⁹⁴, בגימטריא טוב.

ועפ"ז מובן פירוש הכתוב "וישב יעקב", "ביקש יעקב לישב בשלוה"⁹⁵ – דלכאורה: איך יתכן שצדיק, ובפרט משלשת האבות, ועאכו"כ יעקב, בחיר שבאבות⁹⁶, ביקש לישב בשלוה ולא נתקיימה בקשתו?! והביאור – שבקשה זו נתקיימה כש"ויחי

89 ראה אה"ת בחוקתי ע' תרמא. המשך מים רבים תרל"ו פקל"ב. ועוד.

90 רות ג, יג.

91 ר"פ וישב.

92 ר"פ ויחי.

93 כמ"ש "אלה תולדות יעקב יוסף", "כל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף" (פרש"י עה"פ).

94 "כנגד י"ז שנה שגדל הוא ליוסף כלכלו י"ז שנה" (בעה"ט עה"פ).

95 פרש"י עה"פ (וישב שם, ב).

96 שעה"פ תולדות כז, כה. וראה ב"ר פע"ו, א. זח"א קיט, ב. קמו, ב.

97 נוסף על השבע עשרה שנה (הראשונים) דיוסף, שע"פ חשבון השנים (ראה רש"י (ורש"י ישן) ס"פ תולדות. ויצא ל, כה. וישלח לג, יז. וישב לו, לד) ישב בשלוה בארץ כנען במשך תשע שנים (ראה פדרר"א פל"ח. ב"ר פפ"ד, ה (בסופו)). – ולהעיר גם מזהר פ' ויחי (ח"א רטז, ב): "מאי טעמא (ויחי יעקב בארץ מצרים) שבע עשרה שנה . . כל יומיו דיעקב בצערא הוו . . כיון דחמא ליוסף . . הוה דמי בגרמי' כמה דלא אעבר עלי' צערא . . בזמנא דאתפרש יוסף מני' מה כתיב יוסף בן שבע עשרה שנה . . וכל יומיו דיעקב . . הוה ככי . . לאינון שבע עשרה שנה דיוסף, מאי קאתיבו לי, ויוסף ישית ידו על עיניו, הא לך שבע עשרה שנה אחרנין בענוגין ותפנוקין והנאות וכסופין, הה"ד ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה".

98 ראה בעה"ט ר"פ ויחי. ובארוכה תורה שלמה שם. וש"נ.

99 ויגש מז, ט.

100 תרבא"ר פ"ה.

101 ב"ר פט"ז, ה.

102 בדוגמת הפיכת התענית (מיצר) דשבעה עשר בתמוז ליום טוב.

103 יותר מאשר אצל אברהם ויצחק, עם היותם האבות דכאו"א מישראל (משא"כ יוסף).

104 וישלח לב, כט. לה, יו"ד.

105 ולהעיר גם ממ"ש בפרשת בלק (כד, יז) "דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל" – שקאי על משיח צדקנו* (כפס"ד הרמב"ם בהל' מלכים רפ"א), וגם על ניצוץ משיח שבכאו"א מבנ"י (ראה מאור עינים סוף פרשתנו), כפי שנקרא "יעקב" ו"ישראל".

106 סימן ז'.

107 שנצטרף ע"י בני המחבר להיות חלק מספר התניא – תושב"כ תורת החסידות (ראה אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח"ד ע' רסא ואילך. וש"נ).

108 וישלח לג, כ.

109 ומפרט לפנ"ז (בנוגע לאדה"ר, ועד"ז בנוגע ליעקב, כי, "שופרי" דיעקב מעין שופרי' דאדה"ר") "נשמות כל ישראל מימות האבות והשבטים עד ביאת המשיח ועד בכלל", שיקוים אז מ"ש

* וקריאת פרשה זו ביום הש"ק שממנו מתברך שבעה עשר בתמוז (כבשנה זו, בימות המשיח).

* אף שלעתיד לבוא יתוספו גם "נשמות חדרות מה שלא נכללו באדה"ר כלל והם גבוהים ומעולים מכל הנשמות שנכללו באדה"ר כו" (לקו"ת שו"ש בסופו).

ישראל ליעקב (יותר מאשר לאברהם ויצחק) – יש לבאר ההדגשה המיוחדת בלימוד התורה (יעקב) לגבי תפלה וגמ"ח (יצחק ואברהם):

אע"פ שכאו"א מישראל חייב לעסוק בכל יום בכל ג' הקוין תורה עבודה גמ"ח, וסדר העבודה הוא שהתפלה קודמת ללימוד התורה, "תפלתי סמוכה למטתי"¹²³ (כשם שיצחק¹²⁴ קודם ליעקב), וגמ"ח קודמת לתפלה, "יהיב פרוטה לעני והדר מצלי"¹²⁵ (כשם שאברהם קודם ליצחק), מ"מ, אינו דומה החיוב דגמ"ח ותפלה להחיוב דתורה – שדוקא החיוב (והזכות) דכאו"א מישראל בלימוד תורה הוא בכל רגע ורגע דכל היום כולו¹²⁶, ביום ובלילה, כמ"ש¹²⁷ "והגית בו יומם ולילה!"

[ועד כדי כך, שאפילו בתשעה באב (סיום וחיות ג' השבועות), שעד שנה שעברה¹²⁸ היו בו הגבלות בנוגע ללימוד התורה, ש"אסור לקרות בתורה כו' משום שנאמר¹²⁹ פקודי ה' ישרים משמחי לב"¹³⁰ – חייבים ללמוד תורה בכל רגע ורגע, אלא, שהלימוד הוא בחלקי התורה¹³¹ המתאימים ליום זה¹³², ע"ד ובדוגמת קדימת הלימוד בענינים שהזמן גרמא, הלכות החג בחג וכיו"ב, בכל השנה¹³³].

וענין זה (הדגשת החיוב דכאו"א מישראל בלימוד התורה דוקא בכל היום כולו) מרומז גם בהשם "ישראל" (שמו של יעקב, שענינו תורה, ושמו של כל

[ויש להוסיף, שביעקב נרמזת גם ההתחלקות דבנ"י למספר ארבע¹¹⁰ – ד' דגלים, כנגד ד' רגלי המרכבה¹¹¹ – שנשי יעקב¹¹² (שעל ידם העמיד יעקב כל בית ישראל באופן ד"מטתו שלמה"¹¹³) הם ארבע].

ויוסף – כמ"ש¹¹⁴ "נוהג כצאן יוסף", שקאי על כל ישראל¹¹⁵, שנקראים על שם יוסף¹¹⁶.

ומזה מובן שהענין ד"אלה תולדות יעקב יוסף" שייך ביותר לכללות בנ"י, כאמור, שבזה נרמזת הנתינת-כח לעבודתם של בנ"י במצרים, כללות הגלות, ועד להפיכת הגלות (מצרים) לגאולה (שבע עשרה) – ע"ז שיוסף ממשיך ענינו ועבודתו של יעקב ("אלה תולדות יעקב – (ע"י יוסף") לכל בנ"י.

י. וביאור הענין:

ידוע¹¹⁷ שענינם של ג' האבות בעבודת כאו"א מישראל הם ג' הקוין תורה עבודה וגמ"ח¹¹⁸: אברהם – ענינו גמילות חסדים (הכנסת אורחים), יצחק – ענינו עבודה, תפלה (עקידת יצחק, מס"נ והקרבה להקב"ה, שזוהו"ע ד"אדם כי יקריב – מכס קרבן לה"¹¹⁹, ע"י עבודת התפלה שכנגד קרבנות¹²⁰), ויעקב – ענינו תורה ("יעקב איש תם יושב אהלים", "אהלו של שם ואהלו של עבר"¹²¹), כמ"ש¹²² "ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל".

וע"פ האמור לעיל ע"ד השייכות המיוחדת דכל

הושע ב, א) והי' מספר בנ"י כחול הים אשר לא ימד ולא יספר מרוב".*

110) נוסף על ההתחלקות לשלש ("עם תליתאיי") – בדוגמת ג' האבות.

111) ראה במדב"ר פ"ב, יו"ד.

112) להעיר, שע"י רחל ("שהיא היתה עקרת הבית" – פרש"י ויצא לא, ד) ניתוסף שלימות בג' האבות – כידוע שד' רגלי המרכבה הם אברהם יצחק יעקב ורחל (מאו"א א, פד. ועוד).

113) ויק"ד פל"ו, ה. פרש"י ויחי מזו, לא.

114) תהלים פ, ב.

115) ובהדגשה יתירה בדורנו זה – שנשיא הדור, "הנשיא הוא הכל", שמו יוסף (וראה לקמן סי"ב).

116) פרש"י ומצו"ד עה"פ.

117) מגלה עמוקות אופן רנ (בסופו). שם עה"ת ר"פ לך לך. ועוד.

118) אבות רפ"א – שמתחילים לאמרו (עוה"פ) בשבת זו.

119) ויקרא א, ב. וראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך. ובכ"מ.

120) ברכות כו, ב.

121) תולדות כה, כז, ובפרש"י עה"פ (מב"ר פס"ג, יו"ד).

122) תהלים עח, ה.

123) ברכות ה, ב. וראה לקו"ת ברכה צו, ב.

124) ולהעיר, שהמס"נ דיצחק היא בכל עניני העבודה – כמבואר בתניא (פמ"א נח, א) ש"עסק התורה ומצוות והתפלה הוא ג"כ ענין מסירת נפש ממש כו".

125) ב"ב יו"ד, א. וראה סידור (עם דא"ח) שער התפלה יט, ג.

126) ראה סנהדרין צט, סע"א. תניא פ"א.

127) יהושע א, ח.

128) משא"כ בתשעה באב שנה זו – שבודאי יהי' יו"ט הכי גדול,

כיון שעוד לפני"ז (בהתחלת בין המצרים) יבוא כבר משיח צדקנו.

129) תהלים יט, ט.

130) שו"ע או"ח ר"ס תקנד.

131) וכיון שהתורה היא "תורה אחת", ניתוסף ע"ז גם בשאר עניני התורה. – ולהעיר ממארו"ל (סנהדרין צט, רע"ב) "הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר".

132) ראה שו"ע שם ס"ב. וראה שד"ח א"ס"ד מערכת בין המצרים ס"ב סי"ב.

133) ראה טושו"ע ואדה"ז או"ח ר"ס תכט, ובט"ז שם.

(* להעיר, שלשון הכתוב הוא "כחול הים אשר לא ימד ולא יספר", ורבינו הזקן מוסיף תיבת "מרוב" – ע"פ לשון הכתוב (וישלח לב, יג) "ונשמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב", שכתוב זה נאמר ביעקב. ואולי י"ל, שכונתו בזה לרמז ראי' מהכתוב שגם הנשמות שלאחרי ביאת המשיח (שיקויים או מ"ש והי' מספר בנ"י כחול הים אשר לא ימד ולא יספר) כלולות בנשמת יעקב (שנאמר בו "ונשמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב").

ההתעסקות בלימוד התורה כדבעי נעשה גם במצרים (כללות הגלות) מעמד ומצב ד"ויחי יעקב (כאו"א מישראל) בארץ מצרים שבנע עשרה שנה, שנים טובות¹⁴⁵.

ועוד והוא העיקר – שע"י לימוד התורה נעשה אך טוב לישראל, שע"י ישראל, תורה, נעשה אצל בני"א אך ורק טוב האמיתי דימות המשיח¹⁴⁶, שמהפכים הגלות (מצרים) לטוב (שבע עשרה), כמ"ש¹⁴⁷ "ציון במשפט תפדה", היינו, שהפדי' (גאולה) מהגלות היא "במשפט", תורה¹⁴⁸, ענינו של יעקב, שלישי שבאבות, שבזכותו תהי' גאולה השלישית, גאולה נצחית שאין אחרי' גלות, וביהמ"ק השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך"¹⁴⁹, בית נצחי, "כיעקב שקראו בית"¹⁵⁰.

יב. ובכהנ"ל ניתוסף עליו מיוחד בשייכות לדורנו זה:

בדורנו זה נתגלה שייכותה של הגאולה לחודש תמוז – שבו היתה גאולתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (בי"ב-י"ג תמוז), דכיון ש"הנשיא הוא הכל"י¹⁵¹, ע"ד מלך, שמספק הכל, שמספק כל צרכיהם של כל בני המדינה (הדור)¹⁵², הרי, גאולתו של הנשיא

בני"א¹³⁴ – כידוע¹³⁵ ש"ישראל" ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה¹³⁶, כנגד ששים רבוא בני", שזהו המספר הכללי¹³⁷ דכללות בני"א¹³⁸.

יא. עפ"ז יש לומר שהענין ד"אלה תולדות יעקב יוסף" בעבודתם של בני"א (שזוהי הנתינת כח לבני"א בעבודתם במצרים) הו"ע לימוד התורה: הקשר המיוחד שבין יעקב ויוסף ("אלה תולדות יעקב יוסף") מודגש במסירת התורה (ענינו של יעקב) ליוסף – "כל"י¹³⁹ מה שלמד משם ועבר (בהיותו "יושב אהלים") מסר לו"¹⁴⁰.

ועבודתו של יוסף בהמשכת ענינו של יעקב ("אלה תולדות יעקב יוסף") בכל ישראל, היא, שאצל כל בני"א תהי' השלימות דלימוד התורה.

ויש לומר, שענין זה מרמז בשמו של יוסף¹⁴¹ – ע"ש "יוסף ה' לי בן אחר"¹⁴², שגם מ"אחר" נעשה "בן"¹⁴³ – ש"בן" (בגלוי) נעשה ע"י לימוד התורה, כמ"ש¹⁴⁴ "וכל בניך לימודי ה'".

וזוהי הנתינת כח לעבודה במצרים – שע"י

"סימן" על שלימותו של יוסף בלימוד התורה (ראה גם לקו"ש ח"י ע' 161).

141 וגם בהענין ד"יוסף בן) שבע עשרה שנה, "טוב" – "אין טוב אלא תורה" (כנ"ל ס"ג).

142 ויצא ל, כד.

143 ראה אזה"ת עה"פ. ועוד.

144 ישע"י נד, יג.

145 להעיר גם ממענה רבינו הזקן על שאלתו של הצ"צ (בקטנותו) היתכן שמבחר שנותיו של יעקב, בחיר האבות, היו בארץ מצרים – כתיב (ויגש מו, כח) "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה", ואיתא במדרש (תנחומא באבער, יל"ש עה"פ) "להתקין לו בית תלמוד שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה", שע"י לימוד התורה מתקרבים להקב"ה ("להורות לפניו גשנה"), ואז נעשה גם במצרים – "ויחיי" ("היום יום" – ח"י טבת).

146 להעיר מפרש"י סנהדרין צו, סע"א: "שני אלפים שנות המשיח, שלאחר שני אלפים תורה הוה דינו שיבוא משיח ותכלה הגלות ויבטל השעבוד מישראל".

147 ישע"י א, כז.

148 "במשפט היינו הלכות, כתרנומו ע"פ (וישב מ, יג) כמשפט הראשון* כהלכתא קדמייתא" (לקו"ת ר"פ דברים).

149 בשלח טו, יז. וראה זהר ח"א כח, א, ח"ג רכא, א.

150 פסחים פח, א. וראה לקו"ת מטות פג, ג. לקו"ש חט"ו ע' 231 ואילך. וש"נ.

151 פרש"י חוקת כא, כא.

152 כמודגש בנוגע לחלוקת הארץ – "ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תקחו לנחול את הארץ" (מסעי לד, יח), "כל נשיא ונשיא אפוטרופוס לשבטו ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים, ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון כו" (פרש"י שם, יז).

134 ובאגה"ק שם: "והי' (יעקב) מרכבה לתורה שלמעלה . . וכמ"ש וזאת לפנינו בישראל כו', אין זאת אלא תורה כו', שהיתה כלולה ומלובשת בנשמת ישראל סבא הכלולה מכל הנשמות".

135 מגלה עמוקות אופן קפו.

136 ראה לקו"ת בהר (מא, ב, מג, ד): "אף שבתורה אין נמצא ס"ר אותיות, היינו, מפני אותיות ההמשך שהם אותיות אהו"י שבכלל הנקודות שאינן בכתב אבל ישנן במחשבה כו'".

137 אף שבפרטיות ישנם יותר מששים רבוא, כמודגש גם במנין בני"א שבפרשתנו (כו, נא): "אלה פקודי בני ישראל שש מאות אלף ואלף שבע מאות ושלושים" – אלף שבע מאות ושלושים יתרים על ששים רבוא.

138 ראה תניא פל"ז: "ששים רבוא נשמות פרטיות אלו הן שרשים, וכל שרש מתחלק לששים רבוא ניצוצות, שכל ניצוץ הוא נשמה אחת".

ולהעיר גם מאגה"ק ס"ז: "כל הנשמות שבעולם היו כלולות באדה"ר, ודרך כלל היתה נשמתו נחלקת למספר תר"ג, רמ"ח אברים ושס"ה גידים (כנגד תר"ג מצוות, רמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ת), אך דרך פרט נחלקת לניצוצות אין מספר כו'". והתיווך בזה – ע"פ מ"ש לפני"ז (בנוגע לתר"ג מצוות), ש"מספר זה הוא בדרך כלל, אבל בדרך פרט הנה כל מצוה ומצוה מתחלקת לפרטים רבים לאין קץ ותכלית, והן הן גופי הלכות פרטיות שבכל מצוה שאין להם מספר, כמ"ש ששים המה מלכות הן ס' מסכתות ועלמות אין מספר הן ההלכות", ומספר "ששים" הוא השורש דששים רבוא – כשמכפילים ששים פעמים עשר ד"פ (ראה גם ד"ה שאו את ראש תרע"ח).

139 פרש"י וישב לו, ג.

140 ולהעיר גם ממ"ש עוסק כשפירש ממנו, בפרשת שלח יוסף, "סימן מסר להם במה הי' עוסק כשפירש ממנו, בפרשת עגלה ערופה" (פרש"י עה"פ), ועי"ז "ותחיי רוח יעקב" – שזכירת הפרשה בתורה שהי' עוסק כשפירש ממנו (לפני כ"ב שנה) היא

נאמר "יוסף בן שבע עשרה שנה", שבפסוק זה מרומזת הנתינת-כח להפיכת י"ז תמוז ליום טוב, כנ"ל.

ובפרטיות יותר – "אלה תולדות יעקב בן שבע עשרה שנה", ענינו של יעקב, תורה, כמודגש גם אצל יוסף שבדורנו, שעיקר עבודתו היתה בהענין ד"יוסף ה' לי בן אחר", לעשות מ"אחר" "בן", ע"י הפצת התורה, וכל בניך לימודי הוי', ובפרט הפצת המעיינות דפנימיות התורה¹⁶⁵ חוצה, בכל קצוי תבל, וביתר שאת וביתר עוז לאחרי הגאולה די"ב"י"ג תמוז, וכמ"ש במכתבו הידוע¹⁶⁴ ש"יום שנים עשר לחודש תמוז הוא יום חג גאולת ישראל העוסקים בהרבצת תורה. . להוסיף אומץ בהרבצת תורה", ומוסיף, "הנני שולח. . המאמר עשרה¹⁶⁶ שיושבים ועוסקים בתורה", מאמר חסידות שמבאר גודל המעלה דלימוד התורה ברבים, די ש לומר, שבזה מרומז גם שהגאולה האמיתית והשלימה באה ע"י ההוספה בהרבצת תורה, ובפרט ע"י השלימות דלימוד התורה באופן ד"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה", שע"י פועלים שיהפכו ימים אלה לימים טובים וימי ששון ושמחה.

ויש להוסיף, שהשייכות לדורנו זה (ע"י נשיא

היא גאולה של כל הדור, ועד לגאולה כללית דכל בני¹⁵³, וכמפורש במכתבו הידוע של בעל הגאולה¹⁵⁴: "לא אותי בלבד גאל הקב"ה. . כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הק', שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה", וגאולה זו¹⁵⁵ היא הכנה ונתינת-כח לגאולה האמיתית והשלימה, שאז יהפכו ימים אלה (החל מט"ב תמוז) לימים טובים ולימי ששון ושמחה¹⁵⁶.

ועילוי מיוחד בשנה זו¹⁵⁷ – שבי"ב תמוז, שהוא גם יום ההולדת ("מזלו גובר"¹⁵⁸) של בעל הגאולה, מלאו לו מאה ועשר שנים¹⁵⁹ (תר"ם – תש"נ¹⁶⁰), שמספר זה מדגיש שלימות חייו של יוסף (שמו של נשיא דורנו) הראשון, כמ"ש¹⁶¹ "ויחי יוסף מאה ועשר שנים" (כמדובר לעיל בארוכה¹⁶²), ובהמשך לזה באה השבועה ד"פקד יפקד אלקים אתכם"⁸³ – הגאולה ממצרים, ועד לגאולה העתידה לבוא¹⁶³, עלי נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁶⁴.

ויש לומר, שגם השייכות דהגאולה לשבעה עשר בתמוז, ט"ב תמוז (הפיכת י"ז תמוז ליום טוב), מודגשת בדורנו זה – שהנשיא שלו הוא יוסף, עליו

(153) ויש לומר, שמרומז גם בימי הגאולה: י"ב – כנגד י"ב שבטי ישראל, וי"ג – רומז על ההוספה בגאולה העתידה שחלוקת הארץ תהי' ל"ג חלקים, שיתוסף גם "שער לוי אחד", כנ"ל ס"ו. (154) אג"ק ח"ב ע' פ. וש"י. ותהי' עוה"פ בקונטרס בפ"ע. (155) במכ"ש וק"ו מכל ענין של גאולה, "כיון דשם גאולה עלה" (פרש"י מגילת יז, ב).

(156) ראה לקו"ש ח"ח ע' 308 ואילך. (157) נוסף לכך שבה מלאו ארבעים שנה להמשך העבודה לאחרי הסתלקות יוסף שבדורנו – בדוגמת המעמד ומצב דבני בסוף שנת הארבעים, שנאמר להם "אלה תחלק הארץ גו' איש לפי פקודיו" (כו, נגנד), "פקודי משה ואלעזר הכהן גו' בערבות מואב על ירדן ירחו" (שם, סג), בסמיכות ממש להכניסה לארץ.

(158) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובהק"ע שם. (159) ובי"ט תמוז – מלאו מאה ועשר שנים לכניסתו בכריתו של אאע"ה (וראה בארוכה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 581 – השייכות דהברית לימי בין המצרים).

(160) ונחלקים לשתיים: נ' (במאה הז' – ת"ש-תש"נ) וס' (במאה הו' – תר"ם-ת"ש), אותיות "נס" (שבזה מודגשת השייכות לשנה זו – תהא שנת נסיון).

(161) ויחי נ, כב. (162) קונטרס משיחות ש"פ בלק.

(163) ויש לומר, שמרומז בהכפל ד"פקד יפקד" – ע"ד מ"ש (ויגש מו, ד) "ואנכי אעלך גם עלה", "ב" עליות. . עלי זו השנית רומזת

על גאולה העתידה להיות בב"א" (תו"א ר"פ שמות). (164) להעיר ממ"ש במזמור תהלים המתאים למספר שנותיו – מזמור קי"א – "זכר עשה לנפלאותיו", ומבאר הצ"צ* בשימוותיו לתהלים (על יסוד מארז"ל (מדרש תהלים עה"פ) "כל מה שעושה הקב"ה לצדיקים בעוה"ז אינו כלום אלא זכר עושה להם כשיעשה לעוה"ב"), ש"כולל בזה אפילו נסים דיצי"מ, (ש) הם רק זכר לבד מנסים דלע"ל, וכמ"ש כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. . וזהו זכר עשה לנפלאותיו, היינו לבחי' אראנו נפלאות דלע"ל" (ראה גם קונטרס משיחות ש"פ בלק ס"ז).

ויש לומר, שהענין ד"זכר" הוא גם למעליותא** – שיצי"מ היא השרש לכל הגאולות, גם לגאולה העתידה.

ומודגש בנוגע לעבודתם של ישראל בקיום התומ"צ בזמן הזה – שאע"פ שאינה אלא "זכר וסימן למה שיהי' לע"ל" (כפי שמבאר הצ"צ בהמשך הענין), הרי, הגאולה היא דוקא ע"י "מעשינו ועבודתינו כל משך זמן הגלות" (תניא רפל"ז), היינו, שה"זכר" דתומ"צ בזמן הזה פועל ומביא את קיום תומ"צ בשלימות ("נפלאותיו") לעתיד לבוא.

(165) כי, השייכות דיעקב (תורה) לגאולה האמיתית והשלימה היא (בעיקר) מצד גילוי פנימיות התורה דלעתיד לבוא (ראה לקו"ת מטות שבהערה 150).

(166) להעיר, שב"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה" מודגשת גם העבודה דהרבצת תורה לזולת (ועד לעשות מ"אחר" "בן") – בכל העשרה סוגים דבני**.

(* להעיר ממארז"ל "חמש אותיות נכפלו וכולן לשון גאולה" (כנ"ל ס"א) – פ"פ בו נגאלו ישראל ממצרים, פקד פקדתי.

(* ראה שוה"ג להערה 61.

(* אף שלשון המדרש הוא "אינו כלום".

(* נוסף על העבודה בעשר כחות נפשו, הציבור שבנפשו, כפתגם זקנו של כ"קמו"ח אדמו"ר שנקרא על שמו (ראה "התמים" ח"ב בס"ע מהואילך. ועוד).

רפואה, ע"ז שיהפכו לימים טובים – בודאי שצריך להוסיף בלימוד התורה (בהוספה על הענין ד"ויקהל משה", להקהיל קהילות כו' בכל שבת ושבת"179).

ויש לקשר זה עם התחלת אמירת ולימוד פרקי אבות בשבת זו (בפעם הב' – כפלים לתושי"180 – בשבתות שלאחרי זמן מ"ת): "משה קיבל תורה מסיני"181 ומסרה כו" – קבלת התורה מחדש, היינו, שההוספה בלימוד התורה צריכה להיות באופן של חיידוש, מעין ודוגמת והכנה להחידוש דלעתיד לבוא, "תורה חדשה מאתי תצא"182.

ובזה נכלל גם לימוד התורה עם הזולת (הפצת התורה) – כציווי והוראת המשנה (בהמשך ל"משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו") "העמידו תלמידים הרבה", ומתוך אהבת ישראל, כמ"ש בהמשך הפרק"183 "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", וכמודגש גם בסיום וחזרת הפרק "על שלשה דברים העולם עומד, על הדין ועל האמת ועל השלום" – ע"ד מ"ש "האמת והשלום אהבו", שע"ז מהפכים הצומות לימים טובים וימי ששון ושמחה (כנ"ל ס"א).

ובמיוחד יש להוסיף בעניני התורה שהזמן גרמא – בעניני בנין ביהמ"ק: בתושב"כ – בנבואת יחזקאל"184 אודות ביהמ"ק דלעתיד"185, ובתושב"כ – במשניות

הדור) מודגשת גם בפרשת פינחס – כי: פינחס הוא מזרעו של יוסף"167, שמו הראשון של נשיא דורנו, ו"פינחס" (מלא) בגימטריא יצחק"168, שמו השני של נשיא דורנו.

וב' שמותיו קשורים עם הגאולה – ע"י "פינחס זה אליהו" – יוסף, כמ"ש"169 "ביום ההוא יוסיף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו גו' ואסף נדחי ישראל גו'", ויצחק, כמ"ש"170 "אז"171 מלא שחוק פינח", שלעתיד לבוא ("אז") יהי שלימות השמחה (יחלף שחוק פינח)"172, ענינו של יצחק, ע"ש "כל"173 השומע יצחק ל"י"174.

*

יג. מההוראות מהאמור לעיל בנוגע למעשה בפועל – "המעשה הוא העיקר"175:

עפמ"ש"נ "ציון במשפט תפדה", דקאי על לימוד התורה (כנ"ל ס"א) – מובן, שבימי בין המצרים צריך להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בלימוד התורה"176, ובפרט בהלכות התורה, ה"משפט" שבתורה עצמה"177, כולל ובמיוחד – לימוד הרמב"ם, "משנה תורה"178, "מקבץ לתורה שבעל פה כולה"178, שכולל ההלכות דכל התורה כולה.

ועאכו"כ בשבתות דבין המצרים, שענינם הקדמת

(167) ראה לעיל הערה 85.

(168) זהר פרשתנו רלו, ב. וראה לקוטי לוי"צ פרשתנו ריש ע' תכט.

(169) ישע"י יא, יא-יב.

(170) תהלים קכו, ב.

(171) להעיר, ש"אז (ימלא) משמש גם בלשון עבר, כמ"ש בשירת הים "אז ישיר", שנוסף על הרמז על לעתיד לבוא ("ישיר" לשון עתיד), שירה העשירית (כשקיימים היעוד "אז ימלא שחוק פינח"), הרי פש"מ הוא לשון עבר ("אז, כשראה הנס, עלה בלבו שישיר" – פרש"י), שירת הים בצאתם ממצרים.

(172) שהרי "אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז, שנאמר אז ימלא שחוק פינח" (ברכות לא, א. טושו"ע או"ח סו"ס תקס).

(173) וירא כא, ו.

(174) להעיר ממארו"ל (ויק"ר פ"ב, ב. ועוד) "כל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם" – הנצחיות דלעת"ל (ראה לקו"ת במדבר ט, ג ואילך). ולהעיר מהשייכות לארבעים שנה (ראה לעיל הערה 157) – "לי" בגימטריא ארבעים (לקו"ת שם, ד). ובהדגשה יתירה – לאחרי ארבעים יום דלוחות ראשונות, שאז מתחילה ההכנה לארבעים יום דלוחות שניות, ז' ימים דחודש אלול, ו' ימים דחודש תשרי – "לי".

(175) אבות ספ"א – שלומדים בשבת זה.

(176) וכן יש להוסיף בנתינת הצדקה – כהמשך וסיום הכתוב "ציון במשפט תפדה ושבי" בצדקה".

(177) לקו"ת ר"פ דברים (הובא לעיל הערה 148). ומסיים שם (ועד"ז בלקו"ת מטות שבהערה 150): "והיינו כמשארז"ל אין הגליות מתכנסות אלא בזכות המשניות (הלכות פסוקות), שנאמר גם כי יתנו

בגוים עתה אקבצם".

(178) כמ"ש בהקדמתו לספר הי"ד.

(179) יל"ש ר"פ ויקהל.

(180) להעיר שבלוחות שניות (לאחרי שבירת הלוחות בי"ז תמוז) ניתוסף ריבוי בתורה באופן ד"כפלים לתושי" (ראה שמו"ר רפמ"ו).

(181) להעיר ממארו"ל "סלם זה סיני (חשבון) אותיות דדין הוא (חשבון) אותיות דדין" (ב"ר פס"ח, יב ובמפרשים), ו"סולם" הו"ע התפלה (ראה זח"א רסו, ב. ועוד) – שבוה מודגש שע"י לימוד התורה נעשה החיבור דהאדם עם הקב"ה, שזהו"ע התפלה, לשון חיבור, כלשון המשנה (כלים פ"ג מ"ה) התופל כלי חרס. – ולהעיר, שהגירסא הרווחת במשנה* היא "הטופל" (בטי"ת, ולא בת"ו), דיש לומר, שבוה מרומז שהחיבור נעשה ע"י הביטול (טפל ובטל), כדאיתא בתקו"ז (תמ"ז) "תפלה איהי . . . אתעבדת טפלה . . . אית טפל בט' ואית תפל בת'".

ויש לקשר עם מ"ש בפרשתנו (כה, ב) "את קרבני לחמי לאשי" – ע"פ המבואר בלקו"ת (פרשתנו עז, ב) בפירוש "את קרבני", "את הן בחינת אותיות מא' עד תיו (אותיות התורה) הן הן קרבני, קרובים אלי ומקרבין אותי" – שהקירוב ("קרבני") נעשה ע"י הביטול שמרומז בתיבת "את", "את הטפל" (ב"ק מא, ב. ועוד).

(182) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

(183) משנה יב.

(184) קאפיטל מ' ואילך.

(185) שממנו למדו גם בבנין בית שני כדאיתא ברמב"ם (הל' ביה"ב פ"א ה"ד).

המצרים יהפכו ימים אלה לששון ולשמחה ולמועדים טובים, בפרשת פינחס זה אליהו¹⁹¹, ולפני התחלת הקריאה בפ' מטות ע"ד הציווי ד"לא יחל דברו"¹⁹², ועאכו"כ הדיבור של כאו"א מבנ"י (האנשים והנשים והטף) וכו"כ פעמים בכל יום ויום אודות ביאת משיח צדקנו, שבודאי נותן להם הקב"ה את האפשרות לקיים הציווי "לא יחל דברו" – עי"ז שתיכף ומיד ממש ("לא עיכבן כהרף עינין"¹⁹³) מראה כאו"א באצבעו ואומר זה, הנה זה פינחס זה אליהו, והנה זה דוד מלכא משיחא, שבא וגאלנו והולחנו קוממיות לארצנו הקדושה¹⁹⁴, לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש, אמן כן יהי רצון.

דמסכת מדות¹⁸⁶, ובהלכות בית הבחירה להרמב"ם, שעיי"ז "אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית"¹⁸⁷ (וכדי להקל על הלומדים – נדפסו בחוברת אחת).

וכן – לערוך "סיומים"¹⁸⁸ במשך תשעת הימים מר"ח אב עד תשעה באב, ועד בכלל¹⁸⁹, ואדרבה – כיון שמשיח צדקנו בודאי יבוא לפני תשעה באב, ותשעה באב יהי יו"ט הכי גדול, יערכו בתשעה באב "סיום"¹⁹⁰ באופן של משתה גדול ושמחה גדולה.

ובודאי יפרסמו ויזרזו ע"ד קיום הוראות אלה בכל מקום ומקום, בכל קצוי תבל.

ויה"ר – והוא העיקר – שבעמדנו בהתחלת ימי בין

שלא הי' סועד אח"כ בבשר ויין (ספר המנהגים-חב"ד ע' 46).
 190) ויש לומר – "סיום" על כללות לימוד התורה בזמן הזה, שהוא "הבל" ("זכר") בלבד לגבי תורתו של משיח (קה"ר פי"א, ח. וראה רשימות הצ"צ לתהלים שבהערה 164).
 191) ובפרט בזמן המנחה – שהרי "אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה" (ברכות ו, ב).
 192) ל, ג.
 193) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.
 194) כולל גם חלוקת הארץ באופן ד"לאלה (תחלק הארץ גו') – מראה באצבעו ואומר אלה.

186) וגם מסכת תמיד, שבה נתבארה העבודה התמידית בביהמ"ק, ואדרבה, כיון ש"מקדש העתיד בנוי ומשוכלל יגלה ויבוא מן השמים" (פרש"י ותוס' – סוכה מא, סע"א. ועוד), הרי, הלימוד אודות העבודה בביהמ"ק נוגע אז למעשה בפועל יותר מאשר הלימוד אודות בנין ביהמ"ק.
 187) תנחומא צו יד. וראה לקו"ש ח"ח ע' 412 ואילך.
 188) כולל גם סיומי ההלכות בשיעורים היומיים ברמב"ם.
 189) כפי שנהגו בשנה שעברה (ובשנים שלפני"ז) לערוך סיום גם בתשעה באב (בענינים המתרים ללמוד בתשעה באב – מסכת מועד קטן) – על יסוד הנהגתו של כ"ק אדנ"ע שהי' נוהג לערוך סיומים אף

לקוטי שיחות פרשת פנחס כרך ד'

מתורגם ללשון הקודש

הקרבתם רק בארץ ישראל⁵. כיון שכל הענינים האלו נכללים בפרשה הנקראת על שם פנחס, מובן, שהכניסה לארץ ישראל וכל הכרוך בה, קשורים בפנחס, כלומר שעל ידי עבודתו של פנחס נכנסים לארץ ישראל.

רז"ל אומרים⁶, שאלמלא חטאו ישראל, היתה כבר אז גאולה השלימה, עם כניסתם הראשונה לארץ, ואף שבפועל עדיין לא היתה אז גאולה שלימה, הרי, פרטי הכניסה לארץ ישראל דומים היו לגאולה העתידה⁷. לפי זה שהכניסה לארץ ישראל היתה בדומה לגאולה העתידה, יובן הקשר שבין הכניסה לארץ ישראל לבין פנחס, כי "פנחס זה אלי"⁸, ואלי הוא זה שיבשר את הגאולה שלימה בקרוב.

ג. החידוש שבגאולה העתידה יהיה, שיתקיים אז "ולא יכנף עוד מוריד", שהאור-אין-סוף לא יהיה מכוסה בלבושים אלא יאיר בגילו⁹. כיום מאיר האור כפי שהוא מלוכש תוך לבושים ובצמצום לפי ערך העולמות, אבל לעתיד יאיר האור עצמו ללא הסתר הלבושים, היינו בחינת האור שלמעלה מהשתלשלות.

אדם שלמטה הרי הוא בדמות אדם העליון. כשם איפוא שבאדם העליון יש שתי מדריגות: האור כפי שהוא נמשך בהשתלשלות והאור שלמעלה מהשתלשלות, כך גם באדם שלמטה, בנשמה, ישנן שתי מדריגות: הנשמה כפי שהיא מלוכשת בכוחות כו' - הנחלקת לארבע מדריגות: נפש, רוח, נשמה וחייה, דוגמת האור שבהשתלשלות שנחלק לארבעה עולמות: עשיה, יצירה, בריאה ואצילות - והנשמה כפי שהיא נעלית מן הכוחות, בחינת "יחידה", הקשורה עם "יחיד", וכדי להמשיך מלמעלה בחינת יחיד, הוא האור שלמעלה מהשתלשלות, יש צורך כאן בעבודה עם בחינת "יחידה" שבנפש, שלמעלה מכוחות הגלויים¹⁰.

זהו פירוש מאמר רז"ל¹¹: אם ישראל עושי תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין. הלשון "ואם לאו אין נגאלין" מלמדנו, שהגאולה עצמה דורשת את ענין התשובה, ואין זה רק בשל ענין החטא, שהתשובה ממרקת את החטאים,

א. בתחלת פרשת פנחס נאמר: "פנחס בן אלעזר וגו' השיב את חמתי גו' בקנאו את קנאתי וגו'", ולכן: "הנני נותן לו את בריתי שלום", הקב"ה נתן "כהונת עולם לו ולזרעו אחריו". אף שכהונה כבר ניתנה קודם לכן לזרעו של אהרן, הרי לא ניתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו, וכן לבניהם שנולדו לאחז המשיחה; אבל פנחס, הרי נולד לפני כן וגם לא נמשח, לפיכך לא זכה לכהונה עד שהרג את זמרי¹.

צריך להבין: תמורת עבודה מעניקים שכר, וככל שהעבודה גדולה ונעלית יותר, כן שכרה גדול; אבל כהונה הרי אינו ענין של שכר, שהרי היא דבר שבטבע, טבע אהרן ובניו, שכאשר צויה הקב"ה למשוח את אהרן ובניו, הבדלים אז הקב"ה מכל ישראל והקדיש אותם כנאמר "ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים הוא ובניו עד עולם"², אבל אלו שאינם מתייחסים לאהרן ובניו, אין עבודה מועילה להם להיות כהנים. שכן, כהונה היא דבר שהקב"ה הטביע בטבע הבריאה, שאהרן ובניו הם קדושים בטבעם -

כפי שרש"י אומר³ בענין הכהונה, שכשם שאי אפשר להפוך בוקר לערב, ושום פעולה לא תועיל לבטל את גבולות יום ולילה, משום שכן הוא ה"גבולות" שבעולם, טבע הבריאה, כך אי אפשר לבטל כהונת אהרן "שנאמר ויהי ערב ויהי בוקר ויבדל כך ויבדל אהרן להקדישו וגו'". ואינו מובן איפוא, כיון שפינחס מצד עצמו לא היה כהן, כיצד זכה לכהונה על ידי עבודתו של "בקנאו את קנאתי וגו'", "תחת אשר קנא לאלקיו וגו'?"

ב. לאחר סיפור פנחס והענינים המסתעפים ממנו (ציווי מלחמת מדין ומנין בני ישראל, שבא בסיבת המגיפה) דנה התורה בדבר סדר חלוקת ארץ ישראל; התמנותו של יהושע לרועה ישראל המביא אותם לארץ ישראל, ואחר כך עד סוף הפרשה באה פרשת הקרבנות, שבחלקם (כמו שתי הלחם, כמה מקרבנות ציבור, נסכים)⁴ התאפשרה

(1) זבחים קא, ב. רש"י ר"פ פנחס.

(2) דברי הימים א כג, יג.

(3) במדבר טז, ה (מבמדב"ר שם).

(4) ראה מנחות מה, ב. זבחים קא, א.

(5) ואף שהאמור בחומש הפקודים (פ' פנחס) קרב במדבר (מנחות שם) -

הרי האמירה בפרשה זו באה בקשר עם כניסתם לארץ דוקא (עיין רד"ל -

הובאה בפרש"י מספרי - עה"פ - כח, ב).

(6) נדרים כב, ב. וראה שמו"ר פל"ב ובכ"מ.

(7) וכן בונגע לפרשת הקרבנות - סיום וחותר הסדרה - עיקר ענינים יהי לעתיד, כמ"ש ושם נעשה לפניך כו' כמצות רצונך. ועיין בהמשך וככה תרל"ז סעיף ז' ואילך.

(8) תרגום יונתן וארא ו, יח. זח"ב קצ, סע"א. פרד"א פמ"ז. יל"ש ר"פ

פנחס. מדרש אגדה שם. רש"י ב"מ קיד, ב. רלב"ג מ"א ז, א. ועוד.

(9) תניא פל"ו.

(10) ראה גם לקו"ש ח"ג פ' בא.

(11) סנהדרין צז, ב. ראה לקו"ת תצא מ, ד.

הגבלות, רק אז ה"מסירת נפש" נעלית לגמרי מטעם ודעת, ללא כל חשבונות.

ובכך התבטא החידוש ב"מסירת נפש" של פנחס: נוסף על כך שהיה בו ענין המסירת נפש בכללותו, מסר את נפשו גם על דבר כזה שעל פי דין אין חיוב לעשותו (ואדרבה, אילו היה שואל בבית דין מה לעשות, הרי אין מורין לו¹⁴, ולא אומרים לו שום דבר¹⁵), ורק "קנאין פוגעין בו"¹⁶ - זהו הרי ענין של אמיתית המסירת נפש.

וזהו הקשר בין פנחס לבין הגאולה העתידה: הגאולה העתידה תבוא דוקא על ידי עבודה כזו של מסירת נפש, שאינה מדודה על ידי חשבונות, התגלות בחינת היחידה, שתביא לגילוי בחינת יחיד.

ו. בנוגע לגילוי הגאולה העתידה, אומרת הגמרא¹⁷ על הפסוק "ושמתי כדכד שמשתיך": "חד אמר שוהם וחד אמר ישפה אמר להו הקב"ה להוי כדין וכדין".

שוהם היא אבן טובה ומאירה באור נינוח, ואילו ישפה היא אבן טובה המסנוורת בברק אורה¹⁸. ובזה מתבטאת מחלוקתם, האם גילוי האור של הגאולה העתידה יבוא בדרך המשכה מלמעלה למטה - "שוהם", או על ידי זיכרון והעלאה מלמטה למעלה - "ישפה". והקב"ה אומר: "להוי כדין וכדין", שיהיו שניהם יחד: יתרון המשכה ויתרון ההעלאה¹⁹.

ההבדל שבין המשכה לבין העלאה הוא: בהמשכה מלמעלה למטה, האור הוא ללא הגבלה, מה שאין כן בהעלאה מלמטה למעלה, נמשך אור כזה המתאים לפי ערך אופן העבודה שלמטה. אבל ישנו גם יתרון בהעלאה מלמטה למעלה: כאשר האור נמשך מלמעלה למטה, לא על ידי עבודת התחתון, אין התחתון יכול תמיד לקלוט את האור בפנימיות, כיון שאינו כלי אליו, והאור מאיר עליו רק בדרך מקיף; ברם כשהאור נמשך על ידי העלאה, כיון שהתחתון מוכך עצמו על ידי עבודה, הוא נעשה כלי לקבל את האור בפנימיות.

וזה יהיה החידוש בגאולה העתידה, שיהיו בה שתי המעלות יחד: האור יאיר, כפי שהוא ללא כל הגבלות, גם האור שהוא נעלה מכדי להמשך באתערותא דלתתא, ואף על פי כן יאיר גם אור זה בפנימיות. וצורה זו של המשכת אור, שתכלול את שני היתרונות, לא היה מעולם ויהיה רק

המסתירים ומעכבים את הגאולה, הטעם לכך: עיקר התשובה הוא מצד בחינת יחידה שבנפש (שלכן בכוח התשובה לתקן את כל הפגמים¹², הנעשים על ידי החטאים, כי הפגמים הם בכוחות הגלויים, וכשעושים תשובה נמשך ממקום עליון יותר, מיחידה שבנפש, ואזי נתמלאים במילא כל הפגמים), ולכן יש צורך לשם הבאת הגאולה העתידה בהקדמת התשובה, בחינת יחידה, כדי להמשיך גאולה שלימה, בחינת יחיד.

ד. בחינת היחידה, הנעלית מן הכוחות הגלויים, מתבטאת בעבודת מסירת הנפש, שכן גם מסירת נפש היא למעלה מכוחות הגלויים, טעם ודעת, שהרי בשכל אין שום טעם על מסירת נפש (אמיתית - לא לשם שכר), והכוח למסירת נפש נובע מ"יחידה". שלכן עבודת מסירת הנפש היא דוקא בדורות עקבתא דמשיחא, על מנת לגלות את בחינת היחידה, וע"י כך להמשיך את בחינת יחיד, שתתגלה בביאת המשיח.

ואף שבכל עת היה צורך במסירת נפש (כמבואר בתניא¹³ שקיום כל התורה ומצוות תלוי בזה, שיזכור תמיד ענין המסירת נפש, שלכן גם הדור שנכנס לארץ ישראל נצטווה לקרוא קריאת שמע (מסירת נפש) פעמים בכל יום אף שהובטחו "פחדכם ומוראכם גוי"), לא היה הכרח שתהא מסירת נפש בפועל; שכן העבודה בפועל היא בקיום התורה ומצוות, והמסירות נפש היא רק בנח בעבודת התורה ומצוות. והרי היא בחינת יחידה (מסירת נפש), כפי שהיא מלובשת בנרנ"ח (נפש - רוח - נשמה - חיה) - יחידה (עבודת תורה ומצוות).

אבל בעקבתא דמשיחא, כשנדרשת מסירת נפש כהקדמה לגילויים דלעתיד, גילוי עצם האור, בחינת "ולא יכנף", יש צורך בעבודת מסירת נפש בגילוי, בפועל, הנובעת מהתגלות היחידה בלא שום לבוש.

ה. במסירת נפש בפועל עצמה גם קיימות דרגות: יש שאמנם הוא מוסר נפשו, אבל המסירת נפש עצמה היא אצלו במדידה והגבלה - כל אימת שמגיע לידו ענין של תורה ומצוות הכרוך במסירת נפש, הוא מעיין בשולחן ערוך, ואם על פי השולחן ערוך הוא מחוייב למסור נפשו על דבר כזה, אזי הוא מוסר את נפשו. אמיתית ענין המסירת נפש הוא, להיות מסור להקב"ה ללא שום

12) ראה לקו"ת אחרי כו, ג.

13) פכ"ה.

14) סנה' פב, א. ובפרט לפי הירוש' (סנה' פ"ט, ה"ז) דפגיעת קנאים היא שלא ברצון חכמים.

15) עפ"ז יש לתרץ קושית הח"מ (שו"ע אה"ע סט"ז סק"ד) למה השמיט בשו"ע דין דקנאין פוגעים - שהוא מפני שאין להורותו, אבל רמזו בסגנון של סיפור "אם לא פגעו בו קנאים" - יש מתרצים דלא הביאו בשו"ע מפני דס"ל

להב"י דקנאין פוגעין היינו רשות ולא ציווי - ואינו מוכן: דרשות להמית אדם חידוש גדול הוא (אף דנמצא גם במכות יא, ב) ולמה ישמיטו בשו"ע?

16) סנהדרין פ"א, ב. שו"ע חו"מ סתכ"ה, ס"ד.

17) ב"ב עה, א.

18) ראה לקו"ת ראה כו, ד.

19) עיין בכ"ז לקו"ת ראה מאמרי ושמתי כדכד.

שאו ישנם שני היתרונות: יחידה (וכן) פנימיות וכלי. ועל ידי זה פועלים את הגילוי דלעתיד - "כדין וכדין".

ה. בשנים שבהם פרשיות מטות ומסעי הן מחוברות, פרשת פנחס היא השבת הראשונה של "בין המצרים". כל הענינים הרי הם בהשגחה פרטית, מוכן איפוא, שפרשת פנחס יש לה קשר ל"בין המצרים"²². והביאור: מיד לאחר החורבן²³ "נולד מושיען של ישראל", כלומר, שמהמיצר (החורבן) עצמו מתחילים לעבור אל המרחב העצמי שיתגלה לעתיד²⁴. והגילוי של לעתיד בא על ידי העבודה של "פנחס" - חיבור יחידה עם הכוחות הפנימיים.

דבר זה מרומז גם בסיום ההפטרה של השבת הראשונה שבבין המצרים: "קדש ישראל להוי' ראשית תבואתה כל אוכליו יאשמו גו'". לפי פשוטו דן הכתוב באומות העולם, "אוכליו" של ישראל ולכן "יאשמו", ו"רעה תבוא עליהם". אבל, מאחר שהתורה לישראל ניתנה, צריך לומר, שבפסוק זה טמונה גם הוראה לישראל²⁵: כאשר ישנם בבני ישראל חטאים האוכלים, שהם "אוכליו" ומאבדים את בחינת "ישראל", העצה לכך, "יאשמו" - קרבן אשם - גילוי יחידה שבנפש²⁶. בקרבן אשם נאמר "וחמישיתו יוסף עליו": אין די בעבודה של ארבע בחינות נרנ"ח (נפש, רוח, נשמה, חיי), כי אם צריך להתווסף גם גילוי הבחינה החמישית - וחמישיתו - יחידה שבנפש. ודיוק הלשון הוא "וחמישיתו יוסף עליו" להוסיף על הקרן, מורה על כך שבחינת היחידה תאיר בבת אחת עם הארבע בחינות²⁷ - חיבור של יחידה ונרנ"ח - "כדין וכדין".

זהו גם מה שאדמו"ר הזקן מביא²⁵ את הפסוק "ומספר את רובע ישראל" כפירוש על הפסוק "יאשמו": "ומספר", הוא גם מלשון "ספיר", אור, שבחינת היחידה תאיר ב"רובע ישראל", בארבעת הבחינות ("רובע") נרנ"ח (של "ישראל") בפנימיותם - "כדין וכדין".

(משיחת ש"פ פנחס תשח"י)

לעתיד לבוא. זה שאומר אדמו"ר הזקן⁹ "וגם כבר היה לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה", אינו אלא בנוגע ליתרון, שבשעת מתן תורה נמשך אור בלתי מוגבל, מעין הגילוי דלעתיד; אבל עדיין ה"מטה" לא הזדכך אז שיוכל לשמש כלי לאור זה, שלכן "במשוך היובל", מיד לאחר מתן תורה, חזר להיות כבראשונה, עד שהיה מקום לחטא העגל²⁰. אבל לעתיד יהיה "כדין וכדין", שהעולם יזדכך ויקלוט את האור הבלתי מוגבל בפנימיות.

וגם ענין זה מרומז בפנחס, ש"פנחס הוא אלי", מבשר הגאולה: כהונה, כאמור לעיל, אינה דבר שאפשר להשיג באמצעות עבודה, כי אם שניתנת מלמעלה ונעשית "טבע". הכרח איפוא לומר, שפנחס מצד עצמו היה ראוי לכהונה, עוד בטרם הרג את זמרי, אלא שמכל מקום לא נתנה לו כהונה בפועל עד שקינא קנאת ה' והרג את זמרי, כדי שהכהונה מלמעלה תגיע אליו על ידי עבודתו; והדבר נרמז גם בפסוק "הנני נותן לו את בריתי שלום" (שלום הוא - איחוד נידודים), שאצל פנחס יהיה חיבור שני הקוין, גילוי מלמעלה עם עבודת המטה. ושלום וחיבור כזה הוא מעין (של) הגאולה העתידה - "פנחס הוא אלי", שהוא יבשר עליה בקרוב ממש.

ז. חיבור שני הקוים - המשכה והעלאה - בעבודת האדם:

צריך להיות חיבור של בחינת יחידה עם הכוחות הפנימיים²¹, עד שתורגש בהם היחידה בפנימיות. לא רק בקיום התורה ומצוות הבא לאחר ההקדמה של קריאת שמע, מסירת נפש בכוח, כשהעבודה בפועל אינה אלא בכוחות הפנימיים, והמסירת נפש של יחידה מלובשת ומטותרת בתוך הכוחות הפנימיים, אבל לא בחינת היחידה כמו שהיא בעצם; נדרשת תמיד, כל היום, עבודה בכיוון של מסירת נפש בפועל, שבחינת היחידה כמו שהיא ללא התלבשות, תאיר אצלו בגילוי בפנימיות, בקרב הכוחות הפנימיים.

מצד "אוכליו" שבישראל. וע"ד מ"ש (ישעי' מט, יז) מהרסיך ומחריביך ממך יצאו.

(26) לקו"ת פנחס פ, ד.

(27) שבנה"א, וגם בנפה"ב. בזה יובן פי' התרגום ורש"י שם, שפירוש הכתוב קדש גו' ראשית גו', כתרומה כראשית קציר לפני העומר (דלכאורה א"מ, מה מוסיף הכתוב בהדוגמא דעומר על הדוגמא דתרומה, ואדרבה - האיסור שבתרומה חמור יותר, חר האוכלה חייב מיתה) - שמרמו בזה, שהגילוי דיחידה צריך להיות לא רק בכחות הגלויים דנפש האלקית - תרומה, אלא גם בנפש הבהמית - עומר (שעורים, מאכל בהמה).

(20) וזה שבשעת מ"ת פסקה זוהמתן, הרי זה דוגמת הבינונים בשעת התפלה, שאז הרע שבהם הוא ישן אצלם, ואחרי התפלה יכול להיות חזר וניער (וירד תרמ"ג בסופו).

(21) ראה גם לקו"ש ח"ג פ' יתרו ופ' משפטים.

(22) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב ח"ל: המועדים של כל השנה.. בכלן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן.

(23) איכ"ר פ"א, נא.

(24) ראה רשימות הצ"צ למגילת איכה עה"פ גלתה יהודה מעוני.

(25) וב' הפירושים תלויים זכ"ז, כי האפשרויות ל"אוכליו" באו"ה באה

יום ראשון ט"ו תמוז

וספירת בינה, **בְּאוֹת ה"א**, – של שם הוי"ו, **שֵׁשׁ לָהּ** – לאות ה', **בְּחִינַת הַתְּפִשׁוּת לְרַחֵב, הַמּוֹרָה וּמְרָמוּ עַל הַרְחַבְת הַבְּאוֹר** וְהַהֲבָנָה, – ענינה של "בינה", וְגַם לְאוֹרָהּ, – לאות ה' גם התפשטות לאורך, הַמּוֹרָה עַל בְּחִינַת הַתְּמַשְׁכָּה וְהַשְּׁפָעָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה לְעֲלָמִין סְתִימִין.

לעולמות סתומים (גנוזים) – שנמשכת ויורדת אליהם השפעה מספירת הבינה, שתהיה להם השגה והבנה באלקות. **וְאַחַר כֵּן, כְּשֶׁנִּמְשַׁכֵּת הַמְּשַׁכָּה וְהַשְּׁפָעָה זֶה יוֹתֵר לְמַטָּה לְעֲלָמִין דְּאֵתְגַלְיִין,** – לעולמות הגלויים, וְכִמּוֹ – למשל, **הָאָדָם שְׂרוּצָה²⁶ לְגִלּוֹת חֻכְמָתוֹ לְאַחֵרִים עַל יְדֵי דִבּוּרוֹ עַל דְּרָף מְשָׁל – נִבְלָלָת וְנִרְמֹת הַמְּשַׁכָּה זֶה בְּאוֹתוֹת ו"ה** – של שם הוי"ו, **כִּי תוֹי"ו מוֹרָה עַל הַהֲמַשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה,** – כציור האות ו' בכתב בגשמיות, קו מלמעלה למטה, וְגַם – מטעם נוסף יש לכך שייכות לאות ו', **שֶׁכֵּן הַמְּשַׁכָּה זֶה הַנִּמְשַׁכֵּת לְעֲלָמִין דְּאֵתְגַלְיִין, הֵיא עַל יְדֵי מֵדַת חֶסֶד וְטוֹבוֹ – שֶׁל הַקַּב"ה, וְשָׂאֵר מֵדוּתָיו הַקְּדוּשׁוֹת, הַנִּבְלָלוֹת בְּדֶרֶךְ פְּלִל בְּמִסְפַּר שֵׁשׁ,** – כמספר האות ו',

שֶׁבְּפִסְקוֹס²⁷: "לָךְ ה' הַגְּדִלָה וְכוּ" עַד **"לָךְ ה' הַמְּמַלְכָה וְכוּ"**, וְלֹא **"עַד בְּכֻלָּל** – בחינת "לך ה' הממלכה" איננה בכלל המדות, **כִּי מֵדַת מַלְכוּתוֹ וְתִבְרֵךְ נִקְרָאת בְּשֵׁם "דְּבַר ה'", – ענין של דיבור, ולא מדה כמו שאר המדות, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּכִים³⁰: "בְּאִשֶּׁר דְּבַר מְלָךְ שְׁלִטוֹן"**, – וכך, בחינת מלכות למעלה, היא ענין של דיבור, וְנִבְלָלָת וְנִרְמֹת – מדת המלכות, **בְּאוֹת ה"א אַחֲרוֹנָה שֶׁל שֵׁם תוֹי"ה,** – כיצד מרמזת האות ה' על בחינת המלכות? – **כִּי פְּנִימִיּוֹת וּמְקוֹר דִּבּוּר, הוּא הַהֲבָל הַעוֹלָה מִן הַלֵּב וּמִתְחַלֵּק לָהּ מוֹצְאוֹת חֶפְזָה: אַחֲרָה²⁹ מְהֵרָזוֹן וְכוּ,** – הרי שפנימיות הדיבור,

וְכִיאוֹר הָעֵינָן, – איזה ענין יש בנשמה, שבו נראה שהיא חלק משם הוי"ו – כלומר, שאותם בחינות וענינים שישנם בשם הוי"ו, ישנם גם ב"חלק" זה – בנשמה? רבנו הזקן מסביר להלן, שבשם הוי"ו נכללות עשר הספירות, ובמקביל ישנם בנשמה עשרה כוחות שהם כמו עשר

אגרת התשובה

הספירות: **בְּנוֹדַע מִמַּאֲמַר אֱלֹהִים: – ב"פתח אליהו" שבהקדמת תקוני זהר: "אֵתְּ הוּא דְּאִפִּיקַת – אתה הוא זה שהוצאת, האצלת, עֲשֶׂר תְּקוּנִין, – עשרה תיקונים, וְקָרִינָן לְהוֹן – וקוראים להם, עֲשֶׂר סְפִירָן, – עשר ספירות, לְאֵנְהָא בְּהוֹן עֲלָמִין סְתִימִין וְכוּ,** – להנהיג בהם עולמות סתומים (גנוזים) שאינם מתגלים, ועולמות גלויים וכו',²⁶ **אֵתְּ חֻכְמִים וְלֹא בְּחֻכְמָה יִדְעָא, – אתה חכם, אתה בעל החכמה, אבל לא בחכמה הידועה לנבראים, אֵתְּ מִכִּין וְלֹא בְּבִינָה יִדְעָא וְכוּ"** – אתה מבין, אתה בעל כוח הבינה, אבל לא בבינה הידועה לנבראים, וכך הלאה, כל עשר הספירות, וְכָל הֵי סְפִירוֹת נִבְלָלוֹת וְנִרְמֹת בְּשֵׁם תוֹי"ה פְּרוּף-הוּא. כִּי תוֹי"ה, – של שם הוי"ו, שְׁהִיא בְּחִינַת נִקְדָּה לְבַד, – האות יו"ד מורכבת מנקודה בלבד בלי

התפשטות באורך ורוחב, מְרַמְזֵת לְחֻכְמָתוֹ וְתִבְרֵךְ, – ספירת החכמה, שְׁהִיא – בחינת וספירת החכמה, היא בְּבְּחִינַת הָעֵלִם וְהַסְתֵּר קִדְּם – לפני, שְׂבָאָה לְבְּחִינַת הַתְּפִשׁוּת וְגִלּוֹי הַהֲשָׁנָה וְהַהֲבָנָה (וְהַקּוּץ שֶׁעַל²⁷ תוֹי"ד רומז לְבְּחִינַת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן פְּרוּף-הוּא, – בחינת כתר, שְׁלִמְעָלָה מִמְּדֻרְגַת בְּחִינַת חֻכְמָה עֲלֵאָה, בְּנוֹדַע). וְאַחַר שְׂבָאָה לְבְּחִינַת הַתְּפִשׁוּת וְגִלּוֹי הַהֲשָׁנָה וְהַהֲבָנָה לְעֲלָמִין סְתִימִין – לעולמות סתומים – כשהיא במדרגה שהעולמות הסתומים יכולים ל"תפוס" אותה בהשגה והבנה, שהיא מדרגת וספירת הבינה, נִבְלָלָת וְנִרְמֹת – בחינת

26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה סתירה להג"ל דהוי' למע' מעלה מבחי' האותיות וכאן "לאנהגא בהון עלמין" ומתורץ במש"כ לקמן "ולא בחכמה ידיעא" . ולא בבינה ידיעא". אותיות ה"ה מודיעים ומגלים (כדלעיל בח"ב בכ"מ) – ולכן התחלת "לאנהגא" היא דעלמין סתימין (לא ידיעא)". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מדייק "שעל" – כי יש קוץ למטה מעצם הוי"ד ורומז לענין אחר". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוסיף שרוצה במדת חסדו וטובו דלקמן". 29. דברי הימים א. כט, יא. 30. קהלת ה, ד.

מטעם נוסף מתאים המשל – אף שאין לו דמות הגוף חס ושלום, שגם "דבר ה'" – מורכב כביכול, מכ"ב אותיות, המתחלקות לה' חלקי המוצאות, – מדון באות האותיות שלמטה, ובהן נברא כל

היצור – כל הנבראים, (וכמו שנתבאר פלקומי אמרים – ספר ה'תניא", חלק ב – "שער היחוד והאמונה" פרק יא, באור ענין אותיות אלו). – על כל פנים, הסביר כאן רבנו הזקן, איך כל עשר הספירות נכללות ונרמזות בשם הוי', –

להלן יסביר, איך גם בנשמה, להבדיל, שהיא חלק משם הוי', ישנם עשר בחינות וכוחות, שענינם דומה לעשר הספירות.

היא הענין של הבל, וגם הברת הה"א היא פחינת הכל לבד, כמו שכתוב: "אתא קלילא דלית בה מששא". – אות קלה שאין למשש אותה, היא הבל בלבד. לכן מרמזת האות ה' על בחינת

מלכות ודיבור שפנימיותו הוא ענין ההבל. ואף שאין לו – להקב"ה, דמות הגוף חס ושלום, – כיצד, איפוא, מתאים לייחס למעלה הבדל מאותיות שיש בהן ממשות לאות שאין בה ממשות? – אף דברה תורה בלשון בני אדם, – באדם קיים הרי

הבדל כזה, כך גם למעלה מציינים הבדל זה, שכן, ברוחניות הענינים יש גם למעלה הבדל בין האות ה' לבין שאר האותיות. בשגם, – וכן

יום שני ט"ז תמוז

בגדלת ה' אהבה ויראה ותולדותיהן – שאר המדות הנקראות "תולדות" ו"ענפים" של אהבה ויראה, כמוה ותעלומות לבו, – כך הדבר בתחילת הולדת המדות, כשהן ישנן במוח ובתעלומות הלב בלבד. אבל, באופן גלוי אין

הוא מרגיש עדיין אהבה או יראה בלבו, ואחר כך – יביא להולדת המדות בפחינת התגלות לבו. ענין זה, שיריד מהשכל וההבנה להיות ענין של מדות – זו הרי ירידה מלמעלה למטה (שכן, שכל הוא הרי למעלה ממדות). על כך מורה האורך שבאות ה"א, על הירידה מלמעלה למטה, שמהשכל יתהוו מדות. ומזה – מהמדות אהבה ויראה וכו', נמשכה עבודה האמיתית בעסק התורה והמצות, בקול ודבור או מעשה הן אותיות וא"ו ה"א וכו'. וגם ההתבוננות להבין ולהשכיל באמתתו וגדולתו ית' נמשכה ג"כ מהתורה דאורייתא מחכמה נפקא היא בחי' יו"ד של שם הוי' וכו':

וככה ממש עד"מ

המבדיל הבדלות לאין קץ בנשמת האדם שהיא בחי' נפש האלקי' דמתוכיה נפח יש בה בחי' שכל הנעלם המרומו באות יו"ד שבכחו לצאת אל הגילוי להבין ולהשכיל באמתתו ית' ובגדולתו וכו' כל חד וחד לפום שיעורא דילי' לפי רוחב שכלו ובינתו. וכפי אשר מעמיק שכלו ומרחיב דעתו ובינתו להתבונן בגדולתו ית' אזי מרומות בינתו באות ה"א שיש לה רוחב וגם אורך המורה ההמשכה מלמעלה למטה להוליד מבינתו והתבוננותו בגדולת ה' אהבה ויראה ותולדותיהן כמוהו ותעלומות לבו ואח"כ בבחי' התגלות לבו. ומזה נמשכה עבודה האמיתית בעסק התורה והמצות בקול ודבור או מעשה הן אותיות וא"ו ה"א וכו'. וגם ההתבוננות להבין ולהשכיל באמתתו וגדולתו ית' נמשכה ג"כ מהתורה דאורייתא מחכמה נפקא היא בחי' יו"ד של שם הוי' וכו':

וככה ממש על דרך משל, המבדיל הבדלות לאין קץ, – בין ה"למעלה" לבין נשמה שהיא נברא, כך הדבר גם בנשמת האדם, שהיא פחינת נפש האלקית דמתוכיה נפח – על כך כתוב הלשון "ויפח" המורה, שהיא באה מפנימיות האלקות, שכן, הקב"ה נופח את הנשמה מתוכיותו ומפנימיותו, הרי כיוון שהנשמה היא מפנימיות האלקות, הוא שם הוי', הרי כשם שבשם הוי' ישנן עשר ספירות, כך גם בנשמה: יש בה – בנשמה פחינת שכל הנעלם, – בחינת וכוח החכמה, המרמז באות יו"ד, – שהרי כשם שהאות יו"ד היא בלי התפשטות של אורך ורוחב (היא נקודה בלבד), כך גם כוח ובחינת החכמה, הוא כוח שאין בו עדיין שום התפשטות של שכל והשגה, אלא זאת בלבד, שבכחו

אגרת התשובה

לצאת אל הגלוי, להבין ולהשכיל באמתתו ותפרד – באמיתת יחודו, ובגדולתו וכו', כל חד וחד לפום שיעורא דיליה, – כל אחד ואחד לפי שיעורו, לפי רחב שכלו ובינתו. – עד כדי כך הוא מבין אמיתת גדלותו של הקב"ה. עצם הכוח, ש"יונח" בו ענין אמיתת וגדלות הקב"ה, זהו כוח החכמה, עליו מרמזת האות יו"ד. וכפי אשר מעמיק שכלו ומרחיב דעתו ובינתו להתבונן בגדולתו ותפרד, אזי מרמזות בינתו – כוח הבינה, באות ה"א, שיש לה רחב, – המרמז על רוחב ההבנה, וגם ארדה, – לאות ה"א יש גם אורך, המרמז על התמשכה מלמעלה למטה, – כדי להוליד מבינתו והתבוננותו

וקיום מצוות, היא הרי כשזה בא מתוך אהבת ה' ויראת ה' שלו (כפי שהוסבר בפרק ד' בחלק הראשון של ספר ה'תניא"). וכשזה יורד למטה ומתבטא בלימוד תורה ובקיום מצוות בדיבור ובמעשה, הרי הן אותיות וא"ו ה"א וכו'. – שכן, האות וא"ו היא ענין הקול והדיבור, והאות ה"א היא ענין המעשה. וגם ההתבוננות להבין ולהשכיל באמתתו וגדולתו ותפרד, נמשכה גם בן מהתורה, – שכן, עליו הרי ללמוד בתורה ענינים שיביאו אותו להבנת אמיתת וגדלות הקב"ה, דאורייתא מחכמה נפקא, – תורה באה מחכמה, היא פחינת יו"ד של שם הוי' וכו':

יום שלישי י"ז תמוז

ו"יפח", וּמֵאֵן דְּנִפְחָ וְכוּ'. – הנופח – נופח מתוכיותו ומפנימיותו. הרי, שגם ההמשכה של הנשמה בגוף (חיצוניות הנשמה) היא באופן של פנימיות, אלא שהמדובר כאן הוא על פנימיות הדיבור, שהיא הפנימיות של החיצוניות, שלא כפנימיות של הנשמה עצמה הבאה

מהפנימיות שלמעלה ממש, וְהוּוּ שְׁכַתּוֹבֵי: "כִּי חֵלֵק ה' עִמּוֹ, וַיַּעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ", – כלומר, שישנן בנשמה שתי מדריגות: מדריגה אחת – "חלק מהו", פנימיות הנשמה, ומדריגה שניה – "חבל נחלתו", חיצוניות הנשמה. פִּירוּשׁ, – המלה "חבל", הוא כְּמוֹ חֶבֶל, עַל דְּרָךְ מְשָׁל, שְׂרָאשׁוּ אֶחָד קָשׁוּר לְמַעְלָה וְקָצָהוּ לְמַטָּה. – כך הנשמה, הקצה העליון של הנשמה קשור ב"למעלה" והקצה השני לבוש בגוף. כִּי הֵנָּה, פִּשְׁטָא – פירושו, הַתְּנוּבָה מֵהַ שְׁכַתּוֹבֵי – לגבי הנשמה: "ו"יפח", הוא לְהוֹדוֹת לְנוֹ, כְּמוֹ שְׁעַל דְּרָךְ מְשָׁל

כְּשֶׁהָאָדָם נֹפֵחַ לְאִיּוֹה מְקוּם, אִם יֵשׁ אִיּוֹה דְּכָר חוּצָין וּמְפָסִיק בְּיַנְתִּים – בין האדם הנופח לבין הדבר שעליו הוא נופח, אִין חֶבֶל הַנוֹפֵחַ עוֹלָה וּמְגִיעַ בְּלֵל לְאוֹתוֹ מְקוּם, – עליו הוא נופח? כָּכָה מְשָׁל – בנמשל, אִם יֵשׁ דְּכָר חוּצָין וּמְפָסִיק בֵּין גּוֹף הָאָדָם לְבַחֲנִית הַחֶבֶל הָעֲלִיוֹן. – אינו מגיע אז ההבל שלמעלה שעליו נאמר "ו"יפח". אִךְ בְּאֵמָת, אִין שׁוּם דְּכָר גִּשְׁמִי וְרוּחָנִי חוּצָין לְפָנָיו וְתַבְרָךְ, כִּי – הרי כתוב: "הֲלֹא אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מְלֵא", ו"מלא כל הארץ כבודו", ו"לִית אַתְר פְּנוּי מִנְיָה", – אין מקום שהוא פנוי ממנו יתברך, ב"שָׁמַיִם מְמַעַל וְעַל הָאָרֶץ מְתַחַת אִין עוֹד", – בלעדי הקב"ה, ו"אִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין וְכוּ'", – הוא יתברך מלא כל העולמות וכו', הרי שהקב"ה נמצא בכל מקום ובכל דבר, כך שלא שייך שום דבר שיתיר עליו יתברך, אֶלָּא כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב בִּישְׁעֵיהּ: "כִּי אִם עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִיוּ מְבָדִילִים בְּיַנְיָכֶם לְבִין אֱלֹקֵיכֶם". וְהַטָּעַם, – מדוע יש בכוח העוונות לכסות

פְּרָק ה. בפרק הקודם, פרק ד', הסביר רבנו הזקן, שנשמתו של יהודי, היא חלק ממש הוי', כלומר, היא באה מפנימיות האלקות שהיא שם הוי', שלא כמו שאר הנבראים שבאים משם אלקים ומהדיבור שלמעלה, שהוא חיצוניות. אלא, כדי שתוכל הנשמה להתלבש בגוף של עולם הזה, היה עליה

לדרת בסתר המדריגות, על ידי ה"דיבור" שלמעלה, במאמר "נעשה אדם". כלומר, הנשמה גם כן עברה אחר כך דרך הדיבור שלמעלה, אבל היא באה בתחילה מפנימיות האלקות. לכן כתוב על הנשמה הלשון "ו"יפח", שהכוונה ב"ו"יפח" היא, שזה בא מהפנימיות, שכן "מֵאֵן דְּנִפְחָ מִתּוֹכָהּ נִפְחָ" (הנופח – נופח מתוכו ומפנימיותו). וכיון שהנשמה היא חלק ממש הוי', לכן קיימים גם בה עשרה כוחות, בדוגמה לעשר ספירות הכלולות בשם הוי'.

בפרק הנוכחי יסביר רבנו הזקן, שגם מה שהנשמה נמשכת למטה בגוף (שעל כך הוסבר לעיל, שזה) על ידי הדיבור "נעשה אדם", ודיבור הוא הרי

חיצוניות, אך, מאיזו מדריגה בדיבור נמשכה הנשמה – מפנימיות הדיבור, שזה הענין של הבל (שלא כמו בשאר הנבראים, כולל מלאכים, שהם באים מחיצוניות הדיבור). כך, שגם פנימיות הנשמה וגם חיצוניות הנשמה באות מהפנימיות שלמעלה: פנימיות הנשמה באה מהפנימיות שלמעלה (שהיא שם הוי'), וחיצוניות הנשמה באה מפנימיות הדיבור שלמעלה (כלומר, מהפנימיות של החיצוניות, שכן, דיבור בכלל הוא הרי חיצוניות).

וְהֵנָּה, הַמְשַׁכֶּת וְיִרְדַּת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְעוֹלָם הַזֶּה לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף הָאָדָם, – שזה בא מהדיבור שלמעלה, מהמאמר "נעשה אדם", נִמְשָׁכָה מְבַחֲנִית פְּנִימִיּוֹת וּמְקוֹר הַדִּיבּוּר, הוּא חֶבֶל הָעֲלִיוֹן, הַמְרַמֵּן בְּאוֹת ה"א תְּתַאֵה – האות ה' האחרונה של שם הוי', בְּנוֹכַח לְעֵיל, – שייכותה של האות ה' ל"הבל", וְכְמוֹ שְׁכַתּוֹבֵי: "וְיִפַּח בְּאִפּוֹ נְשַׁמַּת חַיִּים, וְיִהְיֶה הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה", – הקב"ה נפח נשמה בגוף, שזה משמעות "ויהי האדם לנפש חיה", נשמה בגוף – ו"יפח באפיו נשמת חיים" – שהיה זה באופן של

1. בראשית א, כו. 2. האזינו לב, ט. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היתור ל' פשט הכתוב כו' לנו" (מה הי' חסר בהבנת הענין - בהשמטתם?!) - י"ל דמבואר וגם מתרץ מה שלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנת"ל הסדר בהמשכת הנשמה מלמעלמ"ט - פנימיות החיות, אח"כ פני' הדבור (ושניהם נלמדים מל' ויפח - כנ"ל) ואח"כ אותיות הדבור (ולא בנפיחה) "נעשה אדם", ורק אח"כ "נעשה" הבפועל - התלבשות הנשמה בגוף - היינו ד"באפיו" נמשך מדבור ולא מ"ו"יפח"! ולזה מבאר דפשט הכתוב מה שבא להורות (דלכאורה הי' צ"ל "פירושו" "תוכנו" וכו') או להשמיט התיבה) - על השינוי גם לאחרי הפעולה ד"נעשה אדם", דגם אז (אף שאינו מפנימי) הי' ע"מ כשאדם נופח כו' (משא"כ דיבורו נשמע - היינו מגיע - גם כשיש חציצה, ולכן בשאר הנבראים אין ענין הכרת וכו') וענין זה דויפח ישנו בכל הדרגות דהמשכת הנשמה עד לגוף וגם לאח"ז - כל משך היותם "אדם" נשמה וגוף יחד. 4. ב"אגרת התשובה" מהדורא קמא, מביא כאן רבנו הזקן משל - "כגון בריאה של בהמה" - מהניפוח ב"ריאה" של בהמה. הרבי שליט"א הסביר פעם, שבכך רוצה רבנו הזקן להביא משל מתורה (שכן, ע"פ תורה (שו"ע יו"ד רסל"ט) צריכה להיות בדיקת הריאה על ידי ניפוח).
5. ירמיה כג, כד. 6. ישעיה ו, ג. 7. נט, ב.

613, מצות¹⁰, – כל מצוה היא חבל דק מהחבל הכללי, וכשעובר חס ושלום על אחת מהנה – על אחת מתרי"ג המצוות, נפסק חבל הדק – שכנגד אותה מצוה, וכו'. – וכשנפסקים מספר מרובה יותר של חבלים דקים, על ידי שהוא עובר חס ושלום על כמה וכמה

מצוות, נגרמת חלישות גדולה בחבל. ואילו "כרת" הוא ענין שהחבל כולו נכרת ונפסק רחמנא ליצלן. אך גם כתיב כרת ומיתה נשאר ענין בו הרשימו – הרושם, מנפשו האלקית, ועל ידי זה יכול לחיות עד נ' – אם הוא חייב כרת, או ס' – אם הוא חייב מיתה בידי שמים, שנה ולא יותר – מזמן נקוב זה. (ומה שכתוב בשם האר"י¹¹ ששנכנסה בו – במי שעובר על חטא שיש בו כרת או מיתה בידי שמים, כתיבת המקיף וכו' – כלומר, למרות שאין הוא יכול לקבל חיות פנימית, שכן, נשמתו נכרתה

משרשה, הרי הוא, אבל, מקבל חיות מבחינת ה"מקיף", משם יכול הוא לקבל חיות גם כשנשמתו נכרתה מההשפעה הפנימית של שם הוי' (ולכאורה, מבחינה זו, יכול היה הרי לחיות יותר מחמשים או ששים שנה? – אלא, האמור לעיל בשם האר"י¹²) אינו ענין לחיי גשמיות הגוף¹³, – שמבחינת ה"מקיף" יוכל לחיות גם כשלא נשאר שום רושם מהנפש האלקית, ומיירי – ומדובר, עד נ' שנה, – כשעדיין קיים הרושם מהנפש האלקית, שבגלל כך הוא חי בגופו – אז ישנה בו בחינת ה"מקיף", או בזמן הזה כדלקמן): – כפי שיוסבר להלן, שבזמן הזה, כשחיותו של יהודי באה על ידי התלבשות בענינים שאינם קדושה, הרי ביכולתו לקבל ממילא את חיותו גם אז, כשנשמתו כרותה משרשה בשם הוי', שלכן בזמן הזה יכול גם מי שחייב כרת או מיתה, לחיות יותר מאשר חמשים או ששים שנה, ואז, חיות הקדושה שמוכרח שתהיה ליהודי, נמצאת בו מבחינת ה"מקיף" (כמאמר האר"י¹⁴).

ולהבדיל בין הנשמה לאלקות, הוא: לפי שהם – העונות, נגד רצון העליון ברוך-הוא המהיה את הכל, כמו שכתוב: "כל אשר הפין ה' עשה בשמים ובארץ" – הכל, מהשמים עד הארץ, נברא ברצונו של הקב"ה, (וכמו שנתבאר לעיל, – בפרק ד', שהוא –

הרצון העליון, מקור השפעת שם הוי', ונרמו בקוצו של יו"ד). – של שם הוי', וכיוון ששם הוי' הוא מקור ההשפעה לכל הנבראים, הרי דבר שהוא נגד מקור ההשפעה של שם הוי' (והוא ענין העונות), הוא מנוגד לחיות האלקית ומכסה עליה. ואם כך – הרי העונות הם דבר המכסה ואינו נותן לחיות האלקית שמה"בל העליון" (עליה נאמר "ויפח") להגיע אל גוף האדם. וזהו ענין הכרת, שגברת ונפסק חבל ההמשכה משם הוי' ברוך-הוא, שנתבאר מה"א תתאה – האות ה'

אגרת התשובה

והטעם לפי שהם נגד רצון העליון ב"ה המחוי' את הכל כמ"ש כל אשר הפין ה' עשה בשמים ובארץ (וכמ"ש שהוא מקור השפעת שם הוי' ונרמו בקוצו של יו"ד). וזהו ענין הכרת. שנכרת ונפסק חבל ההמשכה משם הוי' ב"ה שנמשכה מה"א תתאה כנ"ל. וכמ"ש בפ' אמור ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני ה'. מלפני דייקא. ובשאר עבירות שאין בהן כרת עכ"פ הן פוגמין הנפש כנודע. ופגם הוא מלשון פגימת הסכין והוא עד"מ מחבל עב שזור מתרי"ג חבלים דקים ככה חבל ההמשכה הנ"ל כלול מתרי"ג מצוות וכשעובר ח"ו על אחת מהנה נפסק חבל הדק וכו'. אך גם בחייב כרת ומיתה נשאר עדיין בו הרשימו מנפשו האלקי ועי"ו יכול לחיות עד נ' או ס' שנה ולא יותר (ומ"ש בשם האר"י¹⁵ שנכנסה בו בחי' המקיף וכו' אינו ענין לחיי גשמיות הגוף ומיירי עד נ' שנה או בזמן הזה כדלקמן):

האחרונה של שם הוי', כנזכר לעיל, – הרי שאין הנשמה שבגוף מקבלת חיות ממקורה שבשם הוי', ובשעה שחיותו של יהודי היא מקדושה בלבד (כפי שהיה למשל בזמן בית המקדש – כך יסביר להלן), מביא אז דבר זה למיתה גשמית של הגוף, וכמו שכתוב בפ' שנת אמר: "ונכרתה הנפש ההיא מלפני, אני ה'" – כלומר, משמעות ענין ה"כרת" היא, שהוא נכרת מהוי', ובלשון רבנו הזקן: "מלפני" דייקא. – ממני דוקא, משמעות הכריתה היא שהוא נכרת מפנימיות האלקות, שהיא (כאמור לעיל) שם הוי'. וכשאר עבירות שאין בהן כרת – על כל פנים הן פוגמין – את הנפש, כנודע; ופגם, הוא מלשון פגימת הסכין. – סכין שחיטה פגום, היינו שחסר משהו באותו מקום; כך גם בענינו, שחסר משהו מחבל ההמשכה שמשם הוי' אל הנשמה, כפי שרבנו הזקן מסביר מיד להלן: והוא על דרך משל, מחבל עב שזור מתרי"ג – 613, חבלים דקים, ככה חבל ההמשכה הנזכר לעיל כלול מתרי"ג

8. תהלים קלה, ו. 9. כב, ג. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יחידוש נפלא – דכאו"א מקבל חיות בפועל בעוה"ז ע"י תרי"ג חבלים, אף שמצות כהנים אין שייכות לזרים, כו"כ מצות א"א שתהינה בב"א ועוד. ואולי מובן עפמשנת בקו"א ד"ה ולהבין פרטי הלכות (קנט, ב)". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקו"ת דברים סב, סע"ג. פג, סע"ב".

יום רביעי י"ח תמוז

שחייב כרת או מיתה בידי שמים, מקבל חיותו, למרות שנכרת ונפסק חבל ההמשכה של שם הוי'. ולכן אין בזמן הגלות הסדר של "מת ממש" בחיבי כריתות ומיתה בידי שמים. אלא אפשר הדבר שהם יאריכו ימים, דבר המאפשר, אגב, הודמנות לחזור בתשובה ולתקן ענין הכרת או המיתה בידי שמים, וכיוצא בזה.

אָמְנָם, זְהוּ בּוֹמֵן שְׁהוּ
יִשְׂרָאֵל בְּמִדְרָגָה עֲלִיּוֹנָה,
כְּשֶׁהִיְתָה הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה
בְּיִשְׂרָאֵל בְּכִית הַמְּקַדְשׁ,
וְאֵין לֹא הָיוּ מְקַבְּלִים חַיּוֹת
לְגוֹפֵם רַק עַל יְדֵי נֶפֶשׁ
הָאֱלֹקִית לְבָרָה, מִכְּחִינָה
פְּנִימִיּוֹת הַשְּׂפָע שְׂמִשְׁפִּיעַ
אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא עַל יְדֵי
שֵׁם הַיְיָ הַבְּרוּךְ-הוּא,
בְּנִזְכָּר לְעֵיל. – וממילא,
אם נפסק "חבל ההמשכה"
משם הוי', לא היתה יכולת
להמשיך לחיות, כאמור,
שבשעה שעל ידי ענין של

כרת נכרת ונפסק "חבל ההמשכה" משם הוי' לנשמתו של יהודי, היה "מת ממש", שכן לא היתה לו אפשרות לקבל חיותו. אָךְ לְאַחַר שְׂיָרְדוּ מִמִּדְרָגָתָם, וְנִרְמָו בְּמַעֲשֵׂיהֶם סוֹד גְּלוֹת הַשְּׂכִינָה, – שהשכינה היא בגלות בקליפות וסטרא אחרא, שזה ענין של סוד, כיצד יתכן הדבר שהשכינה תהיה בגלות בקליפות⁴, כְּמֹו שְׂפָתֵינוּ:⁵ "וּבְשִׁפְעֵיכֶם שְׁלַחַה אֲמָכֶם", – "אמכם" היינו השכינה, "אם הבנים" (כמבואר בחלק א' ריש פרק נ"ב), כנסת ישראל, מקור נשמות ישראל, בחינת מלכות דאצילות. ובשם הוי' זה "ה' תתאה" של שם הוי' שכאמור לעיל – משם בא "חבל ההמשכה" לנשמה, דְּהֵינּוּ שְׂיָרְדָה הַשְּׂפָעַת כְּחִינָת ה"א תתאה – של שם הוי', הַנּוֹכַח לְעֵיל, וְנִשְׁתַּלְשְׁלָה מִמִּדְרָגָה לְמִדְרָגָה לְמַטָּה מְטָה, עַד שְׁנַתְּלַבְּשָׁה הַשְּׂפָעַתָּה בִּי סְפִירוֹת דְּנִגְוָה, – בקליפת "נוגה" שהיא הקליפה שיש בה גם טוב, יש בה עשר ספירות לעומת עשר ספירות הקדושה⁶, הַשְּׂפָעַתָּה עַל יְדֵי הַמּוֹלֵת וְכָל צָבָא הַשָּׁמַיִם וְהַשָּׁרִים שְׁעֲלֵיהֶם, לְכָל חַיֵּי הַנְּשָׁמִי שְׂבָעוֹלָם הוּא, – שחיותם באה מקליפת "נוגה" על ידי המולות וצבא השמים והשרים, וְגַם לְכָל הַצּוֹמָח, – שגם חיותם, המתבטאת בענין של צמיחה, שהם צומחים מקטון לגדול – באה גם כן מקליפת "נוגה" על ידי המולות וצבא השמים והשרים, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ וְכַרְוֵנָם לְבִרְכָתָם:¹⁰ "אֵין לָךְ כָּל עֵשֶׁב מִלְּמַטָּה שְׂאִין לוֹ מִזֵּל וְכוּ'". –

פָּרָק ו'. בפרק ד', בו החל רבנו הזקן לפרש ענין התשובה על פי דרך הסוד, הקדים להסביר מה שמחפסוק ומדברי חכמינו ז"ל אנו יודעים, שב"כרת" היה האדם מת לפני מלואת לו חמשים שנה, וב"מיתה בידי שמים" היה מת ממש לפני מלואת לו ששים שנה, ומתעוררת על כך השאלה: הרי ראינו הרבה

חייבי כריתות ומיתה בידי שמים שחיו את שנותיהם באריכות ימים ו"בנעימים"?

כדי להבהיר שאלה זו, הסביר רבנו הזקן, שהנשמה היא חלק משם הוי' וגם פנימיות הנשמה וגם חיצוניותה הן שתייהן באופן צד של "ויפח" ("ויפח באפיו נשמת חיים"), כלומר, מפנימיות האלקות: פנימיות הנשמה באה מפנימיות שם הוי', ושם הוי' הוא הרי הפנימיות שבאלקות. וכן חיצוניות הנשמה הנמשכת (בגוף) על ידי הדיבור "נעשה אדם", היא גם כן באה מפנימיות הדיבור. ושתייהן – פנימיות

וחיצוניות הנשמה – הן באופן של "ויפח". שבכך נכללות כל מדריגות ההמשכה של הנשמה כפי שהיא נמשכת בגופו של יהודי, וכפי שהיא כבר נמצאת בתוך גופו של יהודי. על כל זה נאמר "ויפח". דבר המלמד אותנו, שאופן המשכת החיות של נשמה, הנמשכת מאלקות, היא באופן של "נפחיה". שבשעה שקיים דבר החוצץ ומפסיק בין הנופח לבין הרבר אליו הוא נופח, אין הבל הנופח מגיע למקום אליו הוא נופח (שלא כמו בדיבור, שגם אם יש דבר המפסיק, אפשר לשמוע את הדיבור, כלומר, הדיבור מגיע לתעודתו למרות הדבר המפסיק).

בכך הסביר רבנו הזקן ענין ה"כרת", בדרך כלל הרי "יעקב חבל נחלתו" שגם בחיצוניות הנשמה ישנו "חבל ההמשכה" של החיות הנמשכת מהנשמה בגוף; אך בשעה שישנו דבר המפסיק, במיוחד ענין של כרת רחמנא ליציל החותך את חבל ההמשכה – עלולה אז החיות שמה"ויפח" שלא להגיע לנשמה שבגוף וממילא היה משפיע הדבר להיות "מת ממש", שמי שהיה חייב כרת מת ממש לפני מלואת לו חמשים שנה, או מי שהיה חייב מיתה בידי שמים היה מת לפני מלואת לו ששים שנה.

בפרק הנוכחי, פרק ו', יסביר רבנו הזקן, שכך היה רק בשעה שהשכינה שרתה בישראל בבית המקדש, אז היתה כל חיותם של בני ישראל רק מצד הקדושה, מהשפע הפנימי שהשפיע הקב"ה על ידי שם הוי'. ואילו בזמן הגלות, כשהשכינה בגלות, ואף חיותם של בני ישראל יכולה להימשך באמצעות קליפה (כלומר, שחיות הקדושה מתלבשת בלבוש של קליפה), אז, גם מי

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו מראה מדר"י ישראל אז".
2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זהו בכללות העולם, ובנוגע לשכינה, וכן בפרט ובנוגע לאדם – עוד ענין".
3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו גם כאו"א בפ"ע".
4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועיין לקמן קמ, ב".
5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה אינו מובן שע"י מעשה בני אדם יבוא גלות השכינה"? וע"ז מביא ר"א וגם ביאור: (א) ר"א – שכן הוא (ב) ביאור – מפני שהיא אמכם".
6. ישע"י נ. א.
7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בפ"ד – בנוגע לכללות העולם, בפ"ה – בנוגע לנשמה דכאו"א".
8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כבחי"א פ"ו".
9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בלאה"כ (ולא ע"י הגלות שבנדו"ד, כי אם מחטא עה"ד. ראה קמ, רע"א)".
10. ב"ר פ"י, ו.

מהיכלות הקדושה¹⁴ שמהם נשפעות כל מחשבות טובות וקדושות וכו', – כלומר, גם דיבורים ומעשים טובים, שכל אלה מקבלים חיותם מהיכלות הקדושה. כי 'זה לעמת זה עשה האלקים' וכו'¹⁵. – לעומת כל דבר שבקדושה, יש כנגדו בקליפה

"למעלה – המכה בו ואומר לו גדל", המשפיע בו ענין הצמיחה מקטנות לגדלות. ומאחר שכל אלה מקבלים חיותם על ידי קליפת "נוגה", לכן – ואין יכול גם החוטא ופושעי¹¹ ישראל לקבל חיות לגופם ונפשם הפהמיות – גם כן מקליפת "נוגה", כמו

אגרת התשובה

חיות לגופם ונפשם הבהמיות כמו שאר בע"ח ממש כמ"ש נמשל כבהמות נדמו. ואדרבה ביתר שאת ויתר עז עפ"י המבואר מזוה"ק פ' פקודי שכל שפע וחיות הנשפעת לאדם התחתון בשעה ורגע שעושה הרע בעיני ה' במעשה או בדבור או בהרהורי עבירה וכו' הכל נשפע לו מהיכלות הסט"א המבוארים שם בזוה"ק. והאדם הוא בעל בחירה אם לקבל השפעתו מהיכלות הסט"א או מהיכלות הקדושה שמהם נשפעות כל מחשבות טובות וקדושות וכו'. כי זה לעו"ז עשה האלקי וכו'. והיכלות הסט"א מקבלים ויונקים חיותם מהתלבשות והשתלשלות השפע די"ס דנוגה הכלולה מבחי' טו"ר היא בחי' עה"ד וכו' כנוודע לי"ח.

וטרא אחרא, והיכלות הסטרא אחרא מקבלים ויונקים חיותם מהתלבשות והשתלשלות השפע די' ספירות דנוגה, – איך השפע בא ויורד ממדריגה למדריגה עד שהשפע יורד בהיכלות ה"סטרא אחרא", תכלולה – קליפת "נוגה" כלולה, מפינת טוב ורע, היא מפינת "עין הדעת" וכו', – בחינת עין הדעת טוב ורע, שיש בו טוב ורע, פנוצע ליודעי חן. – ליודעי חכמת

הקבלה. הרי, כיוון שיש בו טוב ורע, נמשך משם אחרי ריבוי השתלשלות, הרע של היכלות ה"סטרא אחרא", שמשם מקבל האדם שפע כשהוא עושה ענינים של רע במחשבה, דיבור או מעשה. להלן יסביר רבנו הזקן, מדוע האדם החוטא – לא זו בלבד שהוא יכול לקבל חיות מ"סטרא אחרא" כשאר בעלי חיים, אלא שהוא יכול לקבל זאת ביתר שאת ויתר עז, מפני שהוא ממשך לקליפות תוספת יניקה מהשפעת הקדושה, ומפני שהוא הוא הממשך לחן זאת, הוא מקבל, לכן, החלק הראשון מההשפעה שהן משפיעות לאחר מכן, ובלשון רבנו הזקן:

שאר בעלי חיים ממש, – המקבלים חיותם על ידי קליפת "נוגה", כמו שכתוב¹²: – שקיים מצב שהאדם הוא "נמשל בבהמות נדמו". – משולים ודומים לבהמות. ואדרבה – להיפך, לא זו בלבד שהוא גם יכול לקבל חיותו מקליפה, כמו בהמה ושאר דברים חיים או צומחים שבעולם הזה, אלא הוא מקבל חיותו משם ביתר שאת ויתר עז, – יותר מאלה, על פי המבאר

מזהר הקדוש פְּרַשְׁת פְּקוּדֵי, שְׁבַל שְׁפַע וְחַיּוֹת הַנְּשַׁפְּעוֹת לְאָדָם הַתַּחְתּוֹן בְּשָׁעָה וָרֵגַע שְׁעוֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי ה' בְּמַעֲשֵׂה או בְּדַבּוּר או בְּהִרְהוּרֵי עֲבָרָה וכו'¹³ – בשלשה לבושי מחשבה דיבור ומעשה, הכל – כל השפע והחיות הללו, נשפּע לו מהיכלות הסטרא אחרא המבוארים שם בזהר הקדוש. – וישנם היכלות שונים של קליפה וסטרא אחרא, מהם באה החיות למעשים, דיבורים ומחשבות השונים שחיותם היא מקליפה. והאדם הוא בעל בחירה אם לקבל השפעתו מהיכלות הסטרא אחרא, – זאת כשהוא חושב, מדבר או עושה ענינים של רע, או

יום חמישי י"ט תמוז

אגרת התשובה

ראשו הראשון בפה שאפשר לו להמשיך. וככה ממש בשרש נשמת האדם ומקורו מפינת ה"א תתאה – ה' אחרונה של שם הרי, הנזכר לעיל, – שבשעה שהוא עושה עבירה, הוא ממשיך

והנה יעקב חבל נחלתו כתיב. עד"מ כמו החבל שראשו א' למעלה וראשו השני למטה אם ימשוך אדם בראשו השני ינענע וימשך אחריו גם ראשו הראשון כמה שאפשר לו להמשיך. וככה ממש בשרש נשמת האדם ומקורה מבחי' ה"א תתאה הנ"ל הוא ממשיך ומוריד

והנה, יעקב תכל נחלתו¹⁶ בתיב¹⁷, – נשמתו של יהודי היא כמו חבל, על דרך משל, כמו תכל שראשו אחד למעלה וראשו השני למטה, אם ימשך אדם בראשו השני ינענע וימשך אחריו גם

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה צ"ל 'ופושע' לי' יחיד". 12. תהלים מט, יב. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצע"ק מאי מרבה ב'יכור' – ואולי הכוונה ל'זגם אם אינו כו' (שבח"א פי"א) דל' 'זגם' משמע דאינו ענין בפ"ע לגמרי (דלכן אינו מפרטו בפ"ע – באגה"ת), אבל בכ"ז צריך ריבוי (ולכן מוסיף 'וכו'"). 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"ל?! והביאור – שאדרבא הוא חידוש גדול, דאף דשולחה אמכם כו' ונתלבשה ב"ס דנוגה (כנ"ל), בכ"ז בבחירתו – יכול לקבל מהיכלות קדושה! ואולי יש לבאר: דאז אף שנתלבשה ב"ס דנוגה – קליפת נוגה (הלבוש – בטל להמלוכש, מתהפך לטוב ו) נכללת בקדושה – עדמ"ש"כ לעיל נד, סעי"ב נוא"כ – אינו כמ"ש"כ בס' הרה"י ש"י קארף. וצ"ע. ועוד י"ל (ואולי שייך יותר לכאן, ממש"כ לעיל אך לאחר כו' האדם הוא בעל בחירה כו') דרק כשירדו ממדרי' האדם בעל בחירה לקבל חיותו מהיכלות דסט"א, משא"כ בזמן הבית, וכדלעיל ספ"ה". 15. קהלת ז, יד. 16. האוינו לב, ט. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הסגנון דדבר חדש קמ"ל – קשה, שהרי כל הפרק שלפ"ז מדבר בענין זה?! אבל באמת כן הוא, שבא לבאר ענין חדש ואף הפכי מהקודם – ועפ"ז מובנים כמה שינויים מפרק לפרק. – שזהו (כסיום הענין דהכתוב – ע"י) שיעקב – חבל נחלתו, סיום וקצה ההמשכה (ולכן קאמר ראשו כו' וקצהו), מלמעלמ"ט ע"י החבל. בפ"ו – הכתוב יעקב חבל נחלתו (כענין בפ"ע) (ולכן הוסיף כאן: יעקב חבל נחלתו כתיב) (ולכן בפמ"ה שא"צ לשלול ענין וביאור שקדמו – לא הוסיף 'כתיב') והפכי מהנ"ל) – שהלמטה, 'ראשו בנוגע

שֶׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְכַרְכְּהָ¹⁹: "אֵין בִּידֵינוּ לֹא מִשְׁלוֹת הַרְשָׁעִים וְכוּ"²⁰ – שהם חיים בטוב, "בִּידֵינוּ" דְּיוֹקָא, כְּלוֹמַר בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת אַחַר הַחֲרָבָן. – מפני שמקבלים אז חיות מהקליפות. וְזוּהִי בְּחִינַת גְּלוּת הַשְּׂכִינָה בְּכִיבּוּל, – כש"מ"ה' תתאה" של שם הוי'

וּמוֹרִיד הַשְּׁפָעָתָה – של "ה' תתאה", משם שרשו ומקורו, עַל יְדֵי מַעֲשֵׂי הָרָעִים וּמַחְשְׁבוֹתָיו עַד תּוֹךְ הַיְכָלוֹת הַסְּמִיא אַחְרָא בְּכִיבּוּל, שְׁמִשָּׁם – מהיכלות הסטרא אחרא, הוא מְקַבֵּל מַחְשְׁבוֹתָיו וּמַעֲשָׂיו. – ולמרות שהסביר לעיל, שבחיבי כריתות

אגרת התשובה

נמשך בקליפות, לְהַשְׁפִּיעַ לְהַיְכָלוֹת הַסְּמִיא אַחְרָא אֲשֶׁר שְׁנָאָה נַפְשׁוֹ יִתְכַרֵּה. – יצטרך הקב"ה להשפיע להן תוספת השפעה, יותר מאשר הוקצב להן מראש לינוק מקדושה, וזאת – כדי שיהיה ענין הבחירה וענין העבודה. וּכְשֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה הַשְּׂוֹבָה נְכוּנָה – אֲזִי מְסַלֵּק מֵהֶם – מהקליפות, הַהַשְׁפָּעָה שֶׁהַמְשִׁיךְ – בהן, כְּמַעֲשָׂיו וּמַחְשְׁבוֹתָיו, כִּי כְּתוּבָתוֹ מְחִזֵּר הַשְּׁפָעָת הַשְּׂכִינָה לְמִקְוָמָה. –

השפעתה ע"י מעשיו הרעים ומחשבותיו עד תוך היכלות הסמ"א כביכול שמשם מקבל מחשבותיו ומעשיו. ומפני שהוא הוא הממשיך להם ההשפעה לכן הוא נוטל חלק בראש וד"ל. וזהו שאמרו רז"ל אין בידינו לא משלות הרשעים וכו' בידינו דוקא כלומר בזמן הגלות אחר החורבן. וזוהי בחי' גלות השכינה כביכול להשפיע להיכלות הסמ"א אשר שנאה נפשו ית'. וכשהאדם עושה תשובה נכונה אזי מסלק מהם ההשפעה שהמשיך כמעשיו ומחשבותיו. כי בתשובתו מחזיר השפעת השכינה למקומה. וזהו תשוב ה"א תתאה מבחי' גלות וכמ"ש ושב ה' אלקיך את שבותך כלומר עם שבותך וכמאמר רז"ל והשיב לא נאמר וכו':

והריהו נוטל מהן ההשפעה שנמשכה בהן על ידי "גלות השכינה" בתוכן. וְזוּהִי – מה שהמלה "תשובה" היא "תשוב ה'" (כמובא לעיל בפרק ד' מזההר הקדוש), ושובה של "ה' תתאה" היא "תשובה תתאה", תְּשׁוּבָה ה"א תְּתָאָה – שבה מְבַחֲנֵת גְּלוּת, וְכִמּוֹ שְׂפָתוֹכֶם²¹: "וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ – מקור נשמתך, אֵת שְׁבוֹתְךָ", כְּלוֹמַר עִם שְׁבוֹתְךָ, – הוא עצמו ישוב עם שוכך, וּכְמֵאמֶר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְכַרְכְּהָ²²: "וְהָשִׁיב לֹא נֶאֱמַר וְכוּ": – אלא "ושב", והכוונה היא שהוא עצמו ישוב מהגלות, על ידי שיהודי שב מגלות, – שב "אלקיך" מקור נשמתו, השכינה, מגלות.

נפסק "חבל ההמשכה" משם הוי', כיצד, איפוא, הוא יכול על ידי חבל זה להמשיך תוספת יניקה לסטרא אחרא? – מובא, אבל, בחסידות, שרושם מהחבל (חיצוניות החבל) נשאר, ולכן הוא יכול על ידי כך להמשיך תוספת יניקה ב"סטרא אחרא". וּמִפְּנֵי שְׁהוּא הוּא הַמְּמַשֵּׁךְ לָהֶם הַהַשְׁפָּעָה, לְכֵן הוּא נוֹטֵל חֵלֶק בְּרָאשׁ, – חלק גדול יותר. אשר לכן, לא זו בלבד שהחוטא יכול לקבל

השפעתו מקליפות וסטרא אחרא, אלא הוא מקבל יותר השפעה וְיִי לְמִבֵּין. – אלא, אף על פי כן כתוב בחסידות¹⁸, שסוף סוף מן ההכרח שההשפעה תיפסק, שכן, יהודי יכול רק באופן זמני לקבל השפעתו מסטרא אחרא, ולא לזמן ממושך, כי אין זה המקום שממנו עליו לקבל חיות. הרבי שליט"א הזכיר דבר זה בשיחה קדושה, בשייכות לחיזוק שמירת שבת בבני ישראל, שיש להסביר ליהודי, שהריווח שהוא רואה ר"ל מחילול שבת, עליו לדעת, שהסוף של ריווח זה וניצול הריווח לא יכול להיות טוב, שכן, ברכה והצלחה בבני ישראל הן דוקא על ידי פרנסה בשמירת שבת ודיני התורה בכלל. וְזוּהִי

יום שישי כ' תמוז

(באחת משיחות הקודש) פירש דברי רבינו הזקן "דרך האמת והישר" – שדוקא זוהי הדרך האמתית והישרה לתשובה תתאה – על פי מה שלעיל (מיד בפרק א') אמר רבנו הזקן, שיעקר ענין התשובה הוא "עזיבת החטא", שאם האדם מחליט בלב שלם שלא לחזור יותר על מעשה חטא זה, הרי זו

פֶּרֶק ז' בפרק הקודם, פרק ו', הסביר רבנו הזקן, ש"תשובה תתאה", שלפי פירוש הזהר הקדוש הכוונה היא להשיב את ה' תתאה של שם הוי' למקומה – היא השבת השכינה מגלותה, שכן, על ידי חטאים ועוונות נעשה ענין גלות השכינה, שההשפעה של ה' תתאה שמשם הוי' (היא בחינת השכינה) מקור הנשמה, נמשכת רחמנא ליצלן אל היכלות הקליפה וה"סטרא אתרא", ממנה מקבל האדם חיות בשעה שהוא עושה חטאים ועוונות, ועל ידי תשובה מחזיר

אגרת התשובה

פרק ז ואולם דרך האמת והישר לבחי' תשובה תתאה ה"א תתאה הנ"ל הם ב' דברים דרך כלל. הא' הוא לעורר רחמים העליונים

ה"ז כו"י" אך אין זה "דרך האמת", שכן, כשתשובה באה שלא בהכנה מתאימה (דבר שרבנו הזקן עומד להסביר בפרק זה), אפשר אכן שיתעורר בתשובה ויחליט בלב שלם על עזיבת החטא (הערת

האדם את ההשפעה ומחזיר את השכינה מגלותה. וְאֵלֶּם, דֶּרֶךְ הָאֱמֶת וְהַיֶּשֶׁר לְבַחֲנֵת הַשְּׂוֹבָה תְּתָאָה, ה"א תְּתָאָה הַנּוֹכַח לְעִיל – הם ב' דְּבָרִים דֶּרֶךְ כָּלֵל. – הרבי שליט"א

לפעולה) השני", פועל על הראש (בנוגע לחיות) דלמע' וממשיך (ועוד ענין חדש) ומוריד כו' (היכלות כו') (שבוה ב' פרטים חדשים: דהחבל ממשיך לאחריהם (ולא כבפ"ה - ליעקב) - ירידה למטה מיעקב חבל - עד תוך היכלות כו' - שלזה מוכרח לתרץ: איך אפשר לחבל שתוריד למטה מהחבל? ולזה כופל שמשם מקבל כו', היינו שבארתו ענין יעקב מקבל (למטה מהמשפיע כו')". 18. קונטרס ומעין ע' 77-80. 19. אבות ד, טו. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלשני הפי' (דהרע"ב) קשה הבידינו דוקא: (1) דרך רשעים צלחה - ה"ז שאלת ירמ' (יב, א) ומרע"ה (ברכות ז, א). (2) השלחה דבשביל לטרדן כו' - למה זה לזמן הגלות דוקא? משא"כ להמבואר בפנים - דבזמן הגלות דוקא - הרשע מקבל חיות (וגם יכול להיות בנעימים - כדלעיל רפ"ד -) ומקבל - בראש (וגם באיכות - היינו - שלחה) ובכ"ז אין בידינו כו' כלומר יצאנו כו'". ראה להלן עמוד 1239. 21. נצבים ל, ג. 22. מגילה כט, א.

הרי שהרחמנות היא גם על מקור הנשמה, הוא שם הוי', וכמו שכתוב: **שְׁפָתוֹבֵב**: **וַיֵּשֶׁב אֶל הַיְיִוָּה וַיִּרְחַמְהוּ**, – **וַיִּרְחַמְהוּ** הכוונה על שם הוי' – כלומר שיעורר רחמים על שם הוי', **פְּרוֹשׁ** – מזה הכוונה לעורר רחמים על שם הוי' – הרי זה: **לְעוֹרֵר רַחֲמִים עַל הַשְּׁפָעַת**

שֵׁם הַיְיִוָּה פְּרוֹשׁ-הוּא, שְׁנֵשֶׁת־שְׁלָלָה וַיְוֹרְדָה תוֹךְ הַיְיִכוֹלוֹת הַסְּטָרָא אַחְרָא הַטְּמָאִים לְהַחְיֹתָם, – להמשיך בהן חיות, על ידי מעשה אנוש – החטאים, ותחבולותיו, ומחשבותיו הרעות; – שכן, גם על ידי מחשבות רעות בלבד, ממשיכים חיות ב"סטרא אחרא", וכמו שכתוב: **"מְלֶךְ אֲסוּר בְּרַחֲמִים"** – הקב"ה, מלך העולם, קשור ברהיטם, פְּרִיטֵי מְחָא וְכוּ', פירוש כ"ק אדמו"ר שליט"א: **"די קארעטעס – אפטײלונגען פון מוח וואו עס לויפן די מחשבות (ע"ד**

רהיטם שרצים במים)", כלומר, במחשבות החולפות של המוח, שגם על ידי המחשבות החולפות במוח, אם הן מחשבות רעות, הנה על ידי זה המלך אסור, זה מביא גלות להשפעה שממש הוי', **הַיָּא בְּחֵינֵי גְלוּת הַשְּׂכִינָה, –** שהשכינה, בחינת מלכות דאצילות, באה על ידי כך בגלות, **בְּנִזְכָּר לְעֵיל. –** בפרק הקודם. **וְזִמְן הַמְּסַגֵּל לָזָה –** שיוכל האדם להרגיש ברחמנות שעל נשמתו ועל מקורה, ולעורר רחמים העליונים, הזמן המסוגל לכך, **הוּא בְּתִקּוּן חֲצוּת, כְּמוֹ שְׁפָתוֹבֵב בְּפִי הַתְּעֵרָה, עֵינֵי שֵׁם בְּאַרְיִכוֹת. וְזֶהוּ שְׁפָתוֹבֵב שֵׁם: –** ב"תיקון חצות" **נִפְלָה עֲמֵרַת רֵאשֵׁנו, אוֹי נָא לְנוּ כִּי הַטְּאֵנוּ. –** שעל ידי החטאים, נופלת ה"עטרה", מקור הנשמה. **וְלָכֵן נִקְרָא הַקְּרוֹשׁ – פְּרוֹשׁ – הוּא "מְלֶךְ עֲלוֹב" בְּפִרְקֵי הַיְיִכוֹלוֹת, כְּמוֹ שְׁפָתָב הַרְמֵ"ק ז"ל, –** רבי משה קורדבירו זכרונו לברכה. **כִּי אֵין לָךְ עֲלֻבוֹן גְּדוֹל מְזִיחָה. –** מגלות השכינה בהיכלות הטומאה וה"סטרא אחרא". **וּבְפִרְט כְּאֲשֶׁר יִתְבּוֹנֵן הַמְּשֻׁכָּל בְּגִדְלוֹת אֵין-סוּף פְּרוֹשׁ-הוּא, מְמַלָּא בָּל עֲלָמִין –** מחיה כל העולמות בחיות פנימית מותאמת לנברא, **וְסוּבָב בָּל עֲלָמִין, –** מקיף כל העולמות, מחיה אותם בחיות שלמעלה מהם, חיות זו היא רק בבחינה של הקפה על העולמות, **בָּל אַחֵד וְאַחֵד לְפִי שְׁעוֹר שְׁכָלוּ וְהַכְּתָנוּ –** יתעמק בגדולת "אין סוף" ברוך הוא, **יְתַמְרַר עַל זֶה מְאֹד מְאֹד: –** שכן, בהבינו גדולתו של הקב"ה ירגיש יחוש רק אז, הרחמנות הגדולה שעל נשמתו ועל מקורה, ומיהו ה"מלך" שנמצא בגלות

כ"ק אדמו"ר שליט"א: **"וה"ז תשובה וכו'"),** אך לא תהיה לה קיום, וממילא אין זה אמת, שכן, אמת נקרא דבר שיש לו קיום, כמו שכתוב: **"שפת אמת תכון לעד"**, וכדי שהתשובה תהיה באמת (שהיה לה קיום) נדרשת ההכנה לתשובה עליה ידון בפרק זה. לכן

אגרת התשובה

אומר רבנו הזקן, ש"דרך האמת" לתשובה תתאה – היא על ידי ההכנה שהוא מסביר אותה להלן. ומה שרבנו הזקן אומר "דרך הישר" הוא, שכן, אפשר שתהיה התעוררות תשובה באמת, אך שתבוא לא על ידי דרך ישרה, אלא על ידי איזו סיבה שהיא, סיבה שהיא עצמה יכולה להיות דבר שהוא היפך מהכנה לתשובה, כפי שהיה בתשובתו של ר' אלעזר בן דורדיא, שהסיבה להתעוררותו לתשובה היתה על ידי ענין לא טוב ועל ידי הדברים שאמרו לו

אז, לכן אומר כאן רבנו הזקן, שה"דרך הישר" להגיע לתשובה היא על ידי ההכנות שהוא מסביר אותן להלן. ושני הדברים הם: **הַאֲחֵד, –** הדבר הראשון להגיע לענין התשובה, **הוּא לְעוֹרֵר רַחֲמִים הָעֲלִיוֹנִים –** של הקב"ה, **מִמְקוֹר הַרְחָמִים –** שכן, ישנן שתי בחינות – **"אב הרחמן"** ו"אב הרחמים": **"אב הרחמן"** היינו האב הרחום, האב שיש בו, כביכול, מדת הרחמים, ואילו **"אב הרחמים"** היינו האב של רחמים, מקור הרחמים, והכוונה היא, הרחמים שאינם מוגבלים ולמעלה ממדת הרחמים שהיא מדודה ושקולה – והפירוש כאן הוא שיעורר את המדה העליונה יותר של רחמים, "רחמים העליונים", על נשמתו ונפשיו האלקית, **שְׁנֵפְלָה מְאֵנְרָא רַחֲמָה –** מגג גבוה, כלומר ממדרגה עליונה ביותר, מ"אין סוף" שהוא חיי החיים פְּרוֹשׁ-הוּא – ומשם נפלה הנשמה לְבִירָא עֲמִיקְתָּא – לבור עמוק. **"איגרא"** ומדרגה בכלל הן גבוהות, והנשמה באה לא מ"איגרא" סתם, אלא מ"איגרא רמה", מדרגה גבוהה ביותר, ונפלה לא בבור סתם, שהוא מדרגה תחתונה, אלא בבור עמוק, הן הַיְיִכוֹלוֹת הַטְּמָאִה וְהַסְּטָרָא אַחְרָא, – כמוסבר בפרק הקודם, שעל ידי חטאים ועוונות יורדת הנשמה בהיכלות הטומאה וה"סטרא אחרא", ועל האדם לעורר עליה את הרחמים העליונים, וְעַל מְקוֹרָה – של הנשמה, בְּמְקוֹר הַחַיִּים, הוּא שֵׁם הַיְיִוָּה פְּרוֹשׁ-הוּא; – כאמור לעיל, ששם הוי' הוא מקור הנשמה, ועל ידי ירדת הנשמה יורדת גם ההשפעה של שם הוי' בגלות של קליפות ו"סטרא אחרא",

1. משלי יב, יט. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: **"וכב"ח ספי"ג".** 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: **"לקו"ת נשא כג, א. ושי"ג".** 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: **"ל' הש"ס חגיגה ה, ב. וברש"י שבש"ס נשמה התיבה גג – ואיתא ברש"י דע"י".** 5. ישעיה נה, ז. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: **"שה"ש ז, ו. ועיין הצי"צ שם. וצ"ע".** 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: **"הוסי' לתקו"ז תי"ו".** 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: **"ויש' לעיין בכ"ז בח"א פמ"ה (ובהגהות לשם – להצי"צ איכה ע' 22 [אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א' גנ]) בהשינויים וכו'".** 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: **"פיי"ח".** 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: **"נקרא כו' גדול מזה (ר"ח ש' היראה ספי" – בשם 'מורי' "**

ו"סטרא אחרא". וכמו שכתוב בזהר הקדוש¹² על פסוק¹³: "זבחי אלקים רוח נשברה, לב נשבר ונדרה וכו'", — מהו הזבח לשם אלקים? — כאשר יש "רוח נשברה", נשברת רוח הסטרא אחרא, ועל ידי מה נשברת רוח זו? — על ידי "לב נשבר", על ידי כך שיש לאדם

ומבוים — הרי זה משפיע עליו מרירות גדולה. זה הראשון משני הדברים שהם "דרך האמת והישר" לחשובה תתאה. והכ', — הדבר השני, הוא: לבטש ולהכניע הקלפה וסמרא אחרא, אשר כל חיותה היא רק בחינת גסות והנבחה, — וממילא, כשמכניעים

לבו נשבר, כפי שהוא מפרש מיד להלן, כי כל קרבן מן הפחמה — הוא לשם הוי"ה, היא מדת הרחמים, — לכן תמיד נזכר בקרבנות שם הוי"ה: "אדם כי יקריב מכם קרבן להוי"ה, ריח ניחוח להוי"ה וכדומה, אבל לשם אלקים, היא מדת הדין — אין מקריבין קרבן בפחמה, כי אם — מהו כן ה"זבח" לשם אלקים (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: דכתב כאן "זבחי אלקים"? לשבר ולהעביר רוח הפחמה וסמרא אחרא, וזהו "רוח נשברה" — זהו "זבחי אלקים", זבח לשם אלקים. והאיך נשברה רוח ה"סמרא אחרא"? בשם "לב נשבר ונדרה" וכו').¹⁴

אגרת התשובה

והב' לבטש ולהכניע הקליפה וסמ"א אשר כל חיותה היא רק בחי' גסות והגבהה כמ"ש אם תגביה כנשר וכו'. והביטוש וההכנעה עד עפר ממש זוהי מיתתה וביטולה. והיינו ע"י לב נשבר ונדכה ולהיות נבוה בעיניו נמאס וכו'. וכמ"ש בזה"ק ע"פ זבחי אלקי' רוח נשברה לב נשבר ונדכה וכו'. כי כל קרבן מן הבהמה הוא לשם הוי"ה היא מדת הרחמים. אבל לשם אלקים היא מדת הדין אין מקריבין קרבן בהמה כ"א לשבר ולהעביר רוח הטומאה והסמ"א וזהו רוח נשברה. והאיך נשברה רוח הסמ"א. כשהלב נשבר ונדכה וכו'.

ושוברים אותה, נוטלים ממנה את חיותה, כמו שכתוב¹⁵: "אם תגביה כנשר וגו'", ולכן — והפשוט וההכנעה עד עפר ממש — זוהי מיתתה וביטולה. — של הקליפה וה"סטרא אחרא". והינו, — על ידי מה שוברים ומכניעים את הקליפה וה"סטרא אחרא"? על ידי — שהאדם פועל בקרב עצמו "לב נשבר ונדרה", ולהיות "נבוה בעיניו נמאס" וכו', — שכן כפי שהוסבר בפרק כ"ט בחלק הראשון, עיקר האדם, גם בבינוני, ובפרט באדם החוטא — הוא נפשו הבהמית, ועל ידי שהוא נשבר, נשברת הרי גם נפשו הבהמית (הבאה מקליפה). הרי שעל ידי כך הוא שובר ומכניע את הקליפה

שבת קודש כ"א תמוז

תקון חצות, להתבונן במה שפעל ועשה בחמאי' בחינת גלות השכינה כנזכר לעיל, — שעל ידי חטאים גורמים לגלות השכינה, ונס [גרים] לעקר נשמתו ונפשו האלקית מחיי החיים ברוח-הוא, — מהקב"ה שהוא חיי החיים, והורידה למקום הפחמה והמור, הן היכלות הסמרא אחרא, ונעשית — הנשמה, בבחינת מרפכה אליהם — כמו שמרכבה בטלה לרוכב המנהיג אותה, כך בטלה נשמתו לטומאה ולקליפות מהן היא מושכת את חיותה, לקבל מהם שפע וחיות להשפיע לגופו, כנזכר לעיל. — שהשפע והחיות לגוף החוטא, באים מקליפה ו"סטרא אחרא". וכשהוא מתבונן ומתעמק בכל זה,

והאיך נשבר הלב ונדרה? הנה, מעט מזעיר הוא על ידי סגופים ותעניות, בדורותינו אלה שאין לנו כח להתענות הרבה כדוד המלך כמאמר רז"ל ע"פ ולבי חלל בקרבי שהרגו בתענית. אך עיקר הכנעת הלב להיות נשבר ונדכה והעברת רוח הטומאה וסמ"א הוא להיות ממארי דחושבנא בעומק הדעת להעמיק דעתו ובינתו שעה אחת בכל יום או לילה לפני תיקון חצות להתבונן במה שפעל ועשה בחמאי' בחי' גלות השכינה כנ"ל וגם [גרים] לעקור נשמתו ונפשו האלקי' מחיי החיים ב"ה והורידה למקום הטומאה והמות הן היכלות הסמ"א ונעשית בבחי' מרכבה אליהם לקבל מהם שפע וחיות להשפיע לגופו כנ"ל. וזהו שאמרו רז"ל רשעים בחייהם קרויים מתים כלומר

אגרת התשובה

נפשו הבהמית שמצד הקליפה, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה¹⁵ על פסוק¹⁶: "ולבי חלל בקרבי" — שחרג את היצר הרע בתענית, ואילו אנו, שאין בכוחנו לצום הרבה, רק מעט מזעיר בא על ידי תעניות וסגופים. אך עקר הכנעת הלב, להיות נשבר ונדרה והעברת רוח הפחמה וסמרא אחרא, הוא להיות מ"מארי דחושבנא" בעמק הדעת, — לעשות חשבון צדק, כפי

שעושה בעל החשבון, הבעל הבית עצמו, שנוגע לו החשבון ביותר, להעמיק דעתו ובינתו שעה אחת¹⁷ בכל יום או לילה לפני

היינו הרמ"ק — הובא בשל"ה ש' האותיות מע' הלל, ובס' משנת חכמים לר"מ חגיזי סי' (עג).¹¹ ירמיה מט, טז. עובדיה א, ד.¹² הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויקרא ה, א".¹³ תהלים נא, יט.¹⁴ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ג"כ — מהמובן מזה"ק".¹⁵ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ירושלמי ברכות בסופה. וכנזכר גם בח"א פ"א".¹⁶ תהלים קט, כב.¹⁷ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אף שבדוחק י"ל שהכוונה שעה אחת וע"ד השהי' קודם התפלה".¹⁸ על מה שרבונו הזקן משתמש כאן במלה "זבחה" (ולא "קרבן") מעיר הרבי שליט"א: "ראה בזה"ק שם — קרבן אלקים לא כתיבי".¹⁹ ברכות יח, ב.

11. ירמיה מט, טז. עובדיה א, ד. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויקרא ה, א". 13. תהלים נא, יט. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ג"כ — מהמובן מזה"ק". 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ירושלמי ברכות בסופה. וכנזכר גם בח"א פ"א". 16. תהלים קט, כב. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אף שבדוחק י"ל שהכוונה שעה אחת וע"ד השהי' קודם התפלה". 18. על מה שרבונו הזקן משתמש כאן במלה "זבחה" (ולא "קרבן") מעיר הרבי שליט"א: "ראה בזה"ק שם — קרבן אלקים לא כתיבי". 19. ברכות יח, ב.

ה' מבלבלים אותו במחשבות זרות, שההילול לא יהא כדבעי, ומשום כך אומרים עליהם "לא המתים יהללו גו". הנה כל האמור, צריך להביא אותו להיות "לב נשבר", כשהוא מתבונן שהוא כרת את נשמתו ונפשו האלקית, מחיי החיים ברוך הוא, והורידה למקום

מיתה וטומאה – וזאת במי

שעבר על איסור שיש בו

כרת ומיתה בידי שמים,

שכפי שהוסבר לעיל,

נכרתת על ידי כך הנפש

משרשה. להלן, מוסיף רבנו

הזקן, שגם מי שלא עבר על

איסור שיש בו כרת או מיתה

בידי שמים – יכול גם הוא למצוא את עצמו, שכרת את נפשו האלקית מחיי החיים, בדוגמא כפי שהדבר הוא בכרת או במיתה

בידי שמים:

בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִים מְתִים, פְּלוּמֵר – "בחייהם", הכוונה בתוך החיות שלהם, שהחיות עצמה היא ענין של מיתה, שְׁחֵייהֶם נִמְשָׁכִים מִמְּקוֹם הַמּוֹת וְהַטּוֹמָאָה, – מדיכולות ה"סטרא אחרא", ענין של טומאה ומות, היפך החיות של קדושה. (וְכֵן מָה שֶׁכָּתוּב²⁰: "לא

הַמְּתִים יִהְלְלוּ גו", אינו

כְּ"לַעֲגֵי לְרֵשׁ" חֵם וְשָׁלוֹם²¹,

– אין הכוונה למתים ממש,

שכן, כשאומרים על מתים¹⁹⁴

ממש שאין הם יכולים להלל

את ה', יש בכך משום לעג

להם, אֵלָא הַפְּגוּהַ עַל

הַרְשָׁעִים שֶׁבְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִים

מְתִים, – ועליהם אומרים, שאין הם יכולים להלל את ה',

שְׁמַכְלָבְלִים אוֹתָם בְּמַחְשְׁבוֹת זְרוֹת בְּעוֹדָם בְּרָשָׁעִים, וְאֵינֵם

הַפְּצִיִּים בְּתִשְׁבּוּבָה, בְּנֹדָע). – שגם בשעה שהרשע רוצה להלל את

אגרת התשובה

שחיהם נמשכים ממקום המות והטומאה (וכן מ"ש לא המתים יהללו כו' אינו כלועג לרש ח"ו אלא הכוונה על הרשעים שבחיהם קרויים מתים שמבלבלים אותם במחשבות זרות בעודם ברשעים ואינם חפצים בתשובה כנודע).

20. תהלים קטו, יז. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דאיסור גמור הוא ועד כ"כ שאחז"ל לא יהלך כו' (ברכות יח, א)".

אגרות קודש

בי"ה, כ"א תמוז, ה'תשט"ו

ברוקלין. נ.י.

הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ וכו'

מוהר"י שי

שלום וברכה!

לפני כשנה בקרני הרה"ח וו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ בעל מרץ וכו' וכו' מוהר"ר יצחק שי גרשטנקורן, מיסד בני ברק באה"ק ת"ו ומחבר ספר "נעים זמירות ישראל" ועוד. והבטחתי לו לעזור את אני"ש שי לעזור לו בהפצת ספרו הנ"ל.

ובאשר בשלהי חודש תמוז או בראשית מני"א הבע"ל מתכוון לבקר במדינת אנגלי, הנני בזה לבקש את כת"ר שי אשר בבקרו במנשסתר יראה לו ספ"י, ויעזור לו בהפצת ספרו בגדר האפשריות, ות"ח ת"ח מראש.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

חמ"א חדקוב

יום ראשון	טו תמוז	ה'תש"ג
יום ראשון	שיעורים. חומש: פנחס, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: עז"עח. תניא: אכן כל . . . 184- תענית.	ה'תש"ג
	אאמו"ר כותב באחד ממאמריו: בתענוג נפשי על אלוקות יכול להיות מזה שמנונית בגוף. אומרים על הר"נ מטשרנאביל שהי' שמן בגופו מענית אמן יש"ר.	

יום שני	טז תמוז	ה'תש"ג
יום שני	שיעורים. חומש: פנחס, שני עם פירש"י. תהלים: עט"פב. תניא: ומ"מ . . . "צג" בהצדקה.	ה'תש"ג
	אהבת ישראל של הבעש"ט – אין לשער. הרב המגיד אמר : הלואי היו נושקים הס"ת באותה האהבה, שהי' מורי מנשק את הילדים בהוליכו אותם אל ה"חדר" כשהיה "באהעלפער" [עוזר-למלמד].	

יום שלישי	יז תמוז	ה'תש"ג
יום שלישי	תענית. סליחות. אבינו מלכנו. שיעורים. חומש: פנחס, שלישי עם פירש"י. תהלים: פג"פז. תניא: אכן מספר . . . לא תמנו.	ה'תש"ג
	חלוק [ההבדל שבין] לוחות הראשונות ולוחות האחרונות: בלוחות עצמן – הראשונות מעשה אלקים, השניות פסל לך. המכתב – חרות על הלוחות שכדרז"ל עירובין (נד, א) הוא רק בלוחה"ר. במעלת בני ישראל – בלוחה"ר צדיקים, כשעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, בשניות בעלי תשובה. במעלת משה – במתן תורה ניתן למשה אלף אורות במתנה, ובחטא העגל ניטלו ממנו ולא חזרו בלוחות שניות (רק בשבת נותנים לו כדאי' בפע"ח). מעלת לוחה"ש שניתן ג"כ הלכות מדרש אגדות כו', כפלים לתושי' כדאי' בנדרים (כב. ב), וקירון עור פני משה.	

יום רביעי	יח תמוז	ה'תש"ג
יום רביעי	שיעורים. חומש: פנחס, רביעי עם פירש"י. תהלים: פח"פט. תניא: פרק ד. ואולם . . . בנעימים.	ה'תש"ג
	דער אלטער רבי האָט געזאָגט אויף ר' משה ווילענקער: משה האָט מוחין דגדלות, און אין די צען יאָר וואס ער האָט געהאַרעוועט, האָט ער אויסגעהאַרעוועט מוחין רחבים. דריי יאָר האָט ר' משה ווילענקער זיך מכין געווען צו יחידות באם אלטען רבי'ן, און נאָכדעם איז ער געבליבען זיבען יאָר אין ליאזנא אויף בריינגען די יחידות אין עבודה בפועל.	

תרגום חפשי

אדמו"ר הוקן התבטא על ר' משה ווילענקער: למשה יש מוחין דגדלות, ובעשר השנים שהתייגע הוא יגע [השיג] מוחין רחבים.
שלש שנים הכין ר' משה ווילענקער את עצמו ליחידות אצל אדמו"ר הוקן, ואחר-כך נשאר שבע שנים בליאזנא כדי ליישם את היחידות בעבודה בפועל.

יום חמישי יט תמוז ה'תש"ג

יום

חמישי

שיעורים. חומש: פנחס, חמישי עם פירש"י.

תהלים: צ"צו.

תניא: אך הענין . . . "צד" החי' וכו'.

מהנהגות אדמו"ר כשנסע מביתו, אף שנשאר במקום אחד כמה חדשים, הי' אומר בכל יום אחר התפלה תפלת הדרך – בלא שם ומלכות.

יום שישי כ תמוז ה'תש"ג

יום

שישי

שיעורים. חומש: פנחס, ששי עם פירש"י.

תהלים: צז"קד.

תניא: ככה ממש . . . "צד" האותיות.

שלשה מיני התבוננות הם: א) התבוננות למודית, אחר שמבין הענין על בוריו, הוא מתבונן בעומק הענין ההוא, עד שהשכלי מאיר אצלו. ב) שקודם התפלה, ענינה הרגש חיות הענין שלמד ולא הרגש השכלי כמו בהתבוננות למודית. ג) שבתפלה, ענינה הרגש האלקות שבהענין שלמד. שלש אלה הם שליבות סולם ההרגשה ורק בחסדי השי"ת עמנו מרגישים לפעמים – דערהערט מען – ג"טליקייט [אלקות] בלי שום עבודה כלל, והוא מפני מעלת העצמות שיש בנשמה, אבל מצד העבודה שבכח עצמו מוכרחים שלש הנ"ל.

שבת כא תמוז ה'תש"ג

שבת

קודש

שיעורים. חומש: פנחס, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קד"קה.

תניא: וביאור הענין . . . הוי' כו'.

אין מברכים שהחינו בין המצרים ואפילו בשבת.

כתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם בתוך כאו"א מישראל, שבכאו"א מישראל תוכיות נקודת פנימית לבבו הוא מקדש לשבתו ית'. והנה מקום המקדש גם בזמן הגלות והשימוש קדוש הוא. וכדאיתא בשמות-רבה פ"ב א"ר אחא לעולם אין השכינה זזה מכותל המערבי. וכל ענין השימוש הוא בהבנינים, וכן הוא גם במקדש הפרטי שבכאו"א מישראל, דהיסוד הוא שלם זך וטהור וכמ"ש אני ישנה ולבי ער, ואיתא במד"ר אני ישנה מן המצות ולבי ער לגמ"ח אני ישנה מן הצדקות ולבי ער לעשותן, דכל ענין השימוש, ר"ל, שישנו בישראל הוא רק בדוגמת הבנינים שמחוץ להיסוד, אבל היסוד דמקדש הפרטי הוא בקדושתו.

העדים הפכו לבעלי דבר

יום ראשון, ט"ו תמוז ה'תשס"ז

והאחרונים הינם עדים. לכן הם אלו שנאמנים (הינך מצוה תקכה). טעם שני – האחרונים פוחדים מלשקר, לא הראשונים. העדים הראשונים מסוגלים לחשוב ששום אדם לא ראה אותם במקום אחר באותו זמן, ועל כן ביכולתם להעיד לשקר ללא הכחשה כלשהי. לעומתם, העדים האחרונים חרדים מאוד מלשקר. שכן, אם האמת אינה כדבריהם, היה להם לחשוש שהראשונים יביאו הוכחות ועדים נוספים שיעידו כי הם אכן נכחו בעת ההתרחשות. אם הם בכל זאת העידו, אות היא שאמת הם דוברים (אברבנאל).

הלכות עדות פרק כ', הלכה ה': הַשָּׁנִים מְזַמֵּן אֶת הַמָּאָה. המפרשים הביאו שני טעמים מדוע אכן האמינה התורה לעדים האחרונים יותר מהראשונים:

טעם אחד – העדים תמיד נאמנים מול ה'בעלי דבר'. לכן שני עדים האומרים כי חמש אנשים רצחו את פלוני – נאמנים. ולמרות שהרוצחים מרובים והם מכחישים את ההאשמה, מכל מקום בהיותם בעלי דבר אין בכוחם לסתור את העדים.

זהו המצב בעדים זוממים. העדים האחרונים מעידים אודות העדים הראשונים עצמם, באומרם "עמנו הייתם". היחס ביניהם הינו כזה – הראשונים הפכו לבעלי דבר,

האפשר לבטל את איסור קטניות בפסח?

יום שני, ט"ז תמוז ה'תשס"ז

תיקוהו רבותינו הראשונים כסייג לאיסור מיני דגן בפסח, שחיצונו מן התורה. ולמרות שגזירת קטניות לא פשטה בכל ישראל, הנה היא מלכתחילה לא נועדה אלא לבני אשכנז בלבד. וכיון שבכל קהילות אשכנז תקנה זו אכן התקבלה באופן מוחלט, הרי זה דומה לאיסור שפשט בכל ישראל. יתר על כן: אף באופן שהגזירה לא התקבלה בכל ישראל – אין להתיר מנהג שהנהיגו ראשונים, אלא אדרבה, יש להוסיף ולחזקו. ואם קהילות ישראל במשך מאות בשנים, עמדו בגזירה זו – מאיזו סיבה נבוא עתה להתירה?

[שרית חתם סופר א"ח סימן קכב]

הלכות ממרים פרק ב', הלכה ג': הַכָּרִים שָׂרְאוּ בֵּית דִּין לְגֹר אוֹ לְאָכֵר אוֹתוֹ, לְעִשׂוֹת סֵיג - אִם פָּשַׁט אֶסְרוֹן בְּכָל יִשְׂרָאֵל - אִין בֵּית דִּין תְּגַדֵּל אַחַר יָבֹל לְעַקְרָן וְלַהֲתַרְן. השאלה הבאה הופנתה לעיונו של ה'חתם סופר':

האם ניתן לבטל את איסור הקטניות בפסח שגזרו ראשונים. הרי רק במדינות אשכנז התקבל האיסור, ומנהג שלא נתקבל בכל ישראל ניתן לביטול אף באמצעות בית דין שהוא קטן מן הראשונים?

הוא השיב בשלילה מוחלטת. בין היתר, נימק כך: לפי דברי הרמב"ם כאן, אם הגזירה הותקנה כדי לעשות סייג לתורה, שום בית דין אינו יכול לבטלה. ואיסור קטניות,

האם אב יכול למנוע מבנו לשנות נוסח?

יום שלישי, י"ז תמוז ה'תשס"ז

גם העובדה שהגמרא השתמשה בביטוי "איזוהו כיבוד" (קידושין לא, ב), מלמדת כי רק אלו שמנו חכמים במפורש הם בכלל מצות כיבוד אב ואם, ותו לא. וכך מפורש ב'תלמוד ירושלמי' (קידושין פ"א ה"ז): "האב זוכה לבן בנוי, בכח, בעושר, בחכמה ובשנים... וכך הוא חייב לו בחמשה דברים, ואלו הן: מאכיל, משקה, מלביש, מנעיל, מנהיג". כלומר, שחמישה דברים אלו הינם במניין מכון בדיוק, ולא יותר. לאור כל זאת פסק אדמו"ר הזקן (שם), שאין האב יכול למנוע מבנו להתפלל בנוסח שיבחר בו הבן, כיון שאין בשינוי נוסח התפלה שום נגיעה בכבוד האב.

הלכות ממרים פרק ו', הלכה ג': אִיזוהו הוּא כְּבוֹד? מֵאֲכִיל וּמִשְׁקָה, מִלְּבִישׁ וּמִכֶּסֶה... וּמוֹצִיא וּמְכַנֵּס וּמְשַׁמֵּשׁ. שאלה מעשית הגיעה לשולחנו של המהר"י קולון: האם יש כוח ביד האב למנוע מבנו להתחתן עם אשה אשר הבן חפץ בה?

תשובתו היתה: כל הדין של כיבוד הורים שייך רק בדברים שהם לצורך האבא, כגון אלו שמנו חכמים – מאכיל, משקה וכדומה. אבל לא במה שאינו לצורכו, כמו זהות האשה שתינשא לבנו. לכן הבן אינו מחוייב לציית לאביו בנושא זה (שרית מהר"ק שורש קטו).

ואדמו"ר הזקן הוסיף על כך (אג"ק פא):

מצוה לקבור לפני השקיעה

יום רביעי, י"ח תמוז ה'תשס"ז

(רמב"ם כאן). מצוה זו חלה על קרובי הנפטר, ואילו שאר אדם מצווים מדרבנן להשתתף בקבורה בתור גמילות חסדים שבגופו (לב שמח, שורש א). "ביום ההוא": מי שנפטר ביום – מצוה לקבורו לפני שקיעת החמה. מטעם זה, מותר להתעסק בקבורת המת לפני

הלכות אבל, מניין המצוות: קְבוּרָה בַּיּוֹם מִיתָה הִיא מִצְוָה עֲשֵׂה.

מצות קבורה נלמדת מפסוק בפרשת שופטים (כא, כג), העוסק בהרוגי בית דין:

"קבור תקברנו": מצות עשה להביא כל יהודי לקבר ישראל

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

מא

עלות השחר. עם זאת, מותר להשהות את הקבורה לצורכו של המת ולכבודו, ואין בזה כל איסור (הל' סנהדרין טו, ח). מלבד בירושלים, בה אין מלינים את המת כלל (הל' ביהב"ח ז, יד).

זמן קריאת-שמע של ערבית, וכן לעסוק בקבורת מי שמת ביום-טוב, משום שזמן הקבורה הינו בו ביום (שוע"ר עב, א. תצה קר"א א' ג).
"לא תלין": אין להשאיר מת לילה שלם, אלא יש לקברו לפני

תחנון והלל בבית האבל

יום חמישי, י"ט תמוז ה'תשס"ז

הסיבה לכך, מפני שמצות הלל זמנה כל היום. ואמירתו לאחר תפילת העמידה, נובעת רק מצד ש"זריזים מקדימים למצוות".

סיבה נוספת: אי אמירת הלל בבית האבל איננה משום שפטורים מלאומרו, אלא מחמת ענין צדדי – אין זה מתאים לומר שם "לא המתים יהללו י-ה", מפני שהוא כלועג לרש. וזהו דוקא בהלל של ראש חודש, שחיובו אינו אלא מנהג, ולא נהגו לקרותו בבית האבל. אבל בחנוכה, שההלל הינו חובה מתקנת חכמים, קוראים גם בבית האבל. אך האבל עצמו אינו עובר לפני התיבה בעת ההלל, כי הקהל שרוי בשמחה כעין יום-טוב.

הלכות אבל פרק ה', הלכה ז': רְמֹז לְאָבֵל שְׂאֵסוּר בְּעֵשִׂית מְלֶאכֶה - זֶה שְׂנֵאמַר: "וְהִפְתִּי חַיִּיכֶם לְאָבֵל"; מִה חַג אֶסוּר בְּעֵשִׂית מְלֶאכֶה, אִף אָבֵל.

וכתבו הפוסקים, שמטעם זה ששבעת ימי אבלות הוקשו לשבעת ימי החג – אין אומרים 'תחנון' בבית האבל, כפי שלא אומרים זאת בימים טובים (רוקח סי' שטז).
וגם אחר שיצאו מבית האבל, אין המתפללים צריכים להשלים את התחנון. שהרי מקום אמירתו נקבע מיד אחר תפילת העמידה, וכיון שנדחה ממקומו וקביעותו – נדחה לגמרי.

אבל הלל בראש חודש, אף שאין אומרים אותו בבית האבל, יש לכל אחד לאומרו בבואו לביתו.

(ש"ע אדה"ו סימן קלא. סעיף ה.)

הכל בשליטה

יום שישי, כ"י תמוז ה'תשס"ז

בצורה מוחלטת על כל חלקי הנפש, אפילו על פחד טבעי המתעורר לאדם בבואו למלחמה.

ולמרות שאימת קרב זוהי תחושה טבעית שאינה תוצרת השכל, מכל מקום היא מתעוררת על ידי המחשבה בנושא, כדברי הרמב"ם: "וְכָל הַמִּתְחִיל לְחַשֵּׁב וְלַהֲרֹג בְּמִלְחָמָה, וּמִבְּהִיל עֲצָמוֹ".

ההוראה בעבודת ה':

רגש האהבה לה' החבוי בכל יהודי, אף הוא יכול להתעורר באמצעות המחשבה. זו משמעות הציווי "ואהבת את ה' אלוקיך" – התבונן בדברים המעוררים את האהבה, ובכך תתגלה אהבתך לה'!

הלכות מלכים פרק ז', הלכה ט"ו: וְכָל הַמִּתְחִיל לְחַשֵּׁב וְלַהֲרֹג בְּמִלְחָמָה, וּמִבְּהִיל עֲצָמוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׂנֵאמַר: "אֵל יָרֵךְ לְכַבְּבֵם, אֵל תִּירְאוּ".

בניגוד לדעת הרמב"ן, אשר פירש את הפסוק "אל ירך לבבכם" בתור הבטחה ולא ציווי, סבור הרמב"ם שזו מצות עשה, שתוכנה – אל תכניס את עצמך לפחד קרב!
הדבר מלמדנו עד כמה האדם שולט על עצמו:

רגילים לחשוב, כי המוח שליט על הלב רק ביחס לאותם רגשות הנוצרים מהשכל, המכונים בשפת החסידות 'מידות שכליים'. ואילו 'מידות טבעיים', רגשות בסיסיים הקיימים בכל אדם מעצם טבעו, הם אינם תחת שליטת השכל.
מגלה לנו הכתוב שאין הדבר כן. בכוחו של האדם לשלוט

(נ"פ ספר המאמרים מלוקט חלק ב, עמוד רמה)

קריעה על ירושלים בימינו

שבת קודש, כ"א תמוז ה'תשס"ז

אין לקרוע בראיית ירושלים "מאחר שהיא בחסד ה' בנויה לתפארת, ואינה על כל פנים ברשות אומות עכו"ם". ורק כשרואים מקום המקדש שהוא עודו בחורבנו, צריך לקרוע

(אגרות משה אר"ח ח"ד, ע).

מנגד היו שצידדו לקרוע על ירושלים גם בימינו אנו. שכן, סוף סוף בתי תפילה עודם עומדים במלוא תוקפם בעיר הקודש והמקדש, ואי אפשר להסירם לעת עתה (ש"ת כנחת שלמה ע).

הלכות אבל פרק ט', הלכה י': מִנֵּן שְׂקוּרְעִין עַל עֲרֵי יְהוּדָה, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם, וְעַל הַמִּקְדָּשׁ שְׁחָרְבוּ? שְׂנֵאמַר: "וַיָּבֹאוּ אַנְשֵׁים מִשְׁכֶּם . . קָרְעוּ בְגָדֵיכֶם".

הבית יוסף כתב, שחובת הקריעה על ערי יהודה וירושלים עומדת בעינה גם כאשר גרים בה יהודים, "כיוון שהאומות מושלין עליהן – מקרי חורבנן" (סי' תקסא).

בקרב פוסקי זמננו נידונה השאלה האם חייבים לקרוע גם היום?

יש שכתבו, כי למרות שבעוונותינו הרבים טרם נגאלנו,

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ט"ו-כ"א תמוז ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות עדות פרק כ

א. אין עדים זוממין נהרגין ולא לוקין ולא משלמין, עד שיהיו שניהם ראויין לעדות, ויזומו שניהם אחר שנגמר הדין. אבל אם היום אחד מהם בלבד, או שהזומו שניהם קדם גמר דין, או שהזומו שניהם אחר גמר דין ונמצא אחד מהם קרוב או פסול - אין נענשין, אף על פי שהזומו; ונפסלו לכל עדות שבתורה.

ב. נהרג זה שהעידו עליו, ואחר כך הזומו - אינן נהרגין מן הדין [- מקל וחומר], שנאמר: "כאשר זמם לעשות לאחיו", ועדין לא עשה; ודבר זה, מפי הקבלה [ממשה רבינו]. אבל אם לקה זה שהעידו עליו, לוקין. וכן אם יצא המזומן מיד זה לזד זה בעדותם - חזיר לבעליו, ומשלמין לו.

ג. היו העדים שלשה, אפלו הן מאה - אם העידו בבית דין זה אחר זה, והעיד כל אחד מהם אחר חברו בתוך כדי דבור, והזומו מקצתם - אין נענשין עד שיוזמו בלן. אבל אם היה הפסק בין זה לזה לתר מפדי דבור, שהוא כדי שאלת שלום תלמיד לרבו - הרי נחלקה העדות, והשנים שהזומו נענשין, והשנים האחרים שהיה בין דבריהם ודברי הראשונים הפסק, אין נענשים; ואף על פי שבטלה העדות כלה, מפני שהן בת אחת, הואיל ונפסל מקצתה, נפסלה כלה.

ד. העיד האחד ונחקרה עדותו, ואמר השני: 'אף אני כמוהו', או שאמר: 'הן' וכיוצא בזה, והזומו שניהם - הרי שניהם נהרגין או לוקין או משלמין; שכל עד שאמר אחר עדות חברו 'הן', הרי זה כמי שנחקר והעיד כמו שהעיד חברו. ואין לעדים זוממין שגגה, לפי שאין בה מעשה; לפיכך, אין צריכין התראה, כמו שבארנו.

ה. כשם שהשנים מזמין את המאה אם העידו המאה בבית אחת - כך הם מזמין אותן אפלו היו חמשים בת, וכאו שנים אחר שנים. כיצד? פת שהעידה על ראובן שהרג שמעון בירושלים, וכאו שני עדים והזומה, וכאה פת שנה והעידה אותה עדות עצמה שראובן הרג שמעון בירושלים, ועמדו אותם השנים והזומו גם זאת הפת השניה, וכן השלישית, והרביעית - אפלו הן מאה - כלן נהרגין על פי אלו השנים.

ו. פת שהעידה על ראובן שהרג שמעון, וכאה פת שניה והזומה את הפת הראשונה - נהרגו העדים הזוממין, וינצל ראובן. באה פת שלישית, והזומה את הפת השניה - תהרג הפת השניה וראובן, ותנצל הפת הראשונה. באה פת רביעית, והזומה את הפת השלישית - תהרג הפת

השלישית והפת הראשונה, וינצל ראובן ותנצל הפת השניה. וכן אפלו הן מאה בת, זו מזומה את זו - פת נכנסת [להעיד] וכת יוצאת [מזומת].

ז. עדים שהעידו על איש טרפה [- חולה שמשוער שימות במחלתו] שהרג, והזומו - אין נהרגין; שאפלו הרגוהו בידיהם - אין נהרגין, לפי שהוא טרפה. וכן העדים שהיו טרפה, והעידו בדבר שחייבין עליו מיתת בית דין, והזומו - אין נהרגין; שאם יזומו זוממיהם - אין זוממיהם נהרגין, שלא הזומו אלא טרפה.

ח. עדים שהעידו על אחד, והרשיעוהו רשע [- אשמה] שאין בו לא מלקות ולא חיוב מוון, ואחר כך הזומו - הרי אלו לוקין, אף על פי שלא זממו להלקות זה ולא לחייבו מוון. כיצד? העידו על כהן שהוא קלל, כגון שהעידו: 'בפנינו נתגרשה אמו' [לפני לידתו] או 'נחלצה במקום פלוני ביום פלוני', והזומו - הרי אלו לוקין. וכן אם העידו על אדם שהרג בשגגה, והזומו - לוקין, ואינן גולין. העידו על שורו של זה שהרג הנפש, והזומו - לוקין, ואין משלמין את הכפר. העידו עליו שנמכר בעד עברי [בגניבתו], והזומו - לוקין. וארבעה דברים אלו, מפי הקבלה הן [מסורת ממשה רבינו].

ט. כך קבלו חכמים, ששנים שהרשיעו את הצדיק והצדיקו את הרשע בעדותם, וכאו אחרים והזומו והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע - הראשונים לוקין, אף על פי שלא הרשיעו את הצדיק להלקותו. אבל אם העידו עליו שאכל בשר בחלב, או לבש שעטנז - הרי אלו לוקין, משום שנאמר: "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו".

י. שנים שהעידו על ראובן שנאף עם בת כהן, ונגמר דין ראובן לחגק ודין הנאפת לשרפה, ואחר כך נמצאו זוממין - הרי אלו נחנקין, ואינם נשרפין; ודבר זה קבלה.

הלכות עדות פרק כא

א. שנים שהעידו שגרש פלוני אשתו ולא נתן לה כתובה, והזומו [שלא גירשה], וקלא בין היום בין למחר, אם גרש סופו לתן כתובה [והרי לא הפסידוהו] - אומדין כמה רוצה אדם לתן בכתבתה של זו כשתמכר אותה בטובת הגיה [- במחיר זול], ומשלמין דמי טובת הגיה זו. ומשצדין באשה ובכתבתה, שאם הייתה האשה חולה או זקנה, או שהיה שלום בינה לבין בעלה - אין דמי הכתבה כשתמכר, כמו דמיה אם הייתה האשה בריאה וקטנה, או יש ביניהן קטטה; שזו [בעלת הקטטה] קרובה מן הגרושין, ורחוקה מן המיתה. וכן אין טובת הגיה של כתבה המרבה, כפי טובת הגיה של כתבה המועטת - שאם הייתה כתבתה אסף

הוּזְמוּ בְּלֵן - הָרִי שְׁלֵשָׁה הָאֲחִין מְשַׁלְּמִין חֲצֵי דְמֵי הַשְּׂדֵה, וְזֶה שֶׁנֶּצְטָרֵף עִם כָּל אֶחָד מֵהֶן מְשַׁלֵּם חֲצֵי דְמֵיהָ.

ח. שֵׁשׁ כִּפְתֵי עֲדִים שֶׁנִּתְקַּיִם בְּעֲדוּתָם שְׁשׂוּר זֶה מוּעֵד, וְנִמְצָאָת כֶּת רֵאשׁוּנָה וּשְׁנֵיהָ זוּמְמִין - בְּלֵן פְּטוּרִין. וְנִמְצָאוּ שְׁלֵשֶׁת זוּמְמִין - בְּלֵן חֲכִיבִין לְשֵׁלֵם חֲצֵי גִזָּק; שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא תָם, מְשַׁלֵּם חֲצֵי גִזָּק. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִיוּ בְּלֵן רוּמְזִין זֶה אֶת זֶה [שִׁיבוּאוּ לַהֲעִיד], אוּ שְׂבָאוּ רְצוּפִין [בִּיחַד], אוּ שֶׁהִיוּ מְפִירִין בְּעַל הַשׂוּר וְלֹא הִפִּירוּ הַשׂוּר. אֲבָל אִם אֵין שֵׁם אֶחָד מֵאלוֹ - הָרִי כֶּת רֵאשׁוּנָה וּשְׁנֵיהָ פְטוּרִין; שֶׁהָרִי הֵם אוּמְרִין: 'לֹא בָּאוּ אֶלָּא לְחִיבּוֹ חֲצֵי גִזָּק, וְלֹא יִדְעוּ שֶׁתְּבֹאוּ כֶּת אַחֲרָת וְיַעֲשֶׂה מוּעֵד'.

ט. וְכֵן שְׁנַיִם שֶׁהֲעִידוּ בְּכֵן סוֹרֵר וּמוֹרָה עֲדוּת הָרֵאשׁוּנָה [שִׁמְתַחֲיִיב בַּה מְלֻקוֹת], וּבָאוּ שְׁנַיִם אַחֲרֵים וְהֲעִידוּ עֲלֵיו עֲדוּת הָאֲחֵרוֹנָה שְׂבָה יִהְרַג, וְהוּזְמוּ שְׁתֵּי־הֶן - כֶּת הָרֵאשׁוּנָה לֹקְהָ, וְאֵינָה נִהְרָגָת, מְפָנִי שְׂיִכּוּלִים לֹמֵר: 'לְהִלְקוֹתוֹ בָּאוּ'; אֲבָל כֶּת הָאֲחֵרוֹנָה נִהְרָגָת, שְׁעַל פִּיהֶן בְּלֶכֶד הוּא נִהְרָג. הֵיטָה הַכֶּת הָאֲחֵרוֹנָה אֲרֻבָּעָה, שְׁנַיִם אוּמְרִים: 'בְּפָנֵינוּ גִב', וּשְׁנַיִם אוּמְרִים: 'בְּפָנֵינוּ אֲכָל', וְהוּזְמוּ - בְּלֵן נִהְרָגִין. הֲעִידוּ שְׁנַיִם שְׂגָנָב זֶה נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל וּמְכָרוּ, וְהוּזְמוּ - הָרִי אֵלוֹ נִחְנְקִין. הֲעִידוּ שְׁנַיִם שְׂגָנָבוֹ, וְהֲעִידוּ שְׁנַיִם אַחֲרֵים שְׂמְכָרוּ - בֵּין שֶׁהוּזְמוּ עַדִי גִנְבָה, בֵּין שֶׁהוּזְמוּ עַדִי מְכִירָה - כָּל כֶּת מֵהֶם שֶׁהוּזְמָה נִהְרָגָת, שֶׁהִגְנָבָה הִיא תַחֲלַת חִיּוּבוֹ שֶׁל זֶה מִיָּתָה. הֲעִידוּ שְׁנַיִם שְׂמְכָרוּ לְזֶה הַיִּשְׂרָאֵלִי, וְהוּזְמוּ, וְלֹא הָיוּ שֵׁם עֲדִים שְׂגָנָבוֹ - הָרִי אֵלוֹ פְטוּרִין; שְׂאֵפְלוֹ לֹא הוּזְמוּ, לֹא הָיָה זֶה נִהְרָג, מְפָנִי שְׂיִכּוּל לֹמֵר: 'עַבְדִּי מְכָרְתִּי'. בָּאוּ עַדִי גִנְבָה אַחֵר שֶׁהוּזְמוּ עַדִי מְכִירָה - אֶפְלוֹ רָאִינוּ אוֹתָם רוּמְזִין זֶה אֶת זֶה, אֵין נִהְרָגִין.

י. מוּצִיא שֵׁם רַע עַל אִשְׁתּוֹ שֶׁהִבִּיא עֲדִים שֶׁנִּתְקַּה כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה, וְהִבִּיא הָאֵב עֲדִים וְהוּזְמוּם - הָרִי עַדִי הַבְּעַל נִהְרָגִין. חֲנוּר וְהִבִּיא הַבְּעַל עֲדִים, וְהָיוּ עַדִי הָאֵב - הָרִי עַדִי הָאֵב נִהְרָגִין, וּמְשַׁלְּמִין מִמוֹן לְבַעַל: נִהְרָגִין - מְפָנִי עַדִי הַבְּעַל שְׂגָנָמֵר דִּינָם לְהִרְגָה בְּעֲדוּתָם, וּמְשַׁלְּמִין קֶנֶס - מְפָנִי שְׂגָנָמֵר דִּין הַבְּעַל לְשֵׁלֵם קֶנֶס בְּעֲדוּתָם; וְנִמְצָאוּ נֶפְשׁוֹת לְזֶה, וּמִמוֹן לְזֶה. וְכֵן שְׁנַיִם שֶׁהֲעִידוּ עַל זֶה 'שְׂבַעַל נַעֲרָה מֵאֲרָשָׁה', וְהוּזְמוּ - נִהְרָגִין, וְאֵין מְשַׁלְּמִין; 'בַּעַל כֶּתוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי', וְהוּזְמוּ - נִהְרָגִין, וּמְשַׁלְּמִין הַקֶּנֶס לְנִטְעָן. 'פְּלוֹנִי רִבַּע הַשׂוּר', וְהוּזְמוּ - נִסְקָלִין, וְאֵין מְשַׁלְּמִין; 'שׂוּרוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי' - נִסְקָלִין, וּמְשַׁלְּמִין דְּמֵי הַשׂוּר לְבַעַל הַשׂוּר. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה.

הַלְכוֹת עֲדוּת פֶּרֶק כב

א. שְׁתֵּי כִפְתֵי עֲדִים הַמְכַחֲשׁוֹת זֶה אֶת זֶה, שְׂבָא עַד אֶחָד מִכֶּת זֶה וְעַד אֶחָד מִכֶּת זֶה וְהֲעִידוּ בְּעֲדוּת אַחֲרָת - אֵין פָּאן עֲדוּת; שֶׁהָרִי בְּדֹאֵי אֶחָד מֵהֶן שָׁרָן, וְאֵין יָדוּעַ מִי הוּא מְשַׁנֵּיהֶם. בָּאָה כֶּת זֶה בְּפָנֵי עֲצָמָה, וּבָאָה כֶּת זֶה בְּפָנֵי עֲצָמָה וְהֲעִידָה עֲדוּת אַחֲרָת - מְקַבְּלִין כָּל אַחַת מֵהֶם בְּפָנֵי עֲצָמָה. ב. רְאוּבֵן שֶׁהוּצִיא עַל שְׂמֵעוֹן שְׁנֵי שְׂטוּרוֹת, אֶחָד בְּמִנָּה

וְהָרִי הִיא נִמְכָּרָת בְּטוּבַת הַנִּיָּה בְּמֵאָה, אִם הֵיטָה מֵאָה אֵינָה נִמְכָּרָת בְּעֵשְׂרָה אֶלָּא בְּפַחוֹת. וּדְבָרִים אֵלוֹ, כְּפִי מַה שִׁישְׁעָרוּ הַדִּינִין.

ב. הֲעִידוּ עַל זֶה שֶׁהוּא חֲכִיב לְפִלוֹנִי אֶלְף זוּ, עַל מִנַּת לַתָּן מְכָאן וְעַד שְׁלֵשִׁים יוֹם, וְהִלָּה אוּמֵר: 'עַד חֲמֵשׁ שָׁנַיִם אַחֵר הַשְּׁלֵשִׁים יוֹם', וְנִמְצָאוּ זוּמְמִין - אוּמְדִין בְּמָה רוּבָה אֲדָם לַתָּן וְהָיוּ בְּיָדוֹ אֶלְף זוּ חֲמֵשׁ שָׁנַיִם, וּמְשַׁלְּמִין בֵּן לְלוּהָ. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה.

ג. הֲעִידוּ עַל שׂוּרוֹ שֶׁל זֶה שְׂגָנָב, וְנִמְצָאוּ זוּמְמִין - מְשַׁלְּמִין חֲצֵי גִזָּק; וְאִם אֵין הַשׂוּר שֶׁהוּא חֲצֵי גִזָּק - מְשַׁלְּמִין דְּמֵי הַשׂוּר בְּלֶכֶד, שְׂאֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא מְגוּפּוֹ [וְלֹא יוֹתֵר מִשׁוּוּוּין]. לְפִיכֶף, אִם הֲעִידוּ עֲלָיו שְׂאֲכַל פְּרוֹת, אוּ שְׂבַר פְּלִים כְּדֶרֶךְ הַלּוּכוֹ - מְשַׁלְּמִין גִּזָּק שְׁלֵם. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה.

ד. הֲעִידוּ עַל פְּלוֹנִי שֶׁהִפִּיל שֵׁן עַבְדּוֹ, וְאַחֵר כֶּף סִמָּא אֶת עֵינוֹ, וְהוּזְמוּ - מְשַׁלְּמִין לְאֲדוֹן דְּמֵי הָעַבְד, וְדְמֵי עֵינוֹ. הֲעִידוּ שְׂסִמָּא אֶת עֵינוֹ, וְאַחֵר כֶּף הִפִּיל אֶת שֵׁנוֹ, וְהוּזְמוּ, וְנִמְצָא הַדְּבָר הַפָּךְ, שֶׁהֲאֲדוֹן הִפִּיל אֶת שֵׁנוֹ, וְאַחֵר כֶּף סִמָּא עֵינוֹ - מְשַׁלְּמִין דְּמֵי עֵין לְעַבְד. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה.

ה. עַדִי קִנְיִי [שֶׁהִתְרָה בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִסְתַּר עִם פְּלוֹנִי] וּסְתִירָה [שֶׁנִּסְתַּרָה עִמוֹ] שֶׁהוּזְמוּ, לֹקֵין. בָּא עַד אֶחָד וְהֲעִיד שְׁנַיִם אַחֵר הַקִּנְיִי וְהִסְתִּירָה, וְנִמְצָא אוֹתוֹ הָעַד זוּמֵם - מְשַׁלֵּם כְּתֻבָּתָהּ. הֵיוּ שְׁנַיִם, הֵם עַדִי הַקִּנְיִי וְהִסְתִּירָה וְהִסְתִּמָּאָה, וְנִמְצָאוּ זוּמְמִין - מְשַׁלְּמִין כְּנֶגֶד הַכְּתֻבָּה, וְאֵין לֹקֵין. וְלָמָּה לֹא יִהְרָגוּ, וְהָרִי הֲעִידוּ בְּטִמְאָה? לְפִי שֶׁלֹּא הִתְרוּ בָּהּ.

ו. שְׁנַיִם שֶׁהֲעִידוּ עַל זֶה שְׂגָנָב וְטֻבַח אוּ מְכָר וְנוֹחִיב לְשֵׁלֵם תְּשִׁלוּמֵי ד' וְה' [וְה' וְה'], וְהוּזְמוּ - מְשַׁלְּמִין לוֹ אֶת הַכֶּל. הֲעִידוּ שְׂגָנָב, וְהֲעִידוּ שְׁנַיִם אַחֲרֵים שְׂטֻבַח אוּ מְכָר, וְהוּזְמוּ אֵלוֹ וְאֵלוֹ - הָרִי הָרֵאשׁוֹנִים מְשַׁלְּמִין לוֹ תְּשִׁלוּמֵי כְּפָל, וְהָאֲחֵרוֹנִים מְשַׁלְּמִין תְּשִׁלוּמֵי שְׁנַיִם [בְּשׂוּר] אוּ שְׁלֵשָׁה [בְּשֵׁה]. הוּזְמוּ הָאֲחֵרוֹנִים בְּלֶכֶד - הָרִי הַגִּבֵּב מְשַׁלֵּם תְּשִׁלוּמֵי כְּפָל, וְהָעֲדִים הָאֲחֵרוֹנִים מְשַׁלְּמִין לְגִבֵּב תְּשִׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. נִמְצָא אֶחָד מִן הָאֲחֵרוֹנִים זוּמֵם, בְּטֻלָּה עֲדוּת שְׁנֵיהָ; נִמְצָא אֶחָד מִן הָרֵאשׁוֹנִים זוּמֵם, בְּטֻלָּה כָּל הָעֲדוּת - שְׂאֵם אֵין גִּבֵּבָה, אֵין הִטְבִּיחָה אוּ הַמְכִּירָה מְחִיבָת אוֹתוֹ לְשֵׁלֵם כְּלוּם.

ז. שְׁנַיִם שֶׁהֲעִידוּ שְׂאֲכַל [הַחֲזִיק] זֶה שְׂדֵה זוּ שְׁלֵשׁ שְׁנַיִם, וְנִמְצָאוּ זוּמְמִין - מְשַׁלְּמִין לְבַעַל הַשְּׂדֵה דְּמֵי הַשְּׂדֵה. הֲעִידוּ שְׁנַיִם שְׂאֲכַלָּה שְׁנֵה רֵאשׁוּנָה, וּשְׁנַיִם שְׂאֲכַלָּה שְׁנֵה שְׁנֵיהָ, וּשְׁנַיִם שְׂאֲכַלָּה שְׁנֵה שְׁלִישִׁית, וְהוּזְמוּ בְּלֵן - מְשַׁלְּשִׁים [מְחַלְקִים] בִּיגִיָּהם; שְׂאֵף עַל פִּי שְׁעֲדוּת הַחֲזִיקָה שְׁלֵשׁ עֲדוּת, הָרִי הֵן בְּעֲדוּת אַחַת לְהוּמָה. לְפִיכֶף, שְׁלֵשָׁה אַחִים, וְאֶחָד [זר] מְצָטָרֵף עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן וְהֲעִידוּ בְּשֵׁנָה שְׁנֵה [עַל כָּל שׁוּנֵה הַעִיד אַח אַחֵר] - הָרִי אֵלוֹ שְׁלֵשׁ עֲדוּת, וְתִתְקַיֵּם בְּהֵן הַחֲזִיקָה. וְהֵן בְּעֲדוּת אַחַת לְהוּמָה: שְׂאֵם

בפרושן שלמדנו מפי השמועה; (ד) שלא לגרע מן הכל; (ה) שלא לקלל אב ואם; (ו) שלא להכות אב ואם; (ז) לכבד אב ואם; (ח) ליראה מאב ואם; (ט) שלא יהיה הבן סוחר ומורה על קול אביו ואמו. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות ממרים פרק א

א. בית דין הגדול שבירושלים - הם עקר תורה שבפעל פה, והם עמוד ההוראה, ומתם חק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהם הבטיחה תורה, שנאמר: "על פי התורה אשר ירוף, ועל המשפט אשר יאמרו לך - תעשה", זו מצוות עשה. וכל המאמין במשה רבנו וכתורתו - חזב לטמך מעשה הדת אליהם, ולהשען עליהם.

ב. כל מי שאינו עושה כהוראתן - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תסור (מכל) הדבר אשר גידו לך". ואין לוקין על לאו זה, מפני שנתן לאזהרת מיתת בית דין; שכל חכם שמורה [מורה] על דבריהם - מיתתו בחנק, שנאמר: "והאיש אשר יעשה כדון וגו'". אחד דברים שלמדו אותן מפי השמועה, והם תורה שבפעל פה, ואחד דברים שלמדו אותן מפי דעתן באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן ונראה בעיניהן שהדין בדבר זה כף הוא, ואחד דברים שעשו אותן סג לתורה ולפי מה שהשעה צריכה, והן הגזרות והתקנות והמנהגות - כל אחד ואחד מאלו השלשה דברים, מצוות עשה לשמע להן, והעובר על כל אחד מהן, עובר בלא תעשה. הרי הוא אומר: "על פי התורה אשר ירוף", אלו הגזרות והתקנות והמנהגות שיורו בהן לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם; "ועל המשפט אשר יאמרו לך - תעשה", אלו דברים שלמדו אותן מן הדין באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן; "מכל) הדבר אשר גידו לך", זו הקבלה שקבלו איש מפי איש.

ג. דברי הקבלה [ממשרעה], אין בהן מחלקת לעולם; וכל דבר שתמצא בו מחלקת, בידוע שאינו קבלה ממשה רבנו. ודברים שלומדין מן הדין [ק"ו או גזירה שווה] - אם הסכימו עליהן בית דין הגדול כלם, הרי הסכימו; ואם נחלקו בהן - הולכין אחר הרב, ומוציאין הדין אחד לרבים. וכן הגזרות והתקנות והמנהגות - אם ראו מקצתן שראוי לגזר גזרה או לתקן תקנה זו או שניחיו העם על מנהג זה [שימשיכו לנהוג בו], וראו מקצתן שאין ראוי לגזר גזרה זו ולא לתקן תקנה זו ולא להניח מנהג זה - נושאין ונותנין אלו כנגד אלו, והולכין אחר הרב, ומוציאין הדין אחד לרבים.

ד. כשהיה בית דין הגדול קיים, לא הייתה שם מחלקת בישראל; אלא כל דין שנוגד בו ספק לאחד מישראל, שואל לבית דין שבעירו. אם ידעו, אמרו לו; אם לאו, הרי השואל עם אותו בית דין או עם שלוחו עולין לירושלים, ושואלין לבית דין שבהר הבית. אם ידעו,

ואחד במאתים, וכפר שמעון בשני השטרות, ועדי שטר זה פת אחת מאותם השנים שהכחישו זו את זו, ועדי השטר השני הפת השנייה - הרי שמעון משלם מנה, שיד בעל השטר על התחתונה; וישבע על השאר. ויראה לי, ששבועה זו שישבע על השאר, בנקיטת [אחיזת] חפץ [קדוש] כדין מודה במקצת [כשבועה דאורייתא]; שהרי יש עליו שני עדים פשרים מעידין במקצת הממון שפפר בכלו, ולא תהיה הודית פיו [המחייבתו שבועה] גדולה מהעדת עדים, כמו שבארנו.

ג. הוציא ראובן שטר על לוי, ועדי פת אחת משתיקה [מהכיתות שהכחישו זו את זו], והוציא שמעון שטר שני על לוי, ועדי הפת השנייה, ולוי פפר בשניהם - הרי ראובן נשבע ונוטל, ושמעון נשבע ונוטל; שנודא אחד מהם יש לו אצלו. ושבועה זו - בתקנת חכמים, כדין חנוני על פנקסו [שאמר לחנוני תן לפלוני מנה, חנוני אומר נתתי ופלוני אומר לא קיבלתי].

ד. הוציא ראובן שטר על שמעון, ועדי פת אחת מהן, והוציא שטר שני על לוי, ועדי הפת השנייה, וכל אחד מהן פפר בו - המוציא מחברו, עליו הראיה; הואיל ואין ראובן יכול לקים אחד משני השטרות - הרי כל שטר בהם כחוש, ושני הנטענין נשבעין הסת [שבועה מדרבנן] ונפטרין. במה דברים אמורים? בשבאו שתי הכתות להעיד כאחד. אבל כל המוציא שטר שיש בו עדות פת אחת משתיקה, הרי זה גובה בו. ואם הוציא אחר כף, בין הוא בין אחר, שטר שני שיש בו עדות הפת השנייה - הרי זה גובה בו, בין מן הלזה הראשון בין מאחר; שהרי כל פת משתיקה באה בפני עצמה והעידה.

ה. מי שהביא עדים ונחקרה עדותם, והומו, וחסר והביא עדים אחרים באותה הטענה עצמה, והומו, אפלו מאה פת, ואחר כף הביא עדים באותה הטענה עצמה, ונמצאת עדות אלו האחרונים מכוננת - דנין על פיהן; שאף על פי שהחזק זה ששען טענה זו להביא עדים שקרנים, הרי לא החזקו אלו העדים האחרונים שהם משקרין. אבל שטר שקרא עליו [הנתבע] ערער [על כשרותו], והוא שיבואו שנים ויאמרו: 'ממנו שאל [ביקש] לזיף לו שטר זה' - אף על פי שנתקם השטר מחותמיו [זוהו החתימות], אין גובין בו לעולם. ויראה לי, שאם באו עדי השטר, והעידו הם בעצמם על כתב ידם - גובין בו.

בריי רחמנא דסייען

יום שני

הלכות ממרים

יש בכללן תשע מצוות - שלש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לעשות על פי התורה שיאמרו בית דין הגדול; (ב) שלא לסור מדבריהם; (ג) שלא להוסיף על התורה, לא במצוות שבכתב, ולא

פדין; אכל אין קובעין הדבר לדורות, ואומרין שהלכה כן היא. וכן אם ראו לפי שעה לבטל מצות עשה, או לעבר על מצות לא תעשה, כדי להחזיר רבים לדת, או להציל רבים מישראל מלהכשיל בדברים אחרים - עושין לפי מה שהשעה צריכה. כשם שהרופא חותך ידו או רגלו של זה, כדי שיהיה בלו - כך בית דין מורים בזמן מן הזמנים לעבר על מקצת מצוות לפי שעה, כדי שיתקיימו בלן - כדרך שאמרו חכמים הראשונים: 'חלל עליו שבת אחת, כדי שישמר שבתות הרבה'.

ה. בית דין שנואה להם לגזר גזרה, או לתקן תקנה, או להנהיג מנהג - צריכין להתישב בדבר, ולידע תחלה, אם רב הצבור יכולין לעמד בה, או אין רב הצבור יכולין לעמד בדבר זה. ולעולם אין גוזרין גזרה על הצבור, אלא אם כן רב הצבור יכולין לעמד בה.

ו. הרי שגזרו בית דין גזרה, ודמו שרב הצבור יכולין לעמד בה, ואחר שגזרו אותה, פקפקו [וזלזלו] העם בה ולא פשטה ברב הצבור - הרי זו בטלה, ואינן רשאים לכף את העם ללכת בה.

ז. גזרו ודמו שפשטה בכל ישראל, ועמד הדבר כן שנים רבות, ולאחר זמן מרבה עמד בית דין אחר, ובדק בכל ישראל וראה שאין אותה הגזרה פושטת בכל ישראל - יש לו רשות לבטלה; ואפלו היה פחות מאותו בית דין הראשון בחכמה ובמנין, יש לו לבטל.

ח. וכל בית דין שהתיר שני דברים [גזירות], אל ימחר להתיר דבר שלישי.

ט. הואיל ויש לבית דין לגזר ולקאסר דבר המתיר ועמד אסורו לדורות, וכן יש להן להתיר אסורי תורה לפי שעה - מה הוא זה שהזהירה תורה, "לא תספ עליו, ולא תגרע ממנו"? - שלא להוסיף על דברי תורה ולא לגרע מהם, ולקבץ הדבר לעולם שהוא מן התורה, בין בתורה שכתוב, בין בתורה שבכלל, כפי צד? הרי כתוב בתורה: "לא תבשל גדי בחלב אמו", ומפי השמועה [ממשרע"ה] למדו, שזה הכתוב אסר לבשל ולאכל בשר בחלב - בין בשר בהמה, בין בשר חיה; אבל בשר עוף, מתיר בחלב מן התורה. אם יבוא בית דין ויתיר בשר חיה בחלב, הרי זה גורע; ואם יאסר בשר העוף, ויאמר שהוא בכלל הגדי, והוא אסור מן התורה - הרי זה מוסיף. אבל אם אמר: 'בשר העוף מתיר מן התורה, ואנו נאסר אותו, ונודיע לעם שהוא גזרה, שלא יבוא מן הדבר חרבה, ויאמרו: 'העוף מתיר מפני שלא נתפרש בתורה, כך החזיק מתיר שהרי לא נתפרשה; ויבוא אחר לומר: 'אף בשר בהמה מתיר, חוץ מן העז; ויבוא אחר לומר: 'אף בשר העז מתיר בחלב הפרה או הכבשה, שלא נאמר אלא "אמו", שהיא מינו; ויבוא אחר לומר: 'אף בחלב העז שאינה אמו מתיר, שלא נאמר אלא "אמו". לפיכך נאסר כל בשר בחלב, ואפלו בשר עוף' - אין זה מוסיף, אלא עושה סגל לתורה. וכן כל ביצוע בה.

אמרו להן; ואם לאו, הכל באין לבית דין שעל פתח העזרה. אם ידעו, אמרו להן; ואם לאו, הכל באין ללשכת הגזית לבית דין הגדול, ושואלין. אם היה הדבר שנוגד בו הספק לכל ידוע אצל בית דין הגדול, בין מפי הקבלה בין מן המדה שדנו בה - אומרים להן מיד; ואם לא היה הדבר ברור אצל בית דין הגדול - דינין בו בשעתן [באותה שעה], ונושאים ונותנים בדבר עד שייסכימו בלן, או יעמדו למנון וילכו אחר הרב, ויאמרו לכל השואלין: 'כך הלכה', והולכין להן. משבטל בית דין הגדול, רבתה מחלוקת בישראל: זה מטמא ונותן טעם לדבריו, וזה מטהר ונותן טעם לדבריו; זה אוסר, וזה מתיר.

ה. שני חכמים או שני בתי דינין שחלקו שלא בזמן הסנהדרין, או עד שלא הגיע הדבר להן - בין בזמן אחר, בין בזה אחר זה - אחד מטמא ואחד מטהר, אחד אוסר ואחד מתיר - אם אין אתה יודע להיכן הדין נוטה - בשל תורה, הלוף אחר המחמיר; ובשל דבר סופרים, הלוף אחר המקל.

הלכות ממרים פרק ב

א. בית דין הגדול שדרשו באחת מן המדות [שהתורה נדרשת בהן] כפי מה שנואה בעיניהם שהדין כן, ודנו דין, ועמד אחריהם בית דין אחר, ונראה לו טעם אחר לסתור אותו הדין - הרי זה סותר, וכן כפי מה שיראה בעיניו, שנואמר: "אל השפט אשר יהיה בימים ההם" - אין אתה חייב ללכת, אלא אחר בית דין שבו דרך.

ב. בית דין שגזרו גזרה, או התקינו תקנה, והנהיגו מנהג, ופשט הדבר בכל ישראל, ועמד אחריהם בית דין אחר, ובקש לבטל דברי הראשונים ולעקר אותה התקנה ואותה הגזרה ואותו המנהג - אינו יכול, עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין. היה גדול בחכמה אבל לא במנין, במנין אבל לא בחכמה - אינו יכול לבטל את דבריו; אפלו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו - אין האחרונים יכולין לבטל, עד שיהיו גדולים מהן. והיאך יהיו גדולים במנין, הואיל וכל בית דין ובית דין של שבועים ואחד הוא? זה מנין חכמי הדור שהסכימו וקבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול, ולא חלקו בו.

ג. במה דברים אמורים? בדברים שלא אסרו אותן כדי לעשות סג, אלא בשאר דיני תורה. אבל דברים שראו בית דין לגזר או לאסר אותו, לעשות סג - אם פשט אסורן בכל ישראל - אין בית דין הגדול אחר יכול לעקרן ולהתירן, אפלו היה גדול מן הראשונים.

ד. ויש לבית דין לעקר אף דברים אלו [גזרות שמשום טיג] לפי שעה, אף על פי שהוא קטן מן הראשונים - שלא יהו גזרות אלו חמורין מדברי תורה עצמה; שאפלו דברי תורה - יש לכל בית דין לעקר אותן, הוראת שעה. כיצד? בית דין שראו לחזק הדת ולעשות סג, כדי שלא יעברו העם על התורה - מכין שלא פדין, ועונשין שלא

הלכות ממרים פרק ג

א. מי שאינו מאמין בתורה שבעל פה, אינו זקן ממרא האמור בתורה, אלא הרי זה בכלל המינים, ומיתתו בידי כל אדם.

ב. מאחר שנתפרסם שהוא כופר בתורה שבעל פה - מורידין [לבור -] ולא מעלין [מהבור - בזמן סכנה], כשאר המינים והאפיקורסין והאומרים 'אין תורה מן השמים' והמוסרין והמשמדין; כל אלו אינן בכלל ישראל, ואינן צריכין לא עדים ולא התראה ולא דגנין; אלא כל ההורג אחד מהם, עשה מצוה גדולה והסיר מכשול.

ג. במה דברים אמורים? באיש שכפר בתורה שבעל פה ממש שכתו, ובדברים שנגראו לו, והלף אחר דעתו הקלה, ואחר שרירות לבו, וכפר בתורה שבעל פה תחלה; וכן כל הטועים אחריו. אכל בני אותן הטועים ובני בניהם, שהדיחו אותם אבותם ונולדו במינות, וגדלו אותם עליו - הרי הן כתינוק שנשפה לבין הגוים וגדלוהו הגוים על דתם, שהוא אנוס; ואף על פי ששמע אחר כך שהיה יהודי, וראה היהודים ודתם - הרי הוא כאנוס, שהרי גדלוהו על טעותם. כך אלו האוחזים בדרך אבותיהם שפתעו. לפיכך, ראוי להחזירן בתשובה, ולמשך אותם בדרך שלום, עד שיחזרו לאיתן התורה; ולא ימהר אדם להרגן.

ד. אכל זקן ממרא האמור בתורה - הוא חכם אחד מחכמי ישראל שיש בידי קבלה [- מודה בתושבע"ט], וזן ומורה בדיני תורה כמו שידונו יורו כל חכמי ישראל, שפאה לו מחלקת בדין מן הדינין עם בית דין הגדול, ולא חזר לדבריהם אלא חלק עליהם והורה לעשות שלא כהוראתם - גזרה תורה עליו מיתה; ומתודה, ויש לו חלק לעולם הבא. אף על פי שהוא זן והן דינין, והוא קבל והם קבלו - הרי התורה חלקה להם כבוד; ואם רצו בית דין למחל על כבודם, ולהניחו - אינן יכולין, כדי שלא ירבו מחלקת בישראל.

ה. אין זקן ממרא חייב מיתה, עד שיהיה חכם שהגיע להוראה, סמוך [מוסמך] בסנהדרין, ויחלק על בית דין בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, או בתפלין; ויורה לעשות כהוראתו, או יעשה הוא על פי הוראתו; ויחלק עליהן, והן יושבין בלשכת הגזית. אכל אם היה תלמיד שלא הגיע להוראה, והורה לעשות - פטור, שנאמר: "כי יפלא ממך דבר למשפט", מי שלא יפלא [ייעלם] ממנו אלא דבר מפלא [עמוק וקשה].

ו. היה חכם מפלא של בית דין, וחלק וישנה ולמד לאחרים דבריו, אכל לא הורה לעשות - פטור, שנאמר: "והאיש אשר יעשה כדון" - לא שיאמר כדון, אלא יורה לעשות או יעשה הוא בעצמו.

ז. מצאן [לטנחודין] חוץ למקומן [- לשכת הגזית], והמרה עליהם - פטור, שנאמר: "וקמת ועליה אל המקום", מלמד שהמקום גורם לו מיתה. וכל אלו וכיוצא בהם

שהם פטורין מן המיתה - יש לבית דין הגדול לגדותם ולהפרישם ולהכותם ולמנעם מללמד כפי מה שיראה להם שהדבר צריך לכך.

ח. וכיצד דנין זקן ממרא? בעת שיפלא דבר, ויורה בו חכם המגיע להוראה, בין בדבר שיראה בעיניו, בין בדבר שקבל מרבותיו - הרי הוא והחולקין עמו עולין לירושלים, ובאין לבית דין שעל פתח הר הבית; ואומרים להם בית דין: 'כף הוא הדין'. אם שמע וקבל, מוטב. ואם לאו - באין בלן לבית דין שעל פתח העזרה, ואומרים גם הם להם: 'כף הוא הדין'. אם שמע וקבל, ילכו להם. ואם לאו - בלן באין לבית דין הגדול שבלשכת הגזית, שמשם תורה יוצאת לכל ישראל, שנאמר: "מן המקום שהוא, אשר יבחר ה'". ובית דין אומרים להם: 'כף הוא הדין'; ויוצאין בלן. חזר זה החכם שחלק על בית דין לעירו, וישנה ולמד כדרך שהוא למוד - הרי זה פטור; הורה לעשות, או שעשה כהוראתו - חייב מיתה, ואינו צריך התראה. אפלו נתן טעם לדבריו, אין שומעין לו; אלא פינן שבאו עדים שעשה כהוראתו, או שהורה לאחרים לעשות - גומרין דינו למיתה לבית דין שבעירו. ותופשין אותו, ומעלין אותו משם לירושלים. ואין ממתין אותו לא בבית דין שבעירו, ולא בבית דין הגדול שיעצא חוץ לירושלים, אלא מעלין אותו לבית דין הגדול שבירושלים. ומשמרין אותו עד הרגל, וחונקין אותו כרגל - שנאמר: "וכל (ישראל) [העם] ישמעו ויראו", מפלל שצריך הכרזה. וארבעה צריכין הכרזה - זקן ממרא, ועדים זוממין, והמסית, ובן סורר ומורה; שהרי בכלם נאמר: "ישמעו ויראו".

יום שלישי

הלכות ממרים פרק ד

א. זקן שחלק על בית דין בדבר שחייבין על זדונו כרת, ועל שגגתו חטאת - בין שהיו הן אוסרין והוא מתיר, בין שהיו הן מתירין והוא אוסר - הרי זה חייב מיתה. אפלו היה הוא אומר מפי השפלה, ואמר: 'כף קבלתי מרבותי', והם אומרים: 'כף נראה בעינינו שהדין נוהג' - הואיל וחלק עליהם בדבר, ועשה או שהורה לעשות - הרי זה חייב מיתה. ואין צריך לומר, אם היו הם מורים מפי השפלה. וכן אם חלק עליהן בגזרה מן הגזרות שגזרו בדבר שיש בשגגתו חטאת וכדונו כרת, כגון שהתיר החמץ יום ארבעה עשר בשעה ששית, או אסרו בהנזה בשעה חמישית - הרי זה חייב מיתה; וכן כל פיוצא כזה. ב. אחד דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת שחולקו בו, או שחלק בדבר המביא לדי דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת. כיצד? נחלקו באשה זו אם היא ערנה או אינה, אם מראה דם זה מטמא באשה או אינו מטמא, אם זו טמאה לדה או אינה טמאה לדה, אם זו זבה או אינה זבה, אם חלב זה אסור או מותר, וכל

ג. ואם לא תביא המחלקת לידי כך, הרי זה פטור - חוץ ממצות תפלין בלבד. כיצד? הורה שמתר להוסיף טוטפות חמישית בתפלין, ויעשה אותה חמש טוטפות - הרי זה חיב; והוא, שיעשה בתחלה ארבעה בתים כהלכתו, ויביא חמישי וידבק בחיצון - שהבית החיצון שאינו רואה את האויר, פסול. וחיוב זקן ממרא על דבר זה, הלכה מפי הקבלה. אבל אם נחלקו בשאר מצוות, כגון שחלק בדבר מדברי לולב או ציצית או שופר, זה אומר: 'פסול' וזה אומר: 'כשר', זה אומר: 'יצא ידי חובתו' וזה אומר: 'לא יצא', זה אומר: 'טהור' וזה אומר: 'שני לטמאה' - הרי זה פטור מן המיתה; וכן כל פיוצא בזה.

הלכות ממרים פסק ה

א. המקלל אביו או אמו - נסקל, שנאמר: "אביו ואמו קלל, דמיו בו". ואחד המקלל אותם בחייהם, או לאחר מותם - הרי זה נסקל. וצריך עדים והתראה, כשאר כל מחיבי מיתות בית דין. ואחד האיש ואחד האשה, וכן הטמטום והאנדרוגיגוס [ספקי זכר או נקבה]; והוא שיהיו גדולים, שהגיעו לכלל הענין.

ב. אינו חיב סקילה, עד שיקלם בשם מן השמות המיוחדין [של הקב"ה]; אבל אם קלם בכנוי - פטור מן הסקילה, ולוקה בדרך שלוקה על קללת כל אדם כשור מישראל.

ג. וכן המקלל אבי אביו ואבי אמו - הרי זה כמקלל אחד משאר הקהל.

ד. אוזרה של מקלל אביו ואמו, מניין? ענש שמענו בפרוש; אבל האזרה, הרי היא בכלל "לא תקלל חרש". הואיל והוא מזוהר שלא לקלל אדם מישראל, הרי אביו בכלל כל ישראל.

ה. המכה אביו או אמו - מיתתו בחנק, שנאמר: "ומכה אביו ואמו, מות יומת". וצריך עדים והתראה, כשאר כל מחיבי מיתות בית דין. ואחד האיש ואחד האשה, וכן הטמטום והאנדרוגיגוס; והוא, שיעשו לכלל ענין. אינו חיב חנק, עד שיעשה בהם חבורה; אבל אם לא עשה חבורה, הרי זה כמכה אחד משאר ישראל. והמכה אותם לאחר מיתה, פטור.

ו. מי שהכה את אביו על אָזְנוֹ, וחרשו - חיב, ונהרג; שאי אפשר לו שיעשה חרש בלא חבורה - אפלו טפת דם יצאת בפנים באָזְן, ונתחרש.

ז. המקיז דם לאביו, או שהיה רופא וחתך לו בשור או אבר - פטור. אף על פי שהוא פטור, לכתחלה לא יעשה; אפלו להוציא סילון [- מוח] מבשר אביו או אמו - לא יוציא, שמא יעשה חבורה. במה דברים אמורים? כשיש שם אחר לעשות. אבל אם אין שם מי שיעשה אלא הוא, והרי הם מצטערין - הרי זה מקיז דם וחותר, כפי מה שירשוהו לעשות.

ח. אוזרה של מכה אביו ואמו, מניין? ענש שמענו,

פיוצא באלו - הרי זה חלק בדבר שחיבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת. וכיצד דבר המביא לידי דבר שחיבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת? כגון שנהלקו בעבור השנה, אם מעברין [רק] עד הפורים או בכל אדר וגם אחרי פורים ניתן לעבר - הרי זה חיב, שזה מביא לידי אכילת חמץ בפסח. וכן אם נחלקו בדין מדיני ממונות, או במנין הדינין שדנו דיני ממונות - הרי זה חיב: לדבריו של אחד שזה חיב לזה, כל שנטל ממנו - כדין נטל ועל פי בית דין נטל; ולדבריו של זה שאומר פטור, או שאמר שאין אלו ראויין לדון - כל שנטל גזל הוא בידו, ואם קדש בו אשה אינה מקדשת; ולדברי האומר שלו נטל - הבא עליה כמזיד ענוש כרת, ובשוגג מביא חטאת. ונמצא הדבר מביא לידי דבר שחיבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת. וכן אם נחלקו בדיני מכות, אם זה חיב מלקות או אינו, או שחלק במנין הדינין שלוקין בפניהם - הרי זה חיב; שהרי לדברי האומר אינו לוקה - חובלין הם בו, וחיבין לשלם, וכל שישל מהו, כדין נטל; ולדברי האומר בן מלקות הוא - כל שישל מהם גזל הוא בידו, ואם קדש בו אשה אינה מקדשת. וכן אם נחלקו בערכין [ערך פלוני עלי - למקדש] או בתרמין [נכסיי מוחרמים], וספק אם כיוון למקדש או לכהניס, אם זה חיב לתן או אינו חיב - הרי זה חיב; שהרי לדברי האומר אינו חיב לתן - אם לקחו ממנו - הרי זה גזל, והמקדש בו אשה אינה מקדשת. וכן אם חלק עליהם בפדיון הקדשים, אם נפדו או לא נפדו - הרי זה חיב; שהרי לדברי האומר אין זה פדיון, אם קדש בו אשה אינה מקדשת. נחלקו בערפת העגלה [שחביאים אם נמצא חלל בדרך], אם אלו חיבין להביא או אינן חיבין - הרי זה חיב; שהרי לדברי האומר חיבין להביא - הרי היא אסורה בהניה, והמקדש בה אשה אינה מקדשת. וכן אם נחלקו בערלה. וכן אם נחלקו בלקט שכחה ופאה, אם זה לעניים או לבעל הבית - הרי זה חיב; שהרי לדברי האומר לבעל הבית - הרי זה גזל פיזעני, ואם קדש בו אשה אינה מקדשת. וכן אם חלק עליהם באב מאבות הטמאות, כגון נגעי בשור או נגעי בתים או נגעי בגדים - הרי זה חיב; שהרי לדברי האומר טהור, מתר להכנס למקדש ולאכל קדשים; ולדברי האומר טמא, אם נכנס או אכל כמזיד - ענוש כרת, ובשוגג - מביא חטאת. וכן אם נחלקו בטהרת מצרע, אם יש לזה טהרה או אין לו. וכן אם נחלקו בהשקאת שוטה, אם זו צריכה לשות או אינה צריכה - הרי זה חיב; שהרי לדברי האומר צריכה - אם מת הבעל קדם שתשתה, הרי זו אסורה ליכס; ולדברי האומר אינה צריכה, מתה בפת. וכן כל פיוצא בזה, צריכין לבדק ולחקר אם היתה מחלקת זו מביאה לידי דבר זה, ודבר זה מביא לידי דבר שני, אפלו אחר מאה דברים, אם יבוא בסוף לדבר שחיבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת - בין שהיה הגזן מקל והן מתמירין, בין שהיה הוא מתמיר והן מקלין - הרי זה חיב.

אָבִיךָ וְאֵת אִמְךָ, וְכָתוּב "כְּבֹד אֶת ה' מְהֻלָּךְ"; וּבָאֵבִי
וְאִמּוֹ כְּתוּב "אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ", וְכָתוּב "אֶת ה'
אֱלֹהֶיךָ תִירָא". כְּדֶרֶךְ שְׂצֻנָּה עַל כְּבוֹד שְׁמוֹ הַגְּדוּל וּמוֹרָאוֹ,
כִּי צִוָּה עַל כְּבוֹדָם וּמוֹרָאָם.

ב. הַמְקַלֵּל אָבִיו אוֹ אִמּוֹ בְּסִקְלָה, וְהַמְגַדֵּף [את הַקֹּב"ה]
בְּסִקְלָה - הֵנָּה הַשְּׁנָה אוֹתָם בְּעִנְשׁ. הַקְּדִים אָב לְאִם
בְּכָבוֹד, וְהַקְּדִים אִם לְאָב בְּמוֹרָא - לְלַמֵּד שְׂשֻׁנֵיהֶם שְׁוִים,
בֵּין לְכָבוֹד בֵּין לְמוֹרָא.

ג. אֵיזָה הוּא מוֹרָא, וְאֵיזָה הוּא כְּבוֹד? מוֹרָא - לֹא עוֹמֵד
בְּמִקוּמוֹ, וְלֹא יוֹשֵׁב בְּמִקוּמוֹ, וְלֹא סוֹתֵר אֶת דְּבָרָיו, וְלֹא
מְכַרְיעַ אֶת דְּבָרָיו [אִם חוּלֵק עִם אַחֲרָיִם], וְלֹא יִקְרָא לוֹ
בְּשֵׁמוֹ לֹא בְּחִזְיוֹ וְלֹא בְּמוֹתוֹ, אֲלֵא אוֹמֵר: 'אָבָא מְרִי'. הֵיזָה
שֵׁם אָבִיו אוֹ שֵׁם רַבּוֹ בְּשֵׁם אַחֲרָיִם, מְשַׁנֵּה אֶת שְׁמֵם [שֵׁל
הַאֲחֵרִים]. יִרְאֶה לִי, שְׂאִין נִזְהָר בְּכָף אֲלֵא בְּשֵׁם שֶׁהוּא
פְּלִיא [נְדִיר], שְׂאִין הַכֹּל דְּשִׁין בוֹ; אֲבָל הַשְּׁמוֹת שְׁקוּרָאִים
בְּהֵם כֹּל הָעַם, כְּגוֹן אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב מִשֵּׁה אֶהְרֹן
וְכִיּוֹצֵא בְּהֵם, כָּל לְשׁוֹן וְכָל זְמַן - קוֹרֵא בְּהֵם שֵׁל
בְּפָנָיו, וְאִין בְּכָף כְּלוּם. אֵיזָה הוּא כְּבוֹד? מְאֻכֵל וּמְשֻׁקָה,
מְלִבִישׁ וּמְכַסֶּה מְשָׁל אָב. וְאִם אִין מְמוֹן לְאָב, וְיֵשׁ לְבָן -
כּוֹפִין אוֹתוֹ, וְזֶן אָבִיו וְאִמּוֹ כְּפִי מַה שֶׁהוּא יְכוּל. וּמוֹצִיא
וּמְכַנִּים וּמְשַׁמְשׁוֹ בְּשָׂר הַדְּבָרִים שֶׁהַשְּׁמָשִׁים מְשַׁמְשִׁים
בְּהֵם אֶת הָרֵב, וְעוֹמֵד בְּפָנָיו כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹמֵד מִפְּנֵי רַבּוֹ.

ד. וְהָאֵבִי שֶׁהִיא תַלְמִיד בְּנוֹ, אִין הָאֵב עוֹמֵד מִפְּנֵי הַבֵּן,
אֲלֵא הַבֵּן עוֹמֵד מִפְּנֵי אָבִיו, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא תַלְמִידוֹ. וְחֵיב
לְכַבְּדוֹ בְּשָׂר דְּרָכָיו, בְּשַׁעַת מְשָׁאוֹ וּמִתְּנוּ וְעִשִׂית חֲפָצָיו.
כִּיצַד? הַנְּשַׁמְעַ [נְשַׁלַח] בְּדַבַּר אָבִיו לְמִקוּם - לֹא יֹאמֵר:
'מְהֻרֹנִי בְּשִׁבִיל עֲצָמִי', 'פְּטוּרֹנִי בְּשִׁבִיל עֲצָמִי', אֲלֵא
'מְהֻרֹנִי בְּשִׁבִיל אָבָא', 'פְּטוּרֹנִי בְּשִׁבִיל אָבָא'; וְכֵן כֹּל
כִּיּוֹצֵא בְּזוֹה. לְעוֹלָם יְכַלֵּל בְּכֹל דְּבָרָיו, שֶׁהוּא חוֹשֵׁשׁ

בְּכָבוֹד אָבִיו, וְשִׁמְתִירָא מִמֶּנּוּ.

ה. וְחֵיב לְכַבְּדוֹ אֲפִלוּ לְאַחַר מוֹתוֹ. כִּיצַד? הֵיזָה אוֹמֵר דְּבַר
שְׂמוּעָה מִפּוֹ - לֹא יֹאמֵר: 'כִּי אָמַר אָבָא', אֲלֵא אוֹמֵר:
'כִּי אָמַר אָבָא מְרִי, אָנִי פִּפְרַת מִשְׁפָּכוֹ'. בְּמַה דְּבָרִים
אֲמוּרִים? בְּתוֹף שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ שְׁלֹאֲחַר מִיתָתוֹ; אֲבָל
אַחַר הַשְּׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ, אוֹמֵר: 'יְכַרְוֵנוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא'.
ו. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה, חֲזִיבִין בְּמוֹרָא וְכָבוֹד; אֲלֵא
שֶׁהָאִישׁ יֵשׁ בְּיָדוֹ לְעִשׂוֹת, וְהָאִשָּׁה אִין בְּיָדָהּ לְעִשׂוֹת, שֶׁהִיא
רְשׁוּת אַחֲרָיִם [בְּעֵלָה] עֲלֶיהָ. לְפִיכָף, אִם נִתְגַּרְשָׁה אוֹ
נִתְאַלְמְנָה - הִיא שְׁנִיָּהּ שְׁוִים.

ז. עַד הֵיכָן כְּבוֹד אָב וְאִם? אֲפִלוּ נְטוּלוֹ כִּיס שֶׁל זְהוּבִים
שֵׁלוֹ, וְהַשְּׁלִיכוּהוּ בְּפָנָיו לִים - לֹא יְכַלֵּים אוֹתוֹ, וְלֹא יִצְעַק
בְּפָנֵיהֶם, וְלֹא יְכַעַס כְּגֻנְדָם; אֲלֵא יִקְבֵּל גְּזֵרַת הַפְּתוּב,
וְיִשְׁתַּק. וְעַד הֵיכָן מוֹרָאָן? אֲפִלוּ הֵיזָה לְבוֹשׁ בְּגָדִים
חֲמוּדוֹת, וְיוֹשֵׁב בְּרֹאשׁ בְּפָנֵי קָהָל, וּבָאוּ אָבִיו אוֹ אִמּוֹ
וְקָרְעוּ בְּגָדָיו, אוֹ הִפְּהוּ עַל רֹאשׁוֹ, וְיִרְקוּ בְּפָנָיו - לֹא יְכַלֵּים
אוֹתוֹ, אֲלֵא יִשְׁתַּק, וְיִירָא וְיִפְחַד מִמֶּלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים
שְׂצֻנָּהוּ בְּכָף; שְׂאֵלוֹ מֶלֶךְ בְּשָׂר וְגַם גִּזְרֵי עֲלֵיו דְּבַר שֶׁהוּא

אֲזַהָרָה לֹא שְׂמַעְנּוּ. הוֹאִיל וְהוּא מְזַהָר שְׁלֹא לְהַכּוֹת אָדָם
מִיִּשְׂרָאֵל, הִיא אָבִיו וְאִמּוֹ בְּכֹלל יִשְׂרָאֵל.

ט. שְׂתוּקִי [- שְׂאִין יָדוּעַ מִיָּהוּ אַבִּיו] חֵיב עַל אָמוֹ, וְאִינוֹ
חֵיב עַל אָבִיו; אִף עַל פִּי שְׂנֵבְדָקָה [נַחֲקָרָה] אִמּוֹ וְאִמְרָה:
'בֵּן פְּלוֹנִי הוּא' - אִין זֶה נִסְקָל אוֹ נִחְנָק עַל פִּיָּה. אֲבָל בְּנוֹ
מִן הַשְּׂפָחָה וּמִן הַנְּכָרִית - אִינוֹ חֵיב לֹא עַל אָבִיו וְלֹא עַל
אִמּוֹ. וְכֵן גַּר שֶׁהוֹרְתוֹ שְׁלֹא בְּקִדְשָׁה - אִינוֹ חֵיב עַל מַפְתַּח
אָבִיו וְקִלְתוֹ.

י. וְכִשֵּׁם שְׂאִינוֹ חֵיב עַל אָבִיו, כִּי אִינוֹ חֵיב עַל אָמוֹ,
שְׂנֵאָמַר: "וּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ" - אֶת שֶׁהוּא חֵיב עַל אָבִיו,
חֵיב עַל אָמוֹ, וְזֶה שְׂאִינוֹ חֵיב עַל אָבִיו, אִינוֹ חֵיב עַל אָמוֹ.
יא. הַגֵּר אֲסוּר לְקַלֵּל אָבִיו הַגּוֹי, וְלְהַכּוֹתוֹ וּלְבַזְהוֹ - כִּי
שְׁלֹא יֹאמְרוּ: 'בָּאוּ מְקַדְשָׁה חֲמוּרָה לְקִדְשָׁה קְלָה', שֶׁהִיא
זֶה מְבֻזָּה אָבִיו; וְנוֹהֵג בוֹ מְקַצֵּת כְּבוֹד. אֲבָל הַעֶבֶד, אִין לוֹ
יְחוּס, אֲלֵא הִיא אָבִיו כְּמִי שְׂאִינוֹ אָבִיו לְכֹל דְּבַר, אִף עַל
פִּי שְׂנֵשְׁתַּחֲרָרוּ.

יב. מִי שֶׁהִיא אָבִיו וְאִמּוֹ רְשָׁעִים גְּמוּרִים, וְעוֹבְרֵי עֲבֵרוֹת
- אֲפִלוּ נִגְמַר דִּינָם לְהַרְיָגָה, וְהֵם יוֹצֵאִים לְהַרְיָגָה - אֲסוּר
לוֹ לְהַפְּתוֹם וּלְקַלֵּם; וְאִם קָלָל אוֹ חָבַל בְּהֵם, פְּטוּר. וְאִם
עָשׂוּ תְּשׁוּבָה - הִיא זֶה חֵיב וְנִהְרַג עֲלֵיהֶם, אִף עַל פִּי שֶׁהֵם
יוֹצֵאִין לְמִיתָה. בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכַנּוּ. אֲבָל אַחַר
שֶׁבָא וְהִפְּהוּ אוֹ קָלָלוּ אַחַר שְׂנֵגְמַר דִּינּוֹ - אִף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה
תְּשׁוּבָה - הִיא זֶה פְּטוּר, הוֹאִיל וְהוּא הוֹלֵךְ לְמִיתָה. וְאִם
כִּיּוֹשׁ - חֵיב בְּקִנְס, הַמְּבִישׁ.

יג. עֶבֶר אָבִיו אוֹ אִמּוֹ עַל עֲבָרָה שְׂלוּקִין עֲלֶיהָ, וְהֵיא הוּא
חַזֵּן [שְׂמַח] לְפָנֵי הַדִּינָיִם - לֹא יִפְּהֵה אוֹתָם; וְכֵן אִם נִתְחַיֵּב
גְּדוּי, לֹא יִהְיֶה שְׂלִיחַ לְגִדּוּתָם. וְלֹא יִדְחַף אוֹתָם, וְלֹא יִבְזֶה
אוֹתָם בְּשְׂלִיחוֹת בֵּית דִּין, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְכָף, וְלֹא
עָשׂוּ תְּשׁוּבָה.

יד. לְכֹל, אִין הַבֵּן נִעְשָׂה שְׂלִיחַ לְאָבִיו לְהַכּוֹתוֹ וּלְקַלְלוֹ -
חַזֵּן מִמַּסִּית [חַבִּירוֹ לְעַבּוּדָה זָרָה], שֶׁהִיא אִמְרָה תוֹרָה: "לֹא
תְחַמֵּל וְלֹא תְכַסֶּה עֲלָיו".

טו. מִי שְׂנֵתְחַיֵּב שְׂבוּעָה לְכַנּוּ - כִּי רְאִינוּ בוֹ תַמִּיד,
שְׂאִינוֹ מְשַׁבְּעוֹ בְּשׂוּעַת הָאֵלָה [- עִם קַלְהָה], שֶׁהִיא זֶה בָּא
לְקַלֵּל אָבִיו; אֲלֵא מְשַׁבְּעוֹ שְׂבוּעָה שְׂאִין בַּה אֵלָה. וְכַבֵּר
בְּאַרְנוֹ, שֶׁהָאֵב שֶׁהִיא אֶת בְּנוֹ, אִין אֶחָד מֵאַחֲיוֹ שֶׁל נִהְרַג
נִעְשָׂה גּוֹאֵל הָדָם. וְלֹא עַל הַהַפְּיָה וְעַל הַקַּלְלָה בְּלִבֵּד
הַקְּפִידָה תוֹרָה, אֲלֵא אִף עַל הַבְּזוּי; שֶׁכֹּל הַמְּבֻזָּה אֶת אָבִיו
אוֹ אִמּוֹ - אֲפִלוּ בְּדָבָרִים, וְאֲפִלוּ בְּרִמְיָה - הִיא זֶה בְּכֹלל
אֲרוּר מִפִּי הַגְּבוּרָה, שְׂנֵאָמַר: "אֲרוּר מְקַלֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ".
וְהִיא הוּא אוֹמֵר: "עֵין תִּלְעַג לְאָב, וְתִבְזֵ לִיקְהָת אִם גּוֹי".
וְיֵשׁ לְבֵית דִּין לְהַכּוֹתוֹ עַל זֶה מַפְתַּח מְרִדּוֹת [מַמְלָקוֹת מְדַבְּרָנּוּ],
וְלַעֲשׂוֹ כְּפִי מַה שִּׁירָאוּ.

הַלְכוֹת מְמָרִים פָּרָק ו

א. כְּבוֹד אָב וְאִם - מְצוּת עֲשֵׂה גְדוּלָה; וְכֵן מוֹרָא אָב
וְאִם - שְׁקָלָם הַפְּתוּב בְּכָבוֹד וּבְמוֹרָאוֹ: כְּתוּב "כְּבֹד אֶת

ב. אכילה זו שהוא חייב עליה - דברים הרבה יש בה, והם כלן הלכה מפי הקבלה. אינו חייב סקילה, עד שיגנב משל אביו, ויקנה בשר בזול ויין בזול, ויאכל וישתה חוץ מרשות אביו, בחבורה שפלה ריקנין פחותין. ויאכל הבשר חי ואינו חי, בשל ואינו בשל, כדרך שהגנבים אוכלים; וישתה יין מזוג [במים] ואינו מזוג, כדרך שהגרגרים [שתיינים] שותים. והוא, שאכל משקל חמשים דינר מבשר זה במלוגמה אחת, וישתה חצי לג מיין זה בבת אחת. גנב משל אביו, ואכל אכילה זו ברשות אביו, או שגנב משל אחרים, ואכל אכילה זו המכערת בין ברשות אביו בין ברשות אחרים - הרי זה פטור. וכן אם גנב משל אביו, ואכל אכילה מכערת כזו ברשות אחרים, והיתה אכילת מצוה אפלו מדבריהם, או אכילת עברה אפלו מדבריהם - הרי זה פטור, שנגמר: "איננו שמע בקלנו" - שאינו עובר באכילה זו, אלא על קולם; יצא זה, שעבר בה על דברי תורה, או שאכלה בדבר מצוה. כיצד? אכל אכילה זו המכערת עם החבורה הרעה שאוכל עמהם, בדבר מצוה, או שאכלו מעשר שני בירושלים, אפלו אכלו בתנחומי אכלים שהיא מצוה מדבריהם - הרי זה פטור. וכן אם אכלה מנבלות וטרפות שקצים ורמשים, אפלו אכל בתענית צבור שהיא עברה מדבריהם - הרי זה פטור מן המיתה.

ג. אכל כל מאכל, ולא אכל בשר בהמה - אף על פי שאכל אכילה זו מבשר העוף, פטור. ואם אכל אכילה זו מבשר בהמה, והשלים שעור החמשים דינר מבשר העוף - חייב. שתה כל משקה, ולא שתה יין - פטור.

ד. אכל בשר חי, ושתה יין חי - פטור; שזה קרי [מקרה] הוא, ואין אדם יכול להמשיך בזה [להתמכר]. וכן אם אכל בשר מליח ביום השלישי למליחתו, או שתה יין [ישר] - מגתו - פטור, שאין אדם יכול להמשיך בזה.

ה. לא ענש הכתוב קטן שלא בא לכלל המצוות. וכן איש שגדל והרי הוא ברשות עצמו, אינו נסקל מפני שגנב ואכל ושתה אכילה זו המכערת. הא כיצד? מפי השמועה למדו, שאין דין זה, אלא בבן שלש עשרה שנה ויום אחד, שהביא שתי שערות, ומשיביא שתי שערות, עד שייקף השער את כל הגיד. ואחר שהקיף השער כל הגיד - הרי הוא ברשות עצמו, ואינו נסקל.

ו. כל ימיו של בן סורר ומורה, אינם אלא שלשה חדשים מאחר שיביא שתי שערות. לפי שאפשר שתתעבר אשתו, ויהיה עברה נפר בשלשה חדשים; ונגמר: "פי יהיה לאיש בן סורר ומורה", ולא אב סורר ומורה. הא למדת, שאם הקיף השער את כל הגיד קדם שישלים שלשה חדשים - הרי זה פטור.

ז. כיצד דנין בן סורר ומורה? מביאין אותו אביו ואמו תחלה לבית דין של שלשה, ואומרים להם: "בגנו זה סורר ומורה". ומביאין שני עדים שגנב משל אביו, וקנה בשר ויין כמה שגנב, ואכל אותם אכילה האמורה, אחר

מצער אותו יתר מזה, לא היה יכול לפרס [להסס] בדרך; קל וחמור, למי שאמר ויהיה העולם ברצונו.

ח. אף על פי שבכך נצטוונו, אסור לאדם להכביד עלו על בניו ולדקדק בכבודו עמהם, שלא יביאם לידי מכשול, אלא ימחל ויתעלם; שהאב שמחל על כבודו, כבודו מחול.

ט. והמפה בנו גדול - מנדין אותו, שהרי הוא עובר על 'ולפני עור, לא תתן מכשול'.

י. מי שנטרפה דעתו של אביו או של אמו, ושתדל לנהג עמהם כפי דעתם, עד שירחם עליהם. ואם אי אפשר לו לעמד, מפני שנטשטו ביותר - יניחם וילך לו, ויצוה אחרים להנהיגם כראוי להם.

יא. הממזר חייב בכבוד אביו ומוראו, אף על פי שהוא פטור על מכתו ועל קללתו עד שיעשה תשובה; שאפלו היה אביו רשע ובעל עברות, מכבודו ומתירא ממנו. ראה אותו עובר על דברי תורה - לא יאמר לו: 'אבא, עברת על דברי תורה!' אלא יאמר לו: 'אבא, כתוב בתורה כך וכך?' כאלו הוא שואל ממנו, לא כמזהירו.

יב. מי שאמר לו אביו לעבר על דברי תורה, בין שאמר לו לעבר על מצות לא תעשה, או לבטל מצות עשה - אפלו של דבריהם - הרי זה לא ישמע לו, שנגמר: "איש אמו ואביו תיראו, ואת שבתותי תשמרו", כלכם חייבין בכבודי.

יג. אמר לו אביו: 'השקני מים', ומצוה לעשות - אם אפשר למצוה שתעשה על ידי אחרים - תעשה, ויתעסק בכבוד אביו; שאין מבטלין מצוה, מפני מצוה. ואם אין שם אחרים לעשותה - יתעסק במצוה, ויניח כבוד אביו; שהוא ואביו חייבים בדבר מצוה. ותלמוד תורה, גדול מנכבוד אב ואם.

יד. אמר לו אביו: 'השקני מים', ואמרה לו אמו: 'השקני מים' - מניח כבוד אמו, ועוסק בכבוד אביו תחלה; מפני שהוא ואמו חייבין בכבוד אביו.

טו. חייב אדם לכבד את אשת אביו, אף על פי שאינה אמו, כל זמן שאביו קיים; שזה בכלל כבוד אביו. וכן מכבד בעל אמו, כל זמן שאמו קיימת. אבל לאחר מיתתו, אינו חייב. ומדברי סופרים, שיהיה אדם חייב בכבוד אחיו הגדול בכבוד אביו.

יום רביעי

הלכות ממרים פרק ז

א. בן סורר ומורה האמור בתורה - הרי נתפרשה בו סקילה, ולא ענש הכתוב אלא אם בן הזהיר. והיכן הזהיר? - "לא תאכלו על הדם", לא תאכלו אכילה המביאה לידי שפיכות דמים; הרי זה אכילת בן סורר ומורה - שאינו נהרג אלא על אכילה מכערת שאכל, שנגמר: "וולל וסבא"; מפי השמועה למדו, שהזולל הוא האוכל בשר פרעבתנות, וסובא השותה יין פרעבתנות.

עשה; (ב) שלא יטמא כהן גדול לקרובים; (ג) שלא יכנס עם המת באהל; (ד) שלא יטמא כהן הדיוט לנפש אדם, אלא לקרובים בלבד. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות אבל פרק א

א. מצות עשה להתאבל על הקרובים, שנאמר: "ואכלתי חטאת היום, הייטב בעיני ה'!! ואין אבלות מן התורה אלא ביום ראשון בלבד, שהוא יום המיתה ויום הקבורה; אבל שאר השבועה - אינן דין תורה. אף על פי שנאמר בתורה: "ויעש לאביו אבל שבעת ימים" - נתנה תורה, ונתחדשה הלכה. ומשה רבנו תקן להן לישראל שבעת ימי אבלות, ושבעת ימי המשתה.

ב. מאימתי יתחייב אדם באבל? משיסתם הגולל נ-כיסוי הקבר. אבל כל זמן שלא נקבר המת, אינו אסור בדבר מן הדברים שהאבל אסור בהן. ומפני טעם זה, רחץ דוד המלך וסוף פשמת הילד, קדם שיקבר.

ג. הרוגי מלכות שאין מניחין אותן להקבר - מאימתי מתחילין להתאבל עליהם, ולמנות שבועה ושלישים? - משנתיאשו מלשאל למלך לקברן, אף על פי שלא נתיאשו מלגנב אותן.

ד. מי שטבע בנהר, או מי שאכלתהו חיה רעה - משנתיאשו לבקש. מצאוהו אכרים אכרים - אין מונין לו עד שימצא ראשו ורבו, או נתיאשו מלבקש.

ה. מי שדרכם לשלח המת למדינה אחרת לקברו, ואינם יודעים מתי יקבר - מצת שתיחזירו פניהם מללויותו, מתחילין למנות שבועה ושלישים, ומתחילין להתאבל.

ו. הנפלים, אין מתאבלין עליהן. וכל שלא שיה שלשים יום באדם, הרי זה נפל; אפלו מת ביום שלשים, אין מתאבלין עליו.

ז. ואם ידע בודאי שנולד לתשעה חדשים גמורין - אפלו מת ביום שנולד, מתאבלין עליו.

ח. בן תשעה חדשים שנולד מת, וכן שמונה שמת אפלו לאחר שלשים יום, ומי שיצא מחתף או מסרס, אף על פי שפלו לו חדשיו - הרי זה כנפל, ואין מתאבלין עליהם, ולא יתעסקו [בזמן מלאכתם] עמהם.

ט. כל הרוגי מלכות - אף על פי שבדין המלך נהרגו, והתורה נתנה לו רשות להרגם - הרי אלו מתאבלין עליהם, ואין מונעין מהם כל דבר [הספד וכיו"ב]; וממנום למלך, ונקברין בקברי אבותיהם. אבל כל הרוגי בית דין - אין מתאבלין עליהם, אבל אונגין; שאין אגינות אלא בלב. ואין נקברין עם אבותיהם עד שיתאבל הבשר; וממנום ליורשיהם.

י. כל הפורשין מדרכי צבור, והם האנשים שפרקו על המצוות מעל צוארם, ואינן נכללין בכלל ישראל בעשית המצוות וכבוד המועדות ושיבת בתי פגסיות ובתי מדרשות, אלא הרי הם בני חורין לעצמן פשאר האמות, וכן המינין והמשמדין והמוסרין - כל אלו, אין מתאבלין

ההתראה; וזו היא עדות הראשונה. ומלקין אותו כשאר מחיבי מלקות - שנאמר: "ויסרו [- הלקו] אתו, ולא ישמע אליהם". חזר וגנב משל אביו, ואכל אכילה זו - אביו ואמו מביאין אותו לבית דין של שלשה ועשרים, ומביאין שנים ומעדידין עליו שגנב ואכל אכילה זו האמורה אחר שהתרו בו; וזו היא עדות אחרונה - אפלו היו השנים [העדים] הראשונים, הם האחרונים. ואחר שמקבלין עדותם, בודקין אותו, שמה הקיף השער את כל הגיד. אם לא הקיף, ולא שלמו לו שלשה חדשים - גומרין דינו כדרך כל הרוגי בית דין, וסוקלין אותו. ואינו נסקל עד שיהו שם שלשה הראשונים [- הדיינים] - שנאמר: "בגנו זה", זה הוא שלקה בפניכם.

ח. ואם מחלו לו אביו ואמו קדם שיגמר דינו - פטור. **ט.** ברח עד שלא נגמר דינו, ואחר כך הקיף השער מלמטה - פטור. ואם משנגמר דינו ברח - אפלו הזקין - כל עת שימצא, יסקל; שכל מי שנגמר דינו - הרי הוא פהרוג, ואין לו דם.

י. היה אביו רוצה [לתובעו], ואמו אינה רוצה, אמו רוצה, ואביו אינו רוצה - אינו נעשה בן סורר ומורה, שנאמר: "ותפשו בו אביו ואמו". היה אחד מהן גדם, או חגר, או סימה, או אלם, או חרש - אינו נעשה בן סורר ומורה, שנאמר: "ותפשו בו", ולא גדמים; "והוציאו אתו", ולא חגרים; "ואמרו", ולא אלמים; "בגנו זה", ולא סומים; "איננו שמע בקלנו", ולא חרשים.

יא. גזרת הפתוב היא, שלא יסקל אלא בן סורר ומורה; אבל הבת - אינה נדונה בדין זה, שאין דרכה להמשך באכילה ושתייה כאיש, שנאמר: "בן" - בן ולא בת, ולא טמטום, ולא אנדרוגינוס.

יב. טמטום שנקרע [נותח], ונמצא זכר - אינו נעשה בן סורר ומורה, שנאמר: "פי יהיה לאיש בן סורר ומורה", עד שיהיה בן משעת הויה.

יג. בן סורר ומורה צריך הכרזה. וכיצד מקריזין עליו? כותבין לכל ישראל: 'בבית דין של פלוני סקלנו פלוני מפני שהיה בן סורר ומורה'.

יד. בן סורר ומורה - הרי הוא ככל הרוגי בית דין, שמונם ליורשיהם; שאף על פי שאביו גרם לו סקילה, הרי הוא יורש כל נכסיו.

בריש רחמנא דסיען

הלכות אבל

יש בכללן ארבע מצוות - אחת מצות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להתאבל על הקרובים. ואפלו כהן מתטמא ומתאבל על הקרובים. ואין אדם מתאבל על הרוגי בית דין. ולפי זה כללתי הלכות אלו בספר זה, שהן מעין קבורה ביום מיתה, שהיא מצות

עליהם, שְׁנָאָמַר: "כי אם לשָׁאֲרוּ הַקְּרֹב אֵלָיו, לֹא־מֵוֹתָם וְלֹא־מֵחַיָּים, וְלֹא־מֵחַיָּים.. לֵה יִטְמָא", מְצוֹת עֲשֵׂה - שָׂאֵם לֹא רָצָה לְהִטְמָא, מִטְּמֵאִין אוֹתוֹ עַל פְּרָחוֹ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּזָכְרִים שֶׁהִזְהִירוּ עַל הַטְּמֵאָה. אֲבָל הַכְּהֻנוֹת - הוֹאִיל וְאִינְן מְזַהְרוֹת עַל הַטְּמֵאָה, כִּי אִינְן מְצוּוֹת לְהִטְמָא לְקְרֹבִים; אֲלֵא אִם רָצוּ, מִטְּמָאוֹת; וְאִם לֹא רָצוּ, לֹא יִטְמָאוּ.

ז. אֲשֵׁתוֹ שֶׁל כֹּהֵן - מִטְּמָא לָהּ עַל פְּרָחוֹ. וְאִינוּ מִטְּמָא לָהּ אֲלֵא מִדְּכָרֵי סוֹפְרִים; עֲשׂוֹ אוֹתָהּ כְּמַת מְצוּהָ - כִּינְן שָׂאִין לָהּ יוֹרֵשׁ אֲלֵא הוּא, לֹא תִמְצָא מִי שִׁיתַּעֲסֵק בָּהּ אֲלֵא הוּא. וְאִינוּ מִטְּמָא אֲלֵא לְנִשְׁוָאָה בַּלְבָּד; אֲבָל הָאֲרוּסָה, לֹא יִטְמָא לָהּ.

ח. וְכֵן כָּל אוֹתָן שֶׁאֲמַרְנוּ שָׂאִין מִתְּאֲבָלִין עֲלֵיהֶן, כְּגוֹן הַרוּגֵי בֵּית דִּין, וְהַפּוֹרְשִׁים מִדְּרָבֵי צְבוּר, וְהַנִּפְלִים, וְהַמְּאֲבָד עֲצָמוֹ לְדַעַת - אִין הִכְהֵן מִטְּמָא לָהֶן. וְעַד מַתִּי הוּא מְצוּהָ לְהִטְמָא לְקְרֹבִיו? עַד שִׁיִּסְתָּם הַגּוֹלָל [- כִּיטוּי הַקְּבֵר]. אֲבָל מֵאַחַר שֶׁנִּסְתָּם הַגּוֹלָל - הָרִי הֵם כְּשָׂאֵר כָּל הַמְּתִים, שָׂאֵם נִטְמָא בָּהֶם, לֹא־הֵן.

ט. אֲשֵׁתוֹ הַפְּסוּלָה, אִינוּ מִטְּמָא לָהּ; לְפִיכָף, מִי שֶׁשָּׂמְעָה שְׂמַת בַּעֲלָהּ וְנִשְׂאָתָה, וְכֹא בַּעֲלָהּ - שְׁנִיָּהּ אִין מִטְּמָאִין לָהּ, שֶׁהָרִי הִיא פְּסוּלָה לְשִׁנְיָהּ. אֲבָל מִטְּמָא הוּא לְאִמּוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא חָלְלָה [פְּסוּלָה לְכַהוֹנָן]; וְכֵן מִטְּמָא לְבָנוֹ וּלְבָתוֹ וּלְאֲחֵיו וּלְאֲחוֹתָיו, אִף עַל פִּי שֶׁהֵם פְּסוּלִין - אֲפֹלוּ הֵיוּ מְזוּרִים, מִטְּמָא לָהֶם.

י. אֲחוֹתוֹ הַנִּשְׁוָאָה - אִינוּ מִטְּמָא לָהּ, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא נִשְׁוָאָה לְכַהֵן, שְׁנָאָמַר: "וְלֹא־אֲחוֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוּבָה אֵלָיו, אֲשֶׁר לֹא הִיְתָה לְאִישׁ". "הַבְּתוּלָה", פְּרָט לְאֲנוּסָה וּמִפְתָּה; יְכוּל שָׂאִנִּי מוֹצִיא אִף הַבּוֹגְרָת, אוֹ מַכַּת עַץ [- נִשְׂרוּ בְּתוּלָה מִמַּחֲכָה]? - תִּלְמוּד לומר: "אֲשֶׁר לֹא הִיְתָה לְאִישׁ", מִי שֶׁהוֹיְתָה בְּיַד אִישׁ. "אֲשֶׁר לֹא הִיְתָה לְאִישׁ" - פְּרָט לְאֲרוּסָה, שָׂאִינוּ מִטְּמָא לָהּ, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲרוּסָה לְכַהֵן.

יא. נִתְגַּרְשָׁה אֲחוֹתוֹ מִן הָאֲרוּסִין - מִטְּמָא לָהּ, שְׁנָאָמַר: "הַקְּרוּבָה אֵלָיו", לְהִבְיָא אֶת הַמְּגַרְשָׁת מִן הָאֲרוּסִין.

יב. אֲחִיו וְאֲחוֹתוֹ מֵאִמּוֹ, אִינוּ מִטְּמָא לָהֶם, שְׁנָאָמַר: "וְלִבְנֵוֹ וּלְבָתוֹ וּלְאֲחֵיו וְלְאֲחוֹתוֹ" - מֵה בְּנוֹ הַרְאוּי לִירֶשְׁתּוֹ, אִף אֲחִיו וְאֲחוֹתוֹ הַרְאוּי לִירֶשְׁתּוֹ.

יג. הַסְּפֻקוֹת, אִינוּ מִטְּמָא לָהֶם, שְׁנָאָמַר: "לֵה יִטְמָא" - מִטְּמָא הוּא עַל הוֹדָאִי, וְאִינוּ מִטְּמָא עַל הַסְּפֵק. לְפִיכָף, הוֹלְדוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ, וְהֵבֵן שֶׁהוּא סֶפֶק בֵּן שְׂבָעָה לְאֲחֵרוֹן אוֹ בֵּן תְּשַׁעָה לְרֵאשׁוֹן, וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּהֶם - אִינוּ מִטְּמָא לָהֶם מִסְּפֵק. וְכֵן כָּל הַמִּתְגַּרְשָׁת סֶפֶק גְּרוּשִׁין אוֹ בְּגִט פְּסוּל - אִינוּ מִטְּמָא לָהּ.

יד. אִין הִכְהֵן מִטְּמָא לְאָבִיר מִן הַחַי מֵאֲבִיר, וְלֹא לְעֶצֶם מַעֲצָמוֹת אֲבִיר. וְכֵן הַמְּלַקֵּט עֲצָמוֹת אֲבִיר - אִינוּ מִטְּמָא לָהֶן, אִף עַל פִּי שֶׁהִשְׁדָּרָה קִימָתָה.

טו. נִקְטַע רֵאשׁוֹ שֶׁל אֲבִיר, אִינוּ מִטְּמָא לוֹ, שְׁנָאָמַר: "וְלֹא־אֲבִיר" - בְּזִמְן שֶׁהוּא שְׁלֵם, וְלֹא בְּזִמְן שֶׁהוּא חָסֵר. וְכֵן

עֲלֵיהֶם; אֲלֵא אֲחִיהֶם וְשָׂאֵר קְרוּבֵיהֶם לּוֹבְשֵׁין לְבָנִים וּמִתְעַטְפִּין לְבָנִים, וְאוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וְשׂוֹמְחִים שֶׁאֲבָדוּ שׁוֹנְאֵיו שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעֲלֵיהֶם הַפְּתוּב אוֹמַר: "הִלֵּא מִשְׁנֵאִידָּהּ, ה', אֲשֵׁנָא".

יא. הַמְּאֲבָד עֲצָמוֹ לְדַעַת - אִין מִתְעַסְקִין עִמּוֹ לְכָל דְּכָר, וְלֹא מִתְּאֲבָלִין עֲלָיו, וְלֹא מִסְּפִידִין אוֹתוֹ. אֲבָל עוֹמְדִין עֲלָיו בְּשׁוּרָה, וְאוֹמְרִין עֲלָיו בְּכַפַּת אֲבָלִים וְכָל דְּכָר שֶׁהוּא כְּבוֹד לְחַיִּים. וְאִיזָה הוּא הַמְּאֲבָד עֲצָמוֹ לְדַעַת? לֹא שֶׁעָלָה לְרֵאשׁ הַגֵּן, וְנִפְל וְנָתָּ; אֲלֵא הָאוֹמַר: 'הַרִינִי עוֹלָה לְרֵאשׁ הַגֵּן', וְרָאָה אוֹתוֹ שֶׁעָלָה מִיַּד דְּרָךְ פַּעַס, אוֹ שֶׁהִיא מְצַר [שְׂרוּי בַצֵּד], וְנִפְל וְנָתָּ - הָרִי זֶה בְּחֻקָּתָהּ שֶׁאֲבָד עֲצָמוֹ לְדַעַת. אֲבָל אִם רָאוּ אוֹתוֹ חֲנוּק וְתְלוּי בְּאֵילָן, אוֹ הָרוּג וּמְשַׁלְּף עַל גֵּב סִיפוֹ [חַרְבוֹ] - הָרִי זֶה בְּחֻקָּתָהּ כָּל הַמְּתִים, וּמִתְעַסְקִין עִמּוֹ, וְאִין מוֹנְעִין מִמֶּנּוּ דְּכָר.

הַלְכוֹת אֲבָל פְּרָק ב

א. אִלוּ שָׂאֵדָם חֵיב לְהִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶן דִּין תּוֹרָה: אִמּוֹ וְאָבִיו, בְּנוֹ וּבָתּוֹ, אֲחִיו וְאֲחוֹתוֹ מֵאֲבִיר. וּמִדְּכָרֵיהֶם - שִׁיתַּעֲבָל הָאִישׁ עַל אֲשֵׁתוֹ הַנִּשְׁוָאָה, וְכֵן הָאִשָּׁה עַל בַּעֲלָהּ, וּמִתְּאֲבָל עַל אֲחִיו וְעַל אֲחוֹתוֹ שֶׁהֵן מֵאִמּוֹ.

ב. אֲפֹלוּ הִכְהֵן, שָׂאִינוּ מִטְּמָא לְאֲחֵיו וְאֲחוֹתוֹ מֵאִמּוֹ, וְלֹא לְאֲחוֹתוֹ הַנִּשְׁוָאָה, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא מֵאֲבִיר - מִתְּאֲבָל הוּא עֲלֵיהֶן; וְאִם הִיְתָה אֲחוֹתוֹ זוֹ הַנִּשְׁוָאָה מֵאֲבִיר, הָרִי הוּא מִתְּאֲבָל עֲלֵיהֶן דִּין תּוֹרָה.

ג. בְּנוֹ אוֹ אֲחִיו הַכָּא מִן הַשְּׂפִחָה אוֹ מִן הַנְּכָרִית - אִינוּ מִתְּאֲבָל עֲלֵיהֶם כָּלָל. וְכֵן מִי שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה הוּא וּבְנָיו, אוֹ נִשְׁתַּחֲרַר [מֵעֲבֻדוֹת] הוּא וּבְנָיו - אִין מִתְּאֲבָלִין זֶה עַל זֶה. וְכֵן אֲשֵׁתוֹ אֲרוּסָה, אִינוּ מִתְּאֲבָל עֲלֵיהֶן וְלֹא אוֹנָן [אִין לוֹ דִּין אוֹנוֹן]; וְכֵן הִיא לֹא אוֹנָתָה וְלֹא מִתְּאֲבָלָתָה עֲלָיו.

ד. כָּל הַקְּרוּבִים שֶׁהוּא חֵיב לְהִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם - הָרִי זֶה מִתְּאֲבָל עִמָּהֶם [בְּאֲבֻלוֹתָם עַל קְרוּבֵיהֶם] בְּפָנֵיהֶם [בְּנוֹכַחֹתָם], מִדְּכָרֵי סוֹפְרִים. כִּיצַד? הָרִי שְׂמַת בֵּן בְּנוֹ, אוֹ אֲחִי בְּנוֹ, אוֹ אִם בְּנוֹ - חֵיב לְקַרֵּעַ בְּפָנֵי בְּנוֹ, וְלִנְהַג אֲבָלוֹת בְּפָנָיו; אֲבָל שְׂלֵא בְּפָנָיו, אִינוּ חֵיב. וְכֵן בְּשָׂאֵר הַקְּרוּבִים. ה. אֲשֵׁתוֹ הַנִּשְׁוָאָה - אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתְּאֲבָל עֲלֵיהֶן - אִינוּ מִתְּאֲבָל עִמָּה עַל שָׂאֵר קְרוּבֵיהֶן, אֲלֵא עַל אֲבִיהֶן וְעַל אִמָּהּ בַּלְבָּד; מִשּׁוּם כְּבוֹד אֲשֵׁתוֹ, נוֹהֵג אֲבָלוֹת עֲלֵיהֶם בְּפָנֵיהֶם. כִּיצַד? מִי שֶׁמְתָה חֲמוּתוֹ אוֹ חֲמִיר - כּוֹפֵה [הוֹפֵךְ] מִשְׁתּוֹ, וְנוֹהֵג אֲבָלוֹת עִם אֲשֵׁתוֹ בְּפָנֵיהֶן; אֲבָל שְׂלֵא בְּפָנֵיהֶן, אִינוּ נוֹהֵג אֲבָלוֹת. וְכֵן הָאִשָּׁה שְׂמַת חֲמִירָה אוֹ חֲמוּתָהּ - נוֹהֵגת אֲבָלוֹת בְּפָנֵי בַּעֲלָהּ. אֲבָל שָׂאֵר קְרוּבֵיהֶן - כְּגוֹן שְׂמַת אֲחִי אֲשֵׁתוֹ אוֹ בְּנָהּ, וְהָאִשָּׁה שְׂמַת אֲחִי בַּעֲלָהּ אוֹ בְּנוֹ - אִין מִתְּאֲבָלִין זֶה עִם זֶה. וְכֵן יִרְאֶה לִי, שָׂאֵם מִתָּה אֲשֵׁת בְּנוֹ אוֹ בַּעַל בָּתּוֹ, - אִינוּ חֵיב לְהִתְאַבֵּל עִמָּהֶן. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּהֶן.

ו. בְּמָה חֲמוּרָה מְצוֹת אֲבָל, שֶׁהָרִי הִכְהֵן נְדַחִית לוֹ הַטְּמָאָה מִפְּנֵי קְרוּבֵיו, כְּדִי שִׁיתַּעֲסֵק עִמָּהֶם וְיִתְאַבֵּל

קרוכיו - שְׁנֵאָמַר: "וְעַל כָּל נִפְשַׁת מֵת לֹא יָבֵא". הָאֵל לְמַדְתָּ, שֶׁהוּא חַיֵּב בְּ"לֹא יָבֵא", וְחַיֵּב בְּ"לֹא יִטְמָא". כִּיצַד? נִגַּע אוֹ נִשָּׂא, לוֹקָה אַחַת. נִכְנַס לְאֵהָל וְיָשַׁב שָׁם עַד שִׁמַּת עָלָיו הַמֵּת, אוֹ שִׁנְכַּס בְּשָׂדֶה [- מוֹרַכְבָּה כַעֲשֵׂי אַרְוֹן] תִּבְּחָה וּמִגְדֵּל [- אַרְוֹן] וּכְאֵה חִבְּרוּ וּפְרַע עָלָיו גַּג הַשָּׂדֶה, שֶׁהָרִי טְמֵאָה וּבִיָּאָה בְּאִיִן בְּאָחַד - לוֹקָה שְׁתַּיִם: מִשּׁוּם "לֹא יָבֵא", וּמִשּׁוּם "לֹא יִטְמָא".

ז. נִטְמָא מִקְדָּם, וְאַחַר כֵּן נִכְנַס לְאֵהָל - אִם הִתְרוּ בוֹ, לוֹקָה אֶף עַל הַבִּיָּאָה.

ח. כִּהֵן שִׁפְגַע בְּמַת מִצְוָה בְּדֶרֶךְ, הָרִי זֶה מִתְטַמָּא לוֹ; אִפְלוּ כִּהֵן גְּדוּל, חַיֵּב לְהִתְטַמָּא לוֹ וּלְקַבְּרוֹ. וְאִיזָה הוּא מַת מִצְוָה? זֶה אַחַד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁהִיָּה מְשַׁלֵּף בְּדֶרֶךְ, וְאִיִן לוֹ קוֹבְרִין. וְדַבְּרֵי זֶה, הִלְכָה מִפִּי הַקְּבֵלָה [מִמְשַׁרְע"ה]. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁהִיָּה הַכֵּהֵן לְבָדוֹ, וְאִיִן עִמּוֹ אַחַר, וְאִפְלוּ קָרָא שָׁם בְּדֶרֶךְ, וְאִיִן לוֹ עוֹנָה. אֲבָל אִם כְּשִׁיִּקְרָא אַחֲרֵים עוֹנִים אוֹתוֹ, אִיִן זֶה מַת מִצְוָה, אֲלֹא קוֹרָא לְאַחֲרֵים, וְיִבְאוּ וְיִתְעַסְקוּ בוֹ.

ט. הָיָה כִּהֵן וְנִזִּיר מִהִלְכִין בְּדֶרֶךְ, וּפְגַעוּ בְּמַת מִצְוָה - יִתְעַסֵּק בוֹ הַנִּזִּיר, שֶׁהָרִי אִיִן קָדְשָׁתוֹ קְדֻשַׁת עוֹלָם, וְאֵל יִטְמָא בוֹ הַכֵּהֵן, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא כִּהֵן הַדְּיוּט. הִיָּה כִּהֵן גְּדוּל וְכִהֵן הַדְּיוּט, יִטְמָא כִּהֵן הַדְּיוּט. וְכָל הַקְּוֹדֵם אֵת חִבְּרוּ, מִתְאַחַר בְּטְמֵאָה; וּסְגָן [שֶׁל כַּהֲנָן] עִם [כַּהֲנָן] - מִשּׁוּם מִלְחָמָה שִׁפְגַעוּ בְּמַת מִצְוָה - יִתְטַמָּא מִשּׁוּם מִלְחָמָה, וְאֵל יִתְטַמָּא הַסְּגָן.

י. נִשְׂיָא שְׁמַת - הַכֵּל מִתְטַמָּאִין לוֹ, אִפְלוּ כִּהֵנִים; עֲשׂוּהוּ בְּמַת מִצְוָה לְכָל, מִפְּנֵי שֶׁהַכֵּל חַיֵּבִין בְּכַבּוּדוֹ. וְכֵן הַכֵּל אוֹנְנִין עָלָיו.

יא. בְּנוֹת אֶהְרֹן לֹא הִזְהִירוּ עַל טְמֵאָת מַת, שְׁנֵאָמַר: "אֲמַר אֵל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהְרֹן" - "בְּנֵי אֶהְרֹן", וְלֹא בְּנוֹת אֶהְרֹן. וְכֵן הַחֲלָלִים [כַּהֲנִים פְּסוּלִים] מִתְרִין לְהִתְטַמָּא - שְׁנֵאָמַר: "בְּנֵי אֶהְרֹן", עַד שִׁהִיּוּ בְּכַהֲנִים.

יב. כִּהֵן קָטָן, הָרִי הַגְּדוֹלִים מוֹהָרִים שְׁלֹא יִטְמָאוּהוּ; וְאִם כֹּא לְהִתְטַמָּא מִעֲצָמוֹ - אִיִן בֵּית דִּין מִצְוִין עָלָיו לְהַפְרִישׁוֹ, אֲבָל אֲבִיו צָרִיף לְחַנְכוֹ בְּקִדְשָׁה.

יג. מַת תּוֹפֵשׂ אַרְבַּע אַמּוֹת שְׁלוֹ טְמֵאָה; וְכָל כִּהֵן שִׁנְכַּס לְתוֹף אַרְבַּע אַמּוֹת, מִכֵּין אוֹתוֹ מִפַּת מְרֻדוֹת. וְכֵן אִם נִכְנַס לְבֵית הַפָּרֶס [שֶׁדָּה שֶׁנֶּחֱרַשׁ בָּהּ קַבְרִין], אוֹ יִצָּא לְחוּצָה לְאַרְץ, אוֹ שִׁנְטַמָּא בְּדָם תְּבוּסָה, אוֹ בְּגוּלָל וּבְדוֹפֵק [- כִּיִּטְוִי הַקַּבְרִין] וּכְיִצָּא בָּהֶם - מִכֵּין אוֹתוֹ מִפַּת מְרֻדוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם אֲבוֹת שְׁל דְבְרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת טְמֵאָת מַת. אֲבָל אִם נִכְנַס לְבֵית הַקְּבֵרוֹת, לוֹקָה מִן הַתּוֹרָה.

יד. מִתֵּר לְכִהֵן לְהִתְטַמָּא בְּבֵית הַפָּרֶס אוֹ בְּחוּצָה לְאַרְץ לְדַבֵּר מִצְוָה, בְּזִמְנֵן שֶׁאִיִן שָׁם דֶּרֶךְ אֲלֹא הִיא - כְּגוֹן שֶׁהִלְךָ לְשֹׂא אִשָּׁה, אוֹ לְלַמַּד תּוֹרָה; אֶף עַל פִּי שֵׁישׁ שָׁם מִי שִׁילְמַדְנוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, לֹא מִן הַכֵּל אֲדָם זוֹכֵה לְלַמַּד. וְכֵן מִתְטַמָּא בְּטְמֵאָה שְׁל דְבְרֵיהֶם לְכַבּוּד הַבְּרִיּוֹת. כִּיצַד? אֲבָל שֶׁהִלְךָ לְבֵית הַפָּרֶס, הַכֵּל הוֹלְכִין אַחֲרָיו לְנַחְמוֹ שָׁם. וְכֵן

שְׁאָר הַקְּרוּכִים. הַטְּמֵאָה לְקְרוּכִים דְּחוּיָהּ הִיא, וְלֹא הַתֵּרָה לְכָל [- לְכָל חוּץ]. לְפִיכֵן, אֲסוּר לְכִהֵן לְהִתְטַמָּא לְמַת, אִפְלוּ בְּעַת שִׁמְתֻטְמָא לְקְרוּכִיו - שְׁנֵאָמַר: "לֹה יִטְמָא", אִיִנוּ מִתְטַמָּא לְאַחֲרֵים עִמָּה; שְׁלֹא יֵאמַר: 'הוֹאִיל וְנִתְטַמָּאתִי עַל אֲבִי, אֲלֶקֶט עֲצָמוֹת פְּלוּנִי', אֲגַע בְּקַבֵּר פְּלוּנִי. לְפִיכֵן, כִּהֵן שְׁמַת לוֹ מַת - צָרִיף לְהִזְהֵר וּלְקַבְּרוֹ בְּסוּף בֵּית הַקְּבֵרוֹת, כְּדֵי שְׁלֹא יִכְנַס לְבֵית הַקְּבֵרוֹת, וְלֹא יִתְטַמָּא בְּקְבֵרוֹת אַחֲרֵים כְּשִׁיִּקְבֵּר מִתּוֹ.

יום חמישי

הלכות אכל פֶּרֶק ג

א. כָּל כִּהֵן שִׁנְטַמָּא לְמַת, חוּץ מִשְׁשָׁה מֵתִים הַמְפְּרָשִׁים בְּתוֹרָה אוֹ אֲשֵׁתוֹ, בְּעֵדִים וְהִתְרָאָה - הָרִי זֶה לוֹקָה, שְׁנֵאָמַר: "לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמּוּיוֹ". וְאַחַד הַנוֹגַע בְּמַת אוֹ הַמְּאָהִיל אוֹ הַנוֹשֵׂא, וְאַחַד הַמֵּת אוֹ שְׁאָר הַטְּמֵאָוֹת הַפּוֹרְשׁוֹת מִן הַמֵּת - שְׁנֵאָמַר: "לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא". וְכַבֵּר פְּרִשְׁנוּ בְּהִלְכוֹת טְמֵאָת מַת, כָּל הַדְּבָרִים הַמְטַמָּאִים מִן הַמֵּת, מִן הַתּוֹרָה אוֹ מִדְּבְרֵיהֶם.

ב. וְכֵן אִם נִגַּע הַכֵּהֵן בְּקַבֵּר, לוֹקָה. אֲבָל נוֹגַע הוּא בְּכַבְּדִים שִׁנְגַעוּ בְּמַת, אֶף עַל פִּי שִׁמְתֻטְמָא בָּהֶם טְמֵאָת שְׁבָעָה.

ג. וְכֵן אִם נִכְנַס לְאֵהָל טְמָא שִׁנְכַּסְסָה לוֹ הַטְּמֵאָה - לוֹקָה, אֶף עַל פִּי שֶׁעֲצָמָה שְׁל טְמֵאָה בְּבֵית אַחַר. וְכַבֵּר בְּאַרְנוּ כָּל הָאֵהָלִים שֶׁתִּפְנַס לָהֶם הַטְּמֵאָה, אוֹ שִׁתְּצֵא מֵהֶם, וְדִין הַסְּכָכוֹת [עַנְפִּים הַמְּאֹהִילִים] וְהַפְּרַעוֹת [אֲבָנִים הַמְּאֹהִילִים], וְכָל הַדְּבָרִים הַמְּבִיאִין אֵת הַטְּמֵאָה, וְהַחוּצָצִין בְּפִנֵּי הַטְּמֵאָה, וְאִיזָה מֵהֶם דִּין תּוֹרָה, וְאִיזָה מֵהֶם מִדְּבְרֵיהֶם - הַכֵּל בְּהִלְכוֹת טְמֵאָת מַת. וְשָׁם בְּאַרְנוּ, שְׁאִיִן הַגּוֹיִם מִטְּמָאִין בְּאֵהָל, וּלְפִיכֵן קְבֵרוֹתֵיהֶם טְהוּרִים, וּמִתֵּר לְכִהֵן לְהִכְנִס לָשָׁם, וְלְדֶרֶךְ עַל קְבֵרוֹתֵיהֶם; וְאִיִנוּ אֲסוּר אֲלֹא שִׁיַּעַב בְּטְמֵאָה אוֹ יִשְׂאָנָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ שָׁם.

ד. כִּהֵן שִׁנְכַּס לְאֵהָל הַמֵּת אוֹ לְבֵית הַקְּבֵרוֹת בְּשִׁנְגָּה, וְאַחַר שִׁיַּדַע הִתְרוּ בוֹ - אִם קָפַץ וְיָצָא, פְּטוּר; וְאִם יָשַׁב שָׁם כְּדֵי הַשְׁתַּחֲוֶיָה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּעִנְיַן טְמֵאָת מִקְדָּשׁ, הָרִי זֶה לוֹקָה. נִכְנַס וְיָצָא, וְחִזַּר וְנִכְנַס וְיָצָא - אִם הִתְרוּ בוֹ עַל כָּל פַּעַם וּפַעַם, לוֹקָה עַל כָּל פְּנִיסָה וּכְנִיסָה. וְכֵן אִם נִגַּע בְּמַת וְהִתְרוּ בוֹ וּפְרַשׁ, וְחִזַּר וְנִגַּע וְהִתְרוּ בוֹ - אִפְלוּ מָאָה פְּעָמִים - לוֹקָה עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. הִיָּה נוֹגַע וְלֹא פְּרַשׁ, אוֹ שֶׁהִיָּה עוֹמֵד בְּבֵית הַקְּבֵרוֹת וְנִגַּע בְּמֵתִים אַחֲרֵים - אֶף עַל פִּי שֶׁהִתְרוּ בוֹ בְּמָה פְּעָמִים, אִיִנוּ לוֹקָה אֲלֹא אַחַת; שֶׁהָרִי הוּא מְחַלֵּל וְעוֹמֵד כָּל זִמְנֵן שְׁלֹא פְּרַשׁ.

ה. הַמְטַמָּא אֵת הַכֵּהֵן - אִם הָיָה שִׁנְיָהֶם מְזִידִין - לוֹקָה הַכֵּהֵן, וְזֶה שִׁטְמָאוֹ עוֹבֵר עַל "וְלִפְנֵי עֵוֹר לֹא תִתֵּן מְכַשֵּׁל". הִיָּה הַכֵּהֵן שׁוֹגֵג, וְזֶה שִׁטְמָאוֹ מְזִיד - הָרִי זֶה שִׁטְמָאוֹ לְלוֹקָה.

ו. כִּהֵן גְּדוּל אִיִנוּ מִתְטַמָּא לְקְרוּכִים, שְׁנֵאָמַר: "לְאֲבִיו וְלֵאִמּוֹ לֹא יִטְמָא"; וְכֵן אִיִנוּ נִכְנַס עִם הַמֵּת בְּאֵהָל, אִפְלוּ

ומזמנין עליו; וחיבב בכל מצוות האמורות בתורה, חוץ מתשמיש המטה. נקבר המת - הרי זה מתר לאכל בשר, ולשתות יין מעט כדי לשרות אכילה שבמעיו, אבל לא לרוות.

ז. אין משהין את המת, אלא מדחין [ממהרים] מלתו מיד; וכל המדחה מלתו, הרי זה משבח. ועל אביו ועל אמו, הרי זה מגנה.

ח. היה ערב שבת, או ערב יום טוב, או שהיו גשמים מזלפין על המטה - מתר; שלא מהר אלא לכבוד אביו ואמו. וכל המלין את מתו - עובר בלא תעשה, אלא אם כן הלינו לכבודו ולהשלים צרכיו.

ט. האכל ביום ראשון בלבד אסור להניח תפלין, ולאכל משלו, וחיבב ליטב על מטה כפוייה (- הפוכה). ובשאר ימי האכל מתר לו לאכל משלו, וליטב על גבי מפך [מצע גס] או קרקע, ומניח תפלין.

י. ומנין שהוא אסור בראשון להניח תפלין? שהרי נאמר ליחזקאל: "פארך חבוש עליך", מכלל, שכל העם אסורין. ונאמר לו: "ולחם אנשים לא תאכל" - מכלל, שכל העם אוכלין משל אחרים ביום ראשון, ואסורין לאכל משל עצמן.

הלכות אבל פרק ה

א. אלו דברים שהאבל אסור בהם ביום הראשון מן התורה, ובשאר שבועת ימי האבל מדברייהם: אסור לספור, ולכבס, ולרחץ, ולסוף, ולשמש מלתו, ולנעל את הסנדל, ולעשות מלאכה, ולקרות בדברי תורה, ולקוף את המטה, ולפרע (- לגלות) את ראשו, ולשאל שלום; הכל - אחד עשר דבר.

ב. ומנין שהאבל אסור בתספורת? שהרי הזהיר בני אהרן: "ראשיכם אל תפרעו" - מכלל, שכל המתאבל אסור לספור שערו, אלא מגדל פרע. וכשם שאסור לגלח שער ראשו, כך אסור לגלח שער זקנו, וכל שער שיש בו - אחד המגלח [את האחוריים], ואחד המתגלח. היה מגלח, ושמע שמת אביו - משלים תגלחת שערו, אחד המגלח ואחד המתגלח. וכן אסור לגלח שפה [- שפם], ולטל צפרניו בכלי; אבל בשניו, או שנטל צפרן בצפרן, מתר.

ג. ומנין שהאבל אסור לכבס בגדיו, ולרחץ גופו, ולסוף? שנאמר: "התאבלי נא, ולבשי נא בגדי אבל, ואל תסוכי שמן"; ורחיצה בכלל סיכה - שהרחיצה קודמת לסיכה, שנאמר: "ורחצת וסכת". וכשם שהאבל אסור בכבוס בגדים, כך אסור ללבש בלים לבנים ונדשים ומגהצין.

ד. אסור לסוף מקצת גופו, ככל גופו; ואם להעביר את הנהמא, מתר. וכן ברחיצת מקצת גופו בחמין; אבל בצונן רוחץ פניו ידיו ורגליו, אבל לא כל גופו.

ה. מנין לאבל שאסור בתשמיש המטה? שנאמר: "וינחם דוד את בת שבע אשתו, ויבא אליה וישכב עמה"; מכלל, שהיה אסור מקדם. וכן לא ישא האבל אשה, ולא תנשא

מדלגין [דורכים] על גבי ארונות של מתים לקראת מלכים - ואפלו מלכי גוים, כדי להבחין בינם לבין מלכי ישראל כשיחזרו כבודם למקומם. וכן כל פיוצא בזה. וכן מטמא בטמאה של דבריהם לדון עם הגוים ולערער עמהם, מפני שהוא מציל מידם. וכן כל פיוצא בזה.

הלכות אבל פרק ד

א. מנהג ישראל במתים ובקבורה, כך הוא: מאמצין [סוגרים] עיניו של מת, ואם נפתח פיו - קושרין את לחייו; ופוקקין נקביו אחר שמדיחין אותו, וסכין אותו במיני גשמים, וגוזזין שערו. ומלבישין אותו בתכריכין תפורין של פשתן לבנים, ולא יהיו דמיהם יקרים; ונהגו חכמים בסודר שזה זור, שלא לביש את מי שאין לו. ומכסין פני המת, שלא לביש את העניים שפניהם משחרין ברעב.

ב. ואסור לקבר בתכריכין של משי ובבגדים המזוהבין המרקמין, אפלו לנשיא שבישראל; שזו גסות רוח והשחתה, ומעשה גוים. וסוכלין [- נושאים] את המת על הכתף, עד בית הקברות.

ג. ונושאי המטה אסורין בנעילת הסנדל - שמא תפסק רצועה מסנדלו של אחד מהם, ונמצא מתעכב מן המצוה.

ד. וחופרין בעפר מערות, ועושין כוף בצד המערה; וקוברין אותו בו ופניו למעלה, ומחזירין העפר והאבנים עליו. ויש להם [- מותר] לקבר בארון של עץ. והמלוין את המת אומרין לו: 'לך בשלום', שנאמר: "ואתה תבוא אל אבותיך בשלום". ומציינין [- מסמנים] את הקברות, ובזינין נפש [- מצבה] על הקבר; והצדיקים, אין בונים להם נפש על קברותיהם - דבריהם הם זכרונם. ולא יפנה אדם לבקר הקברות.

ה. הגוסס, הרי הוא פחי לכל דבר; אין קושרין לחייו, ואין פוקקין נקביו, ואין מניחין כלי מתכות וכלי מקר על טבורו שלא יתפח, ולא סכין אותו, ולא מדיחין אותו, ולא מטילין אותו על החול ולא על המלח - עד שעה שישמתי; והנוגע בו, הרי זה שופך דמים. למה זה דומה? לגר שטופסוף - כיון שישנוע בו אדם, וככה. וכל המאמץ עיניו עם ציאית נפש, הרי זה שופך דמים; אלא ישקה מעט, שמא נתעלף. וכן אין קורעין עליו, ולא חולצין כתף, ולא מספידין, ולא מכניסין עמו ארון ותכריכין בפית - עד שימות.

ו. מי שמתו משל לפניו, אוכל בפית אחר; אין לו פית אחר, עושה מחיצה ואוכל; אין לו דבר לעשות מחיצה, מחזיר פניו ואוכל. ובין כך ובין כך, אינו מסב ואוכל, ולא אוכל בשר, ואינו שותה יין, ואינו מברך [המוציא], ואינו מזמן [ברכת המזון], ואין מברכין עליו, ואין מזמנין עליו [לא מצטרף לזימון], ופטור מקרית שמע, ומן התפלה, ומן התפלין, ומכל מצוות האמורות בתורה. בשבת - מסב, ואוכל בשר, ושותה יין, ומזמן, ומברך, ומברכין עליו.

לכפות את פלן. ואפלו חמשה אחים, ומת אחד מהן - פלן כופין את כל מטותיהן. המטה המיוחדת לכלים או למעות, אינו צריך לכפותה. דרנש [מיטת עור], אינו צריך לכפותו; אלא מתיר את קרביטיו [רצועותיו], והוא נופל מאליו. מטה שנקליטיה [קורסיה] יוצאין ממנה, שהרי אי אפשר להפכה - זקפה ודיו. הפך כל מטותיו, והיה הוא ישן על גבי מטות אחרים, או על גבי פסא, או על גבי ארון, או על גבי קרקע - לא יצא ידי חובתו; אלא ישן על גבי מטה הפפויה.

ט. מנין לאבל שאסור בפריעת הראש? שהרי נאמר ליחזקאל: "לא תעטה על שפם"; מפלל, ששאר האבלים חביבין בעטיפת הראש. והסודר שמכסה בו ראשו, עוטה ממקצתו מעט על פיו, שנאמר: "ועל שפם יעטה", ותרגם אונקלוס הגר: "כאבלא יתעטף".

כ. ומנין שהאבל אסור בשאלת שלום? שנאמר: "האנק דם". כל שלשה ימים הראשונים - מי שנתן לו שלום, אינו מחזיר לו, אלא מודיעו שהוא אבל. ומשלשה ועד שבועה - מי ששאל בשלומו, מחזיר לו שלום. ומשבועה ועד שלשים, שואל בשלום אחרים; אבל אחרים אין שואלין בשלומו, עד לאחר שלשים יום. ועל אביו ועל אמו - אין שואלין בשלומו, עד לאחר שנים עשר חדש. אם בשאלת שלום נאסר האבל - קל וחמר שהוא אסור להרבות דברים ולשחק, שנאמר: "דם". ולא יאחז תינוק בידו, שלא יביאנו לידי שחוק; ולא יכנס למקום שמחה, כגון בתי המשתאות וכיוצא בהן.

יום שישי

הלכות אבל פקו ו

- א.** מדברי סופרים, שיהיה האבל נוהג במקצת דברי אבלות, כל שלשים יום. ומנין סמכו לשלשים יום? שהרי הוא אומר: "ובכחה את אביה ואת אמה ירח ימים"; מפלל, שהאבל מצטער כל שלשים יום.
- ב.** ואלו דברים שהאבל אסור בהן כל שלשים יום: אסור בתספורת, ובגהוץ, ובגשוואין, ובשמחת מרעות [סעודת חברים], ולילף בסחורה ממדינה למדינה - הכל חמשה דברים.
- ג.** בתספורת כיצד? כשם שאסור לספר כל שער גופו, או לגלח שפמו, או לקץ צפרניו בכלי, כל שבועה - כך אסור כל שלשים. כמה דברים אמורים? באיש; אבל האשה - מתרת בנטילת שער לאחר שבועה, והאיש עד שלשים יום. ועל אביו ועל אמו - חביב לגדל שערו עד שישלח פרע [שער רב], או עד שייגערו בו חביריו.
- ד.** וכן אסור ללבש בליים לבנים חדשים ומגהצין כל שלשים, אחד האיש ואחד האשה. היו צבועין ומגהצין, מתרין; וכן אם לא היו חדשים - אף על פי שהן לבנים ומגהצין, מתרין. וכלי פשתן, אין בהם משום גהוץ. ולאחר שלשים יום, מתר בגהוץ, אפלו על אביו ועל אמו.

האשה, אף על פי שאין משמשין מטתם. ומתר להתיחד עם אשתו, אף על פי שהוא אסור בתשמיש.

ו. מנין שהאבל אסור בנעילת הסנדל? שהרי נאמר ביחזקאל: "ונועליך תשים ברגליך"; מפלל, שכל העם אסורין. היה בא בדרך, נועל והולך; וכשיכנס ממדינה [לעיר], חולץ מנועליו.

ז. רמז לאבל שאסור בעשיית מלאכה - זה שנאמר: "והפכתי חגיכם לאבל"; מה חג אסור בעשיית מלאכה, אף אבל אסור בעשיית מלאכה. וכשם שהוא אסור בעשיית מלאכה - כך הוא אסור לשא ולתן בסחורה, ולילף ממדינה למדינה בסחורה.

ח. כל שלשה ימים הראשונים, אסור בעשיית מלאכה, אפלו היה עני המתפרנס מן הצדקה. מכאן ואילף, אם היה עני - עושה בצנעה בתוך ביתו, והאשה טוהה בפלף בתוך ביתה.

ט. שני אחים או שני שותפין שהיו בהנות אחת, וארע אבל לאחד מהן - נועלין את הננות כל שבועה.

י. אפלו דברים המתרין לעשותן בחלו של מועד, אסור לאבל לעשותם בידו בימי אביו; אבל אחרים עושים לו. כיצד? היו [זקוקים] יתיו להפך [לפני דריכתם], וכדיו [של שמו] לגוף [לפקוק], ופשתנו לעלות מן המשרה [במים], וצמרו מן הירה [קערת צבן] - שוכר אחרים לעשותן לו, כדי שלא יאבדו. ומרבצין לו שדהו משתגיע עונת המים.

יא. האריסין [פועלים באדמה תמורת יבול] והחכירין [שוכרים אדמה בדמי יבול] שלו והקבלנין [שוכרים בכסף], הרי אלו יעשו כדרכן. אבל החמירין והגמלין בבהמות שלו, והספנין בספינה שלו - הרי אלו לא יעשו; ואם היו מחמירין או משפירין מקדם לזמן קצוב, הרי אלו יעשו.

יב. שכיר יום, אפלו בעיר אחרת - לא יעשה לו.

יג. האבל שהיתה מלאכת אחרים בידו, בין בקבלנות בין שאינה בקבלנות - לא יעשה. היתה מלאכתו ביד אחרים - בביתו, לא יעשו; בבית אחר, עושין.

יד. היה לו דין עם אדם, אינו תובע אותו כל שבועת ימי האבלות. ואם היה דבר אבד, עושה שליח; כנה הורו הגאונים.

טו. מנין שהאבל אסור בדברי תורה? שהרי נאמר ליחזקאל: "האנק דם".

טז. אסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, ולשנות במשנה ובמדרש ובהלכות ובהגדות. ואם היו רבים צריכין לו, מתר; ובלבד שלא יצמיד תרגמן, אלא ילחש לאחר בצדו, וזה שבצדו אומר לתרגמן, והתרגמן משמיע לרבים.

יז. ומנין שאין האבל יושב על המטה? שנאמר: "ויוקם המלך ויקרע את בגדיו, וישכב ארצה".

יח. וחיב לכפות את המטה כל שבועה. ולא מטתו בלבד הוא כופה, אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה; אפלו עשר מטות בעשרה בתים ובכעשר עירות - חיב

יום שמועתו הקרובה, כיום הקבורה. אבל אם הגיעה לו השמועה אחר השלשים - הרי זו שמועה רחוקה, ואינה נהגת אלא יום אחד בלבד; ואינו קורע. וכאלו יום השמועה הוא יום שביעי ויום שלשים, ומקצת היום ככלו.

ב. כיצד מקצת היום ככלו? כיון שנהג אבלות שעה אחת - כאלו נהג כל היום כלו, ומתר לנעל ולרחץ ולסוף ולגלח בשאר היום; וכן הוא מתר בכל הדברים.

ג. מי שבאה לו שמועה קרובה בתוך הרגל או ביום השבת, ולאחר השבת או אחר הרגל נעשת רחוקה - עולה לו; ואינו נוהג לאחר הרגל או לאחר השבת, אלא יום אחד בלבד, ומקצת היום ככלו, כמו שבארנו.

ד. מי שמת לו קרוב, ולא ידע עד שבא - אם היה במקום קרוב שהוא מהלך עשר פרסאות, שאפשר שיבוא ביום אחד - אפלו בא ביום השביעי; אם מצא מנחמים אצל גדול הבית - אף על פי שנגערו לעמד - הואיל ומצא מנחמים, עולה לו, ומונה עמהם תשלום שלשים יום; ואם לא מצא מנחמים, מונה לעצמו. וכן אם היה במקום רחוק - אפלו בא ביום שני, מונה לעצמו שבועה ושלשים מיום שבא.

ה. האבל, בשלשה ימים הראשונים - אינו הולך אפלו לבית אבל אחר; מכאן ואילך - הולך, ואינו יושב במקום המנחמין, אלא במקום המתנחמין. ולא יצא למקום אחר מפתח ביתו כל שבת הראשונה; שניה - יוצא, ואינו יושב במקומו; שלישית - יושב במקומו, ואינו מדבר בדרבו; רביעית - הרי הוא ככל אדם.

ו. כהן גדול - חייב בכל דברי אבלות, אלא שאסור לו לקרע בגדיו למעלה, ולגדל פצע, ולצאת אחר המטה. וכל העם באין לנחמו לביתו. וכשמכריז [מאכילין] אותו [ביום הראשון לאבלו] - כל העם מסבין על הארץ, והוא מסב על הספסל. ואומרין לו כשמנחמין אותו: 'אנו כפרתך', והוא אומר להם: 'תמכרכו מן השמים'; ואם רצה לנחם אחרים - הממנה [סגן הכהנים] ממצעו בתוך העם, ואומר להם: 'תנחמו'.

ז. וכן המלך חייב בכל דברי אבלות, אלא שאינו יוצא מפתח פלטרין [ארמון] שלו אחר מתו, ואין צריך לומר אחר מתים אחרים, ואינו מנחם אבלים. ולא יצא דוד אחר אבנו, אלא להודיע לעם שלא נהרג ברצונו.

ח. אין אדם נכנס למלך לנחמו, אלא עבדיו, ומי שנתן לו רשות להכנס; ואין להם רשות לדבר לו תנחומין, אלא כפי מה שירשה אותן. וכשמכריז אותו - כל העם מסבין על הארץ, והוא מסב על הדרגש.

הלכות אבל פרק ח

א. אבל חייב לקרע על מתו - שגאמר: "ויבגדיכם לא תפרמו, ולא תמתו", הא אחר חייב לפרם. ואין קריעה אלא מעמד, שגאמר: "ויגם המלך ויקרע את בגדיו". ומהיכן

ה. בנשואין כיצד? אסור לשא אשה כל שלשים יום; ומתו לארש אפלו ביום המיתה. ומי שמתה אשתו - אם כבר קדם מצות פריה ורביה, וגיש לו מי שישמשנו, ואין לו בנים קטנים - הרי זה אסור לשא אשה אחרת, עד שיעברו עליו שלשה רגלים. אבל מי שלא קדם מצות פריה ורביה, או שקדם וגיש לו בנים קטנים, או מי שאין לו מי שישמשנו - הרי זה מתו לארש ולכנס מיד; ואסור לו לבוא עליה עד שלשים יום. וכן האשה שהיתה אבלה, לא תבעל עד שלשים יום.

ו. שמחת מרעות שהיה חייב לפרע אותה, מתר לעשותה מיד לאחר שבועה. אבל אם אינו חייב לפרעה - אסור להכנס לה עד שלשים יום.

ז. בפה דברים אמורים? בשאר מתים; אבל על אביו ועל אמו - בין כף ובין כף - לא יכנס לשמחת מרעות עד שנים עשר חדש.

ח. על כל המתים בלן - מתו לילה בסחורה לאחר שלשים יום. ועל אביו ועל אמו - עד שיגערו בו חבריו, ויאמרו לו: 'לך עמו'.

ט. על כל המתים בלן - רצה, ממעט בעסקו; רצה, אינו ממעט. על אביו ועל אמו, ממעט בעסקו.

י. ההולך במקום למקום - אם יכול למעט בעסקו, ממעט; ואם לאו, יקנה צרכי הדרך ודברים שיש בהם חיי נפש.

יא. מי שהיה בעלה צלוב [- תלוין] בעיר, או אשתו צלובה, או אביו ואמו - אסור לו לשכך באותה העיר, עד שיכלה הבשר. ואם הייתה עיר גדולה כאנטוכיא [- שם עיר], יש לו לשכך בצד האחר שאינן צלובין בו.

יב. יום שביעי - מקצתו ככלו, והוא עולה לכאן ולכאן; לפיכך, מתו לכבס ולרחץ ולעשות שאר הדברים, ביום שביעי. וכן יום שלשים - מקצתו ככלו, ומתו לספר ולגהץ ביום שלשים.

יג. מי שתכפוהו אביליו [נפטר לז קרובים בזה אחר זה] - הכביד [- גדל מאוד] שערו, מקל בתער, לא במספרים; ומכבס כסותו במים, אבל לא בנתר [מין מלח] ולא בחול; ורחץ כל גופו בצונן, אבל לא בתמין. וכן מי שתכפוהו אביליו, ובא ממדינת הים, ומבית השביה, או שיצא מבית האסורים, או שהיה מנדה והתר, או שהיה מדר ונשאל על נדו והתר, וכל היוצא משמאה לטהרה - הרי אלו מגלחין בימי אבלם, הואיל ותכף אותם אבל אחר אבל ולא מצאו פנאי.

הלכות אבל פרק ז

א. מי שבאה לו שמועה שמת לו קרוב [שחייב באבלו] - אם בתוך שלשים יום הגיעה השמועה, אפלו ביום שלשים עצמו - הרי זו שמועה קרובה; וחייב לנהג שבועת ימי אבלות מיום שהגיעה השמועה, וקורע, ומונה שלשים יום לאסור התספרת, עם שאר הדברים. כללו של דבר -

עד טבורו; הגיע לטבורו, מרחיק שלש אצבעות [מהקרע הקודם] וקורע. נתמלא מלפניו, מחזירו לאחוריו; נתמלא מלמעלה, הופכו למטה.

יא. אמרו לו: 'מת אביו', וקרע, ואחר שבעה מת בנו והוסיף - התחתון מתאחה, והעליון אינו מתאחה, כמו שיתבאר. אמרו לו: 'מת בנו' וקרע, ואחר שבעה מת אביו - אינו מוסיף, אלא קורע קרע אחר; שאין אביו ואמו בתוספת.

שבת קודש

הלכות אבל פרק ט

א. כל הקרעים שקורע אדם על שאר קרוביו - שולל [תופר תפירה חלשה] הקרע לאחר שבעה, ומאחה [תפירה חזקה] לאחר שלשים; ועל אביו ועל אמו - שולל לאחר שלשים, ואינו מאחה לעולם. והאשה קורעת ושוללת מיד, אפלו על אביה ועל אמה, מפני הנגיעות.

ב. כדרך שקורע אדם על אביו ועל אמו - כך הוא חייב לקרע על רבו שלמדו תורה, ועל הנשיא [ראש הסנהדרין], ועל אב בית דין, ועל רב הצבור שנהרג, ועל ברפת השם, ועל ספר תורה שנושרף, ועל ערי יהודה, ועל ירושלים, ועל המקדש.

ג. כל אלו הקרעים - קורע עד שמגלה את לבו, ואינו מאחה לעולם. ואף על פי שאין מתאחז - מתר לשלל, למלל, וללקטן [תפירות חלשות], ולעשותן כמין סלמות; לא אסרו אלא באחוי אלכסנדרים בלבד [תפירה חזקה]. וכל הקורע מתוך השלל או המלל או הלקוט, לא עשה כלום; אבל קורע הוא מתוך האחוי האלכסנדרים. אפלו הפך הפלי [הבגד], ונעשת שפתו למטה - לא יאחה.

ד. וכשם שהמוכר אסור לאחותו, כך הלוקח. לפיכך, המוכר צריך להודיע ללוקח, שקרע זה אינו מתאחה.

ה. ומנין שקורע על רבו, כדרך קרע אביו? שנאמר: "והוא מצעק: אבי אבי רכב ישראל ופרשיו! ולא ראהו עוד. ויחזק בכגדיו, ויקרעם לשנים קרעים", מכאן שחייב להבדיל [לקרוע] השפה [העליונה של הבגד].

ו. ומנין שקורעין על הנשיא, ועל אב בית דין, ועל שמועה שבאה שנהרג רב צבור? שנאמר: "ויחזק דוד בכגדיו, ויקרעם; וגם כל האנשים אשר אתו. ויספדו, ויככו, ויצמו עד הערב, על שאול" - זה נשיא, "ועל הונתן בנו" - זה אב בית דין, "ועל עם ה' ועל בית ישראל" - כי נפלו בחרב" - זו שמועה הרעה.

ז. ומנין שקורעין על ברפת השם? שנאמר: "ויבא אלגקים בן חלקיה אשר על הבית ושכנא הספר ויואח בן אסף המזכיר, אל חזקיהו - קרועי בגדים". אחד השומע, ואחד השומע מפני שומע - חייב לקרע.

ח. והעדים אין חייבין לקרע כשיעידו בבית דין, שפכרו קרעו בשעה ששמעו.

ט. ומנין שקורעין על ספר תורה שנושרף? שנאמר: "וייהי

קורע? מלפניו; והקורע מאחוריו או מן הצדדין או מלמטה, לא יצא ידי חובת קריעה - אלא כהן גדול בלבד, שהוא פורם מלמטה.

ב. כמה שעור הקרע? טפח. ואין צריך להבדיל [לקרוע] שפת הבגד [למעלה], ומתיר לו לקרע בכלי. ויש לו לקרע בפנים, שלא בפני אדם; לפיכך, יש לו להכניס ידו בפנים, וקורע [בגד העליון] בצנעה. ואינו חייב לקרע אלא בגד העליון בלבד.

ג. וכל שבעת ימי אבלות, הקרע לפנים; ואם בא להחליף - מחליף, ואינו קורע קרע אחר; שכל קרע שאינו בשעת חמום [צער המיתה], אינו קרע. במה דברים אמורים? בשאר המתים, חוץ מאביו ואמו. אבל על אביו ועל אמו - קורע עד שמגלה את לבו, ומבדיל שפת הבגד, ואינו קורע בכלי אלא בידו, מבחוץ בפני כל העם. וקורע את כל הבגדים שעליו; ובגד הוצעה הדבוק לבשרו, אינו מעכב. ואם החליף בגד אחר, חייב לקרע כל שבעה. וכן על אביו ועל אמו - חולץ כתפו ומוציא זרועו מן החלוק, עד שיתגלה כתפו וזרועו; והולך כך לפני המטה. ואחר שיקבר אביו או אמו, אינו חייב לחלץ.

ד. קורעין לקטן [קריעה], מפני עגמת נפש [שיבכו הרואים]. וחולה שמת לו מת - אין מקרעין לו, ולא מודיעין לו, שלא תטרף דעתו עליו, ומשתקין את הנשים מפניו.

ה. וקורע אדם על חמיו ועל חמותו, מפני כבוד אשתו; וכן היא קורעת על חמיה ועל חמותה, מפני כבוד בעלה. **ו.** מי שאין לו חלוק לקרע, וננדמן לו חלוק - בתוך שבעה, קורע; לאחר שבעה, אינו קורע. ועל אביו ועל אמו - אפלו לאחר שבעה - קורע, כל שלשים יום. וכל היוצא בבגד הקרוע לפני מתים, כלומר שהוא קרע עתה עליהם - הרי זה גונב דעת הפריות, וזולל בכבוד החיים והמתים.

ז. האומר לחברו: 'השאלני חלוקה, ואבקר את אבי שהוא חולה', והלך, ומצאו שמת - קורע, ומאחה [תופר חזק] לו את חלוקו, ונותן לו דמי קרעו. ואם לא הודיעו שהוא מבקר בו חולה, הרי זה לא יגע בו.

ח. מי שהיה לו חולה בתוך ביתו, ונתעלף, וסבור שמת, וקרע, ואחר כך מת - אם מת בתוך כדי דבור, אינו חוזר וקורע; ואם לאחר כדי דבור מת, חוזר וקורע קרע אחר. וכן מי שאמרו לו: 'מת אביו', וקרע, ואחר כך נמצא בנו - אם בתוך כדי דבור נודע לו אמתת הדבר, יצא ידי קריעה; ואם אחר כדי דבור - לא יצא, וחייב לקרע קרע אחר.

ט. מי שמתו לו מתים הרבה כאחד, קורע קרע אחד לכלן. היה בכללן אביו או אמו - קורע על כלן קרע אחד, ועל אביו ועל אמו קרע אחר.

י. מי שמת לו מת וקרע עליו, ואחר כך מת לו מת אחר - אם בתוך שבעה, קורע קרע אחר; ואם לאחר שבעה, מוסיף על הקרע הראשון כל שהוא. מת לו מת שלישי אחר שבעה של שני, מוסיף כל שהוא. וכן מוסיף והולך.

על פי שלא נשתיר לו אלא יום אחד, חוזר וכופה אותן במוצאי שבת.

ג. הרגלים, וכן ראש השנה ויום הכפורים - אין דבר מדברי אבות נוהג בהן. וכל הקובר את מתו אפלו שעה אחת קדם הרגל או קדם ראש השנה ויום הכפורים - בטלה ממנו גזרת שבועה. נמצא מונה לאחר ראש השנה ויום הכפורים שלשה ועשרים יום. ולאחר הפסח, מונה ששה עשר יום; שהרי בטלה ממנו גזרת שבועה, ושבעת ימי החג - הרי ארבעה עשר. וכן אם קבר מתו קדם עצרת, מונה אחריה ששה עשר יום; אף על פי שהוא יום אחד, הרי היא רגל ועולה לשבעת ימים.

ד. קבר את מתו קדם חג הסוכות, מונה אחר החג תשעה ימים בלבד; שהרי שמיני רגל בפני עצמו, ונמצא יום טוב הראשון מפסיק שבועה, ושבעת ימי החג, ושמיני של חג רגל אחד - הרי אחד ועשרים יום.

ה. הקובר את מתו שבועת ימים קדם רגל מן הרגלים, או קדם ראש השנה ויום הכפורים - בטלה ממנו גזרת שלשים. ומתיר לספור ולכבס בערב יום טוב או בערב יום הכפורים, שמקצת היום ככלו; ואינו מונה לאחריהם כלום. ואם על אביו ועל אמו הוא מתאבל - אפלו מתו קדם הרגל בשלשים יום - אינו מגלח עד שישלח פרע - שער רבו, או עד שיגזרו בו חביריו; ואין הרגלים מפסיקין דבר זה.

ו. חל ששי שלו בערב הרגל, ואין צריך לומר חמישי או שלישי - אינו מגלח, ולא בטלה ממנו אלא גזרת שבועה בלבד. ואינו מתיר לרחץ ולסוף, ולא לעשות מלאכה, עד שיכנס יום טוב; ויום טוב מפסיק שאר השבועה. ולאחר יום טוב, משלים שלשים מיום המיתה, ואסור בהם בכל החמשה דברים.

ז. חל שביעי שלו להיות בערב הרגל, והרי הוא שבת - בטלה ממנו גזרת שלשים, ומתיר לגלח בתוך [חול -] המועד; שהרי אנוס היה, ואי אפשר לו לגלח בשבת. וכן מגלח אחר עצרת, או אחר ראש השנה ויום הכפורים, שהרי בטלה ממנו גזרת שלשים. מי שחל שביעי שלו להיות בערב הרגל, ולא גלח - אף על פי שאסור לגלח במועד, מתיר לגלח לאחר המועד; שהרי בטלה גזרת שלשים, ויש לו לגלח בכל עת שירצה.

ח. הקובר את מתו בתוך הרגל - לא חלה עליו אבלות כלל, ואינו נוהג אבלות ברגל; אלא לאחר הרגל מתחיל למנות שבועה, ונוהג בהם כל דברי אבלות, ומונה שלשים מיום הקבורה, ונוהג בשאר השלשים בכל גזרת שלשים.

ט. המקומות שעושין שני ימים טובים, מונה השבועה מיום טוב שני האחרון; אף על פי שאין נוהג בו אבלות, הואיל ומדבריהם הוא, עולה לו מן המנין, ומונה מאחרי ששה ימים בלבד; ומונה שלשים יום מיום הקבורה, כמו שבארנו.

י. הקובר את מתו ביום טוב שני שהוא יום טוב האחרון,

פקרוא יהודי שלש דלתות וארבעה... עד תם כל המגלה, על האש אשר על האה. ולא פחדו, ולא קרעו את בגדיהם - המלך וכל עבדיו, מקלל שמביין לקרע. ואין חביין לקרע אלא על ספר שנשרף בזרוע [בכח בזדון], כפמשה שהיה. וחיב לקרע שתי קריעות - אחת על הגויל ואחת על הכתב, שנאמר: "אחרי שרף המלך את המגלה ואת הדברים".

י. ומנין שקורעין על ערי יהודה, ועל ירושלים, ועל המקדש שחרבו? שנאמר: "ויבאו אנשים משכם משילה ומשמרון, שמונים איש, מגלחי יקן וקרעי בגדים".

יא. כל מי שעמד עם המת בשעת יציאת נשמתו - חיב לקרע, אף על פי שאינו קרובו; וכן אדם כשר שמת - הכל חביין לקרע עליו, אף על פי שאינו חכם. וקורעין טפח, כשאר האבלים. אבל חכם שמת, הכל קרוביו; והכל קורעין עליו עד שמגלין את לביהן, וחולצין מימין. ובית מדרשו של אותו חכם, בטל כל שבועה. וכבר נהגו תלמידי חכמים בכל מקום, לקרע זה על זה טפח, אף על פי שהן שוין, ואין אחד מהן מלמד את חברו.

יב. כל הקורעין על החכם שמת - בין שהחזירו פניהם מאחורי המטה, שוללין. ויראה לי, שהקורע על החכם, מאחה למחר; שאפלו רבו שמת - אין מתאבל עליו אלא יום אחד בלבד, או יום מיתה או יום שמועה. וכן יראה לי, שאפלו הקורע על הנשיא וכיוצא בו, שולל למחר, אף על פי שאינו מאחה לעולם.

יג. חכם שבאה שמועתו שמת - אין קורעין עליו אלא בשעת הספד, וזה הוא כבודו; ושולל בו ביום, ומאחה למחר.

יד. אב בית דין שמת - הכל קורעין עליו, וחולצין משמאל. וכל בתי מדרשות שבעירו בטלין; ובני בית הכנסת נכנסין לבית הכנסת, ומשנין את מקומם - היושביין בדרום יושבו בצפון, והיושביין בצפון יושבו בדרום.

טו. נשיא שמת - הכל קורעין עליו, וחולצין שתי הידים מכאן ומכאן; וכל בתי מדרשות בטלים. ובני בית הכנסת נכנסין בשבת לבית הכנסת, וקוראין שבועה ויוצאין; ולא יטילו בשוק, אלא יושביין משפחות משפחות דוין [מחטערים] כל היום.

הלכות אבל פרק י

א. השבת עולה למנין אבלות. ואין אבלות בשבת אלא בדברים שבצנעה, כגון עטיפת [כיסוי] הראש, ותשמיש המטה, ורחיצה בחמין. אבל דברים שבגלוי, אינו נוהג בהן אבלות, אלא לובש מנעליו, וזוקף את המטה, ונותן שלום לכל אדם. ואם יש לו בגד - מחליף, ולא ילבש בגד קרוע בשבת, אפלו על אביו ועל אמו; ואם אין לו להחליף, מחזיר את הקרע לאחוריו.

ב. מאימתי זוקפים את המטות בערב שבת? מן המנחה ולמעלה; ואף על פי כן, לא ישב עליה עד שתחשך. ואף

סופדין אותו במועד, ואין צריך לומר בהנקה ופורים וראשי חודשים; אבל לא ביום טוב שני. ואין סופדין אותו בימים אלו, אלא בפניו; נקבר, אסורין בספד. ויום שמועתו, כפניו הוא; וסופדין אותו אף על פי שהיא רחוקה.

ו. לא תעורר אשה על מת שלה [ע"י 1090] שלשים יום קדם לחג, כדי שלא יבוא החג והם דוים [מצטערם]; שאין המת משתפת מן הלב שלשים יום. במה דברים אמורים? במת ישן; אבל אם מת בתוך שלשים יום סמוך לחג, מעוררת.

ז. שכעת ימי החתונות, הרי הן כנגל. ומי שמת לו מת בתוך ימי המשתה - אפלו אביו ואמו - משלים ימי השמחה, ואחר כך נוהג שכעת ימי אבלות; ומונה השלשים מאחר שכעת ימי השמחה.

ח. הכין כל צרכי הסעודה ואפה פתו וטבח טבחו, כדי שיכנסו לשמחה, ומת לו מת קדם שיכנסו לשמחה - אם לא נתן מים על גבי בשר - מוכר הבשר והפת, ונוהג שכעת ימי אבלות; ואחר כך נוהג שכעת ימי המשתה. ואם נתן מים על גבי בשר, שהרי אי אפשר למכר אותו - מכניסין את המת לחדר, ואת החתן ואת הפלה לחפה, ובעל בעילת מצנה, ופורש. ונוהג שכעת ימי המשתה, ואחר כך נוהג שכעת ימי אבלות. וכל אותם הימים, נוהג בדברים שבצנעה כשבת; לפיכך, הוא ישן בין האנשים, והיא ישנה בין הנשים, כדי שלא ישמש מטו. ואין מונעין תכשיטין מן הפלה כל שלשים יום. הנה במקום שאפשר למכר הבשר, אף על פי שנתן עליו מים - מוכר, ונוהג אבלות תחלה; היו במקום שאי אפשר למכר הבשר, אף על פי שלא נתן עליו מים - נוהג שכעת ימי המשתה תחלה. במה דברים אמורים? בשמת אביו של חתן או אמה של פלה, שאם יפסידו סעודה זו, אין להם מי שיטרח להם. אבל אם מת אביה של פלה, או אמו של חתן, או שאר קרוביהם - נוהגין שכעת ימי האכל תחלה, ואחר כך תכנס לחפה, וינהגו שכעת ימי המשתה.

או ביום טוב שני של עצרת - נוהג בו אבלות; הואיל ויום טוב שני מדבריהם, ואבלות יום ראשון מן התורה - ידחה עשה של דבריהם, מפני עשה של תורה. אבל אם קבר ביום טוב שני של ראש השנה - אינו נוהג בו אבלות; ששניהם ביום אחד ארף, מהטעם שבארנו בהלכות קדוש החדש.

הלכות אבל פרק יא

א. אף על פי שאין אבלות במועד, קורע על מתו במועד, וחולץ כתפו [ממקום הקריעה], ומברין [מאכילים] את האבלים [סעודות היום הראשון] להם במועד. כל אלו - בחלו של מועד; אבל ביום טוב, אפלו ביום שני - אין קורעין, ולא חולצין, ולא מברין.

ב. אין קורעין במועד ולא חולצין, אלא הקרובים שחיבין באבל, או הקורע וחולץ על התכם, או על אדם בשר, או מי שהיה עומד בשעת יציאת נשמה. ומברין הכל על התכם במועד בתוך הרחקה [- ככר העיר], כדרך שמברין את האבלים - שהכל אבלים עליו.

ג. כשמברין את האבלים במועד, אין מברין אלא על מטות וקופות, ואין אומרים ברפת אבלים במועד. אבל עומדין בשורה, ומנחמין ונפטרים. ואין מניחין את המטה ברחוב, שלא להרגיל את הספד במועד - שהמועד אסור בספד ותענית. וכן אין מלקט עצמות אביו ואמו במועד, שאכל הוא לו; ואין צריך לומר שאר קרובים. וכן אין מספדין את המת בהנקה ופורים, ולא בראשי חודשים; אבל נוהגין בהם כל דברי אבלות. ומתיר לספד לפני הנקה ופורים, ולא תחריהם.

ד. הנשים במועד, מענות [מבואר להלן] אבל לא מטפחות [כפ אל כף]; ובראשי חודשים ובהנקה ופורים, מענות ומטפחות. אבל אין מקוננות, לא בזה ולא בזה. נקבר המת, לא מענות ולא מטפחות.

ה. איזה הוא ענוי? - שכלן עונות [דברי הספד] כאחת. קינה - אחת אומרת, וכלן עונות אחריה, שנאמר: "ולמדנה בנתיכם נהי, ואשה רעותה קינה". במה דברים אמורים? בשאר העם שמתו. אבל תלמיד חכמים שמת -

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ט"ו כ"א תמוז ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות נדרים פרק ד

אשתו לו, ונדר שלא תהנה לו אשתו וכו' ונדר - כלן מתרין. וכן כל כיוצא בזה.

ב. ובכל הנדרים האלו, צריך שיחפזו בלבם לנדר המתיר - כגון שישים בלבם שיהיו אסורין עליו אותו היום בלבד, או אותה שעה, וכיוצא בזה; וסומך על דברים שבלבו, הואיל והוא אנוס ואינו יכול להוציא בשפתיו, ונמצא בשעה שידר להן אין פיו ולבו שוין, כמו שבארנו בשבועות.

ג. וכן נדרי זרוזין, מתרין. כיצד? כגון שהדיר חברו

א. נדרי אנוסין, ונדרי שגגות, ונדרי תבאי - הרי אלו מתרין, כדרך שבארנו בשבועות. הרי שהדירוהו האנוסין או המוכסין ואמרו לו: 'נדר לנו שהבשר אסור עליך אם יש עמך דבר שחיב במקס', ונדר ואמר: 'הרי הבשר והפת והזין אסורין עלי' - הרי זה מתיר בכל, ואף על פי שהוסף על מה שבקשו ממנו. וכן אם בקשו שידר שלא תהנה

ויאָסרו עֲלֵיו אוֹתָן הַפְּרוֹת לְמַחֵר. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה. מִפְּנֵי שְׂאָדָם זְהִיר בְּדִבְרֵי הָאִסוּר שְׂלֵא לַעֲשׂוֹתוֹ, וְאִינוּ זְהִיר בְּתַנְאֵי שְׂגוּרָם לְאָסֵר דְּבַר הַמֵּתָר.

טז. הַנּוֹדֵר לְצוּם עֲשֶׂרָה יָמִים, בְּאִיזָה יוֹם שְׂרִיפָה, וְהִיָּה מִתְעַנֶּה בְּיוֹם אֶחָד מֵהֶן, וְהַצְרֵף לְדִבְרֵי מִצְוָה, אוּ מִפְּנֵי כְבוֹד אָדָם גְּדוּל - הֵרִי זֶה אוֹכֵל, וּפּוֹרֵעַ יוֹם אֶחָד; שְׁהֵרִי לֹא קִבַּע הַיָּמִים בְּתַחֲלַת הַנֶּדֶר. נֶדֶר שְׂרִיפָה הַיּוֹם, וְשִׁכַח וְאָכַל - מְשָׁלִים לְצוּם; נֶדֶר שְׂרִיפָה יוֹם אֶחָד אוּ שְׁנַיִם, וְכִשְׁהִתְחִיל לְצוּם שִׁכַח וְאָכַל - אַבְדַּ תַּעֲנִיתוֹ, וְחֵיב לְצוּם יוֹם אֶחָד.

יום שני

הלכות נדרים פרק ה

א. רְאוּבֵן שְׂאָמֵר לְשִׁמְעוֹן: 'הֵרִינִי עֲלֶיךָ חֲרָם', אוּ 'הֵרִי אֶתְּ אִסוּר בְּהֵנִיתִי' - נֶאֱסָר עַל שִׁמְעוֹן שְׂרִיפָה בְּרְאוּבֵן; וְאִם עֶבֶר וְנִהְיָה, אִינוּ לוֹקָה - שְׁהֵרִי לֹא אָמַר שִׁמְעוֹן כְּלוּם. וּמֵתָר לְרְאוּבֵן לְהַנּוֹת בְּשִׁמְעוֹן, שְׁהֵרִי לֹא אָסֵר עֲצָמוֹ בְּהֵנִיתוֹ.

ב. אָמַר לְשִׁמְעוֹן: 'הֵרִי אֶתְּ עָלֶי חֲרָם', אוּ 'הֵרִינִי אִסוּר בְּהֵנִיתְךָ' - הֵרִי נֶאֱסָר רְאוּבֵן מִלְּהַנּוֹת בְּשִׁמְעוֹן; וְאִם נִהְיָה - לוֹקָה, שְׁהֵרִי חֲלַל דְּבָרוֹ. וְשִׁמְעוֹן מֵתָר בְּהֵנִית רְאוּבֵן. אָמַר לוֹ: 'הֵרִינִי עֲלֶיךָ חֲרָם וְאֶתְּהָ עָלַי', אוּ 'הֵרִינִי אִסוּר בְּהֵנִיתְךָ וְאֶתְּהָ אִסוּר בְּהֵנִיתִי' - שְׂרִיפָה אִסוּרִין זֶה בְּזָה. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.

ג. רְאוּבֵן שְׂאָמֵר לְשִׁמְעוֹן: 'הֵרִי פְרוֹת פְּלוּנִי אִסוּרִין עֲלֶיךָ', אוּ 'הֵרִי אֶתְּ אִסוּר בְּהֵנִית פְּלוּנִי' - אִין זֶה כְּלוּם; שְׂאִין אָדָם אוֹסֵר חֲבָרוֹ בְּדִבְרֵי שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ, אֲלֵא אִם כֵּן עָנָה שִׁמְעוֹן 'אֲמֵן', כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

ד. הָאוֹמֵר לְחֲבָרוֹ: 'כְּפָרִי זֶה אִסוּרָה עֲלֶיךָ' - אִף עַל פִּי שְׁנִתְנָה לוֹ בְּמִתְנָה, הֵרִי זֶה אִסוּרָה עָלָיו; מֵת וְנִפְלָה לוֹ בִּירְשָׁה, אוּ שְׁנִתְנָה לוֹ אַחֵר בְּמִתְנָה - הֵרִי זֶה מִתְנָת; שְׂלֵא אָמַר לוֹ אֲלֵא 'כְּפָרִי', וְהֵרִי אִינָה עִתָּה שְׁלוֹ (ולא הגיעה מכוון).

ה. אָמַר לוֹ: 'פְּרוֹת אֵלּוֹ אִסוּרִין עֲלֶיךָ', וְלֹא אָמַר 'פְּרוֹתִי' - אִף עַל פִּי שִׁמְכָרְן אוּ שְׁמַת וְנִפְלוּ לְאַחֵר, הֵרִי אֵלּוֹ אִסוּרִין עָלָיו; שְׁהָאִסוּר דְּבַר שֶׁהוּא שְׁלוֹ עַל חֲבָרוֹ - אִף עַל פִּי שְׂרִיפָה מְרִשׁוֹתוֹ, הֵרִי הוּא בְּאִסוּרוֹ עוֹמֵד, אֲלֵא אִם כֵּן אָמַר 'נְכָסִי' אוּ 'פְּרוֹתִי' אוּ 'בֵּיתִי' וְכִיּוּצָא בְּלִשׁוֹנוֹת אֵלּוֹ, שְׁהֵרִי לֹא אֶסְרֵן אֲלֵא כֹּל זְמַן שֶׁהֵם בְּרִשׁוֹתוֹ.

ו. הָאוֹמֵר לְכֹנֵן: 'הֵרִי אֶתְּ אִסוּר בְּהֵנִיתִי', אוּ שְׁנִשְׁבַּע שְׂלֵא יִהְיֶה בּוֹ - אִם מֵת, יִירְשֶׁנוּ; שְׂזָה כְּאֹמֵר: 'נְכָסִי עֲלֶיךָ אִסוּרִין'. אָסֵר הַנִּתְּנוֹ עָלָיו, וּפְרָשׁ: 'בֵּין בְּתִי בֵּין בְּמוֹתִי' - אִם מֵת, לֹא יִירְשֶׁנוּ; שְׂזָה כְּמִי שְׂאָמַר לוֹ: 'נְכָסִים אֵלּוֹ עֲלֶיךָ אִסוּרִין'.

ז. אָסֵר בְּנֵן בְּהֵנִיתוֹ, וְאָמַר: 'וְאִם הִיָּה כֵּן בְּנִי זֶה תִּלְמִיד חֲכָמִים, יִקְנֶה בְּנִי זֶה נְכָסִי, כְּדִי לְהַקְנוֹתָן לְכֹנֵן' - הֵרִי זֶה מֵתָר. וְיִהְיֶה הַבֵּן אִסוּר בְּנְכָסִי הָאֵב, וְכֵן הַבֵּן מֵתָר בְּהֵם אִם יִהְיֶה תִּלְמִיד חֲכָמִים כְּמוֹ שֶׁהִתְנָה.

ח. זֶה הַבֵּן הָאִסוּר בִּירְשַׁת אָבִיו, אִם נָתַן יְרִשַׁת אָבִיו

שְׂיֵאכֵל אֲצִלוֹ, וְנֶדֶר זֶה שְׂלֵא יֵאכֵל מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ רוּצָה לְהִטְרִיחַ עָלָיו - בֵּין שְׂאָכֵל בֵּין שְׂלֵא אָכַל, שְׂרִיפָה פְּטוּרִין. וְכֵן הַמוֹכֵר שְׁנִדָּר שְׂלֵא יִמְכֹּר חֶפְזָה זֶה אֲלֵא כְּסִלַּע, וְהַלּוֹקֵחַ נֶדֶר שְׂלֵא יִקְחֶנּוּ אֲלֵא בְּשִׁקָּל [=חצי סלע], וְרָצוּ בְּשִׁלְשָׁה דִּינָרִין [=שקל וחצי] - שְׂרִיפָה פְּטוּרִין, וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה; לְפִי שִׁקָּל אֶחָד מֵהֶן לֹא גָמַר בְּלָבוֹ וְלֹא נֶדֶר אֲלֵא כְּדִי לְנָדוֹ אֶת חֲבָרוֹ, וְלֹא גָמַר בְּלָבוֹ.

ד. וּמִנִּין שְׂאֶפְלוֹ אֲרַבְעָה מֵינֵי נְדָרִים אֵלּוֹ שֶׁהֵן מִתְרִין, שְׂאִסוּר לוֹ לְאָדָם לְהִיּוֹת נוֹדֵר בְּהֶן עַל מְנַת לְכַטְלָן? תִּלְמוּד לומר: "לא יחל דברו", לא יעשה דבריו חלין.

ה. מִי שְׁנִדָּר, וְנִחַם עַל נְדָרוֹ - הֵרִי זֶה נִשְׁאָל לְחֻכָּם, וּמִתְרִין. וְדִין הַתֵּר נְדָרִים, כְּדִין הַתֵּר שְׁבוּעוֹת - שְׂאִין מִתְרִין אֲלֵא חֻכָּם מְכַהֵן [=מומחה], אוּ שְׂלִישָׁה הַדְּיוּטוֹת [אנשים פשוטים] בְּמָקוֹם שְׂאִין חֻכָּם. וּבְלִשׁוֹן שְׂמִתִּירִין בְּשְׁבוּעָה, מִתְרִין הַנֶּדֶר; וְכֵן שְׂאָר הַעֲנִינוֹת שֶׁפְּרָשְׁנוּ בְּשְׁבוּעוֹת, כְּלָן בְּנְדָרִים כְּדָרְף שֶׁהֵן בְּשְׁבוּעוֹת.

ו. וְאִין מִתְרִין הַנֶּדֶר עַד שְׂיַחֲוִל, כְּשְׁבוּעָה. **ז.** וְכִשֶּׁם שְׁנִשְׁאָלִין עַל נְדָרֵי הָאִסֵּר וּמִתְרִין אוֹתוֹ, כְּפֶן נִשְׁאָלִין עַל נְדָרֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִתְרִין אוֹתוֹ - בֵּין נְדָרֵי קִדְשֵׁי בְּדָק הַבַּיִת, בֵּין קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ [קרבנות]. וְאִין נִשְׁאָלִין עַל הַתְּמוּרָה [המיד בהמת חולין בקרבן].

ח. וְכִשֶּׁם שְׁהָאֵב אוּ הַבַּעַל מִפְּרֵי נְדָרֵי אִסֵּר, כְּפֶן מִפְּרֵי הַקֹּדֶשׁ הַדְּיוּמִין לְנְדָרֵי הָאִסֵּר.

ט. מִי שְׁנִדָּר, וְשִׁמְעַתְּ חֲבָרוֹ וְאָמַר 'וְאִנִּי, וְשִׁמְעַתְּ שְׂלִישֵׁי וְאָמַר 'וְאִנִּי', וְנִשְׁאָל הָרִאשׁוֹן עַל נְדָרוֹ וְהַתֵּר - הַתֵּרוֹ כְּלָן; וְנִשְׁאָל הָאֲחֵרוֹן וְהַתֵּר - הָאֲחֵרוֹן מֵתָר, וְכֵן אִסוּרִין; וְנִשְׁאָל הַשְּׂנִי וְהַתֵּר - הַשְּׂנִי וְשֵׁל אַחֲרָיו מִתְרִין, וְהָרִאשׁוֹן אִסוּר.

י. וְכֵן הַמִּתְפַּיֵּס דְּבָרִים הַרְבֵּה בְּנֶדֶר, כְּגוֹן שְׁנִדָּר עַל הַפֶּת וְהַתְּפִיס הַבְּשָׂר, וְנִשְׁאָל עַל הַפֶּת וְהַתֵּר בָּהּ - הַתֵּר בְּבִשָּׂר; וְנִשְׁאָל עַל הַבְּשָׂר וְהַתֵּר בּוֹ, לֹא הַתֵּר בְּפֶת.

יא. הַנִּשְׁבַּע אוּ הַנּוֹדֵר 'שְׂאִינִי נִהְיֶה לְכֻלְכֶּם', וְנִשְׁאָל עַל נְדָרוֹ אוּ עַל שְׁבוּעָתוֹ עַל אֶחָד מֵהֶם, וְהַתֵּירוֹ - הַתֵּרוֹ כְּלָם; שְׁהַנֶּדֶר שֶׁהַתֵּר [19ט] - מְכַלְלוֹ, הַתֵּר כְּלוֹ. אָמַר: 'שְׂאִינִי נִהְיֶה לְזֶה וְלְזֶה וְלְזֶה', הַתֵּר הָרִאשׁוֹן - הַתֵּרוֹ כְּלָם; הַתֵּר הָאֲחֵרוֹן - הָאֲחֵרוֹן מֵתָר, וְכֻלְכֶּם אִסוּרִין. 'שְׂאִינִי נִהְיֶה לְזֶה, לְזֶה, לְזֶה', צְרִיכִין פֶּתַח לְכֹל אֶחָד וְאֶחָד. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.

יב. נֶדֶר בְּנִזִּיר וּבְקָרְבָן וּבְשְׁבוּעָה, אוּ שְׁנִדָּר וְאִין יָדוּעַ בְּאִיזָה מֵהֶן נֶדֶר - פֶּתַח אֶחָד לְכֻלְךָ.

יג. הַנּוֹדֵר מֵאֲנָשֵׁי הָעִיר, וְנִשְׁאָל לְחֻכָּם שְׁבַעִיר, אוּ שְׁנִדָּר מִיִּשְׂרָאֵל, וְהֵרִי הוּא נִשְׁאָל לְחֻכָּם שְׁבַעִירֵי אֵל - הֵרִי נְדָרוֹ מֵתָר.

יד. הָאוֹמֵר: 'פְּרוֹת אֵלּוֹ אִסוּרִין עָלֶי הַיּוֹם, אִם אֵלֶךְ לְמָקוֹם פְּלוּנִי לְמַחֵר' - הֵרִי זֶה אִסוּר לְאָכֵל אוֹתָן הַיּוֹם; גְּזָרָה, שְׂמָא יִלָּךְ לְמַחֵר לְאוֹתוֹ מָקוֹם. וְאִם עֶבֶר וְאָכַלְךָ הַיּוֹם וְהִלָּךְ לְמַחֵר, לוֹקָה; וְאִם לֹא הִלָּךְ, אִינוּ לוֹקָה.

טו. אָמַר: 'הֵרִי הֵן אִסוּרִין עָלֶי לְמַחֵר, אִם אֵלֶךְ הַיּוֹם לְמָקוֹם פְּלוּנִי' - הֵרִי זֶה מֵתָר לוֹ לִילָךְ הַיּוֹם לְאוֹתוֹ מָקוֹם,

עלי, או הנאה המביאה לידי מאכלי אסורה עליך - הרי זה הנאסר לא ישאל מן האסור נפה וכבדה [כלי לברירות גרידוס] ורחים ותנור וכל דבר שעושין בו אכל נפש, אבל משאילו נזמים וטבעות וכלים שאין עושין בהן אכל נפש. ואסור לשאל ממנו שק להביא בו פרות, וחסור להביא עליו פרות.

ב. מקום שדרפן שאין משאילין פלים אלא בשכר, אסור לשאל ממנו אף פלים שאין עושין בהן אכל נפש; הרי שהיו במקום שאין נוטלין שכר, ושאל ממנו פלים שאין עושין בהן אכל נפש כדי להראות בהן בפני אחרים [ולהרשימים] עד שיהנה מהן, או שבקש לעבר בארצו כדי שילך למקום שיהנה בו - הרי זה אסור מספק; לפיכך אם עבר, אינו לוקה.

ג. אין בין מדר הנאה מחברו, למדר ממנו הנאת מאכל - אלא דריסת הרגל; וכלים שאין עושין בהן אכל נפש, במקום שמשאילין אותן שם בחנם.

ד. ראובן שנאסרה עליו הנאת שמעון, בין בנדר בין בשבועה - מתר לו שיתן שמעון על ידו מחצית השקל שראובן חייב בה, וכן פורע חוב שעליו; שהרי לא הגיע ליד ראובן פלוס, אלא מנע ממנו התביעה, ומניעת התביעה, אינה בכלל אסור הנאה. לפיכך מתר לו לזון את אשתו, ואת בניו, ועבדיו אפלו הפנעניים - אף על פי שהוא חייב במזונותם; אבל לא לזון את בהמתו, בין טמאה בין טהורה - שכל שמוסיף בכשרה, היא הנאה שהגיעה ליד ראובן.

ה. הנה שמעון כהן, הרי זה מתר להקריב קרבנות ראובן - שהכהנים שלוחי שמים הן, אינן שלוחי בעל הקרבן. ומשיא שמעון בתו הבוגרת לראובן, מדעתה; אבל אם היתה נערה, שעדין היא ברשותו - אסור, שזה כמסור לו שפחה לשמשו.

ו. ותורם שמעון תרומת ראובן ומפריש לו מעשרותיו, מדעתו. ביצד מדעתו? כגון שאמר ראובן: 'כל הרופה לתרם, יבוא ויתרם'; אבל לא יאמר לשמעון לתרם לו - שהרי עושהו שלית, וזה הנאה לו.

ז. ומלמדו תורה שבבעל פה, שהרי אסור לטל עליה שכר; אבל לא תורה שבכתב, שנוטלין עליה שכר. ואם אין דרפם שם לטל שכר על תורה שבכתב, הרי זה מתר. ובין כך ובין כך, מתר ללמד את בנו.

ח. חלה ראובן, נכנס שמעון ומבקר; ובמקום שנוטל שכר מי שישב עם החולה לצוות לו [להיות עמו בצוותא] - לא ישב שמעון, אלא מבקר עומד. ומתר לרפאותו בידו, שזו מצוה היא.

ט. חלתה בהמת ראובן, לא יפא אותה שמעון; אבל אומר לו: 'עשה לה כן וכך'. ורוחץ עמו באמבטי גדולה, אבל לא בקטנה, מפני שמהנהו בשעה שמגביה עליו המים. וישן עמו במטה בימות החמה, אבל לא בימות הגשמים, מפני שמחממו. ומסב עמו על המטה. ואוכלין

לאחיו או לבניו - הרי זה מתר; וכן אם פרעה בחובו או בכתבת אשתו. וצריך להודיען שאלו נכסי אבי שאסורן עלי. שהנשבע שלא ינהה בו חברו, מתר לו לפרע את חובו, כמו שיתבאר.

ט. מי שנאסר עליו מין ממני מאכל, בין בנדר בין בשבועה, ונתפשט עם מינים אחרים, או נתערב עמהן - הרי זה מתר במינים המתרין, אף על פי שיש בהן טעם המין האסור. ואם נאסר בפרות אלו, ונתערבו באחרים - אם יש בהן טעם המין האסור, אסורין; ואם לאו, מתרין. **י.** ביצד? נאסר בכשר או ביינן - הרי זה מתר לאכל מרק וירקות שנתבשלו עם הבשר ועם היין, ואף על פי שיש בהן טעם הבשר או טעם היין, ואינו אסור אלא באכילת בשר בפני עצמו, או לשתות יין בפני עצמו.

יא. נאסר בכשר זה או ביינן זה, ונתפשט עם הירק - אם יש בירקות טעם הבשר או טעם היין, אסורין; ואם לאו, מתרין; שזה הבשר וזה היין נעשה כמו בשר ובלות ושקצים וכיוצא בהן. וכן כל פיוצא בזה. לפיכך, האומר: 'בשר זה אסור עלי' - הרי זה אסור בו, ובמרק שלו, ובתבלין שבו.

יב. נתערב יין זה שאסרו על עצמו ביינן אחר, אפלו טפה בחבית - נאסר הכל; מפני שיש לו להשאל על נדרו, נעשה כדבר שיש לו מתירין, שאינו בטל במינו, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות.

יג. האומר: 'פרות האלו קרבן עלי', או 'קרבן הן לפי', או 'קרבן הן על פי' - הרי זה אסור בחלופיהן [גם התמורה שקיבל אם החליפם] ובגדוליהן; ואין צריך לומר - במשקין היוצאין מהן.

יד. נדר או נשבע שאיני אוכל אותן, או שאיני טועם אותן - אם הנה דבר שזרעו פלה כשיזרע, כגון חטה ושעורה, הרי זה מתר בחלופיהן ובגדוליהן; ואם הנה דבר שאין זרעו פלה בארץ כשיזרע, כגון בצלים ושומים, אפלו גדולי גדולין אסורין. ובין כך ובין כך, משקין היוצאין מהן ספק; לפיכך אם שתה מהן, אינו לוקה.

טו. וכן האומר לאשתו: 'מעשה ידיך עלי קרבן', או 'קרבן הן לפי', או 'קרבן הן על פי' - אסור בחלופיהן ובגדוליהן. 'שאיני טועם', 'שאיני אוכל' - אם היו פרות מעשה ידיך דבר שזרעו פלה, מתר בחלופיהן ובגדוליהן; ואם הנה דבר שאין זרעו פלה, אפלו גדולי גדולין אסורין. ולמה לא יבטל העקר האסור בגדוליו שרבו עליו? שהרי הן דבר שיש לו מתירין, שאינו בטל ברב כמו שבארנו.

טז. האוסר פרותיו על חברו, בין בנדר בין בשבועה - הרי גדוליהן וחלופיהן ספק. לפיכך, חברו אסור בגדולי פרות אלו, ובחלופיהן; ואם עבר ונהנה, נהנה.

יום שלישי

הלכות נדרים פרק ו

א. האומר לחברו: 'הנאה המביאה לידי מאכלך אסורה

יום רביעי

הלכות נדרים פרק ז

א. שנים שנאסרה הנאת כל אחד מהן על חברו, בין בנדר בין בשבועה - הרי אלו מתרין להתזיר אבדה זה לזה, מפני שהיא מצוה. ובמקום שדרבן שנוטל שֶׁכָּר המתזיר את האבדה, פל השֶׁכָּר להקדש - שאם יטל שֶׁכָּר, נמצא נהנה; ואם לא יטל שֶׁכָּר, נמצא מהנה [בביתורו].

ב. ומתרין בנדבכים שהן בשתפות כל ישראל, כגון הר הבית והעזרות והבאר שבאמצע הדרבן; ואסורין בנדבכים שהן בשתפות כל אנשי העיר, כגון הרחבה שבפני המרחץ ובית הכנסת והתבה והספרים.

ג. וכיצד יעשו, כדי שיהיו מתרין בנדבכים אלו? כל אחד משניהן כותב חלקו לנשיא, או לאחד משאר העם, ומזכה לו בחלקו על ידי אחר. ונמצא כל אחד מהן כשיפנס למרחץ שהוא לכל אנשי העיר, או לבית הכנסת - אינו נכנס לרשות חברו, אלא לרשות אחרים; שהרי כל אחד מהן נסתלק מחלקו במקום זה, ונתנו במתנה.

ד. היו שניהן שותפין בחצר - אם יש בה דין חלקה [ארבע אמות לכל אחד], הרי אלו אסורין להפנס לה, עד שיחלקו ויפנס כל אחד ואחד לחלקו; ואם אין בה דין חלקה - כל אחד ואחד נכנס לביתו, והוא אומר בתוף שלו נכנס. ובין כף ובין כף, שניהן אסורין להעמיד רחים ותנור ולגדל תרנגולין בחצר זו.

ה. שנים שהיו שותפין בחצר [שאינו בה דין חלוקה], ונדר אחד מהן שלא יהנה בו השני - כופין את הנודר למכור חלקו. נדר שלא יהנה הוא בשני - הרי זה מתר להפנס לביתו, מפני שברשותו הוא נכנס; אבל אינו יכול להשתמש בחצר, כמו שבארנו.

ו. היה אחד מן השוק אסור בהנאת אחד משניהן, הרי זה מתר להפנס לחצר זו - מפני שהוא אומר לו: 'לתוף של חברך אני נכנס, ואיני נכנס לתוף שלך'.

ז. מי שאסר הנאת אמה מן האמות על עצמו - הרי זה מתר לקח מהן ביותר [=ביוקר], ולמכור להן בפחות [=בזול]. אסר הנאתו עליהן - אם שומעין לו שיקח מהן בפחות וימכר ביותר, מתר; ואין גוזרין פאן שלא ימכר, גזרה שמא יקח - שהרי לא נדר מאיש אחד כדי שנגזר עליו, אלא מאמה בלה, שאם [שסם] אי אפשר לו לשא ולתן עם זה, ישא ויתן עם אחר. לפיכך, אם אסר הנאתו עליו - הרי זה משאלין ומלוה אותן; אבל לא ישאל מהן, ולא ילוה מהן.

ח. אסר הנאתו עליהן והנאתן עליו - לא ישא ויתן עמהן; וכן הם לא ישאו ולא יתנו עמו, ולא ישאל ולא ישאל לתן, ולא ילוה מהן, ולא ילוה אותן.

ט. אסר על עצמו הנאת בני העיר - אסור להשאל על נדרו לחכם מבני אותה העיר ההיא; ואם נשאל והתיר לו, הרי נדרו מתר, כמו שבארנו.

על שלחן אחד, אבל לא מקערה אחת, ולא מאכוס [של בהמה] שלפני הפועלין - שמא יניח שמעון חתיכה אחת טובה ולא יאכל אותה, כדי שיאכל אותה ראובן, או יקרב אותה לפניו, ונמצא מהנהו; וכן בפרות שבאכוס. אבל אם אכל שמעון מקערה, שהוא יודע שפשיחזירנה לבעל הבית יחזר בעל הבית ויניחנה לפני ראובן - הרי זה מתר, ואין חוששין שמא הניח נתח טוב בשבילו.

י. ומתר ראובן לשתות כוס של נחומין מידו של שמעון משל ראובן, וכן כוס של בית המרחץ - שאין בזה הנגיה. יא. ואסור ראובן בגחלתו של שמעון, ומתר בשלהבת שלו.

יב. היה לשמעון מרחץ או בית הבד משפריץ בעיר - אם היה לשמעון בהן תפוסת יד, כגון שהניח מהן כל שהוא לעצמו ולא שכרו [=השכיר], אפלו הניח במרחץ אמבטי אחת, ובבית הבד עקל [כלי לטחיתת זיתים] אחד - אסור לראובן להפנס לאותה המרחץ, ולדרוך בגת [=בית-הבד]; ואם לא הניח לעצמו פלוס, אלא שֶׁכָּר [=השכיר] הפל - הרי זה מתר.

יג. ואסור לראובן לאכל מפרות שדה שמעון, ואפלו בשביעית שהפל הפקר - שהרי לפני שביעית נדר. אבל אם נדר בשביעית, אוכל מן הפרות הנוטות חוץ לשדה; אבל לא יפנס לשדה, אף על פי שהקרקע פלו הפקר - גזרה שמא ישהה שם אחר שיאכל, ולא הפקירה אותה תורה אלא כל זמן שהפרות בתוכה.

יד. במה דברים אמורים? בשאמר לו: 'הנאת הנכסים האלו אסורין עליך'. אבל אם אמר לו: 'הנאת נכסי אסורין עליך', או שנשבע ראובן או נדר מנכסי שמעון - בין שהגיעה שביעית, אוכל מן פרות שדהו, שהרי יצאו מרשות שמעון; אבל לא יפנס לשדהו, מן הטעם שבארנו.

טו. נאסרה על ראובן הנאת מאכל שמעון בלבד - אם לפני שביעית נאסרה, בין בנדר בין בשבועה - הרי זה יורד לתוף שדהו, אבל אינו אוכל מפרותיו; ואם בשביעית נאסרה - יורד ואוכל, שאין פרות אלו של שמעון, אלא הרי הן הפקר.

טז. ואסור לראובן להשאל לשמעון - גזרה שמא ישאל ממנו, והרי הוא אסור בהנאתו; וכן אסור להלוותו - גזרה שמא ילוה ממנו; ולא ימכר לו - גזרה שמא יקח ממנו. יז. נודמנה לו מלאכה עמו, כגון שהיו קוצרין כאחד - עושה ברחוק ממנו; גזרה שמא יסיענו. המדיר את בנו מפני שאינו עוסק בתורה, ונאסר בהנאת אביו - הרי האב מתר למלאת לו חבית של מים, ולהדליק לו את הנר, ולצלול לו דג קטן; שאין פונתו אלא להנאה גדולה, ודברים אלו לגבי הבן אינן חשובין.

יח. מי שנשבע או שנדר שלא ידבר עם חברו - הרי זה מתר לו לכתב בכתב, ולדבר עם אחר והוא שומע הענין שירצה להשמיעו; וכןה הורו הגאונים.

יום חמישי

הלכות נדרים פרק ח

א. מי שנדר או נשבע, ופרש בשעת נדרו דבר שנדר או נשבע בגללו - הרי זה כמי שתלה נדרו או שבועתו באותו דבר; ואם לא נתקיים אותו דבר שנשבע בגללו, הרי זה מתר.

ב. כיצד? נדר או נשבע שאינו נושא אשה פלונית שאביה רע, שאינו נכנס לבית זה שפלב רע בתוכו - מתו, או שעשה האב תשובה - הרי זה מתר; שזה כמי שנדר או נשבע ואמר: 'שלא אשא פלונית ולא אכנס לבית זה, אלא אם כן נסתלק ההוק'. וכן כל פיוצא בזה.

ג. אכל הנדר או הנשבע שאינו נושא פלונית הכעורה, ונמצאת נאה, שחרה ונמצאת לבנה, קצרה [=נמוכה] ונמצאת ארבה [=גבוהה], 'שאינ אשתי נהנית לי שגנבה את כסי ושהפת את בני' ונודע שלא גנבה ולא הפת - הרי זה מתר; מפני שהוא נדר טעות, והוא בכלל נדרי שגגות שהן מתרין; ואין זה כתולה נדרו בדבר ולא נתקיים הדבר - שהרי הסבה שבגללה נדר לא הייתה מצויה [-מלכתחילה], וטעות היה.

ד. ולא עוד, אלא מי שראה אנשים מרחוק אוקלים תאנים שלו, אמר להם: 'הרי הן עליכם קרפן', כיון שקרב אליהם והביט, והרי הם אביו ואחיו - הרי אלו מתרין; אף על פי שלא פרש הסבה שהדין בגללה, הרי זה כמי שפרש - שהדבר [=הנסיבות] מוכיח שלא אסר עליהן, אלא שהיה בדעתו שהן זרים. וכן כל פיוצא בזה.

ה. מי שנדר או נשבע, ונולד לו [=נתחדש אצלו] דבר שלא היה בלבו בשעת השבועה או בשעת הנדר - הרי זה אסור, עד שישאל לחכם ויתיר את נדרו. כיצד? אסר את עצמו בהנית פלוני, או שלא יכנס למקום פלוני, ונעשה אותו האיש סופר, ואותו מקום בית הכנסת - אף על פי שהוא אומר: 'אלו הייתי יודע שזה נעשה סופר ומקום זה יעשה בית הכנסת, לא הייתי נודר או נשבע' - הרי זה אסור להנות ולהכנס, עד שיתיר נדרו כמו שבאנונו. וכן כל פיוצא בזה.

ו. כל נדר שהתר מקצתו, התר כלו; והוא הדין בשבועה. כיצד? ראה אנשים מרחוק אוקלין פרוטיו, ואמר: 'הרי הן עליכם קרפן', וכשהגיע אליהם, והנה הם אביו ואנשים זרים - הואיל ואביו מתר, פלן מתרין; ואפלו אמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי אומר: פלוני ופלוני אסורין ואביו מתר' - הרי פלן מתרין. אכל אם אמר כשהגיע אליהם: 'אלו הייתי יודע שאביו ביניכם, הייתי אומר: פלכם אסורין חוץ מאביו' - הרי פלן אסורין חוץ מאביו; שהרי גלה דעתו שלא התיר מקצת הנדר, אלא כמו שנדר היה נודר ומתנה על אביו.

ז. וכן האומר: 'היין קרפן עלי, מפני שהיין רע למעים', אמרו לו: 'הרי המלישן יפה למעים' - אם אמר: 'אלו

י. מי שאסר הנית הפריות עליו - הרי זה מתר להנות בלקט שכחה ופאה ומעשר עני המתחלק בגנות, אכל לא שבתוך הבית.

יא. מי שאסר הניתו על הפהנים ועל הלויים - הרי אלו באין ונוטלין מתנותיהן על כרה; ואם אמר: 'כהנים אלו ולויים אלו' - הרי אלו אסורין, ויתן תרומותיו ומעשרותיו לכהנים ולויים אחרים. והוא הדין במתנות עניים, עם העניים.

יב. מי שהיתה הניתו אסורה על חברו, ואין לחברו מה יאכל - הולך אצל החננני ואומר: 'איש פלוני אסור בהנתי ואיני יודע מה אעשה'; אם הלך החננני ונתן לו, וכא ונטל מזה - הרי זה מתר.

יג. היה ביתו לבנות, גדרו לגדר, שדהו לקצור, והלך אצל הפועלים ואמר: 'איש פלוני אסור בהנתי ואיני יודע מה אעשה', והלכו הן ועשו עמו, וכאו לזה ונתן להן שכרן - הרי זה מתר; שנמצא זה שפרע לו חובו, וכבר בארנו שזה מתר לפרע חובו.

יד. היו מהלכין בדרך, ואין לו מה יאכל - נותן לאחר משום מתנה, והלה מתר בה; ואם אין עמהן אחר, מניח על הפלע ואומר: 'הרי הן מפקרין לכל מי שיחפץ', והלה נוטל ואוכל.

טו. נתן לאחד מתנה ואמר לו: 'הרי הסעודה הזו נתונה לך מתנה, וכבוא פלוני שהוא אסור בהנתי, ויאכל עמנו' - הרי זה אסור. ולא עוד, אלא אם נתן לו סתם, וחזר ואמר לו: 'רצונך שיבוא פלוני ויאכל עמנו?' - אם הוכיח סופו על תחלתו, שלא נתן לו אלא על מנת שיבוא פלוני ויאכל - הרי זה אסור; כגון שהיתה סעודה גדולה, והוא רוצה שיבוא אביו או רבו וכיוצא בהם לאכל מסעודה זו, שהרי סעודתו מוכחת עליו שלא גמר להקנות לו. וכן כל פיוצא בזה.

טז. כל מתנה שאם הקדישה [המקבל] לא תהיה מקדשת - אינה מתנה. וכל הנותן לזה מתנה על מנת להקנותה לאחר, הרי זה האחר קנה בעת שיקנה לו הראשון; ואם לא הקנה לו הראשון לאותו האחר, לא קנה לא ראשון ולא שני.

יז. מי שנאסרה הניתו על בעל בתו, והוא רוצה לתת לבתו מעות, כדי שתהיה נהנית מהן ומוציאה אותן בתפציה [צרכיה ורצונותיה] - הרי זה נותן לה ואומר לה: 'הרי המעות האלו נתונין לך במתנה, ובלבד שלא יהא לבעליך בהן רשות, אלא יהיו למה שאת נוהגת לפיך', או 'למה שתלבשי', וכיוצא בזה. ואפלו אמר לה: 'על מנת שאין לבעליך בהן רשות, אלא מה שתירצי עשי בהן' - לא קנס הבעל, ומה שתירצה תעשה בהן. אכל אם נתן לה מתנה ואמר לה: 'על מנת שאין לבעליך בהן רשות', ולא פרש שתהיה המתנה הזאת לך וילכך, או למה שתירצה תעשה בה - הרי קנה אותה הבעל לאכל פרוטיו; ודבר זה אסור, שהרי הוא אסור בהנית חותנו.

טז. וכן הנודר או הנשבע 'שאין אתה נהנה לי, אם אין אתה נותן לכני כור של חטים ושתי חביות של זין' - הרי זה יכול להתיר נדרו שלא בשאלת חכם, ויאמר: 'הריני פאלו נתקבלתי והגיעו לנדי'. וכן כל פיוצא בזה.

יום שישי

הלכות נדרים פרק ט

א. בנדרים - הלוחף אחר לשון בני אדם באותו מקום, ובאותה לשון, ובאותו זמן שנדר או נשבע בו. כיצד? נדר או נשבע מן המבשל - אם דרך אותו מקום באותה לשון באותו זמן שקוראין 'מבשל' אפלו לצלי ולשלוק [שנתבשל יותר מהראוי], הרי זה אסור בכל; ואם אין דרך לקרות 'מבשל' אלא לבשר שנתבשל במים ובתבלין, הרי זה מתיר בצלי ובשלוק. וכן המעשן, והמבשל בתמי טבירה, וכיוצא בהן - הולכין בו אחר הלשון של בני העיר.

ב. נדר או נשבע מן המליח - אם דרך לקרות 'מליח' לכל המלוחין, הרי זה אסור בכל המלוחין; ואם דרך שאין קוראין 'מליח' אלא לדג מליח בלבד, אינו אסור אלא בדג מליח.

ג. נדר או נשבע מן הכבוש - אם דרך לקרות 'כבוש' לכל הכבושין, הרי זה אסור בכל; ואם אין דרך לקרות 'כבוש' אלא לירק כבוש בלבד, אינו אסור אלא בכבוש של ירק. וכן כל פיוצא בזה.

ד. היו מקצת בני המקום קורין לו כף, ומקצתן אין קורין - אין הולכין אחר הרב; אלא הרי זה ספק נדרים, וכל ספק נדרים להתמיר. ואם עבר, אינו לוקה.

ה. כיצד? נדר מן השמן במקום שמסתפקין [=מסתמשים] בשמן זית ובשמן שמשמן, ורב אנשי המקום אין קורין 'שמן' סתם אלא לשמן זית, וקורין לשמן שמשמן 'שמן שמשמן', ומעוטן קורין אף לשמן שמשמן 'שמן' סתם - הרי זה אסור בשניהם; ואינו לוקה על שמן שמשמן. וכן כל פיוצא בזה.

ו. כל דבר שדרך השליח באותו מקום להמלך [=לברר] עליו, הרי הוא בכלל המין שנאמר לשליח סתם. כיצד? מקום שדרךן אם ישלח אדם שליח לקנות לו בשר סתם, ואמר: 'לא מצאתי אלא דגים' - אם נשבע במקום זה או נדר מן הבשר, נאסר אף בבשר דגים. וכן כל פיוצא בזה. ובכל מקום - הנודר מן הבשר אסור בבשר עופות ובקרבנים, ומתיר בתבנים. ואם מראין הדברים [=הנסיבות] בעת שנדר שלא נתבון זה אלא לבשר בהמה בלבד, או לבשר עוף ובהמה בלבד - הרי זה מתיר בבשר דגים, ואפלו במקום שהשליח נמלך עליהן.

ז. הנודר מן המבשל - מתיר בכיזה שלא נתבשל עדי שקפתה [התקשתה], אלא נתגלגלה [=התחממה] בלבד. הנודר מפעשה קדרה [=סיר] - אינו אסור אלא מדברים שמרתיחין אותן בקדרה, כגון ריפות [=גריסים] ולביבות וכיוצא בהן; אסר עצמו מכל היורד לקדרה, הרי זה אסור

הייתי יודע, לא הייתי נודר', ואפלו אמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי אומר: החדש אסור והישן מתיר' - מתיר בישן ובחדש; אבל אם אמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי אומר: כל היגנות אסורות עלי חוץ מן המישן' - הרי זה מתיר במישן בלבד. וכן כל פיוצא בזה.

ח. כל הנודר או הנשבע, רואין דברים שבגללן נשבע או נדר, ולומדין מהן לאיזה דבר נתבון; והולכין אחר הענין [=הנסיבות], לא אחר כל משמע הדבור. כיצד? היה טעון משא של צמר או של פשתים, והזיע והיה ריחו קשה, ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר ופשתים לעולם - הרי זה מתיר ללבש בגדי צמר או פשתים ולכסותן [להתכסות בהם], ואינו אסור אלא להפשילן לאחוריו. היה לבוש בגד צמר ונצטער בלבישתו, ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר לעולם - אסור ללבש, ומתיר לטען עליו; ומתיר להתפסות בגדי צמר, שלא נתבון זה אלא לבגד צמר. וכן כל פיוצא בזה.

ט. היו מבקשין ממנו שישא קרובתו, והוא ממאן [=מסרב], ופצרו בו, ונדר או נשבע שלא תהנה בו לעולם, וכן המקרש את אשתו, ונשבע או נדר שלא תהנה בו לעולם - הרי אלו מתרות להנות לו, שאין פוגתו אלא לשם אישות.

י. וכן הקורא לחברו שיעד אצלו, ומאן, ונשבע או נדר שלא יפגס לביתו, ולא ישפה לו ספת צונן - הרי זה מתיר להפגס לביתו ולשתות לו צונן; שלא נתבון זה אלא שלא יאכל וישפה עמו בסעודה זו. וכן כל פיוצא בזה.

יא. האומר לחברו: 'לביתך איני נכנס, ושדך איני לוקח', בין בנדר בין בשבועה, ומת או מכרן לאחר - הרי זה מתיר להפגס לביתו, ולקח השדה מן היורש או מן הלוקח; שלא נתבון זה, אלא כל זמן שהן ברשותו. אבל אם אמר: 'לבית הנה איני נכנס, ושדה זו איני לוקח', ומת או מכרן לאחר - הרי זה אסור.

יב. אמר לחברו: 'השאלני פרתך', אמר לו: 'אינה פנויה', נשבע או נדר ואמר: 'שדי איני חורש בה לעולם' - אם היה דרכו לחרש בידו, הוא אסור וכל אדם מתירן לחרש לו בה; ואם אין דרכו לחרש בידו, הוא וכל אדם אסורין. וכן כל פיוצא בדברים אלו.

יג. מי שנשבע או נדר שישא אשה, או שיקנה בית, או שיצא בשירה [לדרך ארוכה], או ירש [=יפליג] פים - אין מחיבין אותו לשא או לקנות או לצאת מיד, אלא עד שימצא דבר ההגון [=מתאים] לו. ומעשה באשה שנדרה שכל מי שיתבע אותה תנשא לו, וקפצו עליה בני אדם שאינן הגונין לה; ואמרו חכמים: 'לא נתבונה זו אלא לכל מי שיתבע אותה מן ההגונין לה'. וכן כל פיוצא בזה.

יד. המדיר את חברו, או שנשבע, ואמר לו: 'שתבוא ותטל לכניך כר אחד חטים, או שתי חביות של זין' - הרי זה יכול להתיר נדרו בלא שאלה לחכם, ויאמר לו: 'כלום נתבונת אלא לכבדני, כבודי שלא אטל, וכבר הגיע אלי כבוד שנדרת בשבילי'.

מתר במטה. וכן כל פיוצא בזה.

טז. הנודר שלא יכנס לבית זה, הרי זה אסור מן האגף [מקום הגפת הדלת] ולפנים; נדר שלא יכנס לעיר זו - מתר להכנס לתחומה [אלפיים אמה - תחום-שבת], ואסור להכנס לעבורה [בית הנמצא בתוך שבעים אמה ושני שלישי של העיר].

יז. הנודר הנה מבני העיר, ובא אדם ונשתהה שם שנים עשר חדש - הרי זה אסור להנות ממנו; פחות מכאן, מתר. נדר מיושבי העיר - כל ששהה שם שלשים יום, אסור להנות ממנו; פחות מכאן, מתר.

יח. הנודר מן המים הנמשכין ממעין פלוני - אסור בכל הנהרות היונקות ממנו [בעקיפין], ואין צריך לומר הנמשכות [ישירות]; אף על פי שנשתנה שמם, ואין קוראין אותם אלא נהר פלוני, ובאר פלונית, ואין מלוין אותן לשם המעין הנדור - הואיל והוא עקרן [=מקורם], אסור בכל. אבל אם נדר מנהר פלוני או ממעין פלוני - אינו אסור אלא בכל הנהרות הנקראות על שמו.

יט. הנודר מירדי הים - מתר ביושבי היבשה; מיושבי היבשה - אסור בירדי הים, אף על פי שהם מפרשים [=מפליגים] באמצע הים הגדול; שירדי הים בכלל יושבי היבשה. הנודר מרואי החמה - אסור בסומין, שלא נתפון אלא ממי שהחמה רואה אותן. נדר משחורי הראש - אסור בקרחים ובכעלי שיבות, ומתר בנשים [שכינויים 'מכוסות הראש'] ובקטנים [שכינויים 'גלויי הראש']; ואם דרין לקרות שחרי הראש לכל, אסור בכל.

כ. נדר משוכתי שבת - אסור בישראל ובכותיים [=שומרונים]. נדר מעולי ירושלים - אסור בישראל, ומתר בכותיים; שלא נתפון זה אלא למי שמצוה עליו לעלות לירושלים. הנודר מבני נח - מתר בישראל; שאין נקראין 'בני נח' אלא שאר האמות.

כא. נדר מזרע אברהם - מתר בבני ישמעאל ובבני עשו, ואינו אסור אלא בישראל, שנאמר: "כי ביצחק יקרא לך זרע", והרי יצחק אמר ליעקב: "ויקרא לך את ברכת אברהם".

כב. נדר מן הערלים - מתר בערלי ישראל, ואסור במולי אמות העולם; נדר מן המולים - אסור בערלי ישראל, ומתר במולי אמות העולם; שאין הערלה קרויה אלא לשם גויים, שנאמר: "כי כל הגויים ערלים"; ואין פונתו של זה אלא למי שהוא מצוה על המילה, ולמי שאינו מצוה עליה.

כג. הנודר מישראל, אסור בגרים; מן הגרים, מתר בישראל. הנודר מישראל, אסור בכהנים ובלוויים; מן הכהנים ומן הלוויים, מתר בישראל. הנודר מן הכהנים, מתר בלוויים; מן הלוויים, מתר בכהנים. הנודר מבניו, מתר בבני בניו. ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן, דין הנודר והנשבע אחד הוא.

בכל המתבשרין בקדרה [אפילו שאחרי הבישול נאפים או מיטגנים].

ח. הנודר מן הדגים, מתר בציר [רוטב הדג] ובמרקס [שומן דגים] של דגים. הנודר מן החלב - מתר בקוס, והוא המים הנבדלין מן החלב; נדר מן הקוס, מתר בחלב. נדר מן הגבינה, אסור בה בין מליחה בין תפלה.

ט. הנודר מן החטים, אסור בהן בין חייין בין מבשלים. 'חטה חטים שאיני טועם', אסור בהן בין קמח בין פת; 'חטה שאיני טועם', אסור בה באפוייה [חטה], בלשון יחיד, מתייחסת לפת] ומתר לכס [-גרגרי חיטה]; 'חטים שאיני טועם', מתר באפוי ואסור לכס; 'חטה חטים שאיני טועם', אסור בין באפוי בין לכס. והנודר מן הדגן או מן התבואה, אינו אסור אלא מחמשת המינין [מיני דגן].

י. הנודר מן הירק, מתר בדלועין. מן הפרישין [=כרתים], מתר בקפלוטות [סוג של כותני שמקורו בארץ]. הנודר מן הפרוב - אסור במים שנתבשל בו הפרוב, שהרי מי השלקות בשלקות. נדר ממי השלקות, מתר בשלקות עצמן. הנודר מן הרטב, מתר בתבלין שבו; מן התבלין, מתר ברטב. הנודר מן הגריסין, אסור במקפה [=תבשיל סמיר] של גריסין.

יא. הנודר מפרות הארץ - אסור בפרות הארץ, ומתר בכמהין [סוג פטריות שבתוך האדמה] ופטירות; ואם אמר: 'כל גדולי קרקע עלי' - אסור אף בכמהין ופטירות; אף על פי שאינן יונקין מן הקרקע, גדלין הן בקרקע.

יב. הנודר מפרות שנה - אסור בכל פרות השנה, ומתר בגדיים וטלאים ובחלב ובביצים ובגזולות; ואם אמר: 'גדולי שנה עלי', אסור בכלן. הנודר מפרות הקיץ, אין אסור אלא בתאנים.

יג. ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן - הנהר בעקר הגדול, שהוא: בנדרים - הלוח אחר לשון בני אדם שפאותו מקום, באותה לשון, ובאותו זמן. ועל פי העקר זה תורה ותאמר: 'זה הנודר אסור בדבר פלוני, ומתר בדבר פלוני'.

יד. הנודר מן הענבים, מתר ביין ואפלו החדש; מן הזיתים, מתר בשמן; מן התמרים, מתר בדבש תמרים; מן הסתניות [ענבים חמוצים], מתר בחמץ סתניות. מן היין, מתר ביין תפוחים; מן השמן, מתר בשמן שמשמן; מן הדבש, מתר בדבש תמרים; מן החמץ, מתר בחמץ סתניות; מן הירק, מתר בירקות שדה [שצמחו מעצמם בשדה] - מפני שקל אלו, שם לוי הם, והוא לא נדר אלא משם שאינו לוי באותו מקום. וכן כל פיוצא בזה.

טו. הנודר מן הקסות [=גד], מתר [באריגים גסים שאינם ראויים ללבישה] בשק וביריעה ובחמילה [יריעה להגנה מגשם]. הנודר מן הפית - אסור בעליה, שהעליה בכלל הפית; נדר מן העליה, מתר בפית. הנודר מן המטה - אסור בדרגש, שהוא כמו מטה קטנה; נדר מן הדרגש,

שבת קודש

הלכות נדרים פרק י

א. הנודר או הנשבע 'שאיני טועם היום', אינו אסור אלא עד שתתחשף [=עד הלילה]; 'שאיני טועם יום אחד', אסור מעת לעת משעת נדרו. לפיכך, הנודר 'שאיני טועם היום' - אף על פי שהוא מתר משתחשף, לא יאכל משתחשף עד שישאל לחכם; וגזרה שמא ישבע פעם אחרת 'יום אחד' ויאכל משתחשף, שהרי אין כל העם יודעין הפרש שבין זה לזה.

ב. נדר 'שאיני טועם יום' - הרי זה ספק, ואסור מעת לעת כאומר 'יום אחד'; ואם אכל אחר שתחשכה, אינו לוקה. 'שאיני טועם שבת זו' - הרי זה אסור בשאר ימי השבת וביום השבת, והרי הוא מתר מאחד בשבת; 'שאיני טועם שבת אחת' - הרי זה אסור שבעת ימים, מעת לעת. אמר 'שבת' סתם, ולא פירש לא אחת ולא זו - הרי זה ספק, ואסור שבעת ימים מעת לעת; ואם אכל אחר השבת - אינו לוקה, כמו שבארנו.

ג. 'שאיני שותה תדש זה' - אסור בשאר החדש; אבל ביום ראש חדש יהיה מתר, אף על פי שהיה תדש חסר. 'שאיני טועם חדש אחד' - אסור שלשים יום גמורים, מעת לעת. נדר 'חדש' סתם - אסור שלשים יום מעת לעת, מספק.

ד. 'שאיני אוכל בשר שנה זו' - אפלו לא נשאר מן השנה אלא יום אחד, אין אסור אלא אותו היום; וביום ראש השנה, מתר. וראש השנה לנדרים, הוא יום ראש החדש תשרי. 'שאיני אוכל שנה אחת' - הרי זה אסור שנה תמימה, מיום ליום; ואם נתעברה השנה, אסור בה ובעבורה. 'שאיני אוכל שנה' - הרי זה אסור מיום ליום מספק, כמו שבארנו.

ה. 'שאיני שותה יין שבוע זה' - אסור בשאר שני השבוע, ובשנת השמטה; ואינו מתר אלא מראש השנה של מוצאי שביעית. 'שאיני שותה יין שבוע אחד' - אסור שבע שנים גמורות, מיום ליום. אמר 'יובל זה' - אסור בשאר שני היובל, ובשנת החמשים עצמה.

ו. 'שאיני שותה יין עד ראש החדש אדר' - אם היתה שנה מעברת, ולא ידע שהיא מעברת כשנדר - אינו אסור אלא עד ראש החדש אדר ראשון; ואם נדר עד סוף אדר, הרי זה אסור עד סוף אדר שני. ואם ידע שהשנה מעברת, ונדר עד ראש החדש אדר - אסור עד ראש החדש אדר שני.

ז. האוסר עצמו בדרך עד הפסח - בין שאמר 'עד לפני הפסח', בין שאמר 'עד הפסח' - אינו אסור אלא עד שיגיע בלבד; ואם אמר: 'עד שיהיה הפסח' - הרי זה אסור עד שיצא הפסח. אמר 'עד הקציר' או 'עד הבציר', או שאמר 'עד שיהיה הקציר' או 'הבציר' - אינו אסור

אסור אלא עד שיגיע.

ח. זה הפלל: כל שזמנו קבוע ונדר עריו, אינו אסור אלא עד שיגיע; ואם נדר עד שיהיה, הרי זה אסור עד שיצא. וכל שאין לו זמן קבוע, כגון זמן הקציר והבציר - בין שנדר עריו, בין שנדר עד שיהיה, אינו אסור אלא עד שיגיע.

ט. האוסר עצמו בדרך עד הקיץ - הרי זה אסור עד שיתחילו אנשי המקום שנדר בו להכניס כלכלות [=סלי] תאנים; 'עד הקציר' - עד שיתחילו העם לקצר קציר חטים, אבל לא קציר שעורים. פירש ואמר: 'עד שייעבר הקיץ' - הרי זה אסור עד שיכפלו [=יקפלו] העם רב המחצלאות שבמקצה [שטח יבוש של תאנים], שמניבשין עליהן תאנים וענבים לעשותן גרוגרות [תאנים יבשות] וצמוקים; הפלל לפי מקום נדרו של נודר.

י. כיצד? הרי שנדר בבקעה ואסר עצמו בדרך עד הקיץ, ועלה להר - אינו מסתפל בקיץ של מקום שהוא בו עתה, אם הגיע אם לא הגיע, אלא בקיץ של מקום שנדר בו, ועליו הוא סומך. וכן כל פיוצא בזה.

יא. האוסר עצמו בדרך עד הגשם - הרי זה אסור עד זמן הגשמים, שהוא בארץ ישראל ראש החדש כסלו. הגיע זמן הגשמים - הרי זה מתר, בין ירדו גשמים בין לא ירדו; ואם ירדו גשמים משבועה עשר במרחשון, הרי זה מתר. ואם אמר 'עד הגשמים' [לשון רבים, אזי לא די בזמן הגשמים אלא] - הרי זה אסור עד שיירדו הגשמים; והוא, שיירדו מזמן רביעה [כינוי למטר - כלומר המועד השני לירידת המטר] שניה, שהוא בארץ ישראל ומקומות הסמוכין לה, משלשה ועשרים במרחשון ואילף. ואם פירש ואמר: 'עד שיפסקו הגשמים' - הרי זה אסור עד שייעבר הפסח, בארץ ישראל ובמקומות שהן כמותה.

יב. מי שהדיר את אשתו במרחשון ואמר לה: 'שאיני את נהנית לי מכאן ועד הפסח, אם תלכי לבית אביך מהיום ועד סכות' - הרי זה אסורה להנות לו מיד, וגזרה שמא תלך. ואם הלכה לפני הפסח, והרי הוא מהנה אותה לפני הפסח - הרי זה לוקה. עבר הפסח [וכבר נהנית ממנו], אף על פי שהלך [=שעבר זמן] התנאי [שהתייחס לזמן החולף] - הרי זה אסור לנהג חלין בנדרו, ולהניחה שתלך ותנהג; אלא נוהג בה אסור עד החג כמו שנדר, ואף על פי שתלה הנדר באסור זמן שעבר. וכן כל פיוצא בזה. ואם הלכה אחר הפסח [אבל לא נהנית ממנו קודם לפסח], אינה אסורה מלהנות לו.

יג. אמר לה: 'שאיני את נהנית לי עד החג, אם תלכי לבית אביך עד הפסח' - אסורה להנות מיד. ואם הלכה לפני הפסח, ונמצא מהנה אותה - הרי זה לוקה; ואסורה בהניתו עד החג, ומתרת לילך לבית אביה משהגיע הפסח.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — ט"ו-כ"א תמוז ה'תשס"ז

יום ראשון

מצות עשה קפ.

(פרשת שופטים שם): "לא תסור וגו'" — זו מצות לא-תעשה. והעובר על לאו זה — והוא זקן (חכם) ממרא (פי הסנהדרין ומורה כדעתו) — תיב חנק, בתנאים המקבילים המבארים בסוף סנהדרין (פו), ושם נתבארו דיני מצוה זו.

המצוה השי"ג — האזהרה שהזהרנו מלהוסיף בתורה לא שבכתב ולא שבפעל-פה, והוא אמרו יתעלה: "לא-תסף עליו" (שם יג, א). וכפרוש אמרו בכמה מקומות (ראש השנה כח: ועוד): "עובר על בל-תוסיף", "עברת על בל-תוסיף".

המצוה השי"ד — האזהרה שהזהרנו מלגרוע מן-התורה, לא שבכתב ולא שבפעל-פה, והוא אמרו: "ולא תגרע ממנו" (שם). ובכמה מקומות אומרים: "נמצא עובר על בל-תגרע", "והרי עברת על בל-תגרע".

יום שלישי

מצות לא תעשה שיח. שיט.

מצות עשה רי. ריא.

המצוה השי"ח — האזהרה שהזהר פל-אדם ממנו מלקלל אב ואם, והנה הענש מפרש בתורה, והוא אמרו: "ומקלל אביו ואמו מות יומת" (שמות כא, יז) והוא מקלל הנסקלין ואפלו קלל אחד מהם בשם לאחר מותו במזיד — נסקל. אבל האזהרה לא נתבארה בכתוב בפרוש, שלא אמר: לא תקלל אביך; אלא כבר קדם שבא האזהרה מלקלל פל-אדם מישראל — וזה כולל את-האב וזולתו. ובמקללתא (פרשת משפטים שמות כא, יז) אמרו: "מקלל אביו ואמו מות יומת", ענש שמענו, אזהרה מנין? תלמוד לומר "אלהים לא תקלל", אם דין הוא אביך — הרי הוא בכלל אלהים; ואם נשיא הוא — הרי הוא בכלל נשיא; ואם בור (אדם פשוט) הוא (הרי הוא בכלל). "לא תקלל חרש". הרי אפה דן בנזן אב (אחת מהמדות שהתורה נדרשת בהן — שפרט המובא בפסוק מסויים הוא כ"אב" ויסוד להעתיקו למקומות נוספים שבאותו ענין) משלשתן וגו' עד הצד השוה שבהם שהם

המצוה המשלימה מאה ושמנים — הצווי שנוצטונו לענוש את-העדים שהעידו שקר כמו שזממו לעשות בעדותם, והוא אמרו יתעלה: "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" (דברים יט, יט) וזהו דין עדים זוממין: אם העידו להוציא ממון — נוציא מהם כמוהו; ואם העידו על מה שמתחייב מיתה — נמיתם באותה המיתה; ואם העידו על מה-שמחייב מלקות — נלקה אותם. וכבר נתבארו דיני מצוה זו והשאלות שנתחדשו בה וכיצד יתקיים שהעדים יהיו זוממין ונדון אותם בדין זה, במסכת מכות.

יום שני

מצות עשה קעד.

מצות לא תעשה שיב. שיג. שיד.

המצוה הקע"ד — הצווי שנוצטונו לשמע לבית דין הגדול ולנהג על פיהם בכל אשר יצוו בעניני אסור ומותר. ואין חלוק בזה בין דבר שקבלוהו בקבלה (איש מפי איש עד משה רבינו), ובין דבר שלמדוהו באחת המדות שהתורה נדרשת בהן, או דבר שהסכימו עליו כדי לגדור פרוצה (גזרות חכמינו שהם סג לתורה), או בהתאם לאיזה מצב שהוא (לפי צרכיו הרוחניים של הדור), ממה שנראה להם נכון ושיש בו חזיק לתורה — כל-זה חייבים אנו לקימו ולעשותו ולנהג על פי דבריהם, כל נעבור עליהם, והוא אמרו יתעלה: "על-פי התורה אשר ירוף וגו'" (דברים יז, יא). ולשון ספרי (פרשת שופטים): "ועל המשפט אשר-יאמרו לך תעשה — זו מצות עשה". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף סנהדרין (פו).

המצוה השי"ב — האזהרה שהזהרנו מלחלוק על פעלי הקבלה עליהם השלום (חכמים שמהם אנו מקבלים תורה שבעל פה) ומלסור מפל-מה-שיצוו במעשי התורה והוא אמרו: "לא תסור מן-הדבר אשר-יגידו לך" (שם) ולשון ספרי

דְּבָרָיו". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּקִדּוּשֵׁין (לה:).

יום רביעי

מצות לא תעשה קצה.

מצות עשה לז.

הַמִּצְוָה הַקִּצָּה — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהִיּוֹת זוֹלֵל וְסוֹבָא (שְׂקוּעַ וְלֹהוֹט) בְּמֵאֲכָל וּמִשְׁתֵּה בִימֵי הַנְּעוּרוֹת בַּתְּנָאִים הָאֲמוּרִים בְּבֶן סוֹרֵר (סר מדרכו) וּמוֹרָה (ממרה פי אביו), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא תֹאכְלוּ עַל-הַדָּם" (ויקרא יט, כו) וּבְאוֹר עֲגִין זֶה שֶׁבֶן סוֹרֵר וּמוֹרָה מִכָּלֵל מְחִיבֵי מִיתַת בֵּית דִּין וּמִפְרָשׁ בַּתּוֹרָה (דברים כא, כא) שֶׁהוּא בְּסִקִּילָה. וּכְבָר בְּאַרְנוֹ בְּהַקְדַּמַת מְאָמֵר (ספר) זֶה (סוף הַכֵּלל ה"ד) שֶׁכָּל-מֵה-שְּׁחִיב בּוֹ הַכְּתוּב כָּרַת אוֹ מִיתַת בֵּית דִּין הָרִי הוּא מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, חוּץ מִן-הַפֶּסַח וְהַמִּילָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ (בַּהֲקַדְמָה שֶׁלֹּאֲחַר הַכֵּלל ה"ד). וְכִינֵן שֶׁדָּן אֵת זֶה הַזּוֹלֵל וְהַסּוֹבָא בַּתְּנָאִים הָאֲמוּרִים בְּסִקִּילָה יִדְעֵנוּ שֶׁזֶה מַעֲשֶׂה שְׁמוֹזְהִרִים עָלָיו בְּהַחֲלִט, וְהָרִי נִתְבָּאֵר הַעֲנֵשׁ, וְנִשְׁאַר לָנוּ לַחֲקוֹר עַל הָאֲזִהְרָה לְפִי הַכָּלֵל שֶׁלָּנוּ: לֹא עֲנֵשׁ הַכְּתוּב אֶלֶּא-אִם-כֵּן הַזְּהִיר. וְלִשׁוֹן גְּמָרָא סְנֵהֲדָרִין (ג): "אֲזִהְרָה לְבֶן סוֹרֵר וּמוֹרָה מִנֵּין? תִּלְמוּד לומר: לֹא תֹאכְלוּ עַל-הַדָּם", כְּלוֹמֵר: לֹא תֹאכַל אֲכִילָה הַגּוֹרְמַת לְשִׁפּוֹף דָּם, וְהִיא אֲכִילַת זֶה הַזּוֹלֵל וְסוֹבָא שְׁחִיב בּוֹ מִיתָה. וְאִם אֲכַל אוֹתָהּ הָאֲכִילָה הַרְעָה בְּאוֹתָם הַדְּרָכִים הַבְּלִתֵי טוֹבִים — הָרִיחוּ עוֹבֵר עַל לָאו, וְאִף-עַל-פִּי שֶׁזֶה לָאו שֶׁבְּכִלּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּכָלֵל הַתְּשִׁיעִי, אֵין בְּכָף כְּלוּם. שְׁפִינֵן שֶׁהַעֲנֵשׁ מִפְרָשׁ, לֹא נֶחֱשׁ (נַפְקָפֵק) לְאֲזִהְרָה אִם הִיא מִן-הַדִּין אוֹ מִן לָאו שֶׁבְּכִלּוֹת. וּכְבָר בְּאַרְנוֹ אֶת-זֶה כְּמָה פְּעָמִים וְקָדְמוֹ מִמֶּנּוּ דְּגַמְאוֹת. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפִרְקַי ח' מִסְנֵהֲדָרִין.

הַמִּצְוָה הַל"ז — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ שִׁיתַטְמָאוּ הַכְּהֵנִים לְקְרוֹבִים הַנּוֹזְכִים בַּתּוֹרָה (שם כא, ב-ג). שֶׁכֵּן מֵאַחַר שֶׁמִּנְעֵם הַכְּתוּב מִלְּהַתְּטַמֵּא לְמַת בְּלִבָּד (ולא לשאר הטומאות), כְּדִי לְכַבְּדָם, וְהַתִּיר לָהֶם לְהַתְּטַמֵּא לְקְרוֹבִים, הִנֵּה אֶפְשָׁר לְחַשֵּׁב שֶׁזֶה תְּלוּי בְּרִצּוֹנָם וְשׂוֹ רְשׁוֹת בְּלִבָּד: רוּצָה — יִתַטְמָא;

בְּעַמְדָּךְ וְאַתָּה מְזַהֵר עַל קְלָלָתְּם, אִף אֲבִיךָ שְׁבַעְמָךְ אַתָּה מְזַהֵר עַל קְלָלָתוֹ". וּבְסִפְרָא (פֶּרֶשֶׁת קְדוּשִׁים): "כִּי-אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלַל אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ" וְגו' (ויקרא כ, ט) עֲנֵשׁ שְׁמַעְנוּ, אֲזִהְרָה לֹא שְׁמַעְנוּ! תִּלְמוּד לומר: "אַלְהִים לֹא תִקְלַל", שֶׁזֶה לְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפִרְקַי ז' מִסְנֵהֲדָרִין (ג).

הַמִּצְוָה הַשִּׁי"ט — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהַכּוֹת אָב וְאִם. וְגַם כֵּן לֹא נִתְבָּאֵר בְּכַתוּב אֲזִהְרָה מִיַּחַד לְמַעֲשֶׂה זֶה; אֲבָל הַזְּכִיר אֶת-הַעֲנֵשׁ וְאָמַר: "וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמַת" (שְׁמוֹת כא, טז), וְלִמְדֵנוּ הָאֲזִהְרָה לְמַכָּה אָבִיו עַל הַדְּרָף שֶׁלְּמַדְנוּ לְמַקְלָל אָבִיו, וְהוּא שְׁכָבֵר בְּאַרְנוֹ בְּמִצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת שְׁאֲנוּ מְזַהֵרִים: עַל כָּל-אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לְהַכּוֹתוֹ, וְאָבִיו בְּכָלֵל. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פֶּרֶשֶׁת מִשְׁפָּטִים שֵׁם): "מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ" וְגו' עֲנֵשׁ שְׁמַעְנוּ, אֲזִהְרָה לֹא שְׁמַעְנוּ! תִּלְמוּד לומר: אֲרַבְעִים יָכֵנוּ לֹא יִסִּיף" (דברים כה, ג). וְהָרִי דְּבָרִים קָל וְחָמֵר: אִם מִי שֶׁמִּצְוָה לְהַכּוֹתוֹ הָרִי הוּא מְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהַכּוֹתוֹ, מִי שֶׁמִּצְוָה שֶׁלֹּא לְהַכּוֹתוֹ — דִּין הוּא שִׁיחָא מְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהַכּוֹתוֹ. וְהַעוֹבֵר עַל לָאו זֶה, כְּלוֹמֵר: הַמִּכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ בְּמִזִּיד וְיוֹצֵא מֵהֶם דָּם — חֵיב חֲנֻק. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף סְנֵהֲדָרִין (פה:).

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה מְאֻתִּים וְעֶשֶׂר — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְכַבֵּד אָב וְאִם וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּבֵּד אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ" (שְׁמוֹת כ, יב; דברים ד, טז) וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּתִלְמוּד, רַבָּם בְּקִדּוּשֵׁין (לא:). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (רִישׁ פֶּרֶשֶׁת קְדוּשִׁים): "אִיזְהוּ כְּבוֹד? מְאָכִיל וּמִשְׁקָה, מְלַבֵּישׁ וּמְכַסֶּה, מְכַנְּסִים וּמוֹצִיא".

הַמִּצְוָה הַרִי"א — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לִירֵא מְאֹב וְאִם. וְשִׁנְחִשְׁבָם כְּמַעֲלַת מִי שִׁירָאִים מִמֶּנּוּ שִׁיעֲנִישׁ, כְּמוֹ הַמְּלָךְ, וְנִתְנַהֵג עִמָּהֶם כְּמוֹ שֶׁנִּתְנַהֵג עִם מִי שִׁירָאִים מִמֶּנּוּ, וְחוֹשְׁשִׁים כֵּן יַעֲשֶׂה לָהֶם דְּבַר בְּלִתֵי רְצוּי, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ" (ויקרא יט, ג) וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פֶּרֶשֶׁת קְדוּשִׁים שֵׁם): "אִיזְהוּ מוֹרָא? לֹא יֵשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ (הַמִּיּוּחַד לוֹ) וְלֹא מְדַבֵּר בְּמִקְוָמוֹ וְלֹא יִסְתּוֹר אֶת-

הַטְּמֵאָה, בֵּין בְּנִינְיָעָה בֵּין בְּמִשָּׁא (הרים חפץ שהמת מונח עליו בלי לגעת במת), והוא אָמְרוּ: "לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא" (ויקרא כא, יא). וְאוֹלֵי תַחֲשׁוּב שָׁנָה וְהַקּוֹדֵם (לא תעשה קסז) עֲנִינְ אֶחָד הוּא, וְשָׁנָה שְׁאֵמֵר "לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא" בְּאוֹר הוּא — אֵין הַדְּבָר כֵּן, אֲלֵא הֵם שְׁנֵי לְאוֹיִן: לֹא יָבֹא וְלֹא יִטְמָא. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת אמור שם): "חֵיב בְּלֹא יָבֹא וְחֵיב בְּלֹא יִטְמָא" וְכֵן חֵיבֵי כְּלֵהֵן הַדְּיוּט בְּדִין גְּזֵרָה שָׁנָה, אָמְרוּ: "כְּשֵׁם שְׂכֵהֵן גְּדוּל שְׁנֹאֲסָרָה עָלָיו נִפְשׁ מֵת חֵיב בְּשְׁנֵי לְאוֹיִן: לֹא יָבֹא וְלֹא יִטְמָא, כִּף גַּם כֵּהֵן הַדְּיוּט, בֵּינָן שְׁנֹאֲסָר עָלָיו לְהִטְמָא בְּנִפְשׁ מֵת חֵיב בְּלֹא יָבֹא". אֲכָל לֹא מְנִינוּ אוֹתוֹ (כשתי מצוות גם בכהן הדיוט) מִהִטְעֵם שְׁבָאֲרָנוּ בְּכָלֵל הַשְּׁנֵי (והוא: כיון שאינו בא במפורש), אֲלֵא מְנִינוּ שְׁנֵי לְאוֹיִן אֵלוֹ (בכהן גדול) מִכֵּינָן שְׁהֵם שְׁנֵי פְּסוּקִים: לֹא יָבֹא וְלֹא יִטְמָא; וְעֲנִינְ "לֹא יָבֹא" אֵינוֹ עֲנִינְ "לֹא יִטְמָא", כְּמוֹ שְׁבָאֲרוֹ מְקַבְּלֵי הַפְּרוּשׁ (חו"ל) וְאָמְרוּ: חֵיב בְּלֹא יָבֹא וְחֵיב בְּלֹא יִטְמָא.

יום שישי

מצות לא תעשה קסז.

הַמְּצֻוָּה הַקַּס"ז — הָאֲזִהְרָה שְׁהִזְהֵר כֵּהֵן גְּדוּל מְלֵהִמְצָא עִם מֵת תַּחַת תַּקְרָה אַחַת וְאֶפְלוֹ מִתִּי מְצֻוָּה, כְּלוֹמֵר: קְרוּבִיו, וְהוּא אָמְרוּ: "וְעַל כָּל-נִפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא" (ויקרא כא, יא) וְאִם נִטְמָא, וְאֶפְלוֹ לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ — לוֹקָה.

שבת קודש

מצות לא תעשה קסו.

הַמְּצֻוָּה הַקַּס"ו — הָאֲזִהְרָה שְׁהִזְהֵר כֵּהֵן הַדְּיוּט מְלֵהִטְמָא לְשָׂאֵר מֵתִים חוּץ מִן-הַקְּרוּבִים הַמְּפָרְשִׁים בְּכַתוּב, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לְנִפְשׁ לֹא-יִטְמָא בְּעִמּוֹ" (ויקרא כא, א). וְהַעוֹכֵר עַל לְאוֹ זֶה וְנִטְמָא לְזוּלַת חֲמִשָּׁה [שְׁשָׁה] מִתִּי מְצֻוָּה — חֵיב מְלַקוֹת. וְלֹא זֶה אֵינוֹ חָל עַל הַנְּשִׁים; בָּא בְּקַבְּלָה (ספרא ריש פרשת אמור): "בְּנֵי אֶהְרָן — וְלֹא בָנוֹת אֶהְרָן".

אֵינוֹ רוּצָה — אֵל יִתְטַמָּא, לְפִיכֵף גְּזֵר עָלֵיהֶם גְּזֵרָה וְחֵיבִים בְּחֵיבוֹב, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא יִטְמָא" (שם) כְּלוֹמֵר לְאַחֲתוֹ. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת אמור שם): "לֹא יִטְמָא — מְצֻוָּה. לֹא רֻצָּה לְהִטְמָא, מְטַמְּאִין אוֹתוֹ עַל פְּרָחוֹ. וּמַעֲשֵׂה בְיוֹסֵף הִכְהֵן שְׁמִתָּה אֲשֶׁתוֹ בְּעָרֵב הַפֶּסַח וְלֹא רֻצָּה לְהִטְמָא לָהּ, וְדַחְפוּהוּ חֲכָמִים וְטַמְּאוּהוּ עַל פְּרָחוֹ". וְזוֹ עֲצָמָה הִיא מְצֻוֹת אֲכָל, כְּלוֹמֵר: שְׂכָל-אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל חֵיב לְהִתְאַבֵּל עַל קְרוּבִיו, רְצוּנֵי לוֹמֵר שְׁשָׂה מִתִּי מְצֻוָּה (אב, אב, בן, בת, אח, ואחות). וּמִחֲמַת חֲמֵר חֵיבוֹב זֶה פֶּרֶשׁ בְּכֵהֵן, שְׁהוּא מְזַהֵר עַל הַטְּמֵאָה, שְׁיִתְטַמָּא עַל-כָּל-פָּנִים כְּשָׂאֵר יִשְׂרָאֵל, כְּדִי שְׁלֹא יִקְלוּ בְּדִינֵי הָאֲבָלוֹת. וְכִבְרַ נִתְבָּאֵר (זבחים ק). שְׁאֲבָלוֹת יוֹם רֵאשׁוֹן דְּאוֹרֵיִתָּא. וּכְפֵרוּשׁ אָמְרוּ בְּמוֹעֵד קָטָן (יד:): "אֲכָל אֵינוֹ נוֹהֵג אֲבָלוֹת בְּרִגְלָל, אִי אֲבָלוֹת דְּמַעַקְרָא (מלפני-כן, על מי שמת קודם הרגל) הָוָא — אָתִי (בא) עֲשֵׂה (של "ושמחת בחגך") דְּרַבִּים (המוטל על כלל ישראל) וְדָחִי עֲשֵׂה דִיחִיד" (האבלות — המוטלת על האבל בלבד). הִנֵּה נִתְבָּאֵר (מכר שנקרא "עשה"), שְׁחֵיבוֹב הָאֲבָלוֹת דְּאוֹרֵיִתָּא וְשְׁהִיא מְצֻוֹת עֲשֵׂה, אִף דְּוָקָא בְיוֹם רֵאשׁוֹן בְּכָד: אֲכָל שְׂאֵר הַשְּׂכָעָה — מְדַרְבְּנָן, וְשְׁאֶפְלוֹ הִכְהֵן יְנַהֵג אֲבָלוֹת בְּיוֹם רֵאשׁוֹן וְיִתְטַמָּא לְקְרוּבִיו; וְהֵבֵן זֶה. וְכִבְרַ נִתְבָּאֵרוֹ דִּינֵי מְצֻוָּה זוֹ (אבלות וטומאה) בְּמַסְכַּת מְשַׁקִּין (מועד קטן יט ואילך) וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּבִרְכוֹת (יח). וּכְתִבּוֹת (ה): וּבִיבְמוֹת (כב: ועוד) וְעַבּוּדָה זָרָה (יג). וּבְסִפְרָא בְּפֶרֶשׁת "אָמֵר אֵל הַכֹּהֲנִים". וְחֵיבוֹב זֶה שְׁאֵנוּ מְחֵיבִים אֶת-הַכֵּהֵן לְהִטְמָא לְקְרוּבִים אֵינוֹ חוֹבָה לְנָשִׁים — לְפִי שְׁמִי שְׁהִזְהֵר שְׁלֹא יִטְמָא לְזוּלַת הַקְּרוּבִים, הוּא שְׁנֹצְטוּהָ לְהִטְמָא לְקְרוּבִים; אֲכָל הַכֵּהֵן כֵּינָן שְׁלֹא הִזְהֵרָה עַל טְמֵאָת מֵת, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָא בְּמִקּוֹמוֹ (לא תעשה קסו), כִּף אֵין עָלֶיהָ צוּוִי וְלֹא חֵיבוֹב לְהִטְמָא. אֲמַנָּם חֵיבַת הִיא בְּאֲבָלוֹת, אֲכָל הַטְּמֵאָה תְלוּיָהּ בְּרְצוּנָה. וְהֵבֵן זֶה.

יום חמישי

מצות לא תעשה קסח.

הַמְּצֻוָּה הַקַּס"ח — הָאֲזִהְרָה שְׁהִזְהֵר כֵּהֵן גְּדוּל מְלֵהִטְמָא לְמֵת מִן הַמֵּתִים בְּאִיזָה אוֹפֵן שְׁתַּהֲיָה

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך

להניחה על גבי המכה — פטור מתפלין של יד, כמו שיתבאר בסימן לח. ומכל מקום, אם אפשר — יניח סמרטוטין על המכה ויניח התפלין של יד עליהם בלא ברכה, או יניח על הכנף בלא ברכה, רק שיזהר לכסות את התפלין של יד, שלא תהא נראית, שנגמר: "וזהה לך לאות" — "לך לאות", ולא לאחרים לאות.

במה דברים אמורים שצריך לכסותה? כשמניחה על דבר שאין דרכו להיות לעולם מכסה, כגון בגד או סמרטוטין, אבל אם מניחה על בשרו ממש — אין צריך לכסותה, אפלו אם נקרע חלוקו וכל בגדיו במקום שכנגד תפלין של יד. ואף-על-פי שנגראית לאחרים — אין בכך כלום, שלא הקפידה תורה שתהא התפלין של יד מכסה דוקא, אלא אפלו אם היא נראית, רק שתהא מונחת במקום שדרכו להיות תמיד מכסה, דהינו קברת:

ט אשר יד מינו, אם עושה כל מלאכתו בשמאלו — יניח תפלין של יד בשמאלו, שהיא ימין של כל אדם.

ואפלו עושה כל מעשיו בימין של כל אדם, אלא שפוחב בשמאלו — יניח תפלין של יד בשמאלו שהיא ימין של כל אדם, שנגמר: "ויקשרתם", "וכתבתם", מה כתיבה בימין — אף קשירה בימין, ומדקשירה בימין מכלל דהנחת תפלין של יד על שמאל, דביד שהוא כותב בה — צריך לקשר את התפלין של יד על היד שכנגדו.

אבל אם כותב בימין של כל אדם, אף-על-פי ששאר כל מעשיו עושה בשמאל של כל אדם, ואפלו הוא כותב גם כן בשמאל כל אדם, כיון דפוחב גם כן בימין של כל אדם — (בה הוא) צריך לקשר את התפלין של יד על היד שכנגדה. ואין צריך לומר, אם הוא שולט בשתי ידיו בשוה, שהוא מניח על שמאל של כל אדם:

י במה דברים אמורים? כשנולד אשר יד, אבל אם אחר-כך הרגיל את עצמו לכתב בשמאלו, ושאר כל מעשיו עושה בימין — אין דינו כאשר, אלא מניח על שמאל כל אדם, שהרי היא יד ביה שלו. אבל אם הרגיל את עצמו לעשות כל מעשיו בשמאל — יניח על ימין כל אדם, שהרי היא יד ביה שלו:

כז דיו מקום הנחתו ואינו הנחתו טעיים די

ד מנהג יפה ונכון שיהא הי"ד של הקשר תפלין של יד נוטה לצד הלב, והתפלין של יד עליו לצד חוץ:

ה יש לזהר שלא תזוז הי"ד של הקשר מהתפלה, מהטעם שנתבאר בזהר:

ו מנהג נכון להניח תפלין של יד בענין שהמעברתא שבה עוברת הרצועה תהא מונחת לצד הפתח והקציצה לצד היד:

ז יש אומרים שצריך שלא יהא דבר חוצץ בין התפלין לבשרו, שנגמר: "על ידך", משמע על ידו ממש בלא קציצה ביניהם. והוא הדין בתפלין של ראש צריך לזהר בדבר שלא יהא שום דבר חוצץ בין תפלין לשערו. ועפר או כנה מתה — נקרא קציצה. ולכן יש נוהגין לרחץ מקום הנחת תפלין של ראש. וכן ברצועות, מה ששייך להקשירה, דהינו מה שמקיף את היד פעם אחת ומה שמקיף את הראש — צריך לזהר שלא יהיה שם שום קציצה.

יג אומרים שאין צריך לזהר כלל שלא יהא דבר חוצץ בין תפלין לבשרו או לשערו.

יאף-על-פי שאין הלכה בדבריהם, מפל מקום אדם שהוא עלול לנזילות ולא יכול לגלות ראשו שלא יזיק לו הקרירות, ואם נחב אותו להניח תפלין של ראש על ראשו ממש בלי קציצה — לא יוכל להניחה כלל, ויתבטל ממצות תפלין על ידי זה, לכן מוטב שנתיר לו לסמוך על סברא אחרונה, ויניח תפלין של ראש על כובע דק הסמוך לראש, ולא יברך עליה.

אבל על כובע עבה — אסור להניחה, מפני שצריך להניח תפלין של ראש כנגד מקום שמח של תינוק רופס כמו שיתבאר, והמניח על גבי כובע עבה — אינו מניחו נגד המקום שמחו של תינוק רופס. ואפלו המניח על גבי כובע דק — צריך הוא לכסות את התפלה של ראש מפני הרזאים, שלא ילמדו לעשות כן אפלו בלא אגס גדול:

ח אם יש לאדם מכה במקום הנחת תפלין של יד — אף-על-פי-כן יניח תפלין של יד שלא על המכה, כי מקום יש בקברת להניח שני תפליו. ואם המכה על כל הקברת ומצטער

לקוטי תורה

תוכן הפרק: פירוש נוסח התפלה: אלקי נשמה כו' טהורה היא כו' ואתה משמרה בקרבי

ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה.

[לכאורה יש כפל בכתוב זה, שהרי בפשטות "ציון" קאי על העם היושב בציון, ואמאי מחלק הכתוב את פדיית וגאולת עם ישראל לשנים. והול"ל "ציון במשפט ובצדקה תפדה"?

ומשמעות הכתוב היא, שיש שני סוגים ב"פדי" - פדיית "ציון", שהיא ע"י משפט, ופדיית שבויי ציון, שהיא ע"י צדקה דייקא.

לפי המבואר בהמשך המאמר, הכתוב מדבר על גלות הנשמה בתוך הגוף והנפש הבהמית, כשהאדם אינו עובד את השם כדבעי, ושני חלקי הכתוב ("ציון במשפט תפדה", "ושבי בצדקה") מתארים שתי מדריגות בנשמת האדם: המדריגה הגבוהה יותר נקראת "ציון", ופדייתה היא במשפט; ולמטה מזה היא מדריגת הנשמה שנק' "ושבי", שפדייתה היא ע"י צדקה.

וכדי להבין זה יש להקדים:

הנה כתיב והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום, פירוש, קאי על כל יום, כי בכל יום יהיו בעיניך כחדשים. אך איך יבא לזה שיהיה כן.

חז"ל פירשו את הכתוב "אשר אנכי מצוך היום" - בכל יום יהיו [דברי תורה] בעיניך כחדשים, והובא להלכה בשו"ע הלכות ק"ש. אשר מזה מובן, שזהו בהישג יד של כאו"א מישראל לקיים הלכה פסוקה זו בשו"ע.

ולכאורה יש לתמוה: על פי טבע, אי אפשר לו לאדם לעשות דבר אחד, יום אחר יום, ולא "יתיישן" הדבר אצלו, שהרי האדם הוא מוגבל ובעל שינויים. ואם כן, איך תובעים מכל אחד ואחד מישראל שירגיש באמת שבכל יום דברי תורה הם אצלו כחדשים.

[ומזה מובן שניתנה לכל אדם מישראל האפשריות להגבי את עצמו למעלה מהגדרות טבעו, עד שיוכל להרגיש שתורה ומצוות הן "כחדשים ממש" אצלו, שמקיים אותן בחיות והתלהבות כאילו זו הפעם הראשונה שנצטווה עליהן].

ויובן בהקדים, כי הנה תכלית ירידת הנשמות מלמעלה, שהיו שם מקודם ששת ימי בראשית.

כדי להבין איך אפשר לו לאדם להגבי את עצמו למעלה מגדרי טבעו - יש להקדים מהי תכלית ירידת

הנשמה למטה, שהרי שורש הנשמה הוא ממדריגה גבוהה מאד, עד שהנשמות כבר היו במציאות קודם ששת ימי בראשית.

כי המלאכים שנתהוו במעשה בראשית ברוח פיו ית', י"א בשני וי"א בחמישי ועוף יעופף כו', ועוף זה מיכאל כו'.

ובזה הן גבוהות יותר אפילו ממלאכים, שנבראו רק מבחינת דיבור ("רוח פיו ית"), כשאר כל הנבראים שנבראו בששת ימי בראשית על ידי "עשרה מאמרות" (אלא שיש מחלוקת בדבר, י"א שמלאכים נבראו ביום שני וי"א ביום חמישי).

אבל הנשמות שנמשכו מבחינת מחשבה היו קודם ששת ימי בראשית.

נשמות ישראל נמשכו מבחינת מחשבה (שלמעלה מבחינת דיבור), וכמאמר רז"ל "ישראל עלו במחשבה", ולפיכך כבר היו במציאות קודם ששת ימי בראשית (שאז "התחיל לגלות דיבורו ורוח פיו יתברך בעשרה מאמרות").

וכמארוז"ל במי נמלך בנשמותיהן של צדיקים, ולא צדיקים לבד אלא כדכתיב ועמך כולם צדיקים.

זה שנשמות ישראל היו קודם ששת ימי בראשית מוכח להדיא ממאמר רז"ל "במי נמלך בנשמותיהן של צדיקים", שהקב"ה נמלך כביכול עם נשמות הצדיקים ו"ברא את העולם", הרי שנשמות הצדיקים כבר היו קודם הבריאה.

וכוונת רז"ל ב"נשמותיהם של צדיקים", היא לכל ישראל שנק' צדיקים וכמ"ש ועמך כולם צדיקים.

[ומאחר שנשמות ישראל שרשן ממדריגה כה גבוהה, בחינת מחשבה (ששם הן בתכלית ההתאחדות והדביקות באלקים חיים), לאיזו תכלית ידו ונתלבשו בגוף גשמי?

אלא:

וירידתן בגוף הוא צורך עלי'.

על ידי ירידת הנשמה למטה ועבודתה בגוף דוקא, הרי היא מתעלית למדריגה עליונה יותר מכפי שהיתה בשרשה ומקורה, בחינת המחשבה.

ולהבין ענין העלי', מאחר שגם בלאו הכי עלו במחשבה.

וצריך להבין מהו ענין העלי' הזאת, שלמעלה אפילו מבחינת "עלו במחשבה"?

שהוא עולם האצילות, ו"טהירו עילאה" שהוא למעלה גם מעולם האצילות - והשורש הראשון של הנשמה הוא ב"טהירו עילאה" (היינו למעלה אפילו מעולם האצילות).

ואח"כ אתה בראתה, פירוש בריאה היינו יש מאין. ואח"כ מתארים בנוסח "אלקי נשמה" את ירידת הנשמה למטה, שכדי שנשמה קדושה, שהיא בגדר "טהורה", תוכל להתלבש בגוף גשמי, צריכה לירד ממעלתה ומדריגתה, שזהו ענין צמצום קדושתה העצמית, בכמה צמצומים, עד שאפשר לה לירד לעולם הזה ולהתלבש בגוף גשמי.

ירידת הנשמה נחלקת, בדרך כלל, לשלשה שלבים - "בראתה", "יצרתה", "נפחתה ביי", כנגד שלשת העולמות (שלמטה מעולם האצילות) - בריאה, יצירה, עשי.

העולם הראשון הוא בריאה, שפירושו "יש מאין", והיא ראשית והתחלת מציאות היש שאין לה "צורה" עדיין רק חומר פשוט, וכן בנשמה, דכשהיא יורדת לעולם הבריאה נתחדש בה ענין הרגש של "אני" (דלא כבהיותה בשרשה בעולם האצילות שהיא מיוחדת בתכלית עם אלקות ואינה מרגישה את עצמה כמציאות עצמאית, נפרדת מאלקות). כלומר, מה שאומרים "אתה בראתה", אין הכוונה שרק אז נוצרה הנשמה, אלא שבמדריגה זו נתחדש הרגש הישות והמציאות.

[ואח"כ היא יורדת לעולם היצירה, ששם מציאותה וישותה מצטיירת בצורה רוחנית מסויימת (משא"כ בהיותה בעולם הבריאה היא כמו "חומר פשוט" ללא צורה)].

עד נפחתה ביי, התלבשות הנשמה בתוכיות הגוף להחיותו.

המדריגה האחרונה בירידת הנשמה היא "ואתה נפחתה ביי", שזה תיאור הנשמה כפי שהיא מתלבשת בתוך גוף גשמי להחיותו, על שם הכתוב "ויפח באפיו נשמת חיים", הרי שהתלבשות הנשמה בגוף להחיותו מתוארת בלי "ויפח" ("נפחתה").

ואתה משמרה, שלא תצא מחגוף.

אח"כ מוסיפים "ואתה משמרה בקרבי", דלאחרי שהקב"ה מוריד ומלביש את הנשמה בתוך הגוף, יש צורך "לשמור" את הנשמה בקרב הגוף, שלא תצא ממנו. וכמבואר ברמ"א בפירוש הברכה "מפליא

הנה יש להקדים פירוש נשמה שנתת בי טהורה היא בוי, והוא תחלת התפלה גם קודם לאשר יצר, כמ"ש בנמרא כי מתער משנתיה אומר אלקי נשמה שנתת בי טהורה היא בוי'.

אך, ענין עליית הנשמה (למעלה משרשה מבחינת מחשבה) נרמז בנוסח הברכה שאומרים בתחילת התפלה, "אלקי נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה אתה יצרתה אתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי".

תפילה זו היא תפילה כללית שבה מתואר כל סדר ירידת הנשמה ממקורה ושרשה עד התלבשותה בגוף, וכן נרמזת בה המעלה המיוחדת שנתוספה בה ע"י ירידתה לגוף (ולכן היא באה תיכף בתחילת התפילה, עוד קודם לברכת אשר יצר).

[והולך ומבאר איך נרמזו בתפילה זו כל ד' העולמות, אצילות בריאה יצירה עשי' (וכפי שיבואר בסמוך ההבדל בין ד' עולמות אלה), אשר שורש הנשמה הוא בעולם העליון ביותר, אצילות, והיא יורדת דרך שאר העולמות (בריאה יצירה עשי') עד שמתלבשת בגוף גשמי:]

פירוש טהורה היא, מבחינת טהירו עילאה.

לפי פשוטו אינו מובן הסדר "טהורה היא אתה בראתה", דאיך אפשר לדבר על הנשמה ולתאר אותה ש"טהורה היא" קודם שנבראה? ומזה מובן, שמציאות הנשמה ישנה גם קודם ל"אתה בראתה", והיינו לפי ששורש הנשמה, שהיא "חלק אלקה ממעל ממש", הוא בעולם האצילות, שלמעלה מעולם הבריאה ("אתה בראתה"), ונמצא ששייך לומר שישנה להנשמה קודם שנבראה.

ביאור הדבר: עולם האצילות אינו בגדר "בריאה", המורה על מציאות חדשה שנבראה מאין ליש, אלא הוא עולם ש"נאצל" מלמעלה, כי עולם זה כל ענינו אינו אלא גילוי אלקות, היינו עולם שבו מתגלים כוחותיו של הקב"ה (הנקראים עשר ספירות קדושות).

ובעולם אלקי זה הוא שורש הנשמה הקדושה שהיא גם כן "חלק אלקה ממעל ממש", וכמ"ש "כי חלק הוי' עמו". ובהיותה בשרשה אומרים על הנשמה "טהורה היא", ששם היא "טהורה" מכל דבר שיכול להסתיר על אלקות.

ובפרטיות יותר, "טהורה" קאי על המדריגה ד"טהירו עילאה", כמבואר בספרי קבלה, שבבחינת "טהירו" גופא יש שתי מדריגות, "טהירו תאה"

גשמי להחיותו. (ב) הכח השומר את הנשמה, שהוא "מקיף" אותה - כך הוא ב"עולם גדול", שיש שתי בחינות באור ובחיות האלקי הבורא ומקיים ומחי' את העולם, הנקראות בזוהר הקדוש בשם "ממלא כל עלמין" ו"סובב כל עלמין".

ולא שסובב מלמעלה.

אולם אין ההבדל בין שני מיני חיות אלו, כפי המשתמע מפשטות לשון הזוהר, שהראשון ממלא את מקום העולם, והשני אינו נמצא בתוך העולם ורק מקיף וסובב אותו - דזה אינו, כי שני האורות והחיות האלו נמצאים בתוך העולם, ולית אתר פנוי מינייהו.

רק שנכל אתר ופנה, הוא ממלא כהתלבשות החיות בהנברא, וסובב מלמעלה בבחינת שמירה שלא יפסוק החיות ויצא בו'.

בכל אתר ופנה שבעולם נמצאים שני מיני אורות וחיות של הקב"ה - אלא ההבדל ביניהם:

יש אור וחיות המלוּבש בתוך כל נברא ונברא כמו חיות הנפש המלוּבש בגוף, שבכל אבר ואבר מתלבש כח אחר של הנפש המתאים לאבר זה, כמו כח השכל במוח, כח הראי' בעין, כח הכתיבה באצבעות היד, וכו' - וכך יש שפע חיות מאתו יתברך המתמצם ומתלבש בכל נברא ונברא לפי מדרגתו ותכונתו, ולפיכך נקרא שפע זה בשם "ממלא כל עלמין", לפי שחיות זו נתפסת ונרגשת בנברא והוא נעשה "ממלא" ממנה (כמו האבר שהכח המלוּבש בו נרגש בהאבר ומתאחד עמו).

אבל יש עוד כח אלקי בנברא שתפקידו הוא לשמור את השפע האלקי המלוּבש בנבראים שלא "יפסוק" מלהחיות את הנברא ובמילא "יצא" ממנו (כמו כח האלקי השומר את הנשמה שתשאר בתוך הגוף), שפעולה זו נקראת "סובב" מאחר שאינה פועלת שינוי בהנברא (כמו התלבשות החיות בהנברא שעושה אותו לדבר חי), אלא רק לשמור את החיות שלא תצא מהנברא.

וכח אלקי זה השומר את הנברא הוא למעלה לגמרי מגדרים דרוחניות וגשמיות, שלכן ביכולתו לחבר את החיות האלקי (המלוּבש בנברא) עם נברא גשמי.

וזהו שכתב זה ה"שומר" נקרא "סובב כל עלמין", שזהו אור אין סוף ב"ה בעצמו, שמובדל לגמרי מכל

לעשות", "שמפליא לעשות במה ששומר רוח האדם בקרבו וקושר דבר רוחני בדבר גשמי", כלומר, על פי טבע אין מקום שדבר רוחני בתכלית (כהנשמה) יהי' מוגדר במקום גשמי שנאמר שהוא נמצא במקום זה ולא במקום שני, ומה שהנשמה מוגדרת בגוף גשמי הוא רק בכח ה"מפליא לעשות".

והוא בבחינת מקיף.

שמירה זו היא מכח אלקי שהוא בבחינת "מקיף". פירושו: אנו רואים בגשמיות, שענין השמירה הוא על ידי שהדבר השומר סובב את הדבר הנשמר מכל צדדיו (כמו חומה מסביב לעיר, או קליפה מסביב לפרי), וכן הכח ה"מפליא לעשות", השומר את הנשמה בגוף, "מקיף" את הנשמה.

ועומק הענין על פי חסידות הוא: אור "מקיף" מורה שהאור הוא גבוה ולמעלה מהדבר המוקף, שלכן אינו יכול להיות נתפס בו ומוכרח להשאר בבחינת מקיף מלמעלה, וכן ה"שומר", להיותו למעלה במדרגה מהדבר הנשמר (שלכן בכוחו לשמור אותו), הוא סובב ומקיף אותו.

ואותו הדבר הוא בכח ה"מפליא לעשות": כדי לקשר ולחבר רוחניות וגשמיות (שהם שני הפכים בתכלית) יש צורך בגילוי אור עליון ביותר, שלגבי אור זה רוחניות וגשמיות שווין ממש, כי הוא למעלה לגמרי משניהם, ולכן יכול לחבר את שני ההפכים דרוחניות וגשמיות (נפש וגוף).

ולהיותו אור עליון כזה אינו יכול להתלבש בתוך הנשמה עצמה אלא רק מקיף עלי' מלמעלה.

וכך אור אין סוף ב"ה סובב כל עלמין וממלא כל עלמין.

ידוע מה שאמרו רז"ל מה הנשמה ממלאה את הגוף כך הקב"ה ממלא את העולם, שמזה מובן, שהקב"ה קבע את אופן התלבשות הנפש בגוף שיהי' מעין וברוגמת אופן החיות האלקי המקיים ומחי' את העולם. ולכן נאמר "ומבשרי אחזה אלקה", שעל ידי שהאדם מתבונן בחיות נפשו כפי שהוא מחי' את בשרו, יוכל להבין ולראות את האלקות ש"בעולם גדול".

ומזה מובן, דכשם שיש שני ענינים בנשמה - (א) הנשמה כפי שהיא יורדת ממדרגה למדרגה עד שהיא מתמצמת כל כך שביכולתה להתלבש בתוכיות גוף

יתברך שלמעלה מבחינת טהורה היא, שאינה מתלבשת בפנימיות ובתוכיות הבשר רק בבחינת מקיף ושומר מלמעלה.

וזוהי עליית הנשמה ע"י עבודתה למטה, גילוי עצמותו ית' (שלמעלה מבחינת "טהורה היא"), המקיף ו"שומר" עלי' מלמעלה].

ד"ה ציון במשפט תפדה פרק א

העולמות וכולם שווים לפניו ית' בהשוואה גמורה. [וזוהי נקודת התשובה על השאלה מהי עליית הנשמה הנפעלת על ידי ירידתה לגוף גשמי, כי דוקא בירידתה לגוף ישנו ה"ואתה משמרה בקרבי", שהוא למעלה (אפילו) מבחינת "טהורה היא", כי בחינת "טהורה" היא עצם הנשמה המתלבשת באופן של "אור פנימי", ומוגבלת בתוך הגוף על ידי השתלשלות בראתה יצרתה נפחתה - אבל אתה משמרה בקרבי הוא בחינת עצמותו

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

איש משוקע בכל מיני רע בתולדתו ותולדות אבותיו עד כמה דורות], יהי' לו תשוקה נפלאה להתגייר ואין זה רק רוח אלקי נוססה בו בלתי יודע בעצמו מה זה, וכמו הגרים בזמן אברהם כענר אשכול וממרא [וכה"ג בכל דור] כו'. והגם כי קשה כספחת כי עלייתם מנוג"ה [דש"ר הההוא ו]תערובות קשה יש בהם וע"כ קשים כספחת, לבד ניצוצות גבוהים מאד כמו גרי הצדק כשמעיה ואבטלין ואונקלוס וכה"ג וד"ל).

ועוד יובן מבע"ת שאנו רואים בחוש שגם איש המשוקע בכל תאות רעות ובעבירות חמורים מאד כו'. מ"מ יתעורר רוחו וישוב בתשובה, ויש מי שישובו מעומק הלב עד כלות נפשם בכ"י, כמו ראב"ד שיצאה נשמתו בבכיה ונתקנא בו רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת. וגם אותם שאינם שבים מעומקא דליבא כ"כ עד שתצא נשמתם אבל בוכים במר נפשם מאד, ובפרט בעשי"ת וביותר ביוכ"פ כידוע שגם היותר קלים וגם האפיקורסים שעוברים על כל התורה מתעוררים ביוהכ"פ, עד שבוכים ממש, וידוע שאין זה מצד הבחירה כלל כי הרי כל השנה הולך אחר שרירות לבו רק רע כל היום כו'. רק ביוהכ"פ מפני שה' נגלה על כל בחי' ניצוץ האלקי למבקשו כמ"ש דרשו ה' בהמצאו כו'. וממילא נמשך הניצוץ ומתעורר בבכיה מעצמו בבחי' טבעי' ועצמי' שזהו רק מצד בחי' עצמיות וטבעיות דנפש האלקי' רק שהי' תחלה בהעלם מפני הסתר עונותיהם ובתשובה מתגלים ע"כ בוכה (הגם שמבואר במ"א שזהו מבחי' יחידה שבנפשו, אבל הוא רוח המעורר גם לענין המעשה להיות סור מרע ועשה טוב ואומר תעבנו בוודי כו') ומתחרט ושב מן המעשה הרע אל הטוב. והרי זה כמבואר למעלה [שמן] המחשבה [ה]טובה מצטרפת למעשה באהבה ויראה שבמוח בבחי' התפעלות עכ"פ (והרשעים והאפיקורסים והקלים שאינם שבים כלל היינו

והמדריגה הב' שלמעלה מזו הוא יותר בבחי' הפנימי' שלמעלה מבחי' מעשה הטוב במצות בפו"מ בלבד בחי' נפש הנ"ל. והוא בבחי' הרוח שלמעלה מבחי' נפש ע"ד הנ"ל בבחי' מדריגה הב' דנפש הטבעי' בבחי' התפעלות מחשבה טובה (בל"א דער הערט טיף גאנץ גוט כו' כנ"ל). והענין יובן ע"ד דוגמא ממה שמצינו ביציאת מצרים שיצאו כל העם טף ונשים ע"י אמונה פשוטה שבנפשם והאמינו בה' גם שלא שמעו אל משה בתחילה מקוצר רוח כו', אבל לאחר השב רוחם האמינו ברוח אלקי העצמי שנטוע ומושרש בנפשם מצד נשמתם האלקי כנ"ל באור חיות פנימי כו'. והלכו כולם ממצרים שזהו בהתפעלות גמורה במחשבה ורצון פנימי (בל"א דער הערט שטארק זייער כו') שנק' הזזה ממקומו, כנ"ל בבחי' מחשבה טובה כמו עד"מ בענין הנוגע לעצמו ביותר כו' כנ"ל. והנולד מזה גם שאינו נוגע אלא למעשה בלבד דהיינו לצאת ממצרים לבד אבל היא באה בבחי' התפעלות אור וחיות פנימי' הרבה יותר ממחשבה הקרה הנ"ל הנעלמה במעשה דסור מרע ועשה טוב בלי חיות כלל כו' וד"ל. וע"ז נאמר זכרתי לך חסד נעורייך כלומר אהבת נעורייך לכתך אחרי ממצרים גם שהי' בבחי' הקטנות לצאת רק מאפילה דטומאת מצרים לאור גדול כו'. אבל לכתך אחרי אעפ"י שהוא בלי טעם ודעת הרי זה בא בבחי' עצמי' וטבעי', כמו התינוק שהולך אחר אביו בהתפעלות חזקה לא יועילו כל להפרידו מאביו כו'. וזהו רק מצד רוח האלקי' שבכנסת ישראל שנמשכים והולכים אחר מקור חוצבם האלקי כמו טבעיות ממש כו'.

ועוד יובן כדוגמא זו באופן אחר והוא מקיבוץ הניצוצות דקדושה שנפלו ע"י שבירת הכלים בין עובדי כוכבים כמה מאות ואלפים שנה שחוזרים וניעורים ממש, והן הגרים שמתגיירים שהוא כמו דבר הפלא ופלא [אשר

שונים מורכבים מחדוה ומרירות ומיצוע וכה"ג לפי אופן הכוונה האלקי שבהשגתה האלקי דוקא, ואמנם באה במורגש בלב שהלב מרגיש ביותר, שהרי הניגון והתנועה יוצא מהבל הלב ממש בהתפעלות אבל בלתי ידוע אליו כלל וכלל. וכמ"ש לבי ובשרי [ממש] ירננו [אבל] אל אל חי דוקא שהוא בבחי' התפעלות עצמיות באלקות והיינו עיקר ההפרש בין התפעלות מורגשת שבלב מצד נה"ט שהוא ידוע בעצמו ומרגיש שמתפעל. וע"כ וודאי בהכרח שבחי' אלקות רחוק ומוסתר בזה, כי יש מי שמתפעל ונתפס ליש גדול בעצמו כו'. עד שיעשה עיקר מן ההתפעלות ולא מן האלהות כלל, כנ"ל בהתפעלות לב בשר אשר לא לה' כלל רק להנאת עצמו התגלות לבו כו'. משא"כ התפעלות העצמיות דנה"א הגם שבאה במורגש בלב אין זה התפעלות מורגשת כלל, מאחר שאינה מורגשת בעצמו [כלל] עד שאינו יודע ממנה באותה שעה כלל ואינה מרגישה בעצמה, עד"מ בן המתפעל בלבו בתשוקה אל אביו מצד היותו התפעלות עצמיות וטבעי' לא ירגיש בעצמו בהתפעלות ובלתי נודעת לו במורגש כ"כ, וכן התפעלות האב אל הבן. וכך הוא כל התפעלות עצמיות כמו התפעלות עצמיות דנה"ט בתאוה גשמיות אשר נראה בחוש שבלתי נודע לו כלל למתפעל בלבו לאיזה דבר הנחמד בבחי' עצמיות וטבעיות אע"פ שהתפעלות מורגשת מאד בלבו לא נקרא מורגש בעצמו אדרבה העדר הרגשה בעצמי' בהתפעלות זו. וזהו הכלל גדול דכל שהתפעלות העצמית עמוקה יותר כמו באהבה ורצון ותענוג היותר פנימי, יותר לא ירגיש בה כמשי"ת בעזרה במדרגה הד'. אך מדרגה זו ישנה ברוב אנשים שעדיין לא הוטמאה הנפש האלקי' ולא נתלכלכה בטומאת הגוף בתאוה זרה דלב בשר החיצוני' כ"כ. [ו]כמ"ש נקי כפים ובר לבב כו'. ולהיות שהכוונה שבמוח מאיר בלב. ע"ז אמר בכל לבי דוקא דרשתיך. וכן כלה שארי ולבבי כו' צור לבבי כו'. וכה"ג לבי ובשרי ירננו כו'. והוא התחלת אמיתת הענין דגילוי אלקי' בלב כל או"א מישאל וע"ז נאמר על כי אין אלוה בקרבי כו' בקרבי דוקא. וע"ז אמר ג"כ כל הנשמה תהלל כו'. בחי' נשמה בחי' מוחין דחו"ב שמתפעל בלב, כנ"ל במדריגה הג' דנה"ט בהתפעלות נפרדת שבה מתלבש התפעלות עצמי' זו וד"ל.

קונטרס ההתפעלות

רק מפני שבחי' יחידה שבהם האיר רק לפי שעה שהוא זמן הגילוי ביוהכ"פ ואינו מאיר בכחות שלה כלל כמ"ש נר רשעים ידעך לגמרי. ואשר איננו קל ורשע כ"כ יותר יאיר בנפשו האלקי לענין המעשה וגם בפנימיות יותר. וכך הוא מדי יום ביומו שבת קול מכרות ואומרת שוכו בנים שובבים כו' (כידוע). והיותר נעלה במדרגה זהו המאיר בבחי' המעשה [בבחי' המנגד, הוא ממה שאנו רואים בענין מס"נ על קדה"ש בפ"מ דוקא שע"ז הי' ר"ע מצטער ואמר מתי יבוא לידי ואקיימנו בפו"מ דוקא, שזהו האור הפנימי ביותר בנה"א מבחי' פנימי' כ"ח מ"ה שבנפשו שהוא בחי' יחידה המאיר למטה בבחי' המעשה שלא להמיר דתו בפו"מ דוקא, דהגם שאם לא יתבעהו להמיר בפ"מ יוכל לעבור על כמה עבירות בפ"מ כו'. אך ליפרד לגמרי מאחד בזה מעורר כח היותר פנימי ועצמי לבוא לידי מס"נ בפ"מ, ודבר זה לא יוכל להיות מצד היגיעה ועבודה כלל כ"א רק מצד בחי' עצמות ההתקשרות דנה"א במקור חוצבה שלא תוכל להפרד בשום אופן, ובשעת קדה"ש מאיר בגילוי מן ההעלם, ואם הי' מאיר כח זה בגילוי תמיד לא הי' חוטא לעולם אפי' על איסור קל כו'. כמ"ש למען תהי' יראת ה' על פניכם לבלתי תחטאו וכה"ג כידוע. והרי מכל אלה יש להבין כללות ענין ההתפעלות עצמיות דנה"א בבחי' הפנימי' שהוא בחי' רוח שלמעלה מבחי' נפש שאינו רק במעשה עצמו כנ"ל וד"ל.

והמדריגה הג' שלמעלה מזו היא בחי' התפעלות עצמי
שבבחי' נשמה כמ"ש כל הנשמה תהלל כו'.

וכן אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסוף וכה"ג. והענין הוא ע"ד הנ"ל בהתפעלות נפרדת דנפש הטבעי' בהתפעלות דמח' טובה כשבאה בלב בשר בהתפעלות מורגשת ברשפי אש התשוקה כו'. ובנה"א היינו בבחי' התפעלות עצמיות בלב בשר מן ההשגה האלקית ממש שבנה"א המלוכשת בהשגה דנה"ט, וע"ד מ"ש לבי ובשרי ירננו אל אל חי שלב הבשר ממש ירנן אל אל כו'. שזהו כמו בחי' התפעלות הניגון שמאיר בלב בשר שהוא בא מעצמו וממילא בלתי בחירה ויגיעה כלל וכלל רק מצד עצמיות התפעלות דנה"א, כנ"ל בענין המאמר דר"מ הי' מנגן בצלותא בכל מיני ניגון כו', שהוא בחי' התפעלות הנשמה ע"י השיר או קול תנועה עצמיות מכמה אופנים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

ית' שהוא ית' הוא היש האמיתי ואבי"ע הם בחי' אין וכלא ממש חשיבי' כזיו השמש כשהוא בתוך מאור השמש ששם אין ואפס עליו, ודעה התחונה הוא מה שנדמה אצלינו שהעולם ומלואו הוא בבחי' יש ונפרד ולמעלה הוא בחי' אין שאינו מושג לכן אומרים שהבריאה יש מאין פי' שלמטה הוא היש ולמעלה הוא האין שאינו מושג. וענין מודים אנחנו לך היינו שאנו מודים שהאמת הוא כמו שהוא קמי' ית' שלמעלה היש ולמטה האין כו' אלא שזהו בבחי' הודאה לבד ולא בריאה והשגה נגלית ממש, לכן מצד זה שהנברא רואה א"ע בבחי' יש ודבר נפרד נק' בריאה בלה"ק שנברא מציאות דבר שהרי הוא דבר ויש ונפרד לגמרי בידיעתו והכח השופע בו ומחייהו מאין בא לו בהסתר והעלם עד שנדמה לו כאילו הוא יש משא"כ בחי' אצילות הוא שגם בידיעתו והשגתו ממש הם רואים ומשיגים איך שאינם נפרדים כלל ובטלים כזיו השמש בשמש, לכן לא שייך ע"ז כ"כ לשון בריאה רק לשון אצילות כנ"ל, והנה התהוות זו שיהי' הנברא בבחי' יש ודבר נפרד הוא ממלכות דאצי' כי אין מלך בלא עם כו' ולזאת נק' עלמא דאתגליא כי בה נגלה כח אור א"ס לברוא יש מאין שלא ע"י השתלשלות עילה ועלול אבל ט' ספי' הראשונות נאצלו בהשתלשלות עו"ע ואור הא"ס מלוכש בחכמ' לבדה עכ"ל, וביאור דבריו הוא שביאר כמה שאמר תחלה שהאצי' הן בבחי' ביטול בידיעתו והשגתו ג"כ כביטול הזיו במקורו שהוא לפי שנאצלו בהשתלשלות עו"ע, ור"ל שחסד נאצל מן הבינה והחכמ' בדרך עו"ע ולפי שהעלול יודע ומשיג איזה השגה בעילתו לכן הוא בטל אצלו ע"י ידיעה והשגה זו והעלול הוא מוקף מהעילה ובטל במציאות אצלו כזיו השמש בשמש, משא"כ היש הנברא הואיל והכח השופע בו אינו מושג לו כלל לכן אינו בטל במציאות בידיעתו והשגתו שממטה כו' וזהו בריאה יש מאין היינו שלא כדרך השתלשלות עו"ע כי אם היה ההתהוות שלהם ע"י המשכת החיות בהדרגה והשתלשלות מעילה לעלול לא הי' יכול להיות התהוות מציאות הנבראים כמו שהם עתה יש ודבר בפ"ע רק היו בטלים מציאותם בתכלית הביטול ולא הי' יכול להיות נפרד בפ"ע כלל אפי' כרגע מאחר שהחיות השופע עליו להחיותו ולהוותו מאירה בו בגילוי שמושג לו ממילא שהוא עצמו בטל במציאות לגמרי אל החיות המהוה אותו וכזיו השמש בשמש, וכמ"ש בהקדמת ס' פע"ח ביאור ענין עילה ועלול שכל עילה מקיף את העלול והעלול מוקף ממנו שהוא כמשל הרב המשפיע שתופס ומקבל את כל

(כג) והנה אח"כ צ"ל בשכמל"ו והוא בחי' יחו"ת כי ועד הוא אחד בחלופי אתוון, כי הנה בכאן בא לומר ענין התהוות ג' עולמות בי"ע ע"י מדת מלכותו ית' המתלבשת בהן ושם כבוד מלכותו הוא ענין התלבשות המל' בג' עולמות בי"ע כמש"ל סוף אות י"ג, והנה לשון בריאה בלה"ק הוא על התהוות יש מאין דהיינו שהנברא הוא בחי' יש ודבר נפרד בפ"ע, והגם שהיש הנברא הוא ג"כ כלא חשיב קמיה דהיינו שבטל במציאות לגבי הכח והאור השופע בו מהכלים די"ס דאבי"ע שהקו אור א"ס ב"ה מאיר בהם וכזיו השמש בשמש כמ"ש בלק"א ח"ב, היינו קמי' דוקא שהוא ידיעתו ית' מלמעלה למטה אבל בידיעה שממטה למעלה היש הנברא הוא דבר נפרד לגמרי בידיעה והשגה שממטה כי הכח השופע בו אינו מושג כלל וכלל וגם אין ערוך זה לזה כלל ולכל לא מיני' ולא מקצתי' מהערך שמהעלול אל העילה שהעלול יודע ומשיג איזה השגה בעילתו ובטל אצלו ע"י ידיעה והשגה זו וגם במהותם ועצמותם אין הפרש גדול כל כך רק שזה עילה וזה עלול ולא מיני' ולא מקצתי' מההפרש שבין מהות היש הנברא למהות הכח ואור השופע בו להוותו מאין ליש ולכן נק' מאין ליש דוקא עכ"ל, וביאור דבריו שבא לבאר מהו ההפרש בין בריאה לאצי', שבריאה בלה"ק הוא על התהוות מציאות נבראים שהם בבחי' נפרדים משא"כ מציאות הנאצלים שהן בבחי' ביטול לגמרי כזיו השמש בשמש אין שייך ע"ז לשון בריאה כו' רק לשון אצילות שהוא מלשון ויאצל מן הרוח לשון הפרשת הארה כזיו השמש מן השמש וגם לשון אצל וסמוך שלפי שהן בבחי' ביטול גמור הרי הן אצל וסמוך לא"ס ב"ה עד"מ, וע"ז מקשה לנפשו ואמר והגם שהיש הנברא הוא ג"כ כלא חשיב קמי' דהיינו שבטל במציאות כו' וא"כ קשה מ"ט יקרא בשם בריאה יש מאין מאחר שבאמת אינו נפרד כלל אלא בטל במציאות לגבי הכח והאור השופע בו ג"כ כביטול זיו השמש בשמש ור"ל כביטול הנאצלים שהוא כזיו השמש בשמש כנ"ל שכמ"כ באמת גם בי"ע ואפי' העולם הגשמי שלנו ומלואו בטלים עד"ז ממש, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא לכאורה מ"ט יקרא זה אצי' וזה בריאה כו', וע"ז תי' ואמר היינו קמי' דוקא כו' אבל בידיעה שממטה כו', ור"ל דמה שאמר שהיש הנברא ג"כ כלא חשיב ובטל כזיו כו' היינו קמי' דוקא ר"ל שבאמת כן הוא, אבל אצלינו נדמה שהעלול ומלואו הוא בבחי' יש ודבר נפרד לגמרי, וכידוע ומבואר במ"א ע"פ אל דעות ה' שכולל ב' דעות דהיינו שדעה עליונה הוא כמו שהוא קמי'

כולא כלא חשיבא, אמנם בחי' יחו"ת הוא בחי' מדת מלכותו ית' ואין מלך בלא עם היינו להיות התהוות נפרדים דוקא שיהיו בעיניהם כאילו הם יש ודבר נפרד בפ"ע אלא שאח"כ יהי' בטל מדעתו ורצונו לקבל עליו עול מלכות שמים והוא בחי' ביטול היש (שהיש מבטל א"ע מדעתו ורצונו שמקבל עליו עומ"ש כאשר מתבונן שה' אחד כו' ואין זה כביטול דיהו"ע שהוא ממילא לפי שה' מתגלה בהם וגם שם הוא ביטול אמיתי כזיו כו' משא"כ כביטול היש שמ"מ הוא יש כו') וכענין שום תשים עליך מלך כנודע שלשון מלוכה לא שייך אלא כשמקבלים עול מלכותו עליהם ברצון כו' וא"א להיות כ"ז כ"א ע"י שיהי' התהוות הנפרדים דוקא כנ"ל והיינו ע"י צמצום והסתרה והעלם החיות שמסתתר ומתעלם כאילו הם יש ודבר נפרד כו' ולא בבחי' גילוי כמו בעו"ע:

שרש מצות התפילה פרק כא

השגת התלמיד המקבל מכל צד ופינה דהיינו מפני ששכל הרב מופלא הרבה ממנו ע"כ שכל הרב משיגו בבחי' הקפה מכל צד ושכל התלמיד בטל לגבי השגת הרב וכמו עד"מ כשאדם רוצה להשיג איזה שכל שהוא עמוק הרבה משכלו הנה שכלו נעשה מוקף בתוך עומק השכל ההוא ובטל אצלו והשכל ההוא מקיף לשכלו כו', וזהו מ"ש בפרדס ענין י"ס דעגולים שאין הכוונה כעגולים גשמיים ח"ו אלא ע"ד הנ"ל שהם השתלשלות עשר בחי' מעילה לעילה שהתחונה מוקפת מעליונה הימנה ובטילה אצלה כו' וז"ש רז"ל קרסולי החיות כנגד כולן שוקי החיות כנגד כולן קרני החיות כו' שכל בחי' עליונה היא כנגד כולן של התחנות' לפי שהעילה מקיף את העלול וכנ"ל, ועפ"י לשון חסידות נק' בחי' זו בחי' ביטול שהמקבל בטל לגבי מקור החיות המהוה אותו והוא בחי' יחודא עילאה כמו דקמי'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מהר"ש

תורת שמואל

ששמעו לדברי משה שפקד ה' אותם, והאמינו בה' המהוה הכל, ולהיותו מחי' ומהוה את כולם האמינו בו שבכחו ויכולתו להוציאם ממצרים, וכמ"ש או הנסה אלקי' לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באותות ובמופתים וגו'. אמנם ע"י הילוכם ביים בחי' עלמא דאתכסי' שנעשה יבשה עלמא דאתגליא שהפך העלם היס לגילוי היבשה היא בחי' ארץ, אז ראו את ידו הגדולה כמ"ש וירא ישראל את יד הגדולה כו' ועי"ז האמינו בה' הוא בחי' שם הוי' שלמעלה מסדר השתלשלו', והיינו להיות כי ראו שהפך ים ליבשה שע"כ לומר שזה נמשך מלמעלה מסדר ההשתלשלו' דאילו ע"פ סדר ההשתל' הנה ים הוא בחי' ומדרגה בפ"ע וגבוה יותר מבחי' ארץ, וא"א לילך ביבשה בתוך היס, אם לא שהערה ה' רוח ממרום הוא בחי' רוח קדים מבחי' קדמונו של עולם ומשם נמשך להיות הפך ים ליבשה, לכן ע"י ראי' זו האמינו בבחי' שם הוי' הסוכ"ע בחי' עד שלא נבה"ע הי' הוא ושמו בלבד בחי' עושה פלא שגם בחי' פלא נחשב לפניו כעשי' גופני' כו'.

והחזרים תרל"א

[[1]] אך עדיין צ"ל הלא איך שייך ענין האמונה מאחר שראו בראי' חושיית שלא יתכן כלל לומר אחר אמיתות הענין שמתברר ע"י ראי' שזהו בירור היותר מתאמת מכל הברורים, וכנ"ל בענין הגדת העדות כו'. אמנם באמת האמונה שלהם לא הי' בבחי' ומדריגה שראו, כ"א ע"י הראי' ניתוסף להם בחי' אמונה בבחי' ומדרגה היותר נעלה, ואם כי בשניהם נאמר שם הוי', היינו וישמעו כי פקד ה', ויאמינו בהוי', אך הנה נודע כי ב' שמות הוי' הם שנאמר קודם י"ג מדה"ר ופסיק טעמא בינייהו, והיינו כי שם הוי' הא' הוא בחי' שם הוי' שמקור לסדר ההשתלשלו', כי הוי' לשון מהוה והוא להיותו מחי' ומהוה כל מה שנברא ונוצר ונעשה בכל סדרי ההשתל' כו', ועש"ז נק' שם הוי', וכמארז"ל במד"ר ואני מה שמי לך נאה לקרות הוי' שאתה אדון לכל בריותך? כו'. אמנם שם הוי' דלעילא הוא משארז"ל עד שלא נבה"ע הי' הוא ושמו בלבד והוא בחי' שם הוי' שלמעלה מסדרי ההשתלשלו' כו'. ולכן מאי דכתי' בהיותם במצרים ויאמינו בהוי' היינו בחי' האמונה בשם הוי' שבסדר השתלשלו', ובא להם ע"י

תרמ"ד (הוצאת תשס"ג) ע' שמו. תרנ"ד ע' רחצ ואילך.
2) וכמארז"ל. לך נאה לקרות הוי' שאתה אדון לכל בריותך: ראה לקמן ד"ה משכיל לאיתן. וש"נ.

1) נודע כי ב' שמות הוי': ראה בכ"ז תו"א בשלח סא, ד. תצוה פג, ג. פד, א. לקו"ת חוקת נו, ג. דרושים לר"ה נט, א. מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' קמג. תו"ח שמות (כתי"י הר"ש סופר) תקנו, א [ובהוצאת תשס"ד הוא בח"ב שעה, ד]. סה"מ תרל"ב ח"א ע' קכו. ס"ע קל-לא.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר הרש"ב

קונטרס ומעין

חיה רעה שולטת באדם עד שנדמה לה כבהמה, והצדיקים שאין צלם אלקים מסתלק מעל פניהם כל חיות רעות אתפפזין קמיהו, כמו שכתוב בזהר גבי דניאל בגוב אריות, ואם בן החוטא ועובר רצונו יתברך אפילו בעבירה קלה, בשעת מעשה הוא בתכלית הריחוק מקדושה העליונה שהיא יחודו ואחדותו יתברך, יותר מכל בעלי חיים הטמאים ושקצים ורמשים המושפעים מסטרא אחרא וקליפת עבודה זרה.

ולבד כל הנ"ל בבחינת הפירוד והריחוק מאד שנעשה על ידי מעשה העבירה רחמנא לצלן, הנה על ידי זה גם בן נפגם נפשו ונפסק מאלקות וכמו שכתוב באגרת התשובה (פרק ה) בפירוש יעקב חבל נחלתו, שהוא חבל המקשר הנשמה לאלקות, וכמו חבל שראשו אחד קשור למעלה וקצהו למטה, והוא המשכת הנשמה משרשה מה"א תתאה דשם הוי', דמשם נמשכת ויורדת לעולם הזה להתלבש בגוף האדם כו'.

וכמו על דרך משל מחבל עב שזור מתרנג"ג חכלים דקים, ככה חבל ההמשכה הנ"ל כולל מתרנג"ג מצות וכשעובר חס ושלום על אחת מהנה נפסק חבל הדק וממילא נעשה חלישות גם בכללות החבל, ובחייבי כריתות רחמנא לצלן נפסק החבל לגמרי ונכרת נפשו רחמנא לצלן, ונמצא מה שעל ידי הסתה הנ"ל נכשל במעשה החטא הוא רק מצד הרוח שטות שמכסה ומעבירו על דעתו, אבל אם לא היה נפתח לפתוי היצר, והיה רואה את האמת כמו שהוא, שעל ידי מעשה החטא יפרד מאחדותו יתברך ויתרחק בתכלית הריחוק בעמקי שאול למטה מטה תחת טומאת הסטרא אחרא וקליפת עבודה זרה, ה' לשמרנו, ופגם נפשו רחמנא לצלן כנ"ל, הנה מצד האהבה מסוחרת שבו שאינו יכול להיות נפרד מאלקות לא היה נכשל כלל במעשה החטא בשום אופן.

קיצור. החוטא גרוע מיתוש גם מבעלי חיים הטמאים וחיית רעות ששומרים פקודתו יתברך גם נגד טבעם, נוסף לזה שהוא נפרד מאחדותו יתברך ופוגם בנימי נשמתו בפסיקת חוט החבל ולסבת הרוח שטות אין האדם מרגיש בזה.

ואחר כל זה יובן דמה שהיצר הרע מסיתו שגם אם יעשה מעשה הרע אינו נפרד מאחדותו יתברך, הוא רק רוח שטות המכסה על האמת. וזהו מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (סוטה ג. א) על פסוק כי תשטה אשתו אין אדם עובר עבירה אלא אם בן נכנס בו רוח שטות, דאפילו אשה המנאפת שדעתה קלה היתה מושלת ברוח תאנתה לולי רוח שטות שבה המכסה ומסתיר ומעלים את האהבה מסוחרת שבנפשה האלקית לדבקה באמונת ה' ויחודו ואחדותו ולא ליפרד חס ושלום מאחדותו אפילו נוטלים את נפשה ממנה לעבוד עבודה זרה חס ושלום (ויכמו שנתבאר מאמר ב פרק א שיש בטבע בנשמות ישראל שאינם יכולים להיות נפרדים מאלקות והיינו מצד האהבה מסוחרת שבהם, ולכן גם הקל שבקלים מוסר נפשו על קידוש השם כו' פנ"ל) ואפילו בהשתתואה לבדה בלי שום אמונה בלב כלל, וכל שכן לכבוש היצר ותאות הניאוף שהם יסורים קלים ממתה ה' ישמרנו, וההפרש שאצלה בין איסור ניאוף לאיסור השתתואה לעבודה זרה הוא גם בן שטות דקליפה המלבשת לנפש האלקית, והיינו שנדמה לה דבזה איננה נעשה נפרד מיחודו יתברך ועודנה ביהדותה, אבל באמת לאמתו אפילו עבירה קלה הרי העוברה עובר על רצון העליון ברוך הוא, והוא בתכלית הפירוד מיחודו ואחדותו יתברך יותר מסטרא אחרא וקליפה הנקראת אלקים אחרים ועבודה זרה ממש, ויותר מכל הדברים הנשפעים ממנה בעולם הזה, שהם בהמות טמאות וחיית ועופות טמאים ושקצים ורמשים, וכמאמר (סנהדרין לח. א) יתוש קדמך, פירוש דאף יתוש שמכניס ואינו מוציא שהיא קליפה היותר תחתונה ורחוקה מבחינת הקדושה המשפעת בתכלית הריחוק, קודמת לאיש החוטא בהשתלשלות וירידת החיות מרצון העליון ברוך הוא (שהחיות של האיש החוטא הוא בבחינת הסתר פנים ובבחינת ריחוק הרבה יותר מהחיות הנשפעת להיתוש) וכל שכן שאר הבעלי חיים הטמאים ואפילו חיות רעות, שכולם אינם משנים תפקידם ופקודתו יתברך שמרה רוחם, ואף על גב דאיהו לא חזי, כלומר בלי הרגשתם, וכמו שכתוב (בראשית ט. ב) ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ וגו' וכדפירשו רבותינו זכרונם לברכה (שבת קנא. ב) אין

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר הריי"צ

מאמרים תרצ"ב

שהחכם מבטלו אלא שהוא באופן כזה שאינו עולה בשם ביטול כלל, דענין הביטול הוא מה שלעצמו הוא איזה דבר אלא שהוא בטל וטפל, אבל הפשיטות דאיש הפשוט אינו דבר כלל לגבי החכם המופלג שיבטלו, אלא שהוא בטל באמת כאילו אינו כלל, וביטול והעדר המציאות אינו מצד החכם אלא גם מצד האיש הפשוט, שהוא בעצמו יודע העדר מציאותו לגמרי מכל וכל כאלו אינו במציאות, וכאשר החכם המופלג מדבר איזה דיבור עם האיש הפשוט ומצוה לו לעשות איזה דבר, הרי בדיבור זה הוא עושה את האיש הפשוט למציאות דבר, כי מצד עצם ענינו של האיש הפשוט הרי לגבי החכם הוא כגולם דוממי, ובהדיבור הזה שמדבר עמו מוציאו מן ההעדר והאפיסה אל המציאות, שנעשה איזה מציאות דבר בדיבור זה שהחכם דיבר עמו, וכאשר בדיבורו של החכם יש איזה ציווי לעשות, הנה גם אם הציווי ההוא אינו שייך אל החכם ה"ה ג"כ נעשה האיש הפשוט מקורב אל החכם, ובפרט כאשר הציווי ההוא משלים רצונו של החכם ה"ז עילוי גדול אל האיש הפשוט שנתעלה במדריגה ובמעלה גבוהה מן האפס הגמור אל מציאות מעולה להשלים רצונו של חכם מופלג. וככל המשל הזה הנה ביתר שאת יובן בענין המצות, דמצוה הוא צוותא וחיבור¹⁶, דהאדם הנה גם בהיותו למטה בגוף גשמי ובעניני הגשמיים ה"ה מתחבר עם עצמות אוא"ס בעל הרצון דציויים שבמצות¹⁷, הנה לבד זאת הרי כל מצוה ומצוה יש לה סגולה פרטית לאכפייא להנה"ב ולנתקן מעניני העולם ולבררו, דזהו כן בכל המצות בכלל, בפרט¹⁸ בענין פרטי כמו שהוא ענינה של מצוה ההיא, והיינו דכל המצות בכלל הנה לבד הצוותא וחיבור שנעשה על ידן כנ"ל הרי יש הזדככות הכללי שנעשה ע"י המצות בכלל וכאמרו" אמר רב לא נתנו המצות אלא לצרף בהן את

ביום השמיני עצרת תהי' לכם¹, ואי' במד"ר (שמות פט"ו פיסקא כ"ג) הה"ד (משלי ה'²) יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך, לא נתתי המשפט אלא לכם שנא' (הושע ה'³) שמעו זאת הכהנים והקשיבו בית ישראל ובית המלך כי לכם המשפט, הצדקה שלכם שנא' (דברים כ"ד⁴) ולך תהי' צדקה, הרחמים שלכם שנא' (שם י"ג⁵) ונתן לך רחמים ורחמך והרבך כו', הברכות לכם שנא' (במדבר ו'⁶) יברכך ה' וישמרך וכן (ויקרא כ"ה⁷) וצויתי את ברכתי לכם, לא נתתי התורה אלא לכם שנא' (משלי ד'⁸) כי לקח טוב נתתי לכם וגו', וכן מחשב שם במד"ר כמה מצות שנא' בהם לשון לכם, וכמו ולקחתם לכם⁹. וצ"ל והלא כל המצות ניתנו רק לישראל¹⁰, דזהו ההפרש בין המצות שקיימו האבות להמצות שנתנו במתן תורה, דהנה אמרו"ל (יומא דכ"ח ע"ב) אמר רב קיים אברהם אבינו כל התורה כולה שנא'¹¹ עקב אשר שמע אברהם בקולי וגו', אמנם כל קיומן של מצות אלו שקיימו האבות הן ברוחניות, וכמארו"ל¹² (מד"ר שה"ש פ"א פיסקא כ"ג¹³) כל השירים שאמרו לפניך האבות ריחות היו (כלומר כעין ריח בעלמא. מ"כ) אבל אנו שמן תורק שמך¹⁴ כאדם שמריק מכלי לכלי חבריו (שנותן לו השמן בעצמו. מ"כ), כל המצות שעשו לפניך האבות ריחות היו אבל אנו שמן תורק שמך, רמ"ח מ"ע שס"ה מל"ת. דהנה בכל מצוה בכלל הנה לבד זאת שבה ועל ידה מתחבר האדם עם אוא"ס ב"ה¹⁵, דהאדם כמו שהוא למטה בגוף גשמי ובעניני הגשמיים ה"ה רחוק מרוחניות בכלל ובפרט מעניני אלקות, וכמו עד"מ בגשמיות הנה האיש הפשוט שאינו יודע תורה ואינו בעל חושים בהשכלה וחכמה או איזה ידיעה בידיעת המושכלות ה"ה אינו תופס מקום כלל לגבי החכם המופלג בחכמה ונמשל כדומם ממש, וביטול זה הרי אין זה מה

* וכמאמרו: בראשית רבה פמ"ד [פיסקא א].

12) ראה ספר המאמרים תרס"ב ע' רסה ואילך. תרע"ח ע' קסד ואילך. תשי"ו ע' 94 ואילך. ועוד.
13) כ"ה במד"ר דפוס ווארשא, תרכ"ז. ובדפוס ווילנא - פיסקא ג.
14) שיר השירים א, ג.
15) ראה גם לקמן ע' קעו. ספר המאמרים תרח"ץ ע' נב. ה'ש"ת ע' 73 ואילך. אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ חלק י ע' שסט ואילך. לקוטי שיחות חלק ז ע' 30 ואילך.
16) לקו"ת בחוקותי מה, ג. מקומות שצויינו בהערה 15.
17) בספר המאמרים ה'ש"ת שבהערה 1: דציויים במצות.
18) כ"ה בכת"ק ובהעתקה. בספר המאמרים ה'ש"ת שם: בכלל, ובפרט.

1) פינחס כט, לה.
2) פסוק יז.
3) פסוק א (ושם: ובית המלך האזינו).
4) פסוק יג.
5) פסוק יח.
6) פסוק כד.
7) פסוק כא.
8) פסוק ב.
9) אמור כג, מ.
10) ראה גם ד"ה ביום השמע"צ תשכ"ט (ספר המאמרים תשכ"ט ע' מ ואילך).
11) תולדות כו, ה.

נקרא בשם רשימו, וביאר כי בגילויים, כלומר לאחר הצמצום, היינו בסדר ההשתל, הנה הגבול אינו בערך לבל"ג, דגבול הוא העלם ובל"ג גילוי, אשר כן הוא לפני הצמצום שהוא כח נעלם, ולזאת הגם שהוא בכחי"א"ס לכן²¹ נקרא רשימו, ולכן המשל על רשימו הוא מכח הזריקה, ויבאר הפרש תנועת הזריקה מתנועת המלאכה והציור, וענין הרשימו שמגביל גם האור הבל"ג, והוא שרש התהוות הכלים, לפי שהרשימו בכללותה כלומר האותיות הם בענינם כדוגמת כלי ואור בעת שהאיר בהם אוא"ס הבל"ג, וביאר כי באותיות החקיקה יש הפרש בין חקיקה ע"ג אב"ט שהם האותיות דטה"ת שהם שרש נשמות דגופות לאותיות הנחקקים מעבר לעבר אותיות דטה"ע שלפני הצמצום, והם שרש ומקור הראשון דכלים, וכמובן הרי רשימו עצמו בעיקרו הוא האור שנשאר, ולכן הנה גמר התהוות הכלים הוא ע"י האור, והוא אור הקו שנמשך ע"י הרשימו, דשרש המשכתו העצמית הוא מלפני הצמצום, אמנם בזה שבא ע"י הרשימו הרי נעשה קו המדה במדידת האורות והכלים, ולכן הקו נותן כח בהכלי שמקבלת²² את האור לפי צורתה, דע"י הנה האור המתגלה בהכלי מאיר את הכלי, וזהו דרשימו הוא שרש ומקור התהוות הכלים, ולכן הכלים דאצי" נקראי" חומר לפי דרש התהוותם הוא מבחי" כח נעלם שהוא בחי" רשימו.

שמע"צ צב"ד, אַטוֹאָצְק, ד"ה ביום השמיני

הבריות, הנה לבד זאת הרי בכל מצוה ומצוה יש ענין וסגולה פרטית, וכמו במצות תפילין לשעבד המוח והלב¹⁹ ושיבוא מעשה הטוב בפועל, וכן הוא בכל מצוה בפרט, וא"כ מהו היתרון בהמצות שנאמר בהם לשון לכו. ועוד זאת מהו המצוה פרטית שנאמר כאן שאומר ביום השמיני עצרת תהי' לכם, דלכאו' הרי אין כאן שום פועל ועבודה כלל, ובשמע"צ עושים ש"ת וענינה שלוקחים הס"ת ומקיפים שולחן הקריאה ורוקדים עמה בשמחה גדולה זקנים ונערים, דלכאו'²⁰ הרי תורה הו"ע ידיעה והשגה, והי' ראוי הדבר אשר בשמח"ת היו לומדים תורה ובעיון גדול דוקא, ומפני מה כל העבודה דשמח"ת היא בריקודים ביגיעה עצומה עד שיוצא דוקא, וכולם שוים מבלי הבדל והפרש יושבי אהל ובעלי עסקים.

ולהבין כ"ו ילהק"ת משנת"ל דדוגמת חומר וצורה דנבראי' הוא גם באצי" דאו"כ הם חומר וצורה, דכלים דאצי" הם בחי' חומר, וטעם הדבר לפי דרש התהוותם הוא מהרשימו, ונת' דהרשימו הוא כח הגבול שבא"ס, שלפני הצמצום הי' מכוסה ונעלם בהאור הבל"ג שהאיר, והם האותיות שהאיר בהם אוא"ס הבל"ג, וע"י הצמצום נתגלו האותיות ונשאר הרשימו מהאור הבל"ג, אמנם מאחר דזהו רשימו מהאור הקודם וגם כח הגבול שבא"ס הוא בכחי"א"ס בגבול כמו הבל"ג ממש, א"כ למה

תש"ה ע' 69). תש"ו (ספר המאמרים תש"ו ע' 40). תשל"ח (ספר המאמרים מלוקט ח"א ע' רנט. בהוצאה החדשה - ע' רי). וראה גם מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים ריש ע' רד.
21) בספר המאמרים הישי"ת שם - ליתא תיבה זו.
22) כ"ה בכתי"ק ובהעתקה. בספר המאמרים הישי"ת שבהערה 1: שמגלה.

19) שו"ע או"ח סכ"ה ס"ה. שו"ע אדמו"ר הזקן שם סי"א. סידור אדמו"ר הזקן סדר הנחת תפילין. תניא פמ"א (נו, ב).
20) ראה גם רד"ה ביום השמע"צ תרפ"ו (ספר המאמרים תרפ"ו ס"ע נה). תרפ"ט (ספר המאמרים תרפ"ט ע' 57). תרצ"ו (ספר המאמרים תרצ"ו ע' 41). רד"ה עין חיים תרצ"ט (ספר המאמרים תרצ"ט ע' 68). רד"ה להבין ענין שמחת תורה תש"ה (ספר המאמרים

לקוטי דיבורים

הבעש"ט נ"ע לומד תורה שבכתב במשך עשר שנה אצל אחי' השילוני - כך כותב הבעש"ט נ"ע לתלמידו הקדוש בעל ה"תולדות" - במכתבו מיום ג' מקץ, כ"ח כסלו, תקי"ז, ממזיבו. מכתב זה נמצא אצלי בין שאר המכתבים הרבים שהוציאו מהארכיון של חרסון וקיוב בשנות תרע"ח ותרע"ט¹. גם אדם פשוט שבפשוטים מבין מה משמעות לימוד תורה שבכתב במשך עשר שנים אצל אחי' השילוני.

בסדר מקבלי התורה איש מפי איש - כמבואר בהקדמת הרמב"ם - אחי' השילוני הוא הדור השביעי: משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לפנחס

ג. ידוע היטב לכל אחד ענין ההשגחה הפרטית כפי שהבעש"ט מסביר, שגם על קש ועלה שלכת המתגלגל בחוצות - קיים דין ומשפט כמה פעמים עליו להתגלגל והיכן ובאיזה מקומות עליו להימצא.

הבעש"ט נ"ע אומר שהקב"ה מסבב סיבות מסיבות שונות כדי לקיים השגחה פרטית על נברא ויצור פשוט, שכדי שעלה המתגלגל באיזו חצר אחורית מלפני שנה, או קש שלפני כמה שנים כיסו בו את הגג בעיירה נידחת - יועברו ממקום למקום - פורצת, בעצם יום חם שטוף שמש, רוח סערה ההופכת שמים וארץ, ואז מתבצעת ההשגחה הפרטית בעלה השלכת ובפיסת הקש.

(1) נדפס בספר "גנוזי נסתרות" ירושלים תרפ"ד, בחלק "אור ישראל" מכתב כח.

שוחחנו בענין ההשגחה הפרטית, ומבלי משים קטפת עלה, מוללת אותו בידך, שיחקת אתו, קרעת אותו לגזרים ופזרת אותו במקומות שונים.

כיצד יכולים להיות שווה-נפש כל כך לגבי בריאתו של הקב"ה? את העלה ברא הקב"ה לשם כוונה מסוימת ויש בו חיות אלקית, יש לו גוף וחיות, ובמה ה"אני" של העלה קטן יותר מה"אני" שלך?!

אכן, ההבדל הוא גדול, העלה הוא צומח ואתה - "מדבר", ובין צומח למדבר קיים הבדל רב. ברם, יש הרי לזכור תמיד את התפקיד ואת הכוונה האלקית שבכל דבר, התפקיד המוטל על הצומח לבצע בעולם והתפקיד המוטל על המדבר לבצע.

אבי הקדיש את הדיבור לביאור המאמר⁶ "יתוש קדמך", שקיים יתרון בדומם-צומח-חי לגבי ה"מדבר", בכך שהדומם-צומח-חי שומרים את תפקידם, כל אחד מהם ממלא ומבצע את הכוונה העליונה.

במשך כמה ימים בשעת הטיולים דיבר אבי בנושא זה, עד שהגיע לענין של ידיעה ובחירה, באמרו שהידיעה שלמעלה מה שקמיה יתברך גלוי וידוע כיצד יבחר האדם לעשות, ידיעה זו איננה מכריחה את הבחירה. האדם יש לו בחירה חפשית להיות בוחר בטוב ומואס ברע.

ה. מאמר החכם אומר: "העבר מלמד ההוה ומורה דרך העתיד". מה שאירע בעבר הוא המורה המסביר את ההוה, כלומר את מה שמתרחש בהוה, והוא גם מורה הדרך למה שיהיה.

הרבי מפרסם תורת הבעש"ט בעולם, נוסע ומקים קהילות חסידיות, אלפי יהודים הפוכים לחסידים ועשרות ערים נמשכות לתורת החסידות, וההשגחה העליונה מושיבה את הרבי במאסר.

המאמר האמור, שהעבר מלמד את ההוה, יכול לתת לנו הבנה מה בכללות ענין מאסרו של הרבי.

הגמרא⁷ אומרת, עשר שנים נחשב אברהם אבינו. אברהם אבינו יושב במאסר על שהוא מפרסם אלקות.

אברהם אבינו מפרסם אלקות בעולם, "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם"⁸ - מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב⁹. אברהם אבינו אינו ממתין שיבוא אליו, כי אם הולך אל הזולת, הוא מחפש להסביר גם לאנשים פשוטים ביותר הענין של בורא יחיד.

אברהם אבינו מתמסר לענין פרסום אלקות - שישנו בורא עולם ומנהיג הנבראים - בגופו ובכל אשר לו, לווה "גמ"חים" לכיסוי ההוצאות לנסיעותיו ולהכנסת אורחים.

ופנחס לעלי ועלי לשמואל ושמואל לדוד ודוד לאחי. אחי השילוני ראה את עמרם - אומרת הגמרא² - הוא היה מיוצאי מצרים, נכח בשעת קריעת ים סוף, היה בשעת מתן תורה והיה מבית דינו של דוד מלך ישראל.

הבעש"ט נ"ע מסביר שלכל אחד מן הנבראים יש מקום מיוחד למעלה. לכל נברא ויצור - מקום מיוחד בהתאם למהותו. אינו דומה דומם לצומח, צומח לחי וחי ל"מדבר", וב"מדבר" גופא - ישראל הם עם קרובו. אך ההשגחה הפרטית היא גם על היצור הזעיר ביותר. והוא מסיים, שאת ההשגחה הפרטית שעל עם קרובו יתברך אי אפשר לתאר. והדברים קל וחומר, ומה דבר קטן כזה, אם העלה או הקש יהיו במקום זה או יטולטלו למקום אחר הוא בהשגחה פרטית, מכל שכן במה שנוגע ליהודי, שהוא בהשגחה פרטית, שאי אפשר להבין.

ד. בכל דבר, גם הפעוט ביותר, שבעינינו הנבראים אינו נקרא בשם, ואין אנו מתחשבים בו כלל - ישנה כוונה אלקית, רצון אלקי, וההשגחה העליונה מסבבת כמה סיבות, כיצד ואיך לבצע את הכוונה העליונה.

קיץ תרנ"ו³, בלכתי עם אבי לטייל בשדה, התבואה כמעט והבשילה, רוח נעימה נשבה והשבליים התנענעו אנה ואנה - אומר לי אבי: ראה אלקות, כל ניד וניע של שכולת היה כלול במחשבה הקדומה של פרצוף אדם קדמון⁴, במושג של צופה ומביט עד סוף כל הדורות, וההשגחה העליונה מבצעת זאת בגלל כוונה אלקית.

תוך כדי טיולנו, נכנסנו ליער ובהיותי שקוע במה ששמעתי אודות השגחה פרטית ונרגש מרצינות ההסברה, קטפתי בלי משים מזמן לזמן עלים מן האילנות, מוללם באצבעותי ומפזרם לרוח.

האר"י הקדוש - פונה אבי אלי - אומר, שלבד זאת שכל עלה של אילן הנו בריה בעלת חיות אלקית, שהשי"ת ברא לתועלת מסוימת בכוונת הבריאה - יש גם בכל עלה ניצוץ של נשמה היורדת לעולם לשם תיקון. ראה עד כמה "אדם מועד לעולם בין ער ובין ישן"⁵.

ההבדל בין ער לישן הוא בכוחות הפנימיים של שכל ומדות. הכוחות החיצוניים ישנם גם באדם ישן, ורק הכוחות הפנימיים מטושטשים בשעת השינה, ובגלל כך רואים בחלומות שני דברים הפכיים. בכוח הראיה ניכר אם האדם ער או ישן, אדם ישן אינו רואה ואילו אדם ער - רואה.

ההבדל בין ער וישן מתגלה בכוח הראיה. כשאדם ער הוא רואה אלקות ואילו כשהוא ישן אינו רואה אלקות. ברם, אדם מועד לעולם בין ער ובין ישן. זה עתה

(6) סנהדרין לח, א.

(7) בבא בתרא צא, א.

(8) בראשית כא, לג.

(9) סוטה י, א-ב.

(2) בבא בתרא קכא, ב.

(3) בנאות דשא באליוקא הסמוכה לליובאוויטש.

(4) עניני ידוע ללומדי חסידות.

(5) בבא קמא ג, ב.

זה מה שאברהם אבינו היה נדיב בממונו, גופו ונפשו¹⁰:

בממונו - כל אשר לו פיזר להכנסת אורחים;

בגופו - טרח בעצמו לשרת את האורחים;

בנפשו - הפקיר את התענוג הנפשי הגדול ביותר שלו. אברהם אבינו היה חכם גדול. התענוג הגדול והטוב ביותר של אדם חכם הוא כשהוא שקוע במושכלות לעצמו. ואילו אברהם אבינו מסר את נפשו, ויתר על התענוג השכלי העצמי שלו והקדיש זמן זה לאנשים הפשוטים, להסביר להם אחדות הבורא.

אברהם אבינו התמסר בממונו בגופו ובנפשו לפרסום אלקותו יתברך בעולם, וההשגחה העליונה מושיבה אותו במאסר.

אברהם אבינו יושב במאסר עשר שנים וההשגחה העליונה פודה אותו תוך נצחון עולמי, כלומר, כל העולם יודע מכך, ומגאולתו של אברהם אבינו נוצר עם ישראל.

לקוט ד ג'ה

אברהם אבינו מנצל את הכנסת האורחים שלו אך ורק לתפקיד הקדוש של פרסום אלקות בעולם, שהאורח יאמר ברכה, וישבח את הבורא היחיד, אדון העולם.

וכאשר האורח, הערבי, מסרב לברך ולשבח את הבורא, הופך אברהם הטוב לאכזר ומגיש לו חשבון מפולפל עבור המאכלים והמשקאות הטובים שאכל ושתה, בטענה שבמדבר שמם המאכלים והמשקאות הם יקרים יותר מאשר במקום ישוב.

ובראות האורח הצרה הגדולה שנחתה עליו הוא נאלץ להאזין לדברי אברהם אבינו אליו בענין בורא העולם.

אברהם אבינו מתאמץ להסביר את הענין של אחדות הבורא. אין הוא מסתפק במה שהערבי אומר מלות הברכה, אלא משתדל שאכן גם יבין את המושג של אלקות. הוא - אברהם אבינו - מרבה בדיבורים, בהסברים שונים, עד שגם הערבי הפשוט והמגושם מבין ענין האלקות.

(10) ראה אורחות צדיקים שער י"ז.

רשימת המאסר

מה נעשה בכיתנו בשעה זו?

רעיון זה הכריע אותי, בידעי היטב טבעם ארחם ורבעם של כל אחד ואחד ביחוד, יכולתי להעריך לי ציור כללי. בכייתה של כבוד אמי מורתי הרבנית. הפנים הלבן, האומלל של זוגתי בלויית הנאקת הפנימית באין אומר ודברים, שברון לב ובהילותם של בנותי האבודות, טרדתו ומחזות פני חתני. ומה נעשה עם המיועד להיות חתני מר מנחם¹⁷, שהלך¹⁸ אל מעונו של מזכירי מר ליבערמאן. האם ח"ו לא נתפס בכף, מה נעשה עם ידידינו אנ"ש, מה עושים? התמונה הכללית הרהיבתי ושטף דמעה התפרץ מעיני, דמעות חמות מאד. התגלגלו על פני, ליבי מתרגש וכל גופי רועד: מי יודע פן ואולי ח"ו לוקחו הכתבים. . . רואה הנני בעליל כי נקמה עושים בי. כי דברי הקצף של נחמנסאהן, שיחתו עם עמיתו לולב, מראים גלוי כי דבר לי עם נוקמים, עם אורגי עלילה, עלילה כבדה, ומי יודע האם לא נגעו בכבת עיני בהכתבים כתבי יד קודש. ואם הי' לא תהי', נהי' כזאת, איך איום הוא מצבו של הדבר בעצמו, ומה גדול השבר, האם גם המה, הכתבי יד קודש, ילכו לבית הכלא.

דום מלהרהר - הבריק במוחי - וכאור ברק זרח ברעיוני: והאלקים מה? מי עשה כזאת? מי פעל כזאת? הלא הכל מאת האלקים. אמת הדבר בן הנני, בעל הנני, אב הנני, חותן הנני, אוהב ואהוב הנני, הם תלויים בי ואני תלוי במי שאמר והי' העולם. אנכי עשיתי המוטל עלי והאלקים יעשה את אשר עלה ברצונו ית'. וברגע זו יצאתי מרפש מעמדי ומטיב מצבי. עליתי בשמי רום במחשבות גבוהות מיושבי בתי חומר, באמונה טהורה ובכטחון גמור באלקים חיים, ובזכות אבות הקדושים.

(18) ראה לעיל הערה 14.

(17) כ"ק אדמו"ר שליט"א.

(אותיות המחשבה)¹⁹

* * *

המחשבות הללו עודדו את נפשי והחזיקו את כוחי במאד. שכחתי את מעמדי ההווה ישבתי במנוחה גמורה, רעיונותי התחילו להסתדר, התחלתי להתרגל עם המצב כאשר הוא: הנני אסיר ולוקח לשפאלערקע. בעבור מה, לא אדע. שם בחדר ההוא בכואי יקיפוני בשאלות, שאלות רגילות ובלתי רגילות. מן המענות יחפצו לארוג רקמת עלילה, או עצי גפרית להצית את תבערת הנקמה.

לקחתי לי מעשן - פאפיראָס - וסדרתי לי דברי מענה כללים. ובאתי לידי החלטה גמורה להיות עז ותקיף, בלי חֶת, לדבר בשפה ברה, ולא להתחשב כלל עם האַבסטאנאַווקע²⁰ אשר יסובבוני.

החלטתי התקיפה והמוחלטת הלזו נתנה לי הגבהת רוח, והרגש יחוס עצמי. ובה בשעה ישבתי כיושב בגן, או מטייל לרוח היום. כי אור זריחת השמש האירה את פני הכותל הלבן אשר למולי.

כמעט אשר התחלתי לעמוד ללכת חזרה אל החדר ההוא אשר פִתְחוּ פתוח לרווחה לכל אסיר, אך פתאום נמלכתי למה עלי למהר? האם אאחר את המועד? ובחפצי הי' לסדר דברי עוד פעם. רגיל הנני אשר טרם אפתח פי לדבר דברי חסידות, הגם שהנני כבר בקי ברעיוני בכל הענין המסודר ההוא, לחשוב בו עוד פעם. ובעת ההיא כבר תודה לא-ל באתי אל מצבי התמידי.

* * *

מה רבה היא האמונה הפנימית, האמונה התמימה הבאה בירושה לכל ישראל מאבותינו אבות עולם. ומה גדול הוא כוחו של הביטחון הגמור. הם לא רק יסודי הדת, דת קדשנו, כי אם גם יסודי חיים, החיים הרגילים, החיים הגשמיים של כל איש ישראל.

הודו לה' כי טוב על חסדו הגדול אשר כה הזדמן לי הטעות אשר טעיתי ללכת אל מבוא הלזה. אשר זה הי' לי למחסה ומגן מלפול ברשת ההבהלה אשר הכינו לי נחמנסאָהן ולולב.

ההשגחה העליונה הוליקה אותי כאותו הַקֶּשׁ, וכאותו הַעֲלָה, המתגלגלים אנה ואנה לרוח הנושב בהם²¹, וכמוהם כמוני, וּבִיָּתֵר עניין (כמעלת המדבר על הצומח ובתוספת מעלת בעלי נשמות דקדושה הטהורה על מעלת המדבר). הנני ביד ההשגחה העליונה ית' ויתעלה.

* * *

ומכל שכן מה שנוגע לאיש הישראלי" (ראה שיחת י"ט כסלו תרצ"ד אות ג. היום יום כ"ח חשוון תש"ג*).

סיפר** כ"ק מורי וחמי אדמו"ר***: במאמרי ראש השנה שלפני המאסר - שנת תרפ"ז - נדבר בתוך המאמר*** עניין שיטת הבעל שם טוב אודות השגחה פרטית שהוא גם בדומם צומח חי ובכל פרט ופרט וכו', אף שלא הי' שייך להמאמר. ולולא זאת - איני יודע אם הייתי יכול דורכטראָגען (לסבול יסוריי ולצאת מן) המאסר.

19) גם זה מרשימות כ"ק מו"ח אדמו"ר [וראה שיחת ל"ג בעומר הישי"ת סעיף ט"ז (תורת מנחם חלק א ע' 67)].

20) המצב והסביבה.
21) הכוונה לביאור הבעל שם טוב - המובא בכמה מקומות בדא"ח - אשר השגחה פרטית היא בכל הנבראים, גם בדומם צומח וחי, ויש דין ומשפט כמה פעמים יתגלגל העלה או הקש ובאיזה מקום. "והדברים קל וחומר. ומה דבר קטן כזה, אם העלה הנתלש או הקש יהי' במקום זה או יטולטל למקום אחר הוא בהשגחה פרטית,

(* [ראה גם בספר השיחות תרפ"ו ע' 126 הערה 15.

** (ראה שיחת ליל כ' כסלו תרצ"ג (רשימות חוב' קנא ע' 3).

*** נתבאר בארוכה בלקוטי שיחות חלק כג ע' 157 ואילך.

**** בספר המאמרים תרפ"ו (קה"ת - תשנ"א נדפס על-פי העתקה מוגהת ובהוספות בגוף כתב יד קדשו -) לא נזכר על דבר עניין ה"ל בהשגחה פרטית. ואולי נשמט על-ידי בעל המאמר מטעם ה"ל, כיוון שלא הי' שייך (להמשך העניין) בהמאמר. אף שנאמר (וכידוע בנוגע לכמה מאמרים). - לקוטי שיחות חלק כג שם

הערה 13.

עודני יושב על מקומי, ואשמע קול המולה באחד החדרים אשר מאחורי הכותל הלבן אשר למולי, לא קול ענות, ולא קול צעקה, כי אם קול שחוק. אנשים הבטוחים בהוותם, ומאושרים בחלקם. ובעבור רגעים אחדים נפתחה אחת הדלתות ושלוש אנשים מתכוננים לצאת. נראה, אשר מושבי, מושב איש מוזר, ברוח בטוחה ומעשן מקטורת הבהילם, עד כי רגע עצרו לעמוד על המפתן מבלי לצאת וביטו עלי בעין בוחנת.

אנכי נשארתי לשבת באותה המנוחה אשר ישבתי בתחילה וכאילו לא פעל עלי שום רושם אם כי דופק לבבי התגבר, באשר נפחדתי פן ישאלוני מדוע ולמה הנני יושב בזה.

אחרי הביטם רגעים אחדים המשיכו מהלכם לשמאל הלאה אל החדר אשר דלתו פתוחה לרווחה, הנזכרת בזה פעמים ושלוש, אך אחד מהם שב לאחוריו, ויכנס אל אחד החדרים, אל איזה חדר לא שמתי לבי ואחליט כי עתה בטח יבא מי לשאלני או לחקרני מה אני עושה פה. ובכן עתה עלי לחכות מלכת אל בית הפקידות עד כי יבא מי.

כהשערתי כן הי', כי זה אשר שב על עקביו וילך אל אחד החדרים, יצא חזרה עם עוד אחד, והאחד הלזה קרב אלי וישאלני מה אני עושה פה, ועל מי אני מחכה.

לא באתי הנה - הגדתי - כי אם הביאו אותי, ויצו עלי ללכת אל בית הפקידות, ומחכה הנני בזה על הטלית ותפילין שלי אשר האיש שהביא אותי הנה, בהיותו עוד במעונוי הבטיח לי לתת לי מקום להתפלל. גם אמר כי רק על שעות אחדות, למען השיב על איזה שאלות נקראתי הנה.

חלקת דיבורי, תמימותי וקרירותי כנראה פעלו על השואל עד כי עמד על מכונו מבלי להגיד דבר, ויבט עלי בתימהון, ובמבטו זה מדד אותי מראשי ועד כף רגלי, לא אוכל להגיד נאמנה, אבל נראה לי ברור כי איש זה נכרי הוא, אינו יהודי, רק רוסי, ומולדתו כמו מפלכי וויטעבסק, סמאָלענסק או מאגילעוו. איש קר, מתון, אף כי צעיר לימים הנהו, לא יותר מבן עשרים וחמש, עיניו מפיקות רגש פנימי רגש איכר.

הוא מביט עלי ואני מביט עליו באין אומר ומדבר דבר. בלי כוונה וחשבון, לקחתי מקטורת לעשן וגם הוא הוציא מקטורת מצלחתו וימהר לתת לי גפרורית בוערת, וַיֵּט הצידה לשבת על הספסל אשר אנכי יושב.

עתה נוכחתי כי זה שנמצאתי במבוא זה איננו חטא, אך מי יודע אפשר כי נחמנסאָהן ולולב יוכלו לעשות גם מזה מנחת מרחשת, צליל כלול מרכילות ושנאת הדת. אבל בכל אופן הפחד סר מאתי.

פרק א הלכה א

מִצְוַת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת בֵּית לַה', מוֹכֵן לְהִיּוֹת מִקְרִיבֵינָּו בּוֹ הַקְּרִבָּנוֹת, וְחֻזְנִין אֵלָיו שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה - שְׁנַאֲמַר: "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ". וְכִבֵּר נִתְפָּרֵשׁ פְּתוּרָה מִשְׁכַּן שְׁעֵשֶׂה מִשֶּׁה רַבְּנוּ, וְהָיָה לְפִי שְׁעָה - שְׁנַאֲמַר: "כִּי לֹא כָּאַתֶּם עַד עֲתָה אֶל הַמִּנְחָה וְאֶל הַנְּחֻלָּה".

נקודות משיחות קודש

ועל פי זה מובן בפשטות ש"המנורה והשלחן והמזבח וזולתם כולם הם מחלקי המקדש ... אמנם לדעת הרמב"ן עיקר הכוונה והחפץ בהמשכן ומקדש להיות מקום מוקדש לשמו, ועל פי זה הציווי ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" נאמר על הבית עצמו, לבנות משכן להשראת השכינה, אבל לא נכללו בזה הציוויים על בניית הכלים.

לשיטת הרמב"ן מצוות עשיית ארון הברית נמנית כמצוה בפני עצמה, שכן הארון הינו "עיקר החפץ" של השראת השכינה במקדש.

(לקוטי שיחות חלק י"א, שיחה ב' לפרשת תרומה)

עניינם (ותכליתם) של המשכן ובית המקדש הם שני דברים כלליים: א. מנוחת והשראת השכינה שהיתה בהם, כלשון הפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". ועיקר מנוחת והשראת השכינה הוא בקדשי הקדשים.

ב. העבודה שבהם (שבעיקרה היא עבודת הקרבנות), והעליה לרגל אליהם בשלש רגלים.

והרמב"ם והרמב"ן נחלקו מי משני אלה הוא העיקר בציווי הקב"ה לבנות בית המקדש. מבאר הרבי את מחלוקתם: לדעת הרמב"ם תכלית המכוון בבית המקדש הוא בשביל להקריב בו קרבנות. ומדייק הרמב"ם בלשונו: "מצות עשה לעשות בית לד' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות..."

פרק א הלכה ו

וְעֹשִׂין בְּמִקְדָּשׁ שְׁבַע כְּלִים: מִזְבֵּחַ לְעֹלֹת וְלִשְׂאֵר הַקְּרִבָּנוֹת; וְכֶבֶשׂ שְׁעוּלִים בּוֹ לְמִזְבֵּחַ, וּמְקוֹמוֹ לְפָנֵי הָאוֹלָם, מְשוּדָּר לְדָרוֹם; וְכִיּוֹר וְכֶנֶס, לְקִדְשׁ מִמֶּנּוּ הַכֹּהֲנִים יְדִיָּהֶם וְרַגְלֵיהֶם לְעִבּוּדָהּ, וּמְקוֹמוֹ בֵּין הָאוֹלָם וְלְמִזְבֵּחַ, מְשוּדָּר לְדָרוֹם שֶׁהוּא שְׂמֹאל הַנִּכְנָס לְמִקְדָּשׁ. וּמִזְבֵּחַ לְקַטְרֵת, וּמִנְחָה, וְשֹׁלֶחֶן; וְשְׁלֹשֶׁתָם בְּתוֹךְ הַקְּדָשׁ, לְפָנֵי קִדְשׁ הַקְּדָשִׁים.

נקודות משיחות קודש

מאידך מבארים חז"ל כי דווקא עליהן אמר הקב"ה "אלו חביבין עלי מן הכלי", שכן המראות מבטאות את מסירתו נפשן של הנשים במצרים לפריה ורביה. בכוחן העמידו הנשים צבאות רבות במצרים, ומכאן שמן – "המראות הצובאות".

זהו חידושו של המקדש: ישראל לוקחים דברים גשמיים, ועושים מהם מקדש לקב"ה. דבר זה בא לידי ביטוי דווקא בכיור: מצד אחד הוא משמש ככלי של הכנה לעבודה בלבד, ועקב כך הוא נחות מכלים אחרים. אולם מאידך יש מעלה בהכנה של "ורחצו את ידיהם ואת רגליהם", שכן עניינה הוא שיהודי רוחץ עצמו מהעניינים הבלתי רצויים. רחיצה זו חביבה לפני הקב"ה אפילו יותר מהעבודה עצמה הנעשית על המזבח, שכן באמצעותה היהודי כופה את היצר הרע ובכך מבטל בשלמות את רצונו הפרטי לרצון השי"ת.

(לקוטי שיחות חלק ו', שיחה א' לפרשת כי תשא)

הכיור מוזכר בדברי הרמב"ם כאחד מכלי המקדש המרכזיים. אולם כמה הבדלים בין הכיור לשאר הכלים: א. כלי המקדש המרכזיים מופיעים בתורה בפרשיות תרומה ותצוה, אולם כיור הנחושת מופיע מאוחר יותר - בפרשת כי תשא. ב. כלי הקודש עמדו או בתוך ההיכל (כמו המנורה, השולחן וכד') או מזבח העולה שעמד מול פתח ההיכל. רק הכיור ניצב בצד העזרה ולא מול פתח המקדש.

מבארים המפרשים כי המיוחד בכיור הוא בכך שלהבדיל מכלים אחרים שהינם כלים בהם נעשית עבודת המקדש, הרי שהכיור משמש ככלי של הכנה לעבודה. עקב כך הוא ניצב במקום המאפשר גישה אליו, ולא בתוך ההיכל או בפתחו. משום כך גם הציווי על עשיית הכיור מובא בתורה אחר יתר הכלים.

הכיור נעשה מהמראות הצובאות של הנשים. מחד - המראות הן דבר נחות, שכן הן עשויות ליצר הרע. אולם

פרק א משנה יז

שמעון בנו אומר: כל ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה. ולא המדרש עיקר אלא המעשה, וכל המרבה דברים, מביא חטא.

נקודות משיחות קודש

[זולת] מאלוקות, צריך שתהיה בריאה על-ידי בחינת הדיבור - "בעשרה מאמרות (דוקא) נברא העולם". אולם "ישראל עלו במחשבה", דהיינו שהם מאוחדים בקב"ה - "חלק אלוקה ממעל ממש"⁶, ואינם בבחינת "זולת"; וזהו תפקידן של נשמות ישראל, לגלות בעולם את בחינת המחשבה, דהיינו לאחד גם את העולם עם אלוקות [שלא יהיה כ"זולת"]. זהו "מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאלם!", היינו שתפקידו של יהודי הוא לגלות את בחינת "מחשבה" (ההפך מדיבור - אילם) כאן בעולם.

והנה שתי בחינות אלה - מחשבה ודיבור - ישנן גם בתורה, מחשבה שבתורה היא התורה כפי שהיא ברוחניות, דהיינו פנימיות התורה; דיבור שבתורה, הוא מה שהתורה מדברת בענייני עולם הזה הגשמי שהוא על-דרך שמגלה לזולתו מה שנמצא במחשבתו.

על כך אומרת הגמרא, "יכול אף בדברי תורה", דהיינו שהיתה סברה לומר שכשם שבענייני העולם צריך להתעלות מבחינת הדיבור, על-דרך זה גם בתורה יעסוק אדם רק בפנימיות התורה; על כך התשובה - "צדק תדברון"! יש להתעסק ב"גליא דתורה", מכיון שתכלית נתינת התורה למטה היא לזכך את עולם הזה הגשמי.

על-דרך זה יש לפרש את המשנה "לא מצאתי לגוף טוב משתיקה" - שהביטול הטוב ביותר לגוף (אומנותו של אדם בעולם הזה) הוא שיהיה בטל במציאות לאלוקות (על-דרך התאחדותה של הנשמה בקב"ה). ואולם, כאמור, בנוגע לדברי תורה, "לא המדרש עיקר אלא המעשה", והכוונה היא שיש ללמוד את התורה כפי שירדה למטה (בדיבור ובמעשה), כדי לזכך את העולם⁷.

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1186)

ממשמעות דברי המפרשים¹ יוצא שהפיסקה הראשונה של המשנה עוסקת בדיבורים השייכים לגוף אשר בהם אין טוב משתיקה, ואילו הפיסקה השנייה מכוונת לדברי תורה, שאמנם שם הדיבור הוא טוב, אבל גם בזאת "לא המדרש עיקר אלא המעשה".

והביאו בהתאם לזה את דברי הגמרא² על הפסוק³: "האמנם אלם צדק תדברון" - "מה אומנתו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאילם; יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר, צדק תדברון" וצריך להבין:

א. מהמשנה ומהגמרא נראה כי השתיקה וההמנעות מדברים בטלים, אינה אלא הנהגה טובה ("לגוף טוב") או "אומנותו של אדם". ולכאורה, דברים בטלים כפשוטו, הרי זה איסור גמור - "ודברת במ ולא בדברים בטלים"!

ב. "יכול אף לדברי תורה" - האמנם קא-סלקא-דעתך שיש להימנע מלהרבות דברי תורה?!

ג. "מה אומנתו של אדם" - איך אפשר להגדיר את תפקיד האדם בעולם בכיוון של "סור מרע" ("ישים עצמו כאלם") בשעה שברור כי התכלית היא ב"עשה טוב" ואילו ה"סור מרע" הוא רק בגדר הקדמה והכנה ל"עשה טוב"?

ד. מהו דיוק הלשון "אומנותו של אדם בעולם הזה"? ויש לבאר כל זאת על דרך החסידות:

דיבור ושתיקה ברוחניות, הם דיבור ומחשבה. בחינת דיבור הוא מה שכתוב "בדבר ה' שמים נעשו"⁴, "בעשרה מאמרות נברא העולם"⁵. ושייכות בריאת העולם לדיבור היא, כי יחודיותו של הדיבור הוא שעל-ידו אפשר לגלות לזולתו את העניינים הצפונים במחשבה שאינם גלויים לזולת. מה- שאין-כן מחשבה היא לעצמו ולא לזולתו, והנמשל הוא אצל הקב"ה: שכדי שתהיה מציאות של עולם שנראה כנפרד

(1) ראה מדרש שמואל כאן. (2) חולין פט, א. (3) תהלים נח, ב. (4) תהלים לג, ו. (5) להלן פרק ה משנה א. (6) איוב לא, ב. ובתניא פרק ב, מוסיף "ממש". (7) אמנם, אין להסתפק ב"גליא שבתורה", אלא צריך להתעסק גם בלימוד פנימיות התורה, וכמאמר חז"ל (שבת לא, א) שיש לערב בחטים "קב של חומטין", שהכוונה לפנימיות התורה (לקוטי תורה ויקרא ו, א).

בי"ה ט"ו תמוז, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט' תמוז, בו כותב אודות המצב הכלכלי בביתו, שזה מעורר לכמה סברות בהנוגע לסידורו בעתיד.

הנה יציע פרטי הענין לפני שלשה מידידיו ואחד מהם יהי המשפיע שלו שהוא תחת הדרכתו, והשי"ת יתן להם הרעיון הנכון ליעצו כטוב לפניו בגוי"ר גם יחד.

במה שכותב אשר יורד לפני התיבה בישיבה בשלש התפלות וזה מעורר חילוקי דיעות בין התלמידים המתפללים אז.

הנה בכגון דא ידועה הוראת רבנו הזקן באגה"ק שלו קו"א (קס"ב ע"ב) שהיורד לפני התיבה יתפלל בדרך המיצוע ולא יאריך יותר מדאי ולא מקצרים וחוטפים ח"ו והרי בישיבה צריך להתחשב ג"כ עם סדרי הישיבה, זמני התפלה וזמני התורה, והשי"ת יצליחו.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

בי"ה, ט"ז תמוז, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום א' פ' בלק, בו שואל איך להתנהג בענין הבחירות להכנסת.

ולפלא קצת השאלה, כי הרי זהו בחירות בפעם השלישית, וידועה העמדה בהנוגע להן, וכמו שפרסם דעתו כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בבחירות בפעם הראשונה לכנסת, שכל אחד ואחד שלוקח תעודת זהות, ובמילא יש לו רשות לבחור, ישתתף בבחירות, ומובן אשר יצביע בעד המפלגות היותר חרדיות.

וכבר ידוע פסק תוה"ק לעולם יראה עצמו שקול וכו' וכל העולם שקול, ובענין בחירות, הרי לפעמים ע"י קולות בוחרים מתי מספר יכולה להשפיע במשך הזמן שלא תקבל איזה גזירה או גם לבטל מהגזירות הקיימות כבר, ומי הוא זה בימינו אלה היכול לומר אני את נפשי הצלתי, והצבור באה"ק ת"ו יהי לו אשר לו, ואם יגזרו גזירה מה לו ולענין זה, ובפרט כשבת אחת עם זה הרי משלם הוא מסים לכל המשרדים שזהו סיוע ובאופן ישר להענינים, לקח תעודה שלהם וגם הוא עצמו הרי כשכותב מכתבים בודאי יודע שמה שמשלם בעד הבולים נכנס למשרד המסים וממעותו נלקחים ג"כ לענינים השונים ומשונים.

ולפלא גדול עוד יותר שאינו מזכיר ע"ד לימודו בפנימיות התורה תורת החסידות שכתבתי לו מאז, אשר לימוד החסידות זהו חובתו העיקרית, וכפי פסק תוה"ק (עיין הלכות תלמוד תורה לרבנו הזקן פרק ב' סעיף יו"ד) שעל כל אחד לסדר לימודו באופן שיוכל ללמוד כל התורה כולה שבע"פ פעם אחת, שמוזה מובנת התמי" והפליאה על מי שנודע לו עדי"ו ואינו עוסק כלל בחלק דפנימיות התורה, ואין להאריך בדבר המבהיל.

והנה אינני יודע ברור כוונתו במכתבו אלי, ורק בדרך השערה, ולכן אינני רוצה למנוע המענה שלי על שאלתו הנ"ל, ובכל אופן - יסיח דעתו מענינים של פוליטיקה, ויקבע שיעור לימוד גם בפנימיות התורה בכל יום ויום, ויה"ר אשר יערה עליו רוח ממרום לעשות זה בהקדם ובלבב שלם.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

בי"ה, ט"ז תמוז, תשט"ו

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה על מכתבה, בו כותבת אודות המאורעות השונים אשר עברו עליהם בזמן האחרון, ובהנוגע לתביעותיהם מחברת הבטחון וכן מהחברה בה שרתו אשר בזמן השירות קרה המאורע.

בודאי מתייעצים הם עם עורך דין הבקי בחוקים ודינים אלו, ויודע אם יש יסוד לתביעותיהם, ולאיזה מקום לפנות על דבר זה.

נוסף על זה והוא העיקר, אשר אם כדבריהם הוא שקרו כזה מקרי אסון ר"ל במשך הזמן האחרון, בודאי יש להוסיף בעניני מצות השי"ת ושיתנהגו בחייהם היום יומי מתאים להוראות תורתנו הק' תורת חיים, כי בודאי זהו רמז מן השמים אשר ישנם ענינים והנהגות הדורשים תיקון, ולכשיתוקן ברוחניות יתקן השם יתברך גם בגשמיות, וצריך הי' לבדוק התפילין של בעלה שי' ושיתפלל בכל יום, ובימות החול יפריש שתיים שלש פרוטות לצדקה קודם התפלה, היא עצמה תדייק בהדלקת נרות בערב שבת קדש ובערב יום טוב, וקודם הדלקת הנרות תפריש גם כן לצדקה שתיים שלש פרוטות, וכן יזהרו שיהיו על כל דלתות ביתם מזוזות כשרות כדין, ויהי רצון אשר תוכל לבשר טוב בקרוב מהטבת המצב בכל האמור לעיל.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

בי"ה, י"ח תמוז, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

שוב לאחר הפסק ארוך - נתקבל מכתבו מעש"ק חו"ב, ויה"ר אשר לעת קבלת מכתבי זה יוטב מצב בריאותו כהנה וכהנה, עד שיחזור לאיתנו לגמרי, לאיתנו כפשוטו, וגם כמשמעו וככל הפירושים בד"ה משכיל לאיתן לרבנו הזקן נדפס בקונטרס לימוד החסידות.

נהניתי ממי"ש אודות השתדלותו להשפיע על הרבים, הן גדולים והן קטנים, בקירוב לבן לאבינו שבשמים, וגם בעיקרו - היינו במעשה בפועל והלכות הצריכות בחיי היום יומים, אשר בודאי גורמים לשינוי לטובה בהנהגתם, ומובן אשר אין זה פוטרו מלהשגיח על בריאותו בריאות הגוף ולשמוע להוראת הרופא, כי התורה נתנה רשות לרופא לרפאות, ואדרבה, וכלשון רבנו הזקן תניא פרק ז' אשר צריכים לעבוד את השי"ת בגופו, וכן מבואר ברמב"ם הלכות דיעות ובטושו"ע סר"ל"א - מיוסד על הכתוב בכל דרכיך דעהו. ואף שיום שלם במשך השבוע שיהי' רק לעניני בריאות הגוף - קשה במאד לסדר, אבל, לאידך גיסא, אין הכרח לקצוות בזה ויסדר שיהי' זמני מנוחה גם במשך ימי העבודה, ומנוחה בכגון דא - הי"ז הכנה לעבודה מוכשרת ופעילה יותר, ובמילא גם היא - עבודה במהותה.

ובהנוגע לכללות אופן הסתדרותו, הנה אף כי אין אתנו יודע עד מה בסוד הבירורים ובאיזה מקצוע על פלוני לפעול ולעשות, הנה ע"פ שכל הפשוט ונשען על מרז"ל אשר אפילו עבודת נשים לאנשים לעבודת פרך תחשב, במקום שלא זה ענינו אף שהעבודה מצד עצמה קלה יותר, עד היום פליאה בעיני למה זה עבודתו בנטירת כרמים אחרים, ולא בכרמו שלו הוא כרם חב"ד...

מובן שכבר קשור הוא בכמה ענינים במקומו עתה, ואין כוונתי בהנ"ל שתומי"י ישנה מקום עבודתו, והוא רק הבעת פליאה, ואולי ג"כ ביאור במקצת על שאינו מתמצא כ"כ בעבודתו עתה, ולאחר כ"ז - הנה יה"ר מהשי"ת שכיון שעבודה דורשת מעושה מיטב - כחות, הנה יבוא עי"ז חיזוק בריאותו

בגשמיות וגם חיזוק בריאותו ברוחניות, והניצוצות שהי' צריך לברר במקום אחר - ימצאו לו ע"י סיבת הסיבות ועילת העילות במקומו עתה, ושם יבררם במנוחה מתוך הרחבת הדעת.

מוסג"פ חוברת המשך המאסר שהו"ל בקשר עם ימי הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע - י"ב וי"ג תמוז גאולתנו ופדות נפשנו, אשר בטח יזכה בתוכנו את הרבים וזכות הרבים תלוי בו.
בברכה.

ב"ה, י"ח תמוז, תשט"ו
ברוקלין.

הו"ח אי"א נוי"נ כו' מוה"ר נפתלי שי' שו"ב

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מדי' פנחס, בו שואל ע"ד:

א) מנין בבית הכנסת אשר רק פחות מעשרה הם שומרי שבת והשאר אינם ר"ל. ובעברו דרך שם בבקר בש"ק, בקשוהו להכנס ולהיות הש"ץ שלהם במנין הראשון, כיון שממהרים הם לעבודתם, ובכ"ז רוצים להתפלל בצבור וחלק גדול אומרים קדיש וכו'. והספק הוא הצריך הוא להענות לבקשתם ולירד לפני התיבה.

והנה כנראה מהתיאור שלו, לא רצו הם בעצמם לירד לפני התיבה מפני ידיעתם שבלתי שומר שבת אין עליו לעשות כזה, ולולי שיקבל הוא על עצמו להיות ש"ץ - יבטל המנין וקרוב לודאי שחלק גדול גם לא יתפללו.

ואם כן הוא, אין דעתי נוחה מדין קנאות שלא במקום המתאים לגמרי, ואומרים לאדם שיחטא חטא קל בשביל להציל חברו מחטא חמור. ואף ש"י"א שהוא דוקא במקום שלא יש חלק בחטא חברו אינו כן במדת חסידות*. ובנידון דידן יש לצרף, עכ"פ בתור סניף:

א. הדעות שחילול שבת בפרהסיא כאילו כו' הוא רק במלאכות מסוימות ובפני עשרה מישראל וכו' וכו', וכמצוין באחרונים לשו"ע יו"ד סי' ב' ס"ה. ב. אם לא הי' ממלא בקשות הני"ל נחשב הי' בעיניהם לדחי' בשתי ידיים וכו' ומעין חילול השם.

ב) אם יתפלל בבית הכנסת שאין בטוחים כ"כ במהות היורדים לפני התיבה, אבל ע"י כניסתו לשם יש בידו לתקן ענינים בסדר התפלה ובהלמודים.

מובן שמענה על זה - תלוי במהות החסרון שיש בהחזנים או המתפללים כו', ומה שראינו ברובא דרובא - הוא שגם אם אין מתפללים שם, אבל נכנסים מזמן לזמן ומשתתפים בלימודיהם - גם זה מספיק שיקבלו הצעות וכיו"ב, כשמסבירים להם הנחיצות והתועלת בזה. מובן שע"פ הני"ל - צריך להעשות באופן דיפלומטי, שלא ירגישו שמתפלל בפ"ע ובמקום אחר.

בעת רצון אזכיר את כל אלו שכותב אודותם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ואת בנו דובער שליט"א לפרנסה מתוך הרחבת הדעת וקב"ע, אשר שני הענינים גם יחד נדרשים מכל אחד מבני ישראל. והשי"ת יזכה את כת"ר ויצליחו לבשר טוב בכל הני"ל.

בטח מלא בקשתי למסור עכ"פ איזה ענינים מההתועדות לאנ"ש שיחיו במחנה הטי'. ות"ח.

בברכה,

מ. שניאורסאהן

(* עיין בכ"ז תוד"ה כופין גיטין מא, ב. ריב"א בתוד"ה וכי שבת ד, א. רמב"ן בשבת שם בתירוץ ב'. ר"ח שבת שם בשם י"א. ריטב"א עירובין לב, ב.

בי"ה, י"ח תמוז, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ו לחדש תמוז.

נבהלתי שאין מזכיר אף מלה אחת אודות ימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז, שבודאי התועדו ובשעת מעשה עכ"פ התעוררו ובמילא הרי יש מה להמשיך על כל ימות השנה, והאומנם בשביל זה היתה כל המסייג במדינתו לפני, והנסיים גלויים שהיו עד שבאו למקומם עתה, בשביל שיהיו מושקעים בהדאגה איך להשיג הנצרך לפרנסתו ופרנסת ב"ב באופן שלא ישאר מקום בראש לרושם מחגיגת ימי גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר וגאולתנו ופדות נפשנו לאחר שעברו מ"ח שעות...

כבקשתו יזכירו את כל אלה שכותב אודותם בקשר עם יום הולדתם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע, ובטח נהגו במנהגי יום הולדת כ"א לפי ענינו.

ויתן השי"ת שתהיי שנת הצלחה לכאו"א מהם הן בגשמיות והן ברוחניות.

בברכה.

נ. ב.

מצו"פ חוברת המשך המאסר שהו"ל לימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז, ובטח יזכה בתוכנה גם את הרבים וזכות הרבים תלוי בו.

בי"ה, כ' תמוז, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו משילהי סיון, בו כתב אודות מר... שיי אשר יש לו סכסוך ומבטיח שבאם יזכה במשפט ייטיב הנהגתו בעניני יהדות.

בודאי הנה יכול הוא להסבירו שלא זוהי הדרך שמתחלה רוצה שהקב"ה יתן אמון בהבטחתו וימלא בקשתו ואח"כ תהיי הברירה בידו אם לעמוד בדבורו או לא, אף שלכל אחד מישראל יש שתי נפשות נפש האלקית ונפש הבהמית, יצר טוב ויצר הרע הנלחמים בו. משא"כ אם יאמין הוא בהקב"ה הרי הכל הוא יכול ואין ח"ו מעכב בדבר, ואף אם בתור הוראת שעה ימלאו רצונו שיהי באופן הנ"ל, אבל ידוע ידע שעליו להתנהג בשמירת המצות כמצווה בתורתנו תורת חיים ואז טוב יהי לו ולב"ב הן בגשמיות והן ברוחניות.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

י ומליל יי עם משה למימר:
 יא פינחס בר אלעזר בר אהרן
 כהנא אתב ית חימתי מעל בני
 ישראל בדקני ית קנאתי ביניהון
 ולא שיצית ית בני ישראל
 בקנאתי: יב ככן אמר הא אנא
 גזר לה ית קנמי שלם: יג ותהי
 לה ולכנוהי בתרוהי קנס כהנת
 עלם חלף די קני קדם אלהה
 וכפר על בני ישראל: יד ושום
 גברא בר ישראל קטילא די
 אתקטל עם מדינתא זמרי בר
 סלוא רב בית אבא לבית שמעון:
 טו ושום אתתא דאתקטילת
 מדינתא כזבי בת צור ריש אמי
 בית אבא במדין הוא: טז ומליל

י וידבר יהוה אל-משה לאמר: יא פינחס בן
 אלעזר בן-אהרן הכהן השיב את-חמתי מעל
 בני-ישראל בקנאו את-קנאתי בתוכם ולא-
 כליתי את-בני-ישראל בקנאתי כס"י: יב לכן
 אמר הנני נתן לו את-בריתי שלום כס"י: יג
 והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם
 תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על-בני
 ישראל כס"י: יד ושם איש ישראל המכה אשר
 הכה את-המדינית זמרי בן-סלוא נשיא בית-
 אב לשמעוני כס"י: טו ושם האשה המכה
 המדינית כזבי בת-צור ראש אמות בית-אב
 במדין הוא כס"י: פ ישראל טז וידבר יהוה אל-משה

רש"י

שהרגו לזמרי: לאלהיו. בשביל אלהיו, כמו
 (במדבר יא): "המקנא אתה לי", (זכריה א): "נקנאתי
 לציון" - בשביל ציון: (יד) ושם איש ישראל
 וגו'. במקום שיחס את הצדיק לשבח יחס את
 הרשע לגנאי: נשיא בית-אב לשמעוני. לאחד
 מחמשת פתי אבות שהיו לשבט שמעון. דבר
 אחר: להודיע שבחו של פינחס, שאף-על-פי שזה
 היה נשיא, לא מנע את עצמו מלקנא לחלול השם,
 לכף הודיעה הפתוב מי הוא המכה: (טו) ושם
 האשה המכה וגו'. להודיעה שנאתן של מדינים,
 שהפקירו בת מלך לזנות, כדי להחטיא את
 ישראל: ראש אמות. אחד מחמשת מלכי מדין
 (במדבר לא): "את-אוי ואת-רקם ואת-צור וגו'",
 והוא היה חשוב מכלם, שנאמר "ראש אמות";
 ולפי שנהג בזיון בעצמו להפקיר בתו, מנאו
 שלישי: בית-אב. חמשה פתי אבות היו למדין
 (בראשית כה): עיפה ועפר וחנוף ואבידע ואלדעה,

(יא) פינחס בן-אלעזר בן-אהרן הכהן. (סנהדרין
 פב. סוטה מב) לפי שהיו השבטים מבזים אותו:
 הראיתם בן פוטי זה שפטם אבי אמו עגלים
 לעבודת אלילים והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך
 בא הפתוב ויחסו אחר אהרן: בקנאו את-קנאתי.
 בנקמו את נקמתי, בקצפו את הקצף שהיה לי
 לקצף. כל לשון "קנאה" הוא המתחרה לנקם
 נקמת דבר אנפרטמנט בלעז: (יב) את-בריתי
 שלום. (סנהדרין פב) דתהא לו לברית שלום, כאדם
 המחזיק טובה וחנות למי שעושה עמו טובה, אף
 כאן פירש לו הקדוש-ברוך-הוא שלומותיו:
 (יג) והיתה לו. בריתי זאת: ברית כהנת עולם.
 שאף על פי שכבר נתנה כהנה לזרעו של אהרן,
 לא נתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו
 ולתולדותיהם שיולדו אחר המשחתן, אבל פינחס
 שנולד קדם לכן ולא נמשח, לא בא לכלל כהנה
 עד כאן. וכן שנינו בזבחים: לא נתכהן פינחס עד

לְאמֹר: י צָרוּר אֶת־הַמְּדִינִים וְהַפִּיּוֹת
 אוֹתָם כִּסְי: יח כִּי־צָרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלִיהֶם
 אֲשֶׁר־נִבְּלוּ לָכֶם עַל־דְּבַר פְּעוּר וְעַל־דְּבַר כְּזָבִי
 בַּת־נְשִׂיא מִדִּין אַחֲתָם הַמִּכָּה בְּיוֹם־הַמִּגֵּפָה
 עַל־דְּבַר פְּעוּר כִּסְי: כו א וַיְהִי אַחֲרֵי
 הַמִּגֵּפָה פ פִּסְקָא בַּמִּצְוָה פִּסְקוּ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 וְאֵל אֱלֹעֶזֶר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר כִּסְי: ב שְׂאוּ
 אֶת־רֹאשׁ כָּל־עַדַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִבְּנֵי עֶשְׂרִים
 שָׁנָה וּמַעְלָה לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־יֹצֵא צָבָא
 בְּיִשְׂרָאֵל כִּסְי: ג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן
 אֲתָם בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יִרְחוּ לֵאמֹר כִּסְי:
 ד מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיּוֹצֵאִים מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם כִּסְי: ע"ב בחול שני ה רְאוּבֵן כְּכֹר יִשְׂרָאֵל בְּנֵי
 רְאוּבֵן חֲנוּךְ מִשְׁפַּחַת הַחֲנֹכִי לְפִלֹא מִשְׁפַּחַת

יז עם משה למימר: יז אעק ית
 מדינאי ותקטל יתהון: יח ארי
 מעיקין אנון לכוון בנכליהון די
 נכילו לכוון על עסק פעור ועל
 עסק כזבי בת רבא דמדנן
 אחתהון דאתקטילת ביומא
 דמותנא על עסק פעור: א ויהוה
 פתר מותנא ואמר יז למשה
 ולא לעזר בר אהרן כהנא למימר:
 ב קבילו ית חשבון כל כנשתא
 דבני ישראל מבר עשרין שנין
 ולעלא לבית אבהתהון כל נפק
 חילא בישראל: ג ומליל משה
 ולא עזר כהנא אמרו לממני
 יתהון במישריא דמואב על
 ירדנא דירחו למימר: ד מבר
 עשרין שנין ולעלא כמא די פקיד
 יז ית משה ובני ישראל די נפקו
 מארעא דמצרים: ה ראוובן
 בוכרא דישראל בני ראוובן חנוך
 זרעית חנוך לפלוא זרעית פלוא:

רש"י

וזה היה מלך לאחד מהם: (יז) צרוור. כמו: זכור, שמור, לשון הנה עליכם לאיב אותם: (יח) פי צררים הם לכם וגו' על-דבר-פעור. שהפקירו בנותיהם לזנות כדי להטעותכם אחר פעור. ואת מואב לא צוה להשמיד מפני רות שהיתה עתידה לצאת מהם כדאמרינן (בבבא קמא לח): (א) ויהי אחרי המגפה וגו'. משל לרועה שנכנסו זאבים לתוף עדרו והרגו בהן, והוא מונה אותן לידע מנין הנותרות. דבר אחר: כשיצאו ממצרים ונמסרו למשה, נמסרו לו במנין, עכשו כשקרב למות ולהחזיר צאנו, מחזירים במנין: (ב) לבית אבתם. על שבת האב יתיחסו ולא אחר האם: (ג) וידבר משה ולא עזר הפהן אתם. דברו עמם על זאת,

שצוה המקום למנותם: לאמר. אמרו להם: צריכים אתם להמנות מנין עשרים שנה ומעלה: (ד) כפאשר צוה וגו'. שיהא מנינם מנין עשרים שנה ומעלה, שנאמר (שמות ל): "כל העבר על-הפקדים וגו'": (ה) משפחת החנכי. לפי שהיו האמות מביזין אותם ואומרים: מה אלו מתחסיין על שבטיהם, סבורין הם שלא שלטו המצרים באמותיהם? אם בגופם היו מושלים - קל והמר בנשותיהם! לפיכך הטיל הקדוש-ברוך-הוא שמו עליהם: ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה, לומר: מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם. וזה הוא שמפרש על-ידי דוד (תהילים קכב): "שבטי-יה עדות לישראל". - השם הזה מעיד עליהם

ו לחצרון ורעית חצרון לכרמי
 זרעית פרמי: ז אלין זרעית
 ראובן והיו מנגייהון ארבעין
 ותלתא אלפין ושבע מאה
 ותלתין: ח ובני פלוא אליאב:
 ט ובני אליאב נמואל ודתן
 ואבירם הוא דתן ואבירם מערעי
 כנשתא דאתפנשו על משה ועל
 אהרן בכנשתא דקרח
 באתפנושיהון על י: י ופתחת
 ארעא ית פומה ובלעת יתהון וית
 קרח במותא דכנשתא פד אכלת
 אשתא ית מאתן ותמשיין גברא
 והיו לאת: יא ובני קרח לא
 מיתו: יב בני שמעון לזרעיתהון
 לנמואל זרעית נמואל לימין
 זרעית זמין ליכין זרעית זכין:
 יג לזרח זרעית זרח לשאול
 זרעית שאול: יד אלין זרעית
 שמעון עשרין ותרין אלפין
 ומאתן: טו בני גד לזרעיתהון
 לצפון זרעית צפון לחגי זרעית
 חגי לשוני זרעית שוני:

למשפחתם לצפון משפחת הצפוני לחגי משפחת החגי לשוני

הפלאי כס"י: ו לחצרון משפחת החצרוני לכרמי
 משפחת הכרמי: ז אלה משפחת הראובני
 ויהיו פקדיהם שלשה וארבעים אלף ושבע
 מאות ושלשים: ח ובני פלוא אליאב: ט ובני
 אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא דתן
 ואבירם כתיב קרואי קרי קריאי העדה אשר הצו
 על משה ועל אהרן בעדת קרח בהצתם
 על יהוה כס"י: י ותפתח הארץ את פיה ותבלע
 אתם ואת קרח במות העדה באכל האש
 את חמשים ומאתים איש ויהיו לגם כס"י:
 יא ובני קרח לאמתו כס"י: ס יב בני שמעון
 למשפחתם לנמואל משפחת הנמואלי לימין
 משפחת הימיני ליכין משפחת היכיני:
 יג לזרח משפחת הזרחי לשאול משפחת
 השאולי כס"י: יד אלה משפחת השמעני שנים
 ועשרים אלף ומאתים: ס טו בני גד
 למשפחתם לצפון משפחת הצפוני לחגי משפחת החגי לשוני

רש"י

(סנהדרין קי) נתבצר להם מקום גבה בגיהנם וישבו
 שם: (יג) לזרח. הוא (שמות ו) צחר, לשון צהר,
 אכל משפחת אהר בטלה וכן חמש משבט בנימין,
 שהרי בעשרה בנים ירד למצרים וכאן לא מנה
 אלא חמשה, וכן אצבן לגד, הרי שבע משפחות.
 ומצאתי בגמרא ירושלמית, (סוטה פ"א. יומא פ"א)
 שכשמת אהרן נסתלקו עניי כבוד, וכאו הכנענים
 להלחם בישראל, ונתנו לב לחזר למצרים, וחרו
 לאחוריהם שמונה מסעות מהר הקר למוסרה,
 שנאמר (דברים י'): "ובני ישראל נסעו מבארות

לשבטיהם, לפיכך בכלם כתיב: "החנכי",
 "הפלאי", אכל בימנה לא הצרף לומר "משפחת
 הימני" - לפי שהשם קבוע בו: יו"ד בראש וה"א
 בסוף: (ט) אשר הצו. את ישראל על משה:
 בהצתם. את העם על ה': הצו. השיאו את ישראל
 לריב על משה, לשון הפעילו: (י) ויהיו לגם.
 לאות ולזכרון, (במדבר יז) למען אשר לא יקרב איש
 זר לחלק עוד על הפהנה: (יא) ובני קרח
 לאמתו. (במ"ר סנהדרין קי) הם היו בעצה תחלה,
 ובשעת המחלוקת הרגרו תשובה בלבם, לפיכך

טו לְאֲזַנֵי זְרַעִית אֲזַנֵי לְעָרֵי זְרַעִית
 עָרֵי: יז לְאֲרוֹד זְרַעִית אֲרוֹדֵי
 לְאֲרָאֵלִי זְרַעִית אֲרָאֵלִי: יח אֵלִין
 זְרַעִית בְּנֵי גֹד לְמַנְגִּיָּהוֹן אֲרַבְעִין
 אֲלַפִּין וַחֲמֵשׁ מֵאָה: יט בְּנֵי
 יְהוּדָה עַר וְאוֹנָן וּמִית עַר וְאוֹנָן
 בְּאֲרַעַא דְכְנַעַן: כ וְהוּוּ בְנֵי
 יְהוּדָה לְזְרַעִיתָהוֹן לְשֵׁלָה זְרַעִית
 שֵׁלָה לְפָרֶץ זְרַעִית פָּרֶץ לְזֶרַח
 זְרַעִית זֶרַח: כא וְהוּוּ בְנֵי פָרֶץ
 לְחֻצְרוֹן זְרַעִית חֻצְרוֹן לְחַמּוּל
 זְרַעִית חַמּוּל: כב אֵלִין זְרַעִית
 יְהוּדָה לְמַנְגִּיָּהוֹן שְׁבַעִין וּשְׁתָּא
 אֲלַפִּין וַחֲמֵשׁ מֵאָה: כג בְּנֵי
 יִשְׁשַׁכָּר לְזְרַעִיתָהוֹן תּוֹלַע זְרַעִית
 תּוֹלַע לְפִנָּה זְרַעִית פּוּנֵי:
 כד לְיִשׁוּב זְרַעִית יִשׁוּב לְשִׁמְרוֹן

מִשְׁפַּחַת הַשּׁוּנִי: טו לְאֲזַנֵי מִשְׁפַּחַת הַאֲזַנֵי
 לְעָרֵי מִשְׁפַּחַת הָעָרִי כס"י: יז לְאֲרוֹד מִשְׁפַּחַת
 הָאֲרוֹדֵי לְאֲרָאֵלִי מִשְׁפַּחַת הָאֲרָאֵלִי: יח אֵלָה
 מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גֹד לְפִקְדֵיהֶם אֲרַבְעִים אֲלָף
 וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: ט יט בְּנֵי יְהוּדָה עַר וְאוֹנָן וּמִית
 עַר וְאוֹנָן בְּאֲרֶץ כְּנַעַן: כ וַיְהִיו בְּנֵי־יְהוּדָה
 לְמִשְׁפַּחַתָּם לְשֵׁלָה מִשְׁפַּחַת הַשְּׁלֵנִי לְפָרֶץ
 מִשְׁפַּחַת הַפָּרֶצִי לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַזֶּרְחִי:
 כא וַיְהִיו בְּנֵי־פָרֶץ לְחֻצְרוֹן מִשְׁפַּחַת הַחֻצְרוֹנִי
 לְחַמּוּל מִשְׁפַּחַת הַחַמּוּלִי: כב אֵלָה מִשְׁפַּחַת
 יְהוּדָה לְפִקְדֵיהֶם שֵׁשָׁה וְשִׁבְעִים אֲלָף וַחֲמֵשׁ
 מֵאוֹת: ס כג בְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר לְמִשְׁפַּחַתָּם תּוֹלַע
 מִשְׁפַּחַת הַתּוֹלְעִי לְפִנָּה מִשְׁפַּחַת הַפּוּנֵי: כד לְיִשׁוּב מִשְׁפַּחַת הַיִּשְׁבִּי

רש"י

המשפחות על שמם, חוץ ממשפחות אפרים ומנשה שנולדו כלם במצרים, וארד ונעמן בני בלע בן בנימין. ומצאתי ביסודו של רבי משה הדרשן, שיירדה אמן למצרים כשהיתה מעברת מהם, לכך נחלקו למשפחות כחצרון וחמול, שהיו בני בנים ליהודה, וחבר ומלכיאל, שהיו בני בנים של אשר. ואם אגדה היא, הרי טוב, ואם לאו, אומר אני שהיו לבלע בני בנים הרבה ומשנים הללו ארד ונעמן יצאה מפל אחד משפחה רבה ונקראו תולדות שאר הבנים על שם בלע, ותולדות השנים הללו נקראו על שמם. וכן אני אומר בכני מכיר שנחלקו לשני משפחות: אחת נקראת על שמו ואחת נקראת על שם גלעד בנו. חמש משפחות חסרו מבניו של בנימין. פאן נתקיימה מקצת נבואת אמו, שקראתו "בן אוני" - בן אנינותי, ובפילגש

בני־יעקן מוסרה שם מת אהרן". והלא בהור החר מת? ומוסרה עד הר החר שמונה מסעות יש למפרע? אלא שחזרו לאחוריהם, ורדפו בני לוי אחריהם להחזירם, והרגו מהם שבע משפחות, ומבני לוי נפלו ארבע משפחות: משפחת שמעי ועזיאלי, ומבני יצהר לא נמנו פאן אלא משפחת הקרחי; והרביעית לא ידעתי מה היא. ורבי תנחומא דרש, שמתו במגפה בדבר בלעם, אבל לפי החסרון שחסר משבט שמעון במנן זה ממנן הראשון שבמדבר סיני נראה שכל כ"ד אלף נפלו משבטו של שמעון: (טז) לְאֲזַנֵי. אומר אני שזו משפחת אצבון ואיני יודע למה לא נקראת משפחתו על שמו: (כד) לְיִשׁוּב. הוא יוב האמור בירדי מצרים, כי פל המשפחות נקראו על שם יורדי מצרים. והנולדין משם והלאה לא נקראו

זרעית שמרון: כה אלין זרעית
 יששכר למנניהון שתין וארבעא
 אלפין ותלת מאה: כו בני זבולן
 לזרעיתהון לסרד זרעית סרד
 לאלון זרעית אלון ליחלאל
 זרעית יחלאל: כו אלין זרעית
 זבולן למנניהון שתין אלפין
 וחמש מאה: כח בני יוסף
 לזרעיתהון מנשה ואפרים:
 כט בני מנשה למכיר זרעית
 מכיר ומכיר אוליד ית גלעד
 לגלעד זרעית גלעד: ל אלין בני
 גלעד איעזר זרעית איעזר לחלק
 זרעית חלק: לא ואשריאל זרעית
 אשריאל ושכם זרעית שכם:
 לב ושמידע זרעית שמידע וחפר
 זרעית חפר: לג וצלפחד בר חפר
 לא הוו לה בנין אלהן בנן ושום
 בנת צלפחד מחלה ונעה חגלה
 מלכה ותרצה: לד אלין זרעית
 מנשה ומנניהון חמשין ותריין
 אלפין ושבע מאה: לה אלין בני
 אפרים לזרעיתהון לשותלח
 זרעית שותלח לבכר זרעית בכר
 לתחן זרעית תחן: לו ואלין בני
 שותלח לערן זרעית ערן:

לשמרון משפחת השמרני כס"י: כה אלה
 משפחת יששכר לפקדיהם ארבעה וששים
 אלף ושלוש מאות: ס כו בני זבולן למשפחתם
 לסרד משפחת הסרדי לאלון משפחת האלני
 ליחלאל משפחת היחלאלני: כו אלה משפחת
 הזבולני לפקדיהם ששים אלף וחמש
 מאות: ס כח בני יוסף למשפחתם מנשה
 ואפרים: כט בני מנשה למכיר משפחת
 המכירי ומכיר הוליד את-גלעד לגלעד
 משפחת הגלעדי: ל אלה בני גלעד איעזר
 משפחת האיעזרי לחלק משפחת החלקי:
 לא ואשריאל משפחת האשריאל ושכם
 משפחת השכמי: לב ושמידע משפחת
 השמידעי וחפר משפחת החפרי: לג וצלפחד
 בן-חפר לא-היו לו בנים כי אם-בנות ושם
 בנות צלפחד מחלה ונעה חגלה מלכה
 ותרצה: לד אלה משפחת מנשה ופקדיהם
 שנים וחמשים אלף ושבע מאות: ס לה אלה
 בני-אפרים למשפחתם לשותלח משפחת השתלחי לבכר משפחת
 הבכרי לתחן משפחת התחני: לו ואלה בני שותלח לערן משפחת

רש"י

ותמצא בפרשה זו חמשים ושבע משפחות ומבני
 לוי שמונה הרי ששים וחמש, וזהו שנאמר (דברים
 ז:) "כי אתם המעט וגו'" ה"א מעט, חמשה אתם
 חסרים ממשפחות כל העמים שהן שבעים, אף זה
 הבנתי מיסודו של רבי משה הדרשן, אף הצרכתי

בגבעה נתקיימה בלה. זו מצאתי ביסודו של רבי
 משה הדרשן: (לו) ואלה בני שותלח וגו'. שאר
 בני שותלח נקראו תולדותיהם על שם שותלח
 ומערן יצאה משפחה רבה ונקראת על שמו
 ונחשבו בני שותלח לשתי משפחות. צא וחשב,

הַעֲרַנִּי כס"י: לו אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־אֶפְרַיִם
 לְפַקְדֵיהֶם שְׁנַיִם וְשָׁלֹשִׁים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת
 אֵלֶּה בְּנֵי־יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחְתָּם: ס לח בְּנֵי בְנִימֵן
 לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבַלַּע מִשְׁפַּחַת הַבְּלָעִי לְאַשְׁבֵּל
 מִשְׁפַּחַת הָאֲשֻׁבָּלִי לְאַחִירָם מִשְׁפַּחַת
 הָאֲחִירָמִי כס"י: לט לְשׁוּפָם מִשְׁפַּחַת הַשׁוּפָמִי
 לְחֹפֶם מִשְׁפַּחַת הַחֹפָמִי כס"י: מ וַיְהִיו בְּנֵי־בַלַּע
 אַרְבַּע וְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הָאֲרָדִי לְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת
 הַנַּעֲמִי: מא אֵלֶּה בְּנֵי־בְנִימֵן לְמִשְׁפַּחְתָּם
 וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבַּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ
 מֵאוֹת: ס מב אֵלֶּה בְּנֵי־דָן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשׁוּחָם
 מִשְׁפַּחַת הַשׁוּחָמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת דָּן
 לְמִשְׁפַּחְתָּם כס"י: מג כָּל־מִשְׁפַּחַת הַשׁוּחָמִי
 לְפַקְדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְשָׁשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
 מֵאוֹת: ס מד בְּנֵי אֲשֶׁר לְמִשְׁפַּחְתָּם לְיִמְנָה
 מִשְׁפַּחַת הַיִּמְנָה לְיִשׁוּי מִשְׁפַּחַת הַיִּשׁוּי
 לְבְרִיעָה מִשְׁפַּחַת הַבְּרִיעִי: מה לְבְנֵי בְרִיעָה
 לְחֶבֶר מִשְׁפַּחַת הַחֶבְרִי לְמַלְכִּיאֵל מִשְׁפַּחַת
 הַמַּלְכִּיאֵלִי: מו וְשֵׁם בֵּת־אֲשֶׁר שָׂרַח כס"י:
 מו אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־אֲשֶׁר לְפַקְדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
 מֵאוֹת: ס מז בְּנֵי נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְיִחְזָאֵל
 מִשְׁפַּחַת הַיִּחְזָאֵלִי לְגֹנִי מִשְׁפַּחַת הַגֹּנִי: מט לְיִצְרָח מִשְׁפַּחַת הַיִּצְרָחִי

לו אלין זרעית בני אפרים
 למנניהון תלתין ותריין אלפין
 וחמש מאה אלין בני יוסף
 לזרעיתהון: לח בני בנימן
 לזרעיתהון לבלע זרעית בלע
 לאשבל זרעית אשבל לאחירם
 זרעית אחירם: לט לשפופם
 זרעית שפופם לחופם זרעית
 חופם: מ והיו בני בלע ארד
 ונעמן זרעית הארדי לנעמן
 זרעית נעמי: מא אלין בני בנימן
 לזרעיתהון ומנניהון ארבעין
 וחמשה אלפין ושית מאה:
 מב אלין בני דן לזרעיתהון
 לשוחם זרעית שוחם אלין זרעית
 דן לזרעיתהון: מג כל זרעית
 שוחם למנניהון שתין וארבע
 אלפין וארבע מאה: מד בני
 אשר לזרעיתהון לימנה זרעית
 ימנה לישוי זרעית ישוי לבריעה
 זרעית בריעה: מה לבני בריעה
 לחבר זרעית חבר למלכיאל
 זרעית מלכיאל: מו ושום בת
 אשר סרח: מז אלין זרעית בני
 אשר למנניהון חמשין ותלתא
 אלפין וארבע מאה: מח בני
 נפתלי לזרעיתהון ליחזאל זרעית
 יחזאל לגוני זרעית גוני:
 מט ליצרח זרעית יצרח לשלם

רש"י

לפחות ולהוסיף בדרךיו: (לח) לאחירם. הוא (לט) שפופם. הוא מפים, על שם שהיה יוסף אחי שירד למצרים, ולפי שנקרא על שם יוסף שפוף בין האמות: (מב) לשוחם. הוא חשים: שהיה אחיו ורם ממנו נקרא אחירם: (מו) ושם בת-אשר שרח. לפי שהיתה קימת

זרעית שלם: נ אלין זרעית
 נפתלי לזרעיתהון ומגניהון
 ארבעין וחמשה אלפין וארבע
 מאה: נא אלין מגני בני ישראל
 שית מאה וחד אלפין שבע מאה
 ותלתין: נב ומליל יי עם משה
 למימר: נג לאלין תתפלג ארעא
 באחסנא במגנן שמחן:
 נד לסגיא תסגון אחסנתהון
 ולזעירי תזערון אחסנתהון גבר
 לפום מגינהי תתייב אחסנתה:
 נה ברם בעדכא תתפלג ית ארעא
 לשמחן שבטי אבנתהון יחסנון:
 נו על פום עדכא תתפלג

לשלם משפחת השלמי: נאלה משפחת
 נפתלי למשפחתם ופקדיהם חמשה
 וארבעים אלף וארבע מאות: נא אלה פקודי
 בני ישראל שש מאות אלף ואלף שבע
 מאות ושלשים: פ שלישי נב וידבר יהוה אל-
 משה לאמר: נג לאלה תחלק הארץ בנחלה
 במספר שמות כס"י: נד לרב תרבה נחלתו
 ולמעט תמעט נחלתו איש לפי פקדיו יתן
 נחלתו כס"י: נה אך בגורל יחלק את הארץ
 לשמות מטות אבתם ינחלו כס"י: נו על-פי

רע"י

בחיים מנאה כאן: (נג) לאלה תחלק הארץ. ולא
 לפחותים מבין עשרים, אף-על-פי שבאו לכלל
 עשרים בטום חלוק הארץ - שהרי שבע שנים
 כבשו ושבע חלקו לא נטלו חלק בארץ אלא אלו
 שש מאות אלף ואלף, ואם היה לאחד מהם ששה
 בנים לא נטלו אלא חלק אביהם לבדו: (נד) לרב
 תרבה נחלתו. לשבט שהיה מרבה באוכלוסין נתנו
 חלק רב, ואף-על-פי שלא היו החלקים
 שוים - שהרי הכל לפי רבוי השבט חלקו
 החלקים - לא עשו אלא על ידי גורל והגורל היה
 על-פי רוח הקדש, כמו שמפרש בבבא בתרא (דף
 קיח): אלעזר הפהן היה מלפש באורים ותמים
 ואמר ברוח הקדש: אם שבט פלוני עולה, תחום
 פלוני עולה עמו. והשבטים היו פתובים ביי"ב
 פתקין ויי"ב גבולים ביי"ב פתקין וכללום בקלפי,
 והנשיא מכניס ידו לתוכה ונוטל שני פתקין: עולה
 בידו פתק של שם שבטו ופתק של גבול המפרש
 לו, והגורל עצמו היה צוות ואומר: אני הגורל
 עליתי לגבול פלוני לשבט פלוני, שנאמר: "על-פי
 הגורל". ולא נתחלקה הארץ במדה, לפי שיש גבול

משבח מחברו, אלא בשומא: בית פר רע כנגד בית
 סאה טוב, הכל לפי הדמים: (נה) לשמות
 מטות אבתם. אלו יוצאי מצרים. שנה הכתוב
 נחלה זו מכל הנחלות שבתורה, שכל הנחלות,
 החיים יורשים את המתים, וכאן מתים יורשים את
 החיים. ביצר? שני אחים מיוצאי מצרים שהיו
 להם בנים בבאי הארץ, לזה אחד ולזה שלשה.
 האחד נטל חלק אחד, והשלשה נטלו שלשה,
 שנאמר: "לאלה תחלק הארץ". חזרה נחלתן אצל
 אבי אביהן וחלקו הכל בשונה. וזהו שנאמר:
 "לשמות מטות אבתם ינחלו", שאחר שננטלו
 הבנים, חלקוה לפי האבות שיצאו ממצרים, ואלו
 מתחלה חלקוה למגין יוצאי מצרים, לא היו נוטלין
 אלו הארבעה אלא שני חלקים, עכשו נטלו ארבעה
 חלקים: אך בגורל. יצאו יהושע וכלב, וכן הוא
 אומר (שופטים א): "וינתנו לכלב את-חברון כאשר
 דבר משה", ואומר (יהושע יט): "על-פי ה' נתנו לו
 את-העיר אשר אשר שאל": מטות אבתם. יצאו גרים
 ועבדים: (נו) על-פי הגורל. הגורל היה מדבר,
 כמו שפירשתי; מגיד שנתחלקה ברוח הקדש, לכה

הַגּוֹזֵל תִּחַלֵּק נַחֲלָתוֹ בֵּין רַב לְמַעֵט כַּס"י: ם
 וְאֵלֶּה פְּקוּדֵי הַלְוִי לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְגִרְשׁוֹן
 מִשְׁפַּחַת הַגֵּרְשָׁנִי לְקָהָת מִשְׁפַּחַת הַקָּהָתִי
 לְמַרְרֵי מִשְׁפַּחַת הַמָּרְרִי: נח אֵלֶּה ׀ מִשְׁפַּחַת
 לְוִי מִשְׁפַּחַת הַלְבָנִי מִשְׁפַּחַת הַחֶבְרֹנִי
 מִשְׁפַּחַת הַמַּחֲלִי מִשְׁפַּחַת הַמּוֹשֵׁי מִשְׁפַּחַת
 הַקָּרְחִי וְקָהָת הוֹלֵד אֶת־עַמְרָם כַּס"י: נט וְשֵׁם ׀
 אִשָּׁת עַמְרָם יוֹכְבֵד בַּת־לְוִי אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ
 לְלְוִי בְּמִצְרַיִם וְתָלַד לְעַמְרָם אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־
 מֹשֶׁה וְאֵת מָרְיָם אָחִיתָם כַּס"י: ם וַיֹּולֵד לְאֶהֱרֹן
 אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־
 אִיתְמָר: סא וַיָּמָת נָדָב וְאֲבִיהוּא בְּהַקְרִיבָם
 אֲשֶׁר־זָרָה לִפְנֵי יְהוָה: סב וַיְהִיו פְּקוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
 וְעֶשְׂרִים אָלֶף כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה כִּי ׀
 לֹא הִתְפַּקְּדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא־נָתַן
 לָהֶם נַחֲלָה בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּס"י: סג אֵלֶּה
 פְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ
 אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ: סד וּבְאֵלֶּה לֹא־הָיָה אִישׁ
 מִפְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַר

אחסנתהון בין סגיאי לזעירי:
 נו ואלין מנני לואי לזרעתהון
 לגרשון זרעית גרשון לקהת
 זרעית קהת למררי זרעית מררי:
 נח אלין זרעית לוי זרעית לבני
 זרעית חברון זרעית מחלי זרעית
 מושי זרעית קרח וקהת אוליד ית
 עמרם: נט ושום אפת עמרם
 יוכבד בת לוי דילדת יתה ללוי
 במצרים וילדת לעמרם ית אהרן
 וית משה וית מרים אהתהון:
 ם ואתיליד לאהרן ית נדב וית
 אביהוא ית אלעזר וית איתמר:
 סא ומית נדב ואביהוא בקרובהון
 אשתא נוכרתא קדם יי: סב והו
 מנניהון עשרין ותלתא אלפין
 כל דכורא מבר ירחא ולעלא ארי
 לא אתמניו בגו בני ישראל ארי
 לא אתיהיבת להון אחסנא בגו
 בני ישראל: סג אלין מנני משה
 ואלעזר כהנא די מנו ית בני
 ישראל במישריא דמואב על
 ירדנא דירחו: סד ובאלין לא
 הוה גבר ממנני משה ואהרן
 כהנא די מנו ית בני ישראל

רש"י

התפקדו בתוך בני ישראל. להיות נמנין בני
 עשרים שנה. ומה טעם? כי לא־נתן להם נחלה,
 והנמנין מן עשרים שנה היו בני נחלה, שנאמר:
 "איש לפי פקדיו יתן נחלתו": (סד) ובאלה
 לא־היה איש וגו'. אבל על הנשים לא נגזרה
 גזרת המרגלים, לפי שהן היו מתכבות את הארץ;
 האנשים אומרים (כמדבר יד): "נתנה ראש ונשובה

נאמר: "על־פי־ה": (נח) אלה משפחת לוי.
 חסר כאן משפחת השמעני והעזיאלי וקצת מן
 היצהרי: (נט) אשר ילדה אתה ללוי במצרים.
 (סוטה יב) אשתו ילדתה במצרים, [לדתה במצרים]
 ואין הורתה במצרים. כשנכנסו לתוך החומה
 ילדתה. והיא השלימה מנין שבעים, שהרי בפרטן
 אי אתה מוצא אלא ששים ותשע: (סב) כי לא

בְּמִדְבָּרָא דְסִינֵי: סה אַרְי אָמַר יִי
 לְהוֹן מַמַּת יְמוּתוֹן בְּמִדְבָּרָא וְלֹא
 אֲשַׁתָּאָר מְנַהוֹן אַנְשׁ אֶלְהֵן כָּלֵב
 בַּר יִפְנֶה וַיְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן:
 א וְקָרִיבָא בְּנַת צִלְפַּחַד בַּר חֲפֹר
 בַּר גִּלְעָד בַּר מְכִיר בַּר מְנַשֶּׁה
 לְזַרְעֵית מְנַשֶּׁה בַּר יוֹסֵף וְאֶלִּין
 שְׁמֵהַת בְּנֵתָה מַחֲלֵה נָעָה וְחַגְלָה
 וּמִלְכָּה וְתַרְצָה: ב וְקָמָא קָדָם
 מֹשֶׁה וְקָדָם אֶלְעָזָר כְּהֵנָּא וְקָדָם
 רַבְרַבִּיא וְכָל כְּנֻשְׁתָּא בְּתַרְע מִשְׁפָּן
 זְמָנָא לְמִימְר: ג אַבּוּנָא מִית
 בְּמִדְבָּרָא וְהוּא לֹא הוּוּה בְּגוּ
 כְּנֻשְׁתָּא דְאַזְדַּמְנוּ עַל יִי בְּכַנְשָׁתָא
 דְקָרַח אַרְי בְּחֹבָבָה מִית וּבְנִין לֹא
 הוּוּ לֵה: ד לָמָּא יִתְמַנַּע שְׁמָא
 דְאַבּוּנָא מְגוּ זַרְעֵיתָה אַרְי לִית לֵה
 בַּר הַב לָנָא אַחְסָנָא בְּגוּ אַחִי

סִינֵי כְּסִי: סה כִּי־אָמַר יְהוָה לָהֶם מוֹת יָמָתוּ
 בְּמִדְבָּר וְלֹא־נֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם־כָּלֵב
 בֶּן־יִפְנֶה וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן: ס כֹּז וְתַקְרַבְנָה
 בָּנוֹת צִלְפַּחַד בֶּן־חֲפֹר בֶּן־גִּלְעָד בֶּן־מְכִיר
 בֶּן־מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף וְאֶלֶּה
 שְׁמוֹת בְּנֹתָיו מַחֲלֵה נָעָה וְחַגְלָה וּמִלְכָּה
 וְתַרְצָה כְּסִי: ב וַתַּעֲמֹדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנָי
 אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנָי הַנְּשִׂאִים וְכָל־הָעֵדָה פָּתַח
 אֶהְל־מוֹעֵד לֵאמֹר כְּסִי: ג אַבְיָנוּ מִת בְּמִדְבָּר
 וְהוּא לֹא־הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַנּוֹעֲדִים עַל־
 יְהוָה בְּעֵדַת־קָרַח כִּי־בַחֲטָאוּ מִת וּבָנִים לֹא־
 הָיוּ לוֹ כְּסִי: ד לָמָּה יִגְרַע שֵׁם־אַבְיָנוּ מִתוֹךְ
 מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֶּן תִּנְהַלְנוּ אַחֲזָה בְּתוֹךְ

רש"י

מְצַרִּימָה, וְהַנְּשִׂים אוֹמְרוֹת: "תִּנְהַלְנוּ אַחְזָה",
 לְכֹךְ נִסְמְכָה פָּרֶשֶׁת בָּנוֹת צִלְפַּחַד לְכָאן:
 (א) לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף. לָמָּה נֶאֱמַר?
 וְהֵלֵא כָּבֵר נֶאֱמַר "בֶּן־מְנַשֶּׁה"? אֶלֵּא לֹמַר לָךְ:
 יוֹסֵף חִבֵּב אֶת הָאָרֶץ, שְׁנֵאמַר (בראשית ו):
 "וְהַעֲלַתֶם אֶת־עַצְמֹתַי וְגו'", וּבְנֹתָיו חִבְּבוּ אֶת
 הָאָרֶץ, שְׁנֵאמַר: "תִּנְהַלְנוּ אַחְזָה". וְלִלְמַדְךָ, שֶׁהָיוּ
 כָּלֶם צַדִּיקִים, שְׁכָל מִי שִׁמְעֵשִׂיו וּמַעֲשָׂה אַבּוֹתָיו
 סְתוּמִים, וּפְרַט לָךְ הַפְּתוּב בְּאֶחָד מֵהֶם לִיחְסוֹ
 לְשַׁבַּח, הָרִי זֶה צַדִּיק בֶּן צַדִּיק. וְאִם יַחְסוֹ לְגַנְאִי,
 כְּגוֹן (מ"ב כה) "כֹּא יִשְׁמַעֲלֵאל בֶּן־נַתַּנְיָה בֶּן
 אֱלִישֶׁמַּע" בִּידוּעַ שְׁכָל הַנּוֹזְכִּים עִמּוֹ רְשָׁעִים הָיוּ:
 מַחֲלֵה נָעָה וְגו'. וְלֵהֲלֵן הוּא אוֹמַר (כמדבר לו):
 "וַתַּהֲיִינָה מַחֲלֵה תַרְצָה", מַגִּיד, שְׁכָלֵן שְׁקוּלוֹת זוּ
 כְּזוֹ, לְפִיכֹךְ שָׁנָה אֶת סִדְרֵן: (ב) לְפָנָי מֹשֶׁה וּלְפָנָי

אֶלְעָזָר. מַגִּיד, שְׁלֹא עָמְדוּ לְפָנֵיהֶם אֶלֵּא בְּשַׁנַּת
 הָאֶרְבָּעִים אַחַר שְׁמַת אַהֲרֹן: לְפָנָי מֹשֶׁה. וְאַחַר כֹּךְ
 לְפָנָי אֶלְעָזָר? אֶפְשָׁר, אִם מֹשֶׁה לֹא יָדַע, אֶלְעָזָר
 יוֹדַע? אֶלֵּא סֵרַס הַמַּקְרָא וְדַרְשָׁהוּ, דְּכַרְי רַבִּי
 יֹאשִׁיָּה. אַבָּא חֲנָן מְשׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמַר: בְּבֵית
 הַמְּדַרְשׁ הָיוּ יוֹשְׁבִים וְעָמְדוּ לְפָנָי כָּלֶם (כ"ב קיט,
 ספרי): (ג) וְהוּא לֹא־הָיָה וְגו'. (שם קיח, ספרי) לְפִי
 שְׁהָיוּ בָאוֹת לֹמַר: "בְּחֲטָאוּ מִת", נִזְקָקוּ לֹמַר לֹא
 בְּחֲטָא מִתְלוֹנְנִים וְלֹא בְּעֵדַת קָרַח שְׁהָצוּ עַל
 הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, אֶלֵּא בְּחֲטָאוּ לְבָדוּ מִת וְלֹא
 הִחֲטִיא אֶת אַחֲרִים עִמּוֹ. (שבת צו) רַבִּי עֲקִיבָא
 אוֹמַר: מְקוּשָׁשׁ עֲצִים הָיָה. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר: מִן
 הַמַּעֲפִילִים הָיָה: (ד) לָמָּה יִגְרַע שֵׁם־אַבְיָנוּ. אָנוּ
 בְּמַקּוֹם בֶּן עוֹמְדוֹת וְאִם אֵין הַנּוֹקְבוֹת חֲשׁוּבוֹת זַרְע,
 תִּתְיַבֵּם אִמְנוּ לְיָכֶם (כ"ב קיט): כִּי אֵין לוֹ בֶּן. הָא

אחי אבינו כס"י: ה ויקרב משה את־משפטן
 לפני יהוה כס"י: פ ויאמר יהוה אל־משה
 לאמר: ז פן בנות צלפחד דברת נתן תתן
 להם אחות נחלה בתוך אחי אביהם
 והעברת את־נחלת אביהן להן כס"י: ח ואל־בני
 ישראל תדבר לאמר איש פי־ימות ובן אין
 לו והעברתם את־נחלתו לבתו: ט ואם־אין לו
 בת ונתתם את־נחלתו לאחיו: י ואם־אין לו
 אחים ונתתם את־נחלתו לאחי אביו: יא ואם־
 אין אחים לאביו ונתתם את־נחלתו לשארו
 הקרב אליו ממשפחתו וירש אתה והיתה
 לבני ישראל לחקת משפט כאשר צוה יהוה
 את־משה כס"י: פ יב ויאמר יהוה אל־משה
 עלה אל־הר העברים וראה את־הארץ אשר נתתי לבני

אבונא: ה וקרב משה ית דינהן
 קדם י: ו ואמר יי למשה
 למימר: ז יאות בנת צלפחד
 ממללן ממן תתן להון אחודת
 אחסנא בגו אחי אביהן ותעבר
 ית אחסנת אביהן להן: ח ועם
 בני ישראל תמלל למימר גבר
 ארי ימות ובר לית לה ותעברון
 ית אחסנתה לברתה: ט ואם לית
 לה ברתא ותתנון ית אחסנתה
 לאחיה: י ואם לית לה אחין
 ותתנון ית אחסנתה לאחי אביהי:
 יא ואם לית אחין לאביהי ותתנון
 ית אחסנתה לקריבה דקריב לה
 מזרעיתה וירת יתה ותהי לבני
 ישראל לגזרת דין כמא די פקיד
 יי ית משה: יב ואמר יי למשה
 סק לטורא דעבראי הדין וחזי ית
 ארעא די יהבית לבני ישראל:

רש"י

דבר אחר: על שם שהבת מעברת נחלה משבט
 לשבט, שבנה ובעלה יורשין אותה; שלא (ב"ב קכ)
 תסב נחלה לא נצטוה אלא לאותו הדור בלבד. וכן
 "והעברתם את־נחלתו לבתו", בכלן הוא אומר
 "ונתתם", וככת הוא אומר: "והעברתם":
 (יא) לשארו הקרב אליו ממשפחתו. (ספרי. ב"ב
 קט) ואין משפחה קרויה אלא משפחת האב:
 (יב) עלה אל־הר העברים. (כמדבר רבה) למה
 נסמכה לכאן? כיון שאמר הקדוש־ברוך־הוא:
 "נתן תתן להם", אמר: אותי צוה המקום להנחיל,
 שמא התרה הגזרה ואכנס לארץ? אמר לו הקדוש־
 ברוך־הוא: גזרתי במקומה עומדת (ספרי). דבר
 אחר: כיון שזכרנו משה לנחלת בני גד ובני ראובן,
 שמח ואמר: כמדמה לי שהתר לי נדרי. משל
 למלך שגזר על בנו שלא יכנס לפתח פלטין שלו.

אם היה לו בן, לא היו תובעות פלוס; מגיד,
 שחכמניות היו: (ה) ויקרב משה את־משפטן.
 (סנהדרין ח) נתעלמה הלכה ממנו, וכאן נפרע על
 שנטל עטרה לומר (דברים א): "והדבר אשר יקשה
 מכם תקרבון אלי" (סנהדרין שם). דבר אחר: ראויה
 היתה פרשה זו להכתב על־ידי משה, אלא שזכו
 בנות צלפחד ונכתבה על ידן: (ז) פן בנות
 צלפחד דברת. פתרגומו: "יאות". כן כתובה
 פרשה זו לפני בפרום; מגיד, שראתה עינין מה
 שלא ראתה עינו של משה: פן בנות צלפחד
 דברת. יפה תבעו; אשרי אדם שהקדוש־ברוך־הוא
 מודה לדבריו: נתן תתן. (ב"ב קיח) שני חלקים:
 חלק אביהן, שהיה מיוצאי מצרים, וחלקו עם
 אחיו בכסי חפר: והעברת. לשון העברה (ס"א
 עברה) (ב"ב קטז) הוא במי שאינו מניח בן ליוורו.

ישראל כש"י: יג וראיתָה אֶתֶּה וְנִאֲסַפְתָּ אֶל־
עַמּוּךָ גַם־אֶתֶּה כַּאֲשֶׁר נִאֲסַף אֶהְרֹן אַחִיךָ כש"י:
יד כַּאֲשֶׁר מְרִיתֶם פִּי בַמִּדְבָּר־צֹן בַּמְּרִיבֹת
הָעֵדָה לְהַקְדִּישֵׁנִי בַּמִּים לְעִינֵיהֶם הֵם מִי־
מְרִיבֹת קֹדֶשׁ מִדְּבַר־צֹן כש"י: טו וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה
אֶל־יְהוָה לֵאמֹר כש"י: טז יִפְקֹד יְהוָה אֱלֹהֵי
הָרוּחַת לְכָל־בָּשָׂר אִישׁ עַל־הָעֵדָה כש"י:
יז אֲשֶׁר־יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יבֹא לִפְנֵיהֶם
וְאֲשֶׁר יוֹצִיֵאֵם וְאֲשֶׁר יבִּיֵאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֵדָת

יג ותחזי יתה ותתכנש לעמיק
אף את כמא די אתכנש אהרן
אחורף: יד כמא די סריבתון על
מימרי במדברא דצן במצות
כנשתא לקדשותי במיא לעיניהון
אנון מי מצות רקם מדברא דצן:
טו ומליל משה עם יי למימר:
טז למני יי אלהא רוחיא לכל
בסרא גבר על כנשתא: יז די
יפוק קדמיהון ודי געול קדמיהון
ודי יפקנון ודי יעלנון ולא תהי
כנשתא די פענא די לית להן

רש"י

נכנס לשער - והוא אחריו, לחצר - והוא אחריו,
לטרקלין - והוא אחריו. פיון שבא לכנס לקיטון,
אמר לו: בני, מכאן ואילך אתה אסור לכנס:
(יג) כאשר נאסף אהרן אחיד. מכאן, שנתאנה
משה למיתתו של אהרן. דבר אחר: אין אתה טוב
ממנו. (דברים לב): "על אשר לא-קדשתם". הא אם
קדשתם אותי, עדין לא הגיע זמנכם להפטור. בכל
מקום שפכת "מיתתם", כתב סרחונם, לפי שנגזרה
גזרה על דור המדבר למות במדבר בעון שלא
האמינו, לכך בקש משה שיכתב סרחונו, שלא
יאמרו: אף הוא מן הממרים הנה (יומא פ). משל
לשתי נשים שלוקות בבית-דין: אחת קלקלה
ואחת אכלה פגי שביעית וכו', אף כאן, בכל מקום
שהזכיר מיתתן, הזכיר סרחונם, להודיע שלא
היתה בהם אלא זו בלבד: (יד) הם מי-מריבת
קדש. הם לבדם, אין בהם עון אחר. דבר אחר:
הם שהמרו במרה, הם היו שהמרו בים-סוף, הם
עצמם שהמרו במדבר צין: (טו) וידבר משה
אל-ה' וגו'. להודיע שבחן של צדיקים,
שכשנפטרו מן העולם מניחין צרפן ועוסקין
בצרכי צבור: לאמר. אמר לו: השיבני אם אתה

ממנה להם פרנס אם לאו: (טז) יפקד ה'. פיון
ששמע משה שאמר לו המקום: "תן נחלת צלפחד
לבנותיו", (כמ"ר) אמר: הגיע שעה שאתבע צרכי,
שירשו בני את גדלתי. אמר לו הקדוש-ברוך-הוא:
לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע
לטל שכר שמושו, שלא מש מתוך האהל. וזהו
שאמר שלמה (משלי כז): "נצר תאנה יאכל פריה":
אלהי הרוחת. למה נאמר? אמר לפניו: רבוננו של
עולם! גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד,
ואינן דומין זה לזה; מנה עליהם מנהיג שיהא
סובל כל אחד ואחד לפי דעתו: (יז) אשר-יצא
לפניהם. לא כדרך מלכי האמות, שיושבים
בבתיהם ומשלחין את חילותיהם למלחמה, אלא
כמו שעשיתי אני, שנלחמתי בסיחון ועוג, שנאמר
(במדבר כא): "אל-תירא אתו". וכדרך שעשה
יהושע, שנאמר (יהושע ה): "וילך יהושע אליו
ויאמר לו הלנו אתה וגו'". וכן בדרך הוא אומר
(ש"א יח): "כיהוא יוצא ובא לפניהם" - יוצא
בראש ונכנס בראש: ואשר יוציאם. בזכותיו:
ואשר יביאם. בזכותיו. דבר אחר: "ואשר
יביאם" שלא תעשה לו כדרך שאתה עושה לי,

יְהוָה כִּצְאֵן אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם רֵעָה כִּסְיִי: יח וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון
 אִישׁ אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ וְסַמַּכְתָּ אֶת־יָדְךָ עָלָיו כִּסְיִי:
 יט וְהֶעֱמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֲלֻעֲזֹר הַכֹּהֵן וּלְפָנַי
 כָּל־הָעֵדָה וְצוִיתָה אֹתוֹ לְעִינֵיהֶם כִּסְיִי: כ וַנִּתְּתָה
 מֵהוֹרֶךְ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל־עַדְתְּ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל כִּסְיִי: כא וּלְפָנַי אֲלֻעֲזֹר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד
 וְשָׂאֵל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוֹרִים לְפָנַי יְהוָה עַל־פְּנֵי
 יִצְאֹו וְעַל־פְּנֵי יִבְאוּ הוּא וְכָל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֹתוֹ
 וְכָל־הָעֵדָה כִּסְיִי: כב וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמִדְהוּ לְפָנַי
 אֲלֻעֲזֹר הַכֹּהֵן וּלְפָנַי כָּל־הָעֵדָה כִּסְיִי: כג וַיִּסְמְךָ
 אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיְצִוְהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
 בְּיַד־מֹשֶׁה כִּסְיִי: כד חֲמִישִׁי בַח א וַיְדַבֵּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כו צוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ

רְעִי: יח וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה דְּבַר לְךָ
 ית יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון גְּבַר דִּי רוּחַ
 נְבוּאָה בֵּה וְתִסְמוּךְ ית יָדְךָ
 עָלוּהִי: יט וְתִקֵּים יתָה לְקַדָּם
 אֲלֻעֲזֹר כַּהֲנָא וְלְקַדָּם כָּל כְּנִשְׁתָּא
 וְתִפְקֵד יתָה לְעִינֵיהוֹן: כ וְתִתֵּן
 מַזְיוֹךְ עָלוּהִי בְדִיל דִּי יִקְבְּלוּן
 מִנָּה כָּל כְּנִשְׁתָּא דְּכַנְי יִשְׂרָאֵל:
 כא וְלְקַדָּם אֲלֻעֲזֹר כַּהֲנָא יְקוּם
 וְיִשְׂאֵל לָהּ בְּדִין אֹרִיא קְדָם יי
 עַל מִימְרָה יְהוֹן נְפִקִין וְעַל
 מִימְרָה יְהוֹן עֲלִין הוּא וְכָל בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל עִמָּה וְכָל כְּנִשְׁתָּא:
 כב וְעַבְד מֹשֶׁה כְּמָא דִּי פִקִיד יי
 יתָה וְדַבֵּר ית יְהוֹשֻׁעַ וְאָקִימָה
 קְדָם אֲלֻעֲזֹר כַּהֲנָא וְקַדָּם כָּל
 כְּנִשְׁתָּא: כג וְסַמְךָ ית יְדוּהִי
 עָלוּהִי וְפִקְדָה כְּמָא דִּי מְלִיל יי
 בִּידָא דְּמֹשֶׁה: א וּמְלִיל יי עַם
 מֹשֶׁה לְמִימְרָ: ב פִּקֵּד ית בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן ית קְרַבְנֵי
 לְחַם סְדוּר לְקְרַבְנֵי לְאַתְקַבְּלָא

רש"י

יעמד. הרי שאלתך ששאלת, שאין הכבוד הזה זו
 (ס"א נוטל) מבית אביך, שאף יהושע יאה צריך
 לאלעזר: ושאל לו. כשיצטרך לצאת למלחמה:
 על-פיו. של אלעזר: וכל-העדה. סנהדרין (יומא
 עג): (כב) ויקח את-יהושע. (ספרי) לקחו בדברים
 והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעולם הבא:
 (כג) ויסמך את-ידיו. בעין יפה, יותר ויותר ממה
 שנצטרך, שהקדוש-ברוך-הוא אמר לו: "וסמכת
 את-ידך"; והוא עשה בשתי ידיו, ועשאו ככלי
 מלא וגדוש ומלאו חכמתו בעין יפה: כאשר דבר
 ה'. אף לענין ההוד: נתן מהודו עליו: (ב) צו
 את-בני ישראל. מה אמור למעלה? "פיקד ה'",
 אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: עד שאתה מצוני על

שאני מכניסן לארץ: (יח) קח-לך. קחנו
 בדברים: אשריך, שזכית להנהיג בנוי של מקום:
 לך. את שבדוק לך, את זה אתה מכיר: אשר-רוח
 בו. כאשר שאלת, שיוכל להלך כנגד רוחו של כל
 אחד ואחד: וסמכת את-ידך עליו. תן לו מתרגמן
 שידרש בחיף, שלא יאמרו עליו: לא היה לו
 להרים ראש בימי משה: (יט) וצויתָה אתו. על
 ישראל: דע, שטרחנין הם, סרבנים הם; על מנת
 שתקבל עליך: (כ) ונתתָה מהודך עליו. זה קרון
 עור פנים: מהודך. ולא כל הודך, נמצאנו למדין:
 פני משה פתחה, פני יהושע פלכנה: למען ישמעו
 כל-עדת בני ישראל. שיהיו נוהגין בו כבוד ויראה
 כדרך שנוהגין בך: (כא) ולפני אלעזר הכהן

אֱלֹהִים אֶת־קַרְבָּנִי לַחֲמֵי לְאִשֵּׁי רֵיחַ נִיחָחִי
 תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְמוֹעֵדוֹ כַּשֵּׁ"י: ג וְאָמַרְתָּ
 לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה כְּבָשִׂים
 בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָּמִיד כַּשֵּׁ"י:
 ו אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֶּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ
 הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים כַּשֵּׁ"י: ה וְעִשְׂרִית
 הָאִיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כֶּתִית
 רְבִיעֵת הֵהִין כַּשֵּׁ"י: ו עֹלֹת תָּמִיד הַעֲשִׂיהַּ בְּהַר
 סִינִי לְרֵיחַ נִיחָח אִשָּׁה לַיהוָה כַּשֵּׁ"י: ז וְנִסְכּוֹ
 רְבִיעֵת הֵהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֶּךָ נֶסֶךְ
 שֶׁכֶר לַיהוָה כַּשֵּׁ"י: ח וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה
 בֵּין הָעֲרֵבִים כְּמִנְחַת הַבֶּקֶר וְכִנְסֹכּוֹ תַעֲשֶׂה
 אִשָּׁה רֵיחַ נִיחָח לַיהוָה כַּשֵּׁ"י: ט וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת
 שְׁנַיִם־כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנַיִם עֲשָׂרֹנִים
 סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ: י עֹלֹת שַׁבָּת

בְּרֵעוֹ תִטְרוֹן לְקַרְבָּא קַדְמִי
 בְּזִמְנָה: ג וְתִימְרָ לְהוֹן דִּין
 קַרְבָּנָא דִּי תִקְרִיבוֹן קַדָּם יְיָ אִמְרִין
 בְּנֵי שָׁנָא שְׁלָמִין תְּרִין לַיּוֹמָא
 עֹלְתָא תְדִירָא: ד יְת אִמְרָא חַד
 תַּעֲבַד בְּצַפְרָא וְיֵת אִמְרָא תְנַנְנָא
 תַּעֲבַד בֵּין שְׁמֵשִׁיא: ה וְחַד מִן
 עֲשָׂרָא בְתֵלַת סְאִין סוּלְתָא
 לְמִנְחָתָא דְפִילָא בְּמִשַׁח כְּתִישָׁא
 רְבַעוֹת הֵינָא: ו עֹלְתָא תְדִירָא
 דְאֵתְעִבִידָא בְּטוֹרָא דְסִינִי
 לְאֵתְקַבְּלָא בְרֵעוֹא קַרְבָּנָא קַדָּם
 יְיָ: ז וְנִסְכָּה רְבַעוֹת הֵינָא לְאִמְרָא
 חַד בְּקוֹדֶשׁא יְתַנְסַף נְסוּף דְחַמְרָא
 עֲתִיק קַדָּם יְיָ: ח וְיֵת אִמְרָא
 תְנַנְנָא תַּעֲבַד בֵּין שְׁמֵשִׁיא כְּמִנְחַת
 צַפְרָא וְכִנְסוֹכָה תַּעֲבַד קַרְבָּן
 דְמִתְקַבֵּל בְּרֵעוֹא קַדָּם יְיָ:
 ט וּבִיּוֹמָא דְשַׁבְּתָא תְרִין אִמְרִין
 בְּנֵי שָׁנָא שְׁלָמִין וְתִרִין עֲשָׂרֹנִין
 סוּלְתָא דְמִנְחָתָא דְפִילָא בְּמִשַׁח
 וְנִסְכָּה: י עֹלֹת שַׁבְּתָא דְתַתְּעַבַד

רש"י

בְּנֵי, צוּה אֶת בְּנֵי עַלִי. מְשַׁל לְבַת מֶלֶךְ שֶׁהִיְתָה
 נְפֻטְרָת מִן הָעוֹלָם, וְהִיְתָה מְפַקְדָת בַּעֲלָה עַל בְּנֵיהָ
 וְכוּ', כְּדֹאִיתָא בְּסַפְרֵי: קַרְבָּנִי. (ספרי) זֶה הַדָּם:
 לַחֲמֵי. אֵלוֹ אִמּוֹרִין, וְכֵן הוּא אֹמֵר (ויקרא ג):
 "וְהַקְטִירִם הַפֶּהן הַמְזֻבְּחָה לְחֵם אִשָּׁה": לְאִשֵּׁי.
 הַנְּתַנִּין לְאִשֵּׁי מְזֻבְּחֵי: תִּשְׁמְרוּ. (ספרי) שִׁיְהִיו כְּהֵגִים
 וְלוֹיִם וְיִשְׂרָאֵלִים עוֹמְדִין עַל גַּבּוֹ, מִכָּאן לְמַדוֹ
 וְתִקְנוּ מִעֲמֻדוֹת (תענית כז): בְּמוֹעֵדוֹ. בְּכֹל יוֹם הוּא
 מוֹעֵד הַתְּמִידִים: (ג) וְאָמַרְתָּ לָהֶם. אֲזַהְרָה לְבֵית־
 דִּין: שְׁנַיִם לַיּוֹם. כְּפִשּׁוּטוֹ. וְעִקְרוֹ בָּא לְלַמֵּד;
 שִׁיְהִיו נִשְׁחַטִין כְּנֶגֶד הַיּוֹם תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר בְּמַעְרֵב
 וְשֶׁל בֵּין הָעֲרֵבִים בְּמִזְרְחָן שֶׁל טַבְּעוֹת (יומא סב):
 (ד) אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד. אֶף־עַל־פִּי שֶׁכָּבֵר נֹאֵמַר

בְּפִרְשַׁת "וְאֵתָה תְצַוָּה" (שמות כט): "וְזֶה אֲשֶׁר־
 תַּעֲשֶׂה וְגו'" הִיא הִיְתָה אֲזַהְרָה לִימֵי הַמְּלוּאִים,
 וְכֵאֵן צִוָּה לְדוֹרוֹת: (ה) סֹלֶת לְמִנְחָה. מִנְחַת
 נְסֻכִים: (ו) הַעֲשִׂיהַּ בְּהַר סִינִי. כְּאוֹתָן שֶׁנַּעֲשׂוּ
 בִימֵי הַמְּלוּאִים. דְּבָר אַחֵר: הַעֲשׂוּיָה בְּהַר סִינִי,
 הַקִּישׁ עוֹלֹת תְּמִיד לְעוֹלֹת הַר סִינִי, אוֹתָהּ
 שֶׁנִּתְקַרְבָּה לְפָנֵי מִתֵּן תּוֹרָה שְׁכָתוֹב בָּהּ (שמות כד):
 "וַיִּשֶׂם בְּאַגְנֹת", מִלְּמַד שֶׁטְעוּנָה כְּלִי: (ז) וְנִסְכּוֹ.
 יְיָ: בַּקֹּדֶשׁ הַסֶּךָ. (ספרי) עַל הַמְזֻבְּחֵי יְתַנְסְכוּ: נֶסֶךְ
 שֶׁכֶר. (ב"ב צו) יְיָ הַמְשַׁכֵּר, פָּרַט לְיִין מִגְתוֹ:
 (ח) רֵיחַ נִיחָח. נַחַת רוּחַ לְפָנֵי, שְׁאִמְרָתִי וְנַעֲשֶׂה
 רְצוֹנִי: (י) עֹלֹת שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ. וְלֹא עוֹלֹת שַׁבָּת זוֹ
 בְּשַׁבָּת אַחֲרָת; הָרִי שֶׁלֹּא הַקְרִיב בְּשַׁבָּת זוֹ, שׁוֹמֵעַ

בשבתא על עלתא תדירא ונסכה :
 יא וברישי ירחיכון תקרבון
 עלתא קדם יי תורין בני תורי
 תרין ודכר חד אמרין בני שנא
 שבועא שלמין : יב ותלתא
 עשרונין סולתא מנחתא דפילא
 במשח לתורא חד ותרין עשרונין
 סולתא מנחתא דפילא במשח
 לדכרא חד : יג ועשרונא
 עשרונא סלתא מנחתא דפילא
 במשח לאמרא חד עלתא
 לאתקבלא ברעוא קרבנא קדם
 יי : יד ונסכיהון פלגות הינא יהי
 לתורא ותלתות הינא לדכרא
 ורבעות הינא לאמרא חמרא דא
 עלת ריש ירחא באתחדותה פן
 לכל רישי ירחי שתא : טו וצפיר
 בר עזי חד לחטאתא קדם יי על
 עלתא תדירא יתעבד ונסכה :
 טז ובירחא קדמאה בארבעת
 עשרא יומא לירחא פסחא קדם
 יי : יז ובחמשת עשרא יומא
 לירחא הדין חגא שבועא יומין
 פטיר יתאכיל : יח ביוםא
 קדמאה מערע קדיש כל עבדת

בשבתו על-עלת התמיד ונסכה כס"י : פ
 יא ובראשי חדשיכם תקריבו עליה ליהוה
 פרים בני-בקר שנים ואיל אחד כבשים
 בני-שנה שבעה תמימים : יב ושלשה עשרונים
 סלת מנחה בלולה בשמן לפר האחד ושני
 עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל
 האחד כס"י : יג ועשרון עשרון סלת מנחה
 בלולה בשמן לכבש האחד עליה ריח ניחח
 אשה ליהוה : יד ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר
 ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לכבש יין
 זאת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה כס"י :
 טו ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה על-עלת
 התמיד יעשה ונסכו כס"י : ס ששי טז ובחדש
 הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח
 ליהוה : יז ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג
 שבעת ימים מצות יאכל : יח ביום הראשון
 מקרא-קדש כל-מלאכת עבדה לא

רש"י

כמו שמפרש במסכת שבועות (דף ט). ונשתנה
 שעיר ראש-חדש, שנאמר בו "לה", תלמודו
 לתלמוד שמכפר על שאין בו ידיעה לא בתחלה
 ולא בסוף, שאין מפיר בחטא אלא הקדוש-ברוך-
 הוא בלבד, ושאר השעירין למדין ממנו. ומדרשו
 באגדה (חולין ס): אמר הקדוש-ברוך-הוא: הביאו
 כפרה עלי על שמעטתי את הירח: על-עלת
 התמיד יעשה. כל הקרבן הזה: ונסכו. אין
 "ונסכו" מוסב על השעיר, שאין נסכים לחטאת:
 (יח) כל-מלאכת עבדה. אפלו מלאכה הצריכה
 לכם, כגון: דבר האבד המתרת בחלו של

אני יקריב שתים לשבת הבאה? תלמוד לומר:
 "בשבתו", מגיד, שאם עבר יומו - בטל קרבנו:
 על-עלת התמיד. (ספרי) אלו מוספין, לבד אותן
 שני כבשים של עולת התמיד; ומגיד, שאין קרבין
 אלא בין שני התמידין, וכן בכל המוספין נאמר
 "על-עולת התמיד" לתלמוד זה: (יב) ושלשה
 עשרונים. כמשפט נסכי פר, שכן הן קצובין
 בפרשת נסכים: (יד) זאת עלת חדש בחדשו.
 שאם עבר יומו בטל קרבנו, ושוב אין לו
 תשלומין: (טו) ושעיר עזים וגו'. כל שעירי
 המוספין באין לכפר על טמאת מקדש וקדשיו הפל

פִּלְחֹן לֹא תַעֲבֹדוּן: יט וּתְקַרְבוּן
 קִרְבָּנָא עֲלֵתָא קָדָם יי תּוֹרִין בְּנֵי
 תּוֹרֵי תְרִין וּדְכַר חַד וְשִׁבְעָא
 אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָא שְׁלָמִין יְהוֹן
 לְכוּן: כ ומִנְחָתְהוֹן סִלְתָא דְפִילָא
 בְּמִשַׁח תִּלְתָּא עֲשׂוֹנִין לְתוֹרָא
 וּתְרִין עֲשׂוֹנִין לְדַכְרָא תַעֲבֹדוּן:
 כא עֲשׂוֹנָא עֲשׂוֹנָא תַעֲבֹד
 לְאִמְרָא חַד כֵּן לְשִׁבְעָא אִמְרִין:
 כב וְצִפְרָא דְחִטָּא חַד לְכַפְרָא
 עֲלִיכוּן: כג כֵּן מַעֲלַת צִפְרָא
 דְהִיא עֲלֵת תְּדִירָא תַעֲבֹדוּן ית
 אֵלִין: כד כְּאֵלִין תַעֲבֹדוּן לְיוֹמָא
 שִׁבְעָא יוֹמִין לְחַם קִרְבֵּן דְּמִתְקַבֵּל
 בְּרַעוּא קָדָם יי עַל עֲלֵתָא תְּדִירָא
 יתַעֲבֹד וְנִסְכָּה: כה וּבְיוֹמָא
 שְׁבִיעָא מְעַרַע קְדִישׁ יְהִי לְכוּן
 כֶּל עֲבִידַת פִּלְחֹן לֹא תַעֲבֹדוּן:
 כו וּבְיוֹמָא דְכַפּוּרָא כְּקִרְוֵיכוּן
 מִנְחָתָא חַדְתָּא קָדָם יי בְּעֲצָרְתִּיכוּן
 מְעַרַע קְדִישׁ יְהִי לְכוּן כֶּל עֲבִידַת
 פִּלְחֹן לֹא תַעֲבֹדוּן: כז וּתְקַרְבוּן
 עֲלֵתָא לְאִתְקַבְּלָא בְּרַעוּא קָדָם יי
 תּוֹרִין בְּנֵי תּוֹרֵי תְרִין וּדְכַר חַד
 שִׁבְעָא אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָא:
 כח ומִנְחָתְהוֹן סִלְתָא דְפִילָא
 בְּמִשַׁח תִּלְתָּא עֲשׂוֹנִין לְתוֹרָא חַד
 תְּרִין עֲשׂוֹנִין לְדַכְרָא חַד:
 כט עֲשׂוֹנָא עֲשׂוֹנָא לְאִמְרָא חַד

תַעֲשׂוּ רַשׁ"י: יט וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה עֹלָה לַיהוָה
 פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד וְשִׁבְעָה
 כְּבָשִׂים בְּנֵי שְׁנָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם רַשׁ"י:
 כ ומִנְחָתְכֶם סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה
 עֶשְׂרֹנִים לִפְרֹ וְשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל תַעֲשׂוּ:
 כא עֲשׂוֹן עֲשׂוֹן תַעֲשֶׂה לַכֹּבֵשׁ הָאֶחָד
 לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים: כב וְשַׁעִיר חַטָּאת אֶחָד
 לַכֹּפֵר עֲלֵיכֶם: כג מִלֶּבֶד עֲלֵת הַבָּקָר אֲשֶׁר
 לְעֹלֹת הַתָּמִיד תַעֲשׂוּ אֶת־אֵלֶּה: כד כְּאֵלֶּה
 תַעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים לַחֵם אִשָּׁה רֵיחַ־
 נִיחַח לַיהוָה עַל־עוֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה
 וְגַם־כּו רַשׁ"י: כה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
 לָכֶם כָּל־מִלְּאֲכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ס
 כו וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים בְּהִקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה
 לַיהוָה בְּשִׁבְעֵיתֶם מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
 כָּל־מִלְּאֲכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ רַשׁ"י:
 כז וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרֵיחַ נִיחַח לַיהוָה פָּרִים
 בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם אֵיל אֶחָד שִׁבְעָה כְּבָשִׂים בְּנֵי
 שְׁנָה: כח ומִנְחָתְכֶם סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה
 עֶשְׂרֹנִים לִפְרֹ הָאֶחָד שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל
 הָאֶחָד: כט עֲשׂוֹן עֲשׂוֹן לַכֹּבֵשׁ הָאֶחָד

רַשׁ"י

מוֹעֵד - אַסּוּרָה בַּיּוֹם טוֹב: (יט) פָּרִים. כְּנָגֵד בִּיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדְּרָשָׁן רְאִיתִי זֹאת:
 אֲבָרְהָם, שְׁנֵאֲמַר (בראשית יח): "וְאֶל־הַבָּקָר רֵץ" (כד) כְּאֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַיּוֹם. שְׁלֵא יִהְיוּ פּוֹחֲתִין
 אֲבָרְהָם: "אֵילִים. כְּנָגֵד אֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק: כְּבָשִׂים. וְהוֹלְכִין כְּפָרֵי הַחֵג: (כו) וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים. חַג
 כְּנָגֵד יַעֲקֹב (שם ל): "וְהַכְּשָׁבִים הַפְּרִיד יַעֲקֹב". הַשְּׁבִיעוֹת קְרוּי "כַּפּוּרֵי קָצִיר חֲטִיִּים", עַל שֵׁם שְׁתֵּי

לְשַׁבְּעָא אֲמַרִּין: ל צָפִיר בַּר עֲזִין
 חַד לְכַפֵּרָא עֲלֵיכוֹן: לא בַּר
 מַעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ תַּעֲבֹדוֹן
 שְׁלָמִין יְהוֹן לְכוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן:
 א וּבִירְחָא שְׁבִיעָאָה בְּחַד לִירְחָא
 מַעְרַע קַדִּישׁ יְהִי לְכוֹן כָּל עֵבִידַת
 פְּלַחֵן לֹא תַעֲבֹדוֹן יוֹם יָבֵבָא יְהִי
 לְכוֹן: ב וְתַעֲבֹדוֹן עֲלֵתָא
 לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קָדָם יִי תוֹר בַּר
 תוֹרִי חַד דְּכַר חַד אֲמַרִּין בְּגִי שְׁנָא
 שְׁבַעַא שְׁלָמִין: ג וּמִנְחָתָהוֹן
 סִלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשַׁח תִּלְתָּא
 עֲשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא תְּרִין עֲשְׂרוֹנִין
 לְדַכְרָא: ד וְעֲשְׂרוֹנָא חַד לְאַמְרָא
 חַד לְשַׁבְּעָא אֲמַרִּין: ה וְצָפִיר בַּר
 עֲזִי חַד לְחִטָּאָתָא לְכַפֵּרָא
 עֲלֵיכוֹן: ו בַּר מַעֲלַת יִרְחָא
 וּמִנְחָתָהּ וְעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ
 וְנִסְכֵּיהוֹן כְּדִחוּי לְהוֹן לְאַתְקַבְּלָא
 בְּרַעְוָא קַרְבָּנָא קָדָם יִי:
 ז וּבַעֲשָׂרָא לִירְחָא שְׁבִיעָאָה הַדִּין
 מַעְרַע קַדִּישׁ יְהִי לְכוֹן וְתַעֲנוֹן יַת
 נַפְשִׁיתִיכוֹן כָּל עֵבִידַתָּא לֹא
 תַעֲבֹדוֹן: ח וְתַקְרְבוֹן עֲלֵתָא קָדָם
 יִי לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא תוֹר בַּר תוֹרִי
 חַד דְּכַר חַד אֲמַרִּין בְּגִי שְׁנָא
 שְׁבַעַא שְׁלָמִין יְהוֹן לְכוֹן:
 ט וּמִנְחָתָהוֹן סִלְתָּא דְּפִילָא
 בְּמִשַׁח תִּלְתָּא עֲשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא
 תְּרִין עֲשְׂרוֹנִין לְדַכְרָא חַד:
 לְשַׁבְּעַת הַכֹּבְשִׁים: ל שְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְכַפֵּר
 עֲלֵיכֶם: לא מִלְּבַד עֲלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתוֹ תַעֲשׂוּ
 תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם וְנִסְכֵּיהֶם כִּשִׁי: פ
 כַּט א וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ
 מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְּאכַת עֲבֹדָה
 לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם: ב וְעֲשִׂיתֶם
 עֹלָה לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה פֶּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אֵיל
 אֶחָד כֹּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַה תְּמִימִם:
 ג וּמִנְחָתָם סֵלַת בְּלוּלָה בִשְׁמֵן שְׁלֹשָׁה
 עֲשָׂרֹנִים לִפְרֵי שְׁנֵי עֲשָׂרֹנִים לְאֵיל: ד וְעֲשָׂרוֹן
 אֶחָד לְכֹבֵשׁ הָאֶחָד לְשַׁבְּעַת הַכֹּבְשִׁים:
 ה וְשְׁעִיר־עֲזִים אֶחָד חֲטָאֵת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:
 ו מִלְּבַד עֲלַת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ וְעֲלַת הַתָּמִיד
 וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם כְּמִשְׁפָּטָם לְרִיחַ נִיחַח
 אִשָּׁה לַיהוָה כִּשִׁי: ס ז וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
 הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־
 נַפְשִׁיתִיכֶם כָּל־מִלְּאכָה לֹא תַעֲשׂוּ:
 ח וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה לַיהוָה רִיחַ נִיחַח פֶּר בֶּן־
 בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כֹּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַה
 תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם: ט וּמִנְחָתָם סֵלַת בְּלוּלָה
 בִשְׁמֵן שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרֹנִים לִפְרֵי שְׁנֵי עֲשָׂרֹנִים

לְשַׁבְּעָא אֲמַרִּין: ל צָפִיר בַּר עֲזִין
 חַד לְכַפֵּרָא עֲלֵיכוֹן: לא בַּר
 מַעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ תַּעֲבֹדוֹן
 שְׁלָמִין יְהוֹן לְכוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן:
 א וּבִירְחָא שְׁבִיעָאָה בְּחַד לִירְחָא
 מַעְרַע קַדִּישׁ יְהִי לְכוֹן כָּל עֵבִידַת
 פְּלַחֵן לֹא תַעֲבֹדוֹן יוֹם יָבֵבָא יְהִי
 לְכוֹן: ב וְתַעֲבֹדוֹן עֲלֵתָא
 לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קָדָם יִי תוֹר בַּר
 תוֹרִי חַד דְּכַר חַד אֲמַרִּין בְּגִי שְׁנָא
 שְׁבַעַא שְׁלָמִין: ג וּמִנְחָתָהוֹן
 סִלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשַׁח תִּלְתָּא
 עֲשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא תְּרִין עֲשְׂרוֹנִין
 לְדַכְרָא: ד וְעֲשְׂרוֹנָא חַד לְאַמְרָא
 חַד לְשַׁבְּעָא אֲמַרִּין: ה וְצָפִיר בַּר
 עֲזִי חַד לְחִטָּאָתָא לְכַפֵּרָא
 עֲלֵיכוֹן: ו בַּר מַעֲלַת יִרְחָא
 וּמִנְחָתָהּ וְעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ
 וְנִסְכֵּיהוֹן כְּדִחוּי לְהוֹן לְאַתְקַבְּלָא
 בְּרַעְוָא קַרְבָּנָא קָדָם יִי:
 ז וּבַעֲשָׂרָא לִירְחָא שְׁבִיעָאָה הַדִּין
 מַעְרַע קַדִּישׁ יְהִי לְכוֹן וְתַעֲנוֹן יַת
 נַפְשִׁיתִיכוֹן כָּל עֵבִידַתָּא לֹא
 תַעֲבֹדוֹן: ח וְתַקְרְבוֹן עֲלֵתָא קָדָם
 יִי לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא תוֹר בַּר תוֹרִי
 חַד דְּכַר חַד אֲמַרִּין בְּגִי שְׁנָא
 שְׁבַעַא שְׁלָמִין יְהוֹן לְכוֹן:
 ט וּמִנְחָתָהוֹן סִלְתָּא דְּפִילָא
 בְּמִשַׁח תִּלְתָּא עֲשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא
 תְּרִין עֲשְׂרוֹנִין לְדַכְרָא חַד:

רש"י

הַלָּחֶם, שֶׁהֵם רֵאשׁוֹנִים לְמִנְחַת חֲטָאִים הַבָּאָה מִן מִפְּאֵן, שֶׁהֵינן שֶׁהַעֲלָה קָמְחִין פְּסוּל לְנִסְכִּים:
 הַחֹדֶשׁ: (לא) תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם וְנִסְכֵּיהֶם. אֶף (ו) מִלְּבַד עֲלַת הַחֹדֶשׁ. מוֹסְפֵי רֵאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁהוּא
 הַנִּסְכִּים יִהְיוּ תְּמִימִים; לְמַדוּ רַבּוֹתֵינוּ (מִנְחוֹת פז),
 בְּיוֹם רֵאשׁ הַשָּׁנָה:

י עֲשׂוּנָא עֲשׂוּנָא לְאִמְרָא חַד
 לְשַׁבְּעָא אֲמַרִּין: יא צִפִּיר בַּר
 עִזִּין חַד חֲטָאָתָא בַּר מַחֲטָאָתָא
 דְּכַפּוּרָא וְעַלְתָּ תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ
 וְנִסְכֵיהוֹן: יב וּבַחֲמִשָּׁת עֲשָׂרָא
 יוֹמָא לְיִרְחָא שְׁבִיעָאָה מְעַרְעַר
 קִדִּישׁ יְהִי לְכוּן כָּל עֲבִידַת פְּלִחְנָא
 לֹא תַעֲבִדוּן וְתַחֲגוּן חֲגָא קָדָם יי
 שְׁבַעַא יוֹמִין: יג וְתִקְרְבוּן עַלְתָּא
 קִרְבָּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעוּא קָדָם יי
 תּוֹרִין בְּנֵי תּוֹרֵי תִלַּת עֲשָׂר דְּכָרִין
 תְּרִין אֲמַרִּין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבַּעַא
 עֲשָׂר שְׁלֵמִין יְהוֹן: יד וּמִנְחָתָהּ
 סוּלְתָא דְּפִילָא בְּמִשַׁח תִּלְתָּא
 עֲשׂוּנָא לְתוֹרָא חַד לְתִלְתָּא עֲשָׂר
 תּוֹרִין תְּרִין עֲשׂוּנָא לְדְכָרָא חַד
 לְתָרִין דְּכָרִין: טו וְעֲשׂוּנָא
 עֲשׂוּנָא לְאִמְרָא חַד לְאַרְבַּעַת
 עֲשָׂר אֲמַרִּין: טז וְצִפִּיר בַּר עִזִּין
 חַד חֲטָאָתָא בַּר מְעַלְתָּ תְּדִירָא
 מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: יז וּבְיוֹמָא תְּנִינָא
 תּוֹרִין בְּנֵי תּוֹרֵי תְּרֵי עֲשָׂר דְּכָרִין
 תְּרִין אֲמַרִּין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבַּעַא
 עֲשָׂר שְׁלֵמִין: יח וּמִנְחָתָהּ
 וְנִסְכֵיהוֹן לְתוֹרִין לְדְכָרִין

לְאִיל הָאֶחָד: י עֲשָׂרוֹן עֲשָׂרוֹן לְכַבֵּשׁ הָאֶחָד
 לְשִׁבְעַת הַכֹּבָשִׁים: יא שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
 חֲטָאת מִלְּבַד חֲטָאת הַכֹּפָרִים וְעַלְתָּ הַתָּמִיד
 וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵיהֶם כִּשׁ"ו: ס שְׁבִיעֵי יב וּבַחֲמִשָּׁה
 עֲשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
 לָכֶם כָּל־מִלְּאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְחַגְתֶּם חֶג
 לַיהוָה שְׁבַעַת יָמִים: יג וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשָּׁה
 רִיחַ נִיחַח לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁלֹשָׁה עֲשָׂר
 אֵילִם שְׁנָיִם כֹּבָשִׁים בְּנֵי־שֵׁנָה אַרְבַּעַה עֲשָׂר
 תְּמִימִם יִהְיוּ: יד וּמִנְחָתְכֶם סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
 שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרִים לַפָּר הָאֶחָד לְשֹׁלֶשֶׁה עֲשָׂר
 פָּרִים שְׁנֵי עֲשָׂרִים לְאִיל הָאֶחָד לְשְׁנֵי
 הָאֵילִם: טו וְעֲשָׂרוֹן עֲשָׂרוֹן לְכַבֵּשׁ הָאֶחָד
 לְאַרְבַּעַה עֲשָׂר כֹּבָשִׁים: טז וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
 חֲטָאת מִלְּבַד עַלְתָּ הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ
 וְנִסְכָּהּ: ס יז וּבַיּוֹם הַשְּׁנִי פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנָיִם
 עֲשָׂר אֵילִם שְׁנָיִם כֹּבָשִׁים בְּנֵי־שֵׁנָה אַרְבַּעַה
 עֲשָׂר תְּמִימִם: יח וּמִנְחָתְכֶם וְנִסְכֵיהֶם לְפָרִים וְלַכֹּבָשִׁים

רש"י

צווי, שְׁהָרֵי נִסְכֵיהֶם שֶׁל מוֹסְפִין כְּתוּבִין לְעֲצֻמָּן
 בְּכָל יוֹם וְיוֹם: (יח) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם לְפָרִים.
 (סוכה נו) פָּרֵי הַחֶג שְׁבַעִים הֵם, כְּנֶגֶד שְׁבַעִים אַמּוֹת
 עוֹבְדֵי גִילּוּלִים שְׁמַתְמַעְטִים וְהוֹלְכִים, סִימֵן כִּלְיָה
 הִיא לָהֶם, וּבִימֵי הַמִּקְדָּשׁ הָיוּ מִגְּנִין עֲלֵיהֶם מִן
 הַיִּסּוּרִין: וְלַכֹּבָשִׁים. כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוּ (ירמיה
 1: "שֶׁה פְּזוּרָה", וְהֵם קְבוּעִים וּמִגְּנִים תְּשַׁעִים
 וּשְׁמוֹנָה, לְכָלֹת מֵהֶם תְּשַׁעִים וּשְׁמוֹנָה קָלֹלֹת
 שְׁבַמִּשְׁנֵה תוֹרָה. בְּשֵׁנֵי נֶאֱמַר: "וְנִסְכֵיהֶם" עַל שְׁנֵי

(יא) מִלְּבַד חֲטָאת הַכֹּפָרִים. שְׁעִיר הַנֶּעֱשֶׂה
 בְּפָנִים הָאֵמוֹר בְּ"אַחֲרֵי מוֹת", שְׁגַם הוּא חֲטָאת:
 וְעַלְתָּ הַתָּמִיד. וּמִלְּבַד עוֹלַת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ עוֹלוֹת
 הַלְלוּ: וְנִסְכֵיהֶם. מוֹסֵב עַל הַמוֹסְפִין הַכְּתוּבִים וְעַל
 "תַּעֲשׂוּ" וְהוּא לְשׁוֹן צוּוִי. מִלְּבַד עוֹלַת הַתָּמִיד
 וּמִנְחָתָהּ תַּעֲשׂוּ אֶת אֱלֹהִים וְנִסְכֵיהֶם. וְכֵן כָּל
 "וְנִסְכֵיהֶם" הָאֵמוֹרִים כָּל־הַמוֹעֲדוֹת, חוּץ מִשְׁל
 קִרְבָּנוֹת הַחֶג, שְׁפָל "וְנִסְכָּה", "וְנִסְכֵיהֶם",
 "וְנִסְכֵיהֶם", שְׁבָהֶם מוֹסְבִים עַל הַתָּמִיד וְאֵינָן לְשׁוֹן

בְּמִסְפָּרָם בְּמִשְׁפַּט כִּסִּי: יט וְשַׁעֲרֵי-עֵזִים אֶחָד
 חֲטָאֵת מְלִבְדּוֹ עֲלֵת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ
 וְנִסְכֵיהֶם: ס כ וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עֶשְׂתֵי-
 עָשָׂר אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה אַרְבַּעַה
 עָשָׂר תְּמִימִם: כא וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם לַפָּרִים
 לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׂים בְּמִסְפָּרָם בְּמִשְׁפַּט:
 כב וְשַׁעֲרֵי חֲטָאֵת אֶחָד מְלִבְדּוֹ עֲלֵת הַתָּמִיד
 וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס כג וּבַיּוֹם הַרְבִּיעִי פָּרִים
 עֶשְׂרֵה אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה אַרְבַּעַה
 עָשָׂר תְּמִימִם: כד מִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם לַפָּרִים
 לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׂים בְּמִסְפָּרָם בְּמִשְׁפַּט:
 כה וְשַׁעֲרֵי-עֵזִים אֶחָד חֲטָאֵת מְלִבְדּוֹ עֲלֵת
 הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס כו וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי
 פָּרִים תְּשַׁעָה אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה
 אַרְבַּעַה עָשָׂר תְּמִימִם: כז וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם
 לַפָּרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׂים בְּמִסְפָּרָם בְּמִשְׁפַּט:
 כח וְשַׁעֲרֵי חֲטָאֵת אֶחָד מְלִבְדּוֹ עֲלֵת הַתָּמִיד
 וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס כט וּבַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי פָּרִים
 שְׁמוֹנֶה אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה אַרְבַּעַה
 עָשָׂר תְּמִימִם: ל וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם לַפָּרִים
 לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׂים בְּמִסְפָּרָם בְּמִשְׁפַּט:
 לא וְשַׁעֲרֵי חֲטָאֵת אֶחָד מְלִבְדּוֹ עֲלֵת הַתָּמִיד
 מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס לב וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי פָּרִים

וּלְאִמְרִין בְּמִנְגִיּהוֹן כְּדָחִזִי:
 יט וְצָפִיר בַּר עֵזִין חַד חֲטָאֵתָא
 בַּר מַעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ
 וְנִסְכֵיהוֹן: כ וּבִיּוֹמָא תְּלִיתָאָה
 תּוֹרִין חַד עֶשֶׂר דְּכָרִין תְּרִין אִמְרִין
 בְּנֵי שָׁנָא אַרְבַּעָא עֶשֶׂר שְׁלָמִין:
 כא וּמִנְחָתָהוֹן וְנִסְכֵיהוֹן לְתוֹרִין
 לְדָכָרִין וּלְאִמְרִין בְּמִנְגִיּהוֹן
 כְּדָחִזִי: כב וְצָפִירָא דְחֲטָאֵתָא חַד
 בַּר מַעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ
 וְנִסְכָּהּ: כג וּבִיּוֹמָא רְבִיעָאָה
 תּוֹרִין עֶשֶׂרָא דְּכָרִין תְּרִין אִמְרִין
 בְּנֵי שָׁנָא אַרְבַּעָא עֶשֶׂר שְׁלָמִין:
 כד מִנְחָתָהוֹן וְנִסְכֵיהוֹן לְתוֹרִין
 לְדָכָרִין וּלְאִמְרִין בְּמִנְגִיּהוֹן
 כְּדָחִזִי: כה וְצָפִיר בַּר עֵזִין חַד
 חֲטָאֵתָא בַּר מַעֲלַת תְּדִירָא מִנְחָתָהּ
 וְנִסְכָּהּ: כו וּבִיּוֹמָא חֲמִישָׁאָה
 תּוֹרִין תְּשַׁעָה דְּכָרִין תְּרִין אִמְרִין
 בְּנֵי שָׁנָא אַרְבַּעָא עֶשֶׂר שְׁלָמִין:
 כז וּמִנְחָתָהוֹן וְנִסְכֵיהוֹן לְתוֹרִין
 לְדָכָרִין וּלְאִמְרִין בְּמִנְגִיּהוֹן
 כְּדָחִזִי: כח וְצָפִירָא דְחֲטָאֵתָא חַד
 בַּר מַעֲלַת תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ
 וְנִסְכָּהּ: כט וּבִיּוֹמָא שְׁתִּיתָאָה
 תּוֹרִין תְּמַנְיָא דְּכָרִין תְּרִין אִמְרִין
 בְּנֵי שָׁנָא אַרְבַּעָא עֶשֶׂר שְׁלָמִין:
 ל וּמִנְחָתָהוֹן וְנִסְכֵיהוֹן לְתוֹרִין
 לְדָכָרִין וּלְאִמְרִין בְּמִנְגִיּהוֹן
 כְּדָחִזִי: לא וְצָפִירָא דְחֲטָאֵתָא חַד
 בַּר מַעֲלַת תְּדִירָא מִנְחָתָהּ
 וְנִסְכָּהּ: לב וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה
 תּוֹרִין שְׁבַעָא דְּכָרִין תְּרִין אִמְרִין
 בְּנֵי שָׁנָא אַרְבַּעָא עֶשֶׂר שְׁלָמִין:

רש"י

תְּמִידֵי הַיּוֹם, וְלֹא שָׁנָה הַלְשׁוֹן אֶלָּא לְדָרַשׁ, כְּמוֹ בַּשְּׁנַיִ - וְנִסְכֵיהֶם, בַּשִּׁשִּׁי - וְנִסְכֵיהָ, בַּשְּׁבִיעִי -
 שְׁאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנָם לְבָרְכָה (שבת ק"ג ע"ב): כְּמִשְׁפָּטָם - מ"ם יו"ד מ"ם, הָרִי כָּאֵן "מִים", רְמוֹז

שְׁבַעַיִת אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַיִת
 עֶשֶׂר תְּמִימִם: לו וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם לַפָּרִים
 לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם:
 לו וְשִׁעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֲלֵת הַתָּמִיד
 מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס מִפִּטִּיר לֹא בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
 עֲצַרְתָּ תִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאָכְתָּ עֲבֹדָה לֹא
 תַעֲשׂוּ: כס"ו: לו וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ אִשָּׁה רֵיחַ נִיחַח
 לַיהוָה פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד כְּבָשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
 שְׁבַעַיִת תְּמִימִם: כס"ז: לו מִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם לַפָּר
 לְאֵיל וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם: לח וְשִׁעִיר
 חַטָּאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֲלֵת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ
 וְנִסְכָּהּ: לט אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבֹד
 מִנְדְּרֵיכֶם וְנִדְבַתִּיכֶם לְעֲלֹתֵיכֶם וְלִמְנַחֲתֵיכֶם
 וְלִנְסֻכֵיכֶם וְלִשְׁלָמֵיכֶם: כס"ח: ל א וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: כס"ח: פפפ

לג ומנחתהון ונספיהון לתורין
 לדכרין ולאמרין במנגיניהון
 כדחזי להון: לד וצפירא
 דחטאתא חד בר מעלת תדירא
 מנחתה ונספה: לה ביומא
 תמינאה פנש יהי לכון כל עבדת
 פלחן לא תעבדון: לו ותקרבו
 עלתא קרבן דמתקבל ברעוא
 קדם יי תור חד דבר חד אמרין
 בני שנא שבועא שלמין:
 לו מנחתהון ונספיהון לתורא
 לדכרא ולאמרין במנגיניהון
 כדחזי: לח וצפירא דחטאתא חד
 בר מעלת תדירא ומנחתה
 ונספה: לט אלין תעבדון קדם יי
 במועדיכון בר מנדריכון
 ונדבתכון לעלותכון ולמנחתכון
 ולנסוכון ולנכסת קודשיכון:
 א ואמר משה לבני ישראל ככל
 די פקיד יי ית משה: פ פ פ

קס"ח פסוקים, לחל"ק סימן.

רש"י

מאכילו בשר בהמה, למחר מאכילו קטניות, למחר
 מאכילו ירק - פוחת והולך כפרי החג:
 (לט) אלה תעשו לה' במועדיכם. דבר הקצוב
 לחובה: לבד מנדריכם. אם באתם לדר קרבנות
 ברגל, מצוה היא בידיכם, או נדרים או נדבות
 שגדרתם כל השנה, תקריבום ברגל, שמא יקשה
 לו לחזור ולעלות לירושלים ולהקריב נדריו, ונמצא
 עובר ב"בל תאחר": (א) ויאמר משה אל-בני
 ישראל. להפסיק הענין, דברי רבי ישמעאל. לפי
 שעד כאן דבריו של מקום, ופרשת נדרים מתחלת
 בדבורו של משה, הצריך להפסיק תחלה ולומר,
 שתור משה ואמר פרשה זו לישראל; שאם לא כן,
 יש במשמע שלא אמר להם זו, אלא בפרשת נדרים
 התחיל דבריו: חסלת פרשת פינחס

לנסוף המים מן התורה בחג: (לה) עצרת תהיה
 לכם. עצורים בעשית מלאכה. (ספרי) דבר אחר:
 עצרת, עצרו מלצאת. מלמד, שטעון לינה. ומדרשו
 באגדה (סוכה נה): לפי שכל ימות הרגל הקריבו
 כנגד שבעים אמות, וכשבאין ללכת, אמר להם
 המקום: בבקשה מכם, עשו לי סעדה קטנה כדי
 שאהנה מכם: (לו) פר אחד איל אחד. (אלו)
 כנגד ישראל, התעפכו לי מעט עוד, ולשון חבה
 הוא זה כבנים הנפטרים מאביהם והוא אומר
 להם: קשה עלי פרדתכם, עפכו עוד יום אחד.
 משל למלך שעשה סעדה וכו' כדאיתא במסכת
 ספ"ה (דף נה). ובמדרש רבי תנחומא: למדה תורה
 דרך ארץ, שמי שיש לו אכסנאי, יום ראשון
 מאכילו פטומות, למחר מאכילו דגים, למחר

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲצֵחִים הִיא לַמְחֻזְקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכֶּיהָ דְרַכֵּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכַבֹּד. יְהוֹה חָפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדֶיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

הפטרת פינחס לשנים מקרא ואחד תרגום במלכים א פרק יח

יח מו וַיְדַבֵּר יְהוָה הַיְהוָה אֶל־אֱלֹהָיו וַיִּשְׁנֶם מִתְּנִיּוֹ וַיִּרְץ לִפְנֵי אַחָב עַד־בָּאָה זִוְרַעְאָלָהּ:

יט א וַיַּגֵּד אַחָב לְאִיזָבֵל אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהָיו וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר הָרַג אֶת־כָּל־הַנְּבִיאִים בְּחָרֵב: ב וַתִּשְׁלַח אִיזָבֵל מַלְאָךְ אֶל־אֱלֹהָיו לֵאמֹר כֹּה־עָשׂוֹן אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסְפוֹן בִּי־כַעַת מִחַל אֲשִׁים אֶת־נַפְשִׁיךָ בְּנַפֵּשׁ אֶחָד מֵהֶם: ג וַיֵּרָא וַיִּקָּם וַיִּלְךָ אֶל־נַפְשׁוֹ וַיִּבֵּא בָּאֵר שִׁבְעֵי אֲשֶׁר לַיהוּדָה וַיִּנַּח אֶת־נַעְרוֹ שָׁם: ד וְהוּא־הֵלֵךְ בַּמִּדְבָּר דֶּרֶךְ יוֹם וַיִּבֵּא וַיֵּשֶׁב תַּחַת רְתֵם אֶחָד וַיִּשְׁאַל אֶת־נַפְשׁוֹ לָמוֹת וַיֹּאמֶר א רַב עָתָה יְהוֹה קָח נַפְשִׁי כִּי לֹא־טוֹב אֲנִי מֵאֲבֹתַי: ה וַיִּשְׁכַּב וַיִּישָׁן תַּחַת רְתֵם אֶחָד וְהִנֵּה־זֶה מַלְאָךְ נֹגֵעַ בּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ קוּם אֲכֹל: ו וַיָּבֵט וְהִנֵּה מְרֹאשֵׁתָיו עֲנַת רַצְפִּים וְצַפְחַת מַיִם וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתַּי וַיִּשְׁכַּב: ז וַיִּשָּׁב מַלְאָךְ יְהוָה א שְׁנֵית וַיִּנְעֶב־בּוֹ וַיֹּאמֶר קוּם אֲכֹל כִּי רַב מִמֶּךָ הַדֶּרֶךְ: ח וַיִּקָּם וַיִּשְׁתַּה וַיִּלְךָ בְּכַח א הָאֲכִילָה הִיא אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה עַד הַר הָאֱלֹהִים חָרֵב: ט וַיִּבֵּא־שָׁם אֶל־הַמַּעְרָה וַיִּלֵּן שָׁם וְהִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־לְּךָ פֶּה אֱלֹהָיו: י וַיֹּאמֶר קָנָא קָנָאתִי לַיהוָה א אֱלֹהֵי צְבָאוֹת בִּי־עֲזָבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מִזְבְּחֵיךָ הָרְסוּ וְאֶת־נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בְּחָרֵב וְאוֹתֶר אֲנִי לְבָדִי וַיִּבְקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: יא וַיֹּאמֶר צֵא וְעַמְדַתְּ בְּהָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִנֵּה יְהוָה עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחֹזֶק מִפָּרֶק הַרִים וּמִשֹּׁבַר סָלְעִים לִפְנֵי יְהוָה לֹא בְרוּחַ יְהוָה וְאֶחָד הַרוּחַ רָעַשׁ לֹא בְרַעַשׁ יְהוָה: יב וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ יְהוָה וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דָּקָה: יג וַיְהִי א כְּשִׁמְעַע אֱלֹהָיו וַיִּלֵּט פָּנָיו בְּאֲדָרְתוֹ וַיֵּצֵא וַיַּעֲמֹד פֶּתַח הַמַּעְרָה וְהִנֵּה אֵלָיו קוֹל וַיֹּאמֶר מַה־לְּךָ פֶּה אֱלֹהָיו: יד וַיֹּאמֶר קָנָא קָנָאתִי לַיהוָה א אֱלֹהֵי צְבָאוֹת בִּי־עֲזָבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מִזְבְּחֵיךָ הָרְסוּ וְאֶת־נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בְּחָרֵב וְאוֹתֶר אֲנִי לְבָדִי וַיִּבְקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: טו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו לָךְ שׁוֹב לְדֶרֶךְךָ מִדְּבָרָה דְּמָשֶׁק וּבָאתָ וּמִשַׁחַת אֶת־חֲזָאֵל לְמַלְךְ עַל־אַרְם: טז וְאֵת יְהוּא בֶן־נִמְשִׁי תִמְשַׁח לְמַלְךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־אֱלִישָׁע בֶּן־שַׁפְטָל מֵאֵבֶל מַחֹלָה תִמְשַׁח לְנָבִיא תַחֲתֶיךָ: יז וְהָיָה הַנְּמַלֵּט מִחָרֵב חֲזָאֵל יָמִית יְהוּא וְהַנְּמַלֵּט מִחָרֵב יְהוּא יָמִית אֱלִישָׁע: יח וְהַשְּׂאֲרָתִי בְיִשְׂרָאֵל שְׁבַעֵת אֲלָפִים כָּל־הַבְּרָפִים אֲשֶׁר לֹא־כָרְעוּ לְבַעַל וְכָל הַפֶּה אֲשֶׁר לֹא־נָשַׁק לוֹ: יט וַיִּלְךָ מִשָּׁם וַיִּמְצֵא אֶת־אֱלִישָׁע

בַּן־שָׁפֵט וְהוּא חָרַשׁ שְׁנַיִם־עָשָׂר צְמָדִים לְפָנָיו וְהוּא בְּשָׁנִים הָעֶשֶׂר וַיַּעֲבֹר אֵלָיו וַיִּשְׁלַךְ אֹדְרָתוֹ אֵלָיו: כ וַיַּעֲזֹב אֶת־הַבָּקָר וַיֵּרֶץ אַחֲרָיו אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֲשַׁקֶּה־נָּא לְאָבִי וּלְאִמִּי וְאֶלְכָה אַחֲרָיֶךָ וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ שׁוּב כִּי מָה־עָשִׂיתִי לָךְ: כא וַיֵּשֶׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת־צֶמֶד הַבָּקָר וַיִּזְבְּחֵהוּ וּבְכָלִי הַבָּקָר בְּשָׁלֹם הַבָּשָׂר וַיִּתֵּן לָעָם וַיֹּאכְלוּ וַיִּקֶּם וַיִּלָּךְ אַחֲרָיו אֵלָיו וַיִּשְׂרְתֵהוּ:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמָּרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁחָה עַבְדּוֹ וּבַיִּשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

הפטרת פינחס לקריאה בציבור ולשמו"ת ברמיה פרק א

א א דַּבְּרֵי יְרֵמְיָהוּ בֶן־חִלְקִיָּהוּ מִן־הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בַּעֲנִתוֹת בְּאֶרֶץ בְּנִימִן: ב אֲשֶׁר הָיָה דַּבְּרֵיהוּ אֵלָיו בְּיַמֵּי יְאֹשִׁיָּהוּ בֶן־אֲמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּשָׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמַלְכוּ: ג וַיְהִי בְּיַמֵּי יְהוֹשִׁיָּהוּ בֶן־יְאֹשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד־תֵּם עֲשֵׂתֵי־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְצַדִּיקְהוּ בֶן־יְאֹשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד־גְּלוֹת יְרוּשָׁלַיִם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי: ד וַיְהִי דַּבְּרֵיהוּ אֵלַי לֵאמֹר: ה בְּטָרָם אֶצְרֹךְ בְּכַטָּן יַדְעִתִּיךְ וּבְטָרָם תִּצָּא מֵרַחֵם הַקֹּדֶשׁ־תִּיךְ נָבִיא לְגוֹיִם נִתְתִּיךְ: ו וַאֲמַר אֲהֵל אֲדַנִּי יְהוָה הִנֵּה לֹא־יַדְעֵתִי דַבָּר בִּי־נָעַר אָנֹכִי: ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲלֵתֵאמַר נָעַר אָנֹכִי כִּי עַל־כֹּל־אֲשֶׁר אֲשַׁלַּח־ךָ תֵּלֵךְ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶךָ תְּדַבֵּר: ח אֲלֵתִירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי־אֲתִיךְ אָנִי לְהַצִּילְךָ נְאֻם־יְהוָה: ט וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יָדוֹ וַיִּנָּע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִנֵּה נִתְּתִי דַבְּרֵי בְּפִיךָ: י רְאֵה הַפְּקֻדֹתֶיךָ ו הַיּוֹם הַזֶּה עַל־הַגּוֹיִם וְעַל־הַמַּמְלָכוֹת לְנִתּוֹשׁ וּלְנִתּוּץ וּלְהֶאֱבִיד וּלְהָרוֹס לְכַנּוֹת וּלְנַטּוֹעַ: יא וַיְהִי דַּבְּרֵיהוּ אֵלַי לֵאמֹר מָה־אַתָּה רֹאֵה יְרֵמְיָהוּ וַאֲמַר מִקַּל שָׁקֵד אָנִי רֹאֵה: יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטַבְתָּ לְרְאוֹת כִּי־שָׁקֵד אָנִי עַל־דַּבְּרֵי לַעֲשׂוֹת: יג וַיְהִי דַּבְּרֵיהוּ ו אֵלַי שְׁנַיִת לֵאמֹר מָה אַתָּה רֹאֵה וַאֲמַר סוֹר נְפוּחַ אָנִי רֹאֵה וּפְנָיו מִפְּנֵי צְפוּנָה: יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי מִצְפוֹן תִּפְתַּח הַרְעָה עַל כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: טו כִּי ו הִנְנִי קָרָא לְכָל־מִשְׁפָּחוֹת מַמְלָכוֹת צְפוּנָה נְאֻם־יְהוָה וּכְאוּ וְנִתְּנוּ אִישׁ כִּסְאוֹ פֶתַח ו שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם וְעַל כָּל־חוֹמוֹתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל־עָרֵי יְהוּדָה: טז וּדְבַרְתִּי מִשְׁפָּטִי אוֹתָם עַל כָּל־רַעְתָּם אֲשֶׁר עֲזָבוּנִי וּקְטָרוּ לְאֱלֹהִים אַחֲרָיִם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַעֲשֵׂי יָדֵיהֶם: יז וְאַתָּה תֵּאָזֵר מִתְּנִיךְ וּקְמַת וּדְבַרְתָּ אֵלֵיהֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אָנֹכִי אֶצְוֶךָ אֲלֵתִחַת מִפְּנֵיהֶם כִּי־אֲחַתְּךָ

קיא

לפניהם: יי ואני הנה נתתיך היום לעיר מבצר ולעמוד ברזל ולחמות נחשת
על כל הארץ למלכי יהודה לשריה לכהניה ולעם הארץ: י ונלחמו אליך ולא יוכלו לך
כִּי־אֲתָךְ אֲנִי נֹאֲמֵי־הוּא לְהַצִּילְךָ:

ב א ויהי דבר יהוה אלי לאמר: ב הלך וקראת באזני ירושלים לאמר ביה אמר יהוה
זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרעה: ג קדש
ישראל ליהוה ראשית תבואתה כל אכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאם יהוה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת
וצדק:

נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך אחר לא
ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל
הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושביע ותשמח במהרה
בזמינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה גרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הנה, שנתת לנו
יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו
אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם
ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו שרה (אולגה) בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00067
01/07/07